T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TASARIMLARIN ULUSAL VE ULUSLARARASI HUKUKTA TESCİLİ VE KORUNMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NEFİSE KOÇ ÇELİK

ANABİLİM DALI : ÖZEL HUKUK
PROGRAMI : ÖZEL HUKUK

KOCAELİ – 2007

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TASARIMLARIN ULUSAL VE ULUSLARARASI HUKUKTA TESCİLİ VE KORUNMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NEFİSE KOÇ ÇELİK

ANABİLİM DALI : ÖZEL HUKUK
PROGRAMI : ÖZEL HUKUK

DANIŞMAN : YRD.DOÇ.DR. YUSUF ÇALIŞKAN

KOCAELİ – 2007

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TASARIMLARIN ULUSAL VE ULUSLARARASI HUKUKTA TESCİLİ VE KORUNMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: NEFİSE KOÇ ÇELİK
Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Tarihi ve No:04/07/2007-2007/18

Yrd. Doç. Dr.	Yrd. Doç. Dr.	Yrd. Doç. Dr.
Yusuf ÇALIŞKAN	Haluk EMİROĞLU	Fatma ÖZCAN

KOCAELİ-2007

SUNUŞ

Teknolojide yaşanan hızlı gelişmeler fikri mülkiyet hukuku alanında da etkisini göstermiştir. Bu gelişmeler karşısında ülkeler fikri mülkiyet haklarının korunması yönünde düzenlemeler yapmaya başlamışlardır. Bu gelişmelerden tasarımlarda payını almış ve ulusal düzeyde yapılan çalışmalar beraberinde ülkeler arasında farklı uygulamaları getirmiştir. Bu farklılıklar uluslararası ticaretin gelişmesinin önünde bir engel olarak belirmiş ve ülkeler mevzuatları arasındaki farklıkları ortadan kaldırmaya yönelik anlaşmalar yapmaya başlamışlardır. Bu çalışmalardan fikri mülkiyet haklarından biri olan tasarımlarda payını almış ve tasarımların ulusal ve uluslararası tescil prosedürleri ve korunması yönünde önemli düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Türkiye' de Gümrük Birliği sürecinde hız kazandırdığı bu çalışmalara, katıldığı uluslararası anlaşmalar ve Topluluk mevzuatını uyumlaştırma çalışmaları ile halen devam etmektedir. Bu kapsamda tasarımların tescili, tescilin sağladığı haklar ve koruma bir çok çalışmaya konu olmuştur. Ancak bu çalışmada tasarımların ulusal ve uluslararası boyutu ele alınmış ve tasarımlar alanında hukukumuzda yaşanan gelişmeler birlikte değerlendirilmiştir.

Çalışmanın hazırlanması sürecinde bana en büyük desteği vererek bu çalışmayı tamamlamamı sağlayan tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Yusuf Çalışkan'a, manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen eşim Ekrem Çelik' e ve tez çalışması boyunca onu ihmal etmeme rağmen sevgisini ve gülücüklerini eksik etmeyen biricik bebeğim Ege Arda' ya teşekkürlerimi arz ediyorum.

Kocaeli, Mayıs 2007 Nefise KOÇ ÇELİK

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK TASARIMLAR

I- TARİHİ GELİŞİM....5
A- DÜNYADA GELİŞİM....5
B- AVRUPA BİRLİĞİNDE GELİŞİM....6
C- ÜLKEMİZDE GELİŞİM....7

II- TANIM VE KAVRAM....9

III – UNSURLARI....11
A- ÜRÜN VE/VEYA ÜRÜN PARÇASI....11
B- İNSAN DUYULARI İLE ALGILANABİLEN GÖRÜNÜM....14

IV - TASARIM TÜRLERİ....15
A - İŞLEVSEL VE ESTETİK TASARIMLAR....15
B- İKİ VE ÜÇ BOYUTLU TASARIMLAR....16
C- ENDÜSTRİYEL OLAN/ ENDÜSTRİYEL OLMAYAN TASARIMLAR....17

V- TASARIMLARIN BENZER KAVRAMLARDAN FARKI....17
A-PATENT/ TASARIM KAVRAMI....17
B- MARKA/ TASARIM KAVRAMI....19
C- FAYDALI MODEL/ TASARIM KAVRAMI....20
D- COĞRAFİ İŞARET/ TASARIM KAVRAMI....22

VI- TASARIM HAKKI....24
A- TESCİLLİ TASARIMLAR....24
1- Tasarım Hakkının Niteliği....24
2- Tasarım Hakkı Sahibi....25
a- Tasarımcı....25
b- Özel Durumlar....27
aa- Hizmet İlişkisi İçinde Olanların Tasarımı....27
bb- Üniversite Mensuplarının Tasarımı....29
3- Tasarım Hakkına İlişkin İlkeler....29
a- Tescil İlkesi....29
b- Ülkesellik İlkesi....30
c- Rüçhan Hakkı İlkesi....32
aa - Başvuru Rüçhanı....32
bb - Sergi Rüçhanı....33
d- Ön Kullanım Hakkı....34
e- Çoklu (Kümülatif) Koruma İlkesi....36
B- TESCİLSİZ TASARIMLAR....37

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDA ENDÜSTRİYEL TASARIM HAKKININ TESCİLİ, HÜKÜMSÜZLÜĞÜ, HAKKIN TÜKENMESİ VE SONA ERMESİ

I- ENDÜSTRİYEL TASARIM HAKKININ TESCİLİ 40
A- KORUMANIN ÖNEMİ 40
B- KORUMA ŞARTLARI 41
1-Genel Olarak 41
2- Olumlu Koruma Şartları 43
a-Yenilik 43
aa- Kavram 43
bb- Yenilik Çeşitleri 44
aaa- Mutlak Yenilik- Nispi Yenilik 44
bbb- Öznel Yenilik- Nesnel Yenilik 44
ccc- Basit Yenilik-Nitelikli Yenilik 45
cc- EndTasKHK'da Yenilik 45
b- Ayırt Edici Nitelik 47
aa- Genel Olarak 47
bb- EndTasKHK'da Ayırt Edici Nitelik Değerlendirmesi 48
c- Rengin Yeniliğe Ve Ayırt Ediciliğe Etkisi 50
d- Kamuya Sunma 52
3- Olumsuz Koruma Şartları (Koruma Dışı Haller) 53
a-Teknik Fonksiyonun Zorunlu Kıldığı Tasarımlar 53
b- Kamu Düzeni ve Ahlaka Aykırı Tasarımlar 54
c- Yedek Parça Tasarımları 55
d-Görünmeyen Parça Tasarımları 57
C- KORUMANIN KAPSAMI 58
D- KORUMADAN YARARLANACAK KİŞİLER 59
E- KORUMA SÜRESİ 61
F- KORUMANIN SINIRLARI 62
G- TESCİL VE İTİRAZ 64
1- Başvuru 64
a- Başvuruda Bulunabilecek Kişiler 64
b- Başvurunun Yapılacağı Makam Ve Başvuru Şekli 65
c- Çoklu Başvuru 67
2- Başvurunun İncelenmesi 68
3- Yayım ve Erteleme 70
4- İtiraz 71
a- İtirazın Yapılması 71
b- İtirazın İncelenmesi 72
c- TPE'nin Kararına Karşı Açılan İptal Davası 75
H- BAŞVURU VE TESCİLİN HUKUKİ İŞLEMLERE KONU OLMASI 75
1- Genel Olarak 75
2- Devir 76
3- Lisans 78
4- Devir ve Lisans Vermeden Doğan Sorumluluk 80

II- ENDÜSTİYEL TASARIM HAKKININ HÜKÜMSÜZLÜĞÜ 81

A- GENEL OLARAK 81
B- HÜKÜMSÜZLÜK DAVASI 83
C- HÜKÜMSÜZLÜK KARARININ ETKİLERİ 85

III- ENDÜSTRİYEL TASARIM HAKKININ TÜKENMESİ 86
IV- ENDÜSTRİYEL TASARIM HAKKININ SONA ERMESİ 88

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDA TASARIM HAKKININ KORUNMASI, TASARIM HAKKINA TECAVÜZ VE BAŞVURULACAK HUKUKİ YOLLAR

I- ENDÜSTRİYEL TASARIMLAR HAKKINDA KHK'YA GÖRE KORUMA
A- TASARIM HAKKINA TECAVÜZ 91
B- TECAVÜZ HALLERİ 91
C- TECAVÜZ HALİNDE İLERİ SÜRÜLEBİLECEK TALEP VE DAVALAR 93
1- İhtiyati Tedbirler 94
2- Delillerin Tespiti 95
3- Tecavüzün Mevcut Olmadığı Hakkında Dava 96
4- Tecavüzün Tespiti Davası 97
5- Tecavüzün Durdurulması ve Önlenmesi Davası 98
6- Tecavüzün Giderilmesi Davası 98
7- Tazminat Davaları 99
8- Gasp Davaları 101
D- ZAMANAŞIMI 102

II -FSEK' E GÖRE KORUMA 104

III- MARKALARIN KORUNMASI HAKKINDA KHK'YA GÖRE KORUMA 106

IV- HAKSIZ REKABET HÜKÜMLERİ İLE KORUMA 108
A-GENEL OLARAK 108
B-TESCİLLİ TASARIMLARIN HAKSIZ REKABET HÜKÜMLERİNE GÖRE KORUNMASI 110
C- TESCİLSİZ TASARIMLARIN HAKSIZ REKABET HÜKÜMLERİ İLE KORUNMASI 111
D- KORUMA SÜRESİ DOLMUŞ TASARIMLARIN HAKSIZ REKABET HÜKÜMLERİ İLE KORUNMASI 112

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TASARIMLARIN ULUSLARARASI TESCİLİ VE KORUNMASI

I - GENEL OLARAK 113

II- PARİS SÖZLEŞMESİNE GÖRE TASARIMLAR 114

III- BERN SÖZLEŞMESİNE GÖRE TASARIMLAR 116

IV- TRIPS'E GÖRE TASARIMLAR 117

V - LA HAYE SÖZLEŞMESİNDE TASARIMLARIN TESCİLİ 119

VI- LOCARNO SÖZLEŞMESİNE GÖRE SINIFLANDIRMA 122

VII- WIPO ANLAŞMASI 123

VIII- TOPLULUK TASARIMI 123
A- GENEL OLARAK 123
B- TOPLULUK TESCİLLİ TASARIMI 127
1- Topluluk Tasarım Hakkı 127
2- Koruma Şartları 127
a- Yenilik 127
b- Ayırt Edici Nitelik 129
3- Koruma Dışı Haller 129
4- Topluluk Tasarımın Tescili 131
C- TOPLULUK TESCİLSİZ TASARIMI 132

SONUÇ 134

YARARLANILAN KAYNAKLAR 139

ÖZGEÇMİŞ 149

ÖZET

Fikri mülkiyet haklarından biri olan tasarım, iki yada üç boyutlu bir ürünün görünüm özelliklerini ifade eden bir kavramdır. Tasarımlar sahip oldukları görünüm özellikleri nedeniyle insan duygularına ve zevkine hitap ederek ürüne değer katabileceği gibi, bazı hallerde ürünün kullanımına hizmet eden fonksiyonel özellikleri de barındırabilirler.

Son zamanlarda fikri mülkiyet haklarında dünyada yaşanan gelişmeler bu hakların uluslararası bir nitelik kazanmasına neden olmuştur. Bu gelişmelerden tasarımlarda etkilenmiş ve uluslararası ticarette önemli bir yatırım aracı olarak belirmişlerdir. Yaşanan hızlı gelişmeler beraberinde tasarımların ulusal ve uluslararası alanda korunması ihtiyacını gündeme getirmiştir. Bu alanda ülkeler tasarımların tescil sistemi ile korunması yönünde ulusal düzenlemeler ve uluslararası anlaşmalar yapmışlardır.

Türkiye'de fikri mülkiyet hukuku alanında yaşanan bu gelişmelere yabancı kalmamıştır. Gümrük Birliğine giriş sürecinde fikri mülkiyet haklarına yönelik yapılan hukuki düzenlemeler Türk Fikri Mülkiyet Hukuku yönünden bir milat olarak adlandırılmıştır. Bu kapsamda Türk Fikri Mülkiyet Hukukunun Avrupa Birliği Fikri Mülkiyet Hukukuna uyumlaştırma çalışmaları ise devam etmektedir.

Biz de bu çalışmamızda öncelikli olarak tasarım kavramı ve tasarımların hukukumuzda tescili ve korunmasına yönelik düzenlemeleri inceledikten sonra, tasarımların uluslararası alanda tescili ve korunmasına yönelik hukuki düzenlemelere yer vereceğiz.

Anahtar Kelimeler : Fikri Mülkiyet, Tasarım, Tescil, Koruma

ABSTRACT

Design which is one of the intellectual property rights, is a kind of concept that expresses visual features of two or three dimensional product. On one hand, designs can add a value to the product's itself by appealing to human emotions and taste because of their visual facilities; on the other hand they can have functional features serving some benefits for the usage of them in some cases.

Lately, world-wide developments about the intellectual property rights have occured and lead to international qualifications. Design is affected by developments of intellectual property rights and come out an important invenstment tool of international trade. These kind of developments caused the need for local and international protection for the designs. In this case, countries have local regulation and international agreements in terms of protection of the designs with the registration system.

Turkey has also applied these kind of developments. During the period of being a member of Customs Confederacy, the regulations made for Turkısh Intellectual Property Right Law System are counted to be as an introduction. In that frame, the research for the adaptation of Turkısh Intellectual Property Right Law System to Europian Union Intellectual Property Right Law System is still going on.

In our research, after defining the meaning of design concept at first and examining the regulations about the registration and the legal protection of design in our law system, we will explain the registrations and protecting for them in an international point of view.

Key Words: Intellectual Property, Design, Registration, Protection

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ATM	: Avrupa Topluluğu Mahkemesi
ATRG	: Avrupa Topluluğu Resmi Gazetesi
bkz	: bakınız
BATIDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BK	: Borçlar Kanunu
C.	: Cilt
CoğİşKHK	: Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname
Dpn.	: Dipnot
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
EndTasKHK	: Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname
EndTasKHKY	: Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Uygulama Şeklini Gösterir Yönetmelik
E.	: Esas
E.T.M.K.	: Endüstriyel Tasarım Meslek Kuruluşu
FMR	: Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi
FSEK	: Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
G.A.T.T.	: General Agreement on Tariffs and Trade
Green Paper	: Green Paper on The Legal Protection of Industrıal Design
HD.	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HUMK	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu

İTÜ	: İstanbul Teknik Üniversitesi
İ.Ü.H.F.D.	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İ.Ü.H.F.M.	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
İ.Ü.H.F.Y.	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları
K.	: Karar
m.	: madde
MarKHK	: Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname
O.H.I.M	: Office for Harmonisation in The Internal Market (Topluluk Marka ve Tasarım Ofisi)
PatKHK	: Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname
RG	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
Taslak	: Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Taslağı
Topluluk	: Avrupa Topluluğu
Topluluk Tüzüğü	: Topluluk Tasarımlarına İlişkin 12 Aralık 2001 tarih ve 6/2002 Sayılı Konsey Tüzüğü
Topluluk Yönergesi	: Avrupa Parlementosu ve Konseyinin 13 Ekim 1998 Tarihli Tasarımların Yasal Korunması Hakkındaki 98/71/EC Sayılı Yönerge
TPE	: Türk Patent Enstitüsü
TRIPs	: Agreement on The Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights, Including Trade in Counterfiet Goods Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
vd.	: ve devamı
WIPO	: World Intellectual Property Organisation- Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı Kuruluş Sözleşmesi
WTO	: World Trade Organisation
Y.	: Yargıtay
YİDK	: Yeniden İnceleme ve Değerlendirme Kurulu

GİRİŞ

Ekonomik ve teknolojik gelişmeler ülkeler arasında ticaretin ve rekabetin gelişmesine neden olmuştur. Bu gelişim dünya pazarında yer elde etmek isteyen ülkeleri ürettikleri ürünlerde farklılık yaratmak ve bu alandaki harcadıkları emek ve yatırımın karşılığını almak için çalışmalar yapmaya sevketmiştir. Bu düşünce beraberinde fikri mülkiyet hakları korumasının gelişmesini sağlamış ve fikri mülkiyet hakkı korumasının uluslararası bir boyut kazanmasına neden olmuştur.

Ülkelerin ekonomik ve ticari gelişiminde önemli bir yer alan fikri mülkiyet haklarından biri de tasarımlardır. Tasarımlar tüketiciye sunulan ürünlerde farklılaşma göstererek ürüne farklı bir değer kazandırmaktadırlar. Piyasaya sunulan ürün görünümüne çekicilik katarak söz konusu ürünün piyasadaki rakiplerinin bir adım önüne geçmesinde önemli bir rol almaktadırlar. Bu özellikleri nedeniyle güçlü bir rekabet unsuru haline gelmişlerdir.

Dünyada ürün tasarımı insanlığın ilk çağlarında ortaya çıkmış ve nesnelerin özel biçimlere sokularak belirli eşyalara dönüştürülme çabası olarak belirmiştir. Bu dönemde ortaya çıkarılan eserlerin çoğaltılma imkanı bulunmadığından eser sahipleri bu hakkı korumaya gereksinim duymamışlardır. Matbaanın bulunması ile birlikte mevcut eserlerin çoğaltılması imkanı ortaya çıkmış ve mevcut eserlerin ve hak sahiplerinin oluşabilecek ihlallere karşı korunması bir ihtiyaç olarak belirmiştir. Zamanla gelişen teknoloji ticari alanda gelişimi de beraberinde getirmiş ve büyüyen pazarlarda rekabet yarışı üretim ve tüketim faaliyetlerinin yönünü de değiştirmiştir. Fabrika üretimine geçişle birlikte ürün tasarımcılığı bağımsız bir faaliyet olarak belirmiştir. 1800' li yıllarda tasarımların tescille korunmasına yönelik yapılan düzenlemelerle tasarımların taklide karşı korunması amaçlanmıştır. Modern anlamda tasarım koruması ise 19. yy' da gerçekleşmiştir. Ancak bu düzenlemeler ulusal boyutta kalmıştır.

Teknoloji, ulaşım ve iletişimde yaşanan hızlı gelişmeler ülkeler arasındaki mesafeleri ortadan kaldırmış ve yapılan ulusal nitelikli düzenlemeler yerini ikili anlaşmalara bırakmıştır. Ancak yapılan bu anlaşmalarla da fikri mülkiyet haklarının

korunması yönünde tam bir uyum sağlanamadığından ülkeler yeni arayışlar içine girerek fikri mülkiyet alanındaki farklılıkları gidermek amacıyla uluslararası alanda anlaşmalar yapmaya başlamışlardır. Uluslararası nitelikli bu anlaşmalarla uluslararası başvuru ve tescil prosedürleri düzenlenmiş, hakların takibi ve korunması açısından yeknesak uygulamanın sağlanması amaçlanmıştır. Yapılan anlaşmalarla fikri mülkiyet hukuku uluslararası bir nitelik kazanmış olmakla birlikte bu haklara yönelik korumada ülkesellik ilkesi hakimdir. Bu ilkeden ayrılan tek düzenleme ise Avrupa Birliğinde yaşanmış ve yapılan düzenlemelerle ülkesellik ilkesinden uzaklaşılarak bölgesel düzeyde koruma amaçlanmıştır. Topluluk hukukunda tescilli ve tescilsiz tasarımların korunmasına olanak sağlanmış ve üye ülkelerin mevzuatları arasındaki uyumsuzlukların giderilmesi yönünde çalışmalara ağırlık verilmiştir. Bu yöndeki çalışmalarda devam etmektedir.

Ülkemizde ise Gümrük Birliğine geçiş sürecine hız kazandırmak ve Topluluk mevzuatına uyum sağlamak amacı ile fikri mülkiyet hukuku alanında reform denecek hukuki düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelerden biri de mehazı 1993 tarihli Topluluk Tasarım Yönerge[1] ve Topluluk Tasarım Tüzük Taslağı[2] olan, 1995 tarihli 554 Sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname[3]' dir. EndTasKHK' da tasarımların korunmasında tescil sistemi kabul edilmiş ve tescilli tasarımların bu KHK ile sağlanan haklardan yararlanacağı belirtilmiştir. 1995 yılı sonrasında da ülkemizde fikri mülkiyet hukuku alanında Topluluk mevzuatına uyum çalışmaları devam etmiştir. Bu kapsamda TPE tarafından hazırlanan Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Taslağında Topluluk mevzuatında yaşanan değişiklikler ve gelişmelere paralel düzenlemeler yapılmıştır.

554 sayılı KHK' nın başlığında "endüstriyel tasarımlar" ibaresi kullanılması, bu KHK ile sadece endüstriyel olan tasarımların korunmasının düzenlendiği izlenimini yaratmıştır. Ancak söz konusu KHK' da ürün tanımlanırken "endüstriyel yolla veya elle üretilen herhangi bir nesne" ifadesinin kullanılması ve metinde "tasarım" sözcüğüne yer verilmesi tasarım koruması yönünden endüstriyel yada endüstriyel

[1] ATRG, 23.12.1993, C 345/14.
[2] ATRG, 31.01.1993, C 29/20.
[3] RG, 27.06.1995, S. 22326.

olmayan tasarım ayrımı yapılmadığını göstermektedir[4]. Biz de çalışmamızda aynı anlamı kastetmekle beraber yer yer endüstriyel tasarım ve tasarım ibarelerini birlikte kullanacağız.

4 bölümden oluşan çalışmamızın birinci bölümünde genel olarak tasarımlar başlığı kullanılmıştır. Bu kapsamda ilk olarak tasarım kavramı, tarihçe, tasarımların benzer kavramlardan farkları ele alınacaktır. Devamında ise tescilli ve tescilsiz tasarımlar incelenecektir. Tescilli tasarımlar incelenirken, tasarım hakkı, hak sahipliği ve tasarım hakkına ilişkin ilkeler üzerinde durulacaktır.

İkinci bölümde ise hukukumuzda endüstriyel tasarım hakkının tescili, hakkın hükümsüzlüğü, hakkın tüketilmesi ve sona ermesi incelenecektir. Bu incelemede hukukumuzda tasarımlara yönelik özel düzenlemeler içeren EndTasKHK' daki olumlu ve olumsuz koruma şartları, tasarımların tescil ve itiraz prosedürleri, hakkın hükümsüzlüğü, hakkın tükenmesi ve hakkın sona ermesi TPE tarafından hazırlanan Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Taslağındaki düzenlemelerle birlikte ele alınacaktır. Bu incelemede EndTasKHK'nın mehazının 1993 tarihli Topluluk Tasarım Yönerge ve Topluluk Tasarım Tüzük Taslakları olması nedeniyle, yer yer Topluluk Hukukunda yer alan düzenlemeler de değerlendirilecektir.

Üçüncü bölümde ise hukukumuzda endüstriyel tasarımların korunmasına yönelik koruma modelleri 4 başlık altında incelenecektir. Bu incelemede öncelikli olarak tasarım hakkına tecavüz halinde EndTasKHK uyarınca düzenlenen dava ve talepler konunun sınırlandırılması açısından genel hatlarıyla değerlendirilecektir. Tasarımlar karmaşık bir niteliğe sahip olduklarından bir yanda marka, bir yanda bir fikir sanat eseri, bir yanda patent niteliğini gösterebilirler. Bu nitelikleri gereği tasarımlar tasarım mevzuatı yanında diğer hukuki koruma modelinden yararlanabilmektedirler. Hukukumuz da da kabul gören kümülatif (çoklu) koruma ilkesi uyarınca tasarımların diğer koruma modelleri olan Fikir ve Sanat Eserleri Kanununa, Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye ve haksız rekabet hükümlerine göre korunmaları da bu bölümde genel hatlarıyla değerlendirilecektir.

---

[4] Müge Tekil, **"554 Sayılı KHK Çerçevesinde Endüstriyel Tasarım Kavramı ve Koruma Şartları"**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C.LV, S.4/1997, s.237; Cahit Suluk, **Tasarım Hukuku,** 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2003, s.40.

Son bölümde ise tasarımların uluslararası tescili ve korunması ele alınacaktır. Bu kapsamda sınai mülkiyet hakkının gelişmesinde önem arzeden Paris Sözleşmesi, Bern Sözleşmesi, TRIPs, Lahey Sözleşmesi ve Locarno sözleşmesinde tasarımlara yönelik düzenlemeler değerlendirilecektir. Ayrıca, Avrupa Birliğindeki tasarımlara yönelik gelişmeler ve Topluluk Tasarımı da ayrı bir başlık altında ele alınacaktır. Tasarımların korunması yönünde Birliğe üye ülkeler arasında yeknesak bir düzenleme gerçekleştirmek için yapılan çalışmalar neticesinde doğan Topluluk tasarım hakkı Topluluk hukukunda tescilli tasarımlar yanında tescilsiz tasarımları da özel olarak düzenlediğinden, Topluluk tescilli tasarımı ve Topluluk tescilsiz tasarımı olarak iki başlık altında incelenecektir.

Bu çalışmada tasarımların ulusal ve uluslararası tescili konunun genişliği nedeniyle sınırlandırılarak genel hatlarıyla değerlendirilecektir. Bu anlamda hukukumuz açısından yeni bir kavram olan tasarım korumasının önemi ve işlevi ortaya konmaya çalışılacak, çalışmanın genel anlamda değerlendirilmesi ise sonuç bölümünde yapılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK TASARIMLAR

I- TARİHİ GELİŞİM

A- DÜNYADA GELİŞİM

Dünyada ürün tasarımı insanlığın ilk çağlarında ortaya çıkmış ve nesnelerin özel biçimlere sokularak belirli eşyalara dönüştürülme çabası olarak belirmiştir. Tasarımcı belirli bir işlevi yerine getirmek için üretilen eşyayı, o işleve en uygun olan şekle büründürmeyi amaçlamıştır[5]. Ancak ilk ve ortaçağda eser sahibinin eser üzerinde hakkını korumaya yönelik bir kaynağa rastlanmadığı gibi, bu dönemde ürünlerin ve eserlerin tek olması, çoğaltma imkanının bulunmaması nedeniyle korumaya ihtiyaç duyulmamıştır. Matbaanın bulunması ile birlikte kitap basımın yaygınlaşmış olması, eser sahiplerinin de eserleri üzerinde korunması gereken haklarının bulunduğunu ortaya koymuştur[6].

Sınai hakların korunması ise endüstri devrimi ile başlamıştır. Bu dönemdeki sanayi ve teknolojik alandaki gelişmeler tüketim toplumunu ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle artık üreticiler pazar paylarını artırmak için ürünlerde çeşitlilik, görünümlerde farklılık yaratarak müşteri kitlesini artırmaya yönelik çalışmalar yapmaya başlamışlardır[7]. Dünyada ilk fikri mülkiyet koruması 1443 yılında Venedik'te gerçekleştirilmiş olup, 1474 tarihli ilk Patent Kanunu da Venedik'te ortaya çıkmıştır. Onu takip eden 1624 tarihli İngiliz Kanunu ile de buluşlar üzerinde tekel hakkı tanınmasına yönelik düzenlemeler yapılmıştır[8].

Ürün tasarımcılığının bağımsız faaliyet olarak ortaya çıkması ise 18. yy sonlarında fabrika üretimine geçilmesi ile gerçekleşmiştir. Ancak bu dönemde de tasarımcılar üretimde sağlanan kolaylıklardan yararlanamamışlar, geleneksel motiflere bağlı kalarak klasik biçim ve desenleri kullanmaya devam etmişlerdir[9]. İlk

---

[5] Tekil, s.234.
[6] Akın Beşiroğlu, **Fikir Hukuku Dersleri, İlkeler Kurallar**, 4. Bası, Arıkan, İstanbul 2006, s.19.
[7] Tekil, s.235.
[8] Geniş bilgi için bkz. Ali Necip Ortan, **"Teknik , Ekonomik ve Sosyal İlerleme Açısından Patent Sisteminin Yeri"**, BATIDER (Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi), C. XIII, S.2/1985 , s.84 vd.
[9] Tekil, s.235 v.d.

tescilli tasarım koruması ise 1800'li yılların başında Fransa' da Lyon'lu ipek tüccarları ve fabrika sahiplerinin yaptıkları desen ve modellerin taklitlerine karşı korunması amacıyla gerçekleştirilmiştir[10]. Almanya'da ilk düzenleme ise 1721 tarihli Codex Augusteus' tür. 1787 yılında çıkarılan tescili tasarımlara ilişkin ilk İngiliz Kanunu ile tekstil tasarımcılarının geliştirdikleri desenlerin korunması için 2 ay gibi kısa bir koruma süresi getirilmiştir. Daha sonra yapılan değişikliklerle koruma ve koruma süresine yönelik düzenlemeler yapılmıştır[11]

Modern anlamda tasarım koruması ise 19. yy' da gerçekleşmiştir. Fransa'da bu anlamda ilk düzenleme 1806 tarihlidir. Bunu 1839 ve 1842 tarihli İngiliz Fikir Sanat Eserleri Kanunu, Almanya'daki 1876 tarihli ve İsviçre'de 1889 tarihli düzenlemeler takip eder[12]. Tasarımcılığın ticari rekabetin bir unsuru haline gelişi ise ABD' de gerçekleşmiş ve üretilen ürünlerin piyasada daha arzulanır hale gelmesi için tasarımcılar ve reklamcılar birlikte çalışmalar yapmışlardır[13]. Bu dönemde gerçekleştirilen düzenlemelerin ulusal olduğu görülmektedir. Daha sonra ülkeler arasındaki ticaretin gelişimi, ulaşımın ulaştığı boyutlar ülkeleri ikili anlaşmalar yapmaya itmiş ve ülkeler bu anlaşmalar dışında yeni arayışlar içine girerek fikri mülkiyet alanındaki farklılıkları gidermek amacıyla uluslararası alanda anlaşmalar yapmaya başlamışlardır[14].

Bu anlaşmalardan Sınai Mülkiyetin Korunmasına Dair 1883 tarihli Paris Sözleşmesi, Bern Sözleşmesi, Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşmasının Eki Ticaretle Bağlantılı Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları Sözleşmesi, Lahey ve Locarno Sözleşmesi ile uluslararası başvuru ve tescil prosedürleri düzenlenmiş, hakların takibi ve korunması açısından yeknesak uygulamayı sağlamak amaçlanmıştır.

B- AVRUPA BİRLİĞİNDE GELİŞİM

Avrupa Topluluğunda tasarımlara ilişkin ilk çalışma 1959 yılında başlatılmış ve 1962 yılında hazırlanan raporla üye ülke mevzuatlarında yer alan farklılıkların

[10] Ayşe Saadet Arıkan, "**Sınai Tasarımlar**", BATIDER, C. XVII, s.3/1994, s.76 ; Tekil, s.235.
[11] Arıkan, "**Sınai Tasarımlar**", s.76.
[12] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.101.
[13] Tekil, s.236.
[14] Uğur Yalçıner, "**Avrupa Birliğinde Tasarım Koruması ve Uluslararası Anlaşmalar**",Tasarımda Evrenselleşme 2. Ulusal Tasarım Kongresi Bildiri Kitabı, İTÜ Mimarlık Fakültesi Endüstri Ürünleri Tasarım Bölümü, İstanbul 13-15 Mart 1996, s.5.

uyumlaştırılması ve ortak pazarın iyi işlemesi için uyumlaştırmanın gerekliğine dikkat çekilmiştir[15].

Bu çalışmalardan sonra uzun süre ara verilmiş ve 1985 yılında Komisyon tarafından "White Paper" hazırlanmıştır. White Paper'da iç pazarın 1993 yılına kadar tamamlanması amacıyla üye ülkeler arasında tüm fiziksel, teknik ve mali engellerin kaldırılarak, mevzuatların birbirine uyumlaştırılması öngörülmüştür. Ayrıca fıkri ve sınai haklarla ilgili ulusal düzenlemelerle getirilen sınırlamaların serbest dolaşımla ilgili kuralları ihlal edemeyeceği belirtilmiştir[16].

Ardından 1991 yılında Birlik tarafından üye ülkelerin mevzuat farklılıkları incelenerek önerilerden oluşan "Green Paper" yayınlanmıştır[17]. Bu önerilere dayanılarak tasarımlar için etkin bir hukuki koruma sağlanması, Topluluk içi ticarette negatif etkinin ortadan kaldırılması ve Toplulukta tasarımlara ilişkin mevzuatların uyumlaştırılması amacıyla 1993'te Topluluk Yönerge ve Tüzük tasarıları yayımlanmıştır[18]. Yönerge birtakım değişiklikler ve eklemelerle 1998' de yürürlüğe girmiş[19], 6/2002 sayılı Tasarım Tüzüğü'de[20] 6 Mart 2002 tarihinde yürürlüğe girmesiyle birlikte AB'de Topluluk Tasarım Hakkı adında yeni bir hak doğmuştur[21]. Ardından Konsey Tüzüğü'nün öngördüğü uygulama koşullarını göstermek üzere de 2245/2002 tarih ve 21 Ekim 2002 tarihli Topluluk Tasarımına İlişkin Uygulama Yönetmeliği ve Ücret Tüzüğü Avrupa Birliğince kabul edilmiştir[22].

C- ÜLKEMİZDE GELİŞİM

Osmanlı İmparatorluğunda fikri mülkiyet haklarına ilişkin ilk düzenleme 1844 tarihli Fransız Kanunundan iktibas edilen 1879 tarihli İhtira Beratı Kanunu'dur.

---

[15] Cahit Suluk, **Avrupa Topluluğu Hukukunda Tasarımların Korunması Topluluk Tasarımı (Community Design),** 1. Baskı, Seçkin, Ankara 2002, s.20; Arıkan, **7. Beş Yıllık Kalkınma Planı**, s.100.

[16] Arıkan**, "Sınai Tasarımlar**", s.85; Suluk, **Topluluk Tasarımı**, s.20.

[17] Introduction to The Green Paper on The Legal Protection of Industrial Design, III F/5131 EN, 5.4.1. metin için bkz. http://aei.pitt.edu/1785/01/design_gp_1.pdf (20.04.2007).

[18] Mehmet Özcan, **Avrupa Birliğinde Fikri ve Sınai Haklar**, Nobel, Ankara 1999, s.194, Suluk, **Topluluk Tasarımı**, s.20.

[19] ATRG, 28.10.1998, L 289/28.

[20] ATRG, 05.01.2002, L 3/1.

[21] Geniş bilgi için bkz. Suluk, **Topluluk Tasarımı**, s.21 vd.; Suluk**, Tasarım Hukuku**, s.123.

[22] A. Aslı Bilgin, **Endüstriyel Tasarım Hakkı ve Tazminat Davaları**,1. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2006, s.12; Suluk, **Tasarım Hukuku,** s.118.

Bunu, mehazı 1857 tarihli Fransız Markalar Kanunu olan markalar hakkındaki 1872 tarihli Alamet-i Farika Nizamnamesi takip eder[23]. Hukukumuzda tasarımlara yönelik çalışmalara ise 1925 tarihli Paris sözleşmesinin kabulü ile yer verilmeye başlanmıştır. Ardından 1952 tarihinde ülkemiz Bern Sözleşmesine taraf olmuş ve tasarımlara yönelik çalışmalara hız kazandırılmıştır[24].

Bu çalışmalara rağmen sınai mülkiyet konusu olan tasarımların hukukumuzda özel olarak düzenlenmesi 1995 yılına kadar gerçekleşememiştir. Bu tarihe kadar geçen dönemde özel bir yasal düzenleme mevcut olmadığından, bu konuda ortaya çıkan sorunlar Türk Ticaret Kanunu'nun haksız rekabet hükümleri (TK m.56-65) ve FSEK çerçevesinde çözümlenmeye çalışılmaktaydı. Türkiye tarafından Paris sözleşmesine katılım ile birlikte bu sözleşmeden doğan yükümlülükleri yerine getirmek amacıyla 1965 tarihinde bir kanun tasarısı hazırlandı. Bu tasarı ile sınai mülkiyet alanındaki eksikliklerin giderilmesi, küçük sanayi erbaplarının, tekstil, halı, seramik sanayinin menfaatlerinin korunması ve taraf olduğumuz Paris Sözleşmesinin yükümlülüklerinin yerine getirilmesi amaçlandı[25].

31 Aralık 1995 tarihinde başlayan ve Türkiye ile Avrupa Topluluğu arasında sanayi ürünlerini kapsayan bir Gümrük Birliği kuran Ortaklık Konseyi kararı ile tarafların gümrük ve dış ticarete ilişkin mevzuatlarının uyumlaştırılması ile birlikte çevre, rekabet hukuku, fikri ve sınai haklar konularında düzenlemelere gidilmesi öngörülmüştür[26]. Türkiye bu karar doğrultusunda, AB ve Gümrük Birliği'ne geçiş sürecini hızlandırmak için Bakanlar Kurulunu sınai mülkiyet konusunda düzenlemeler yapması için yetkilendirmiştir. Verilen bu yetki ile AB normlarına paralel düzenlemeler yapılmıştır[27]. 1995 tarihinde yapılan 4 adet KHK (tasarım, patent, marka, coğrafi işaret) ile hukukumuzda fikri mülkiyet alanında reform denilebilecek nitelikte yasal düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Bunlardan biri olan 554 sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında KHK[28] ile tasarım

---

[23] Sabih Arkan, **Marka Hukuku C. I,** Ankara 1997, s.13-14.
[24] Arıkan, "**Sınai Tasarımlar**", s.104-105.
[25] Hamdi Yasaman**, "Sınai Resim ve Modeller"**, BATIDER, C. XII, S.2-3/1984, s.93 vd.; Arıkan, **"Sınai Tasarımlar",** s.106-107.
[26] Murat İnce, "**Gümrük Birliğinin Sınai Haklar Açısından Türk Sanayine Etkileri**", DPT 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 2000**,** www.dpt.gov.tr (23.03.2007), s.121.
[27] Tekil, s.233.
[28] RG, 27.06.1995, S. 22326.

korumasına yönelik ilk defa özel düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelerin kaynağı ise 1993 tarihli Topluluk Yönerge ve Tüzük taslaklarıdır.

EndTasKHK'nın başlığında endüstriyel tasarım kavramı kullanılmış, metinde ise tasarımlar ibaresi kullanılmıştır. Başlık ile metin içeriğindeki uyumsuzluk eleştirilere neden olmuştur. Başlıkta yer alan endüstriyel tasarım ibaresi, koruma kapsamının sadece endüstriyel tasarımlara ilişkin olduğu izlenimini vermekte ise de, bu kapsamda tüm tasarımların korunması amaçlanmıştır[29]. Nitekim bu eleştiriler dikkate alınarak TPE tarafından hazırlanan "Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Taslağında" hem başlıkta hem de metinde tasarım ibaresi kullanılmıştır. Taslakta öğreti ve uygulayıcıların eleştirileri dikkate alınarak düzenlemeler yapılmıştır. Taslaktaki düzenlemelere bakıldığında Topluluk Tüzüğü ve Yönerge'nin model alınarak, bunlara paralel düzenlemeler yapıldığı gözlemlenmektedir.

II- TANIM VE KAVRAM

Tasarım sözcük anlamı olarak bir şeyi zihinde biçimlendirmek, tasavvur etmek, tasarımlanan biçim, bir ürün ortaya koymak üzere gerçekleştirilen zihinsel veya maddi çalışmalar süreci olarak tanımlanmaktadır[30].

İki yada üç boyutlu bir ürünün görünümü olan tasarım, sahip olduğu bu görünüm nedeniyle, insan duygularına ve zevkine hitap ederek ürüne değer katabileceği gibi, bazı hallerde ürünün kullanımına hizmet eden fonksiyonel özellikleri de barındırabilecektir[31].

Devlet Planlama Teşkilatı'na (DPT) göre sınai tasarımlar, sınai resim ve sınai model olarak iki bölüme ayrılmış olup, sınai resim; bir ürünün yüzeyine uygulanabilecek nitelikte iki boyutlu olarak algılanan süslemeler, çizimler, sınai

---

[29]Hukukumuzda endüstriyel yolla imal edilen ürünlerin korunmasının yanı sıra elle imal edilen ürünlerinde tescil edilerek korunması mümkündür. Bu düzenlemeler ile küçük zanaatkarların korunması düşüncesi ile hareket edilmektedir. Tekil, s.236; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.40, Ünal Tekinalp, **Fikri Mülkiyet Hukuku,** Güncelleştirilmiş, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 4. Bası, Arıkan, İstanbul 2005, s.16; Adem Aslan, **Türk ve AB Hukukunda Fikri Mülkiyet Haklarının Tükenmesi (Mukayeseli)**, 1. Bası, Beta, İstanbul 2004, s.26.

[30] Dictionnaire Larousse Ansiklopedik Sözlük, Milliyet Yayınları, C. 6, 1993, s.2271.

[31] Arıkan, "**Sınai Tasarımlar",** s.94 ; Tekinalp, **Fikri Mülkiyet,** s.607. Feyzan Hayal Şehirali, "**Türk Hukukunda Tasarımlara Yönelik Uygulamalar**", Türkiye'de Fikri ve Sınai Hakların Etkin Uygulaması Semineri, 6-7 Mayıs 2004, http://abgm.adalet.gov.tr/8-2-Tr-Sehirali.pdf (12.03.2005), s.2.

model ise; ürüne üç boyutlu bir cisim olarak dış görünüşü bakımından benzerlerinden ayırıcı ve tanıtıcı bir nitelik kazandıran şekiller olarak tanımlanmıştır[32]. Sınai resimler şekillerin bir araya gelmesinden oluşurken, sınai modeller üç boyutlu plastik şekillerdir[33]. Bu anlamda sınai tasarım kavramı, sınai resim ve modelleri kapsayan bir üst kavram olarak belirirken, sınai tasarımların boyutları esas alındığında sınai resim ve model kavramları kullanılmaktadır[34].

Avrupa Topluluğu tarafından yapılan tanımda ise sınai tasarım "...bir ürünün şekil ve renk gibi insan duyguları ile algılanabilen ve tamamen o ürünün teknik fonksiyonlarının zorunlu sonucu olmayan dış görünüşünün, iki ya da üç boyutlu özellikleri" olarak nitelendirilmiştir[35].

554 sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında KHK m.3(a)' da "*Tasarım, bir ürünün tümü veya bir parçası veya üzerindeki süslemenin çizgi, şekil, biçim, renk, doku, malzeme veya esneklik gibi insan duyuları ile algılanabilen çeşitli unsur veya özelliklerinin oluşturduğu bütün*" olarak tanımlanmıştır. Tanımdan anlaşılacağı üzere endüstriyel tasarım kavramı EndTasKHK' da sınai resim ve modelleri kapsayan bir üst kavram olarak kullanılmıştır[36]. Bu tanımda tasarım olarak tescil edilen şeyin ürünün kendisi olduğu çıkarılmakta ise de, ürünün kendisi değil ürünün tamamı veya bir parçasının görünümü tasarım olarak tescil edilmektedir[37].

Tasarımcılar bakımından endüstriyel tasarım, toplumun değişen gereksinimlerini karşılamaya yönelik, endüstriyel ortamda üretilmek üzere geliştirilen ürünlerin insanla ilişkisini kuran mesleki bir uğraştır. Bu anlamda tasarım kavramı ürünün yapısı, işlevi, ergonomisi, dayanıklılığı, güvenliliği, kolaylığı gibi ürünü tüketiciye ulaştırmak amacıyla ürüne yüklediği bütün görsel, estetik ve fonksiyonel değerleri

---

[32] M. Kaan Dericioğlu, **"Kavramlar",** DPT 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Fikri ve Sınai Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara Ocak 1995, www.ekutup.dpt.gov.tr/hukuk/oik438 (12.03.2005) s. 40.

[33] Sanayide tip vazifesi gören resim ve modellerin aynı zamanda estetik duyguya hitap etmeleri ve estetik etkilerinin bulunması gerekmemektedir. Yasaman, **"Sınai Resim ve Modeller**", s.93.

[34] Arıkan, "**Sınai Tasarımlar"**, s.97.

[35] Ayşe Saadet Arıkan,, **" Sınai Tasarımlar",** DPT 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Fikri ve Sınai Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara Ocak 1995, www.ekutup.dpt.gov.tr/hukuk/oik438 (12.03.2005), s.97.

[36] Bilgin, s.5.

[37] Tekil, s.237; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.41.

kapsayan geniş bir anlam ifade etmektedir[38]. Hukukçular tarafından ise, tasarım, bir ürünün görünümünü diğer ürünlerin görünümünden ayırt eden özellikler olarak ele alınmakta ve ürünün teknolojik özelliklerinden kaynaklanan farklılıklar değerlendirmeye alınmamaktadır[39].

III – UNSURLARI

A- ÜRÜN VE/VEYA ÜRÜN PARÇASI

Tasarım sadece bir düşünce olarak hukuki korumadan yararlanamaz ve tasarım üründen bağımsız olarak düşünülemez. Bu nedenle koruma talep edilen bir tasarımın mutlaka bir ürüne somut olarak uygulanabilir nitelikte olması gerekir[40]. Bu anlamda bir plan ya da proje tek başına tasarım olarak korunmayacaktır. Ancak bu çalışmaların bir üründe şekillenmesi halinde diğer koruma şartlarını da taşımak kaydıyla korumadan yararlanması mümkündür[41].

Somutlaşmış ve zati bir değeri olan cisim olarak tanımlanan ürün[42] EndTasKHK 3(b)'de "*Bilgisayar programları ve yarı iletkenlerin topografyaları hariç olmak üzere, endüstriyel yolla veya elle üretilen herhangi bir nesnenin yanı sıra bileşik bir sistem veya bunu oluşturan parçalar, setler, takımlar, ambalajlar gibi nesneleri, birden çok nesnenin veya sunuşun bir arada algılanabilen bileşimleri, grafik semboller ve tipografik karakterler*" olarak belirtilmiştir.

EndTasKHK'da ve Topluluk hukukunda ürün çerçevesi geniş tutulmuş ve ürünün elle yada endüstriyel yolla üretilmesinin farkı olmadığı vurgulanmıştır. Ancak

---

[38] Gülay Hasdoğan, "**Tasarım Kavramının Hukuktaki Gelişimi ve Endüstriyel Tasarımların Korunmasına İlişkin Ülkemizdeki Yasal Düzenlemeye Yansımaları"**,Tasarımda Evrenselleşme 2. Ulusal Tasarım Kongresi Bildiri Kitabı, İstanbul 13-15 Mart 1996, s.23; Gülay Hasdoğan, "**Türkiye'de Endüstriyel Tasarımların Korunmasında Uygulamaya Yönelik Sorunlar**: **Ayırt Edici Nitelik Değerlendirilmesi İçin Kavramsal Bir Model Önerisi"**, Legal Fikri ve Sınai Haklar Dergisi, S. 2/2005, s.343.

[39] Bu anlamda bir sandalyenin görünümü tasarım korumasından yararlanırken, sandalyenin konforluluğu, dayanıklılığı, fonksiyonel özellikleri şartları oluştuğu takdirde patent yada faydalı model korumasından yararlanabilecektir. Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.36.

[40] Tekil, s.237; Yasaman, **"Sınai Resim ve Modeller",** s.95; Gülsen Güneş, **Türk Hukukunda Entelektüel Sınai Haklar ve Vergilendirilmesi**, 1. Bası, Alfa Basım Yayım, İstanbul 1997, s.27-28.

[41] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.45; Cahit Suluk, **Yedek Parça Tasarım Hakkının Korunması**, 1. Baskı, Yargı Yayınevi, Ankara 2001, s.51.

[42] Tahir Saraç, **Patenten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması**, 1.Baskı, Seçkin, Ankara 2003, s.57.

tasarım, bir fikri çabanın sonucunda ortaya çıktığından, doğa olayları sonucu ortaya çıkan oluşumlar tasarım korumasından yararlanamayacaktır. Örnek olarak Ürgüp' teki peri bacaları, Pamukkale bir tasarım harikası olmasına rağmen insan müdahalesi olmadan, doğal olaylar neticesi oluştuklarından tasarım korumasından yararlanamayacaktır[43].

Bilgisayar programları ve yarı iletkenlerin topografyaları tasarım hukuku anlamında ürün olarak kabul edilmemektedir. Ancak bilgisayar programları kullanılarak oluşturulan grafik tasarımları ya da bilgisayar yardımı ile oluşturulan tasarımlar koruma şartlarını taşımak kaydıyla tasarım korumasından yararlanabilecektir[44].

1993 tarihli Topluluk Yönerge ve Topluluk Tüzüğü Taslaklarında bilgisayar programları ve yarı iletkenlerin topografyaları ürün olarak kabul edilmemiştir. Taslaklarda sonradan yapılan değişikliklerle yarı iletken topografyaların ürün olarak kabul edileceği düzenlenmiştir[45]. Bu haliyle yürürlüğe giren Topluluk Tasarımlarına İlişkin 12 Aralık 2001 tarih ve 6/2002 Sayılı Konsey Tüzüğü[46] (Council Regulation (EC) No 6/2002 Of 12 December 2001 on Community Designs) ve Avrupa Parlementosu ve Konseyinin 13 Ekim 1998 Tarihli Tasarımların Yasal Korunması Hakkındaki 98/71/EC Sayılı Yönerge'de (Directive 98/71/EC Of European Parliament of The Council of 13 October 1998)[47] bilgisayar programları ürün olarak kabul edilmezken, yarı iletkenlerin topografyaları ürün olarak kabul edilmiştir (Topluluk Yönergesi m.1/b, Topluluk Tüzüğü m.3/b). Ancak EndTasKHK'nın mehazı 1993 tarihli Yönerge ve Tüzük tasarıları olduğundan, yarı iletken topografyaları hukukumuzda tasarım anlamında ürün olarak kabul edilmemiştir. Bu

---

[43] Suluk, **Topluluk Tasarımı**, s.33.

[44] Bilgisayar programları bir çok ülkede olduğu gibi hukukumuzda da Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca korunmaktadır. Ancak bilgisayar programlarından farklı olan bilgisayar "hadware'i" tasarım hukuku anlamında bir ürün olarak kabul edilmektedir. Bilgisayar yardımlı olarak oluşturulan tasarımlar ise İngiliz Hukukunda gerçek bir tasarımcının varlığının olup olmadığı noktasında tartışmalara neden olmuştur. Bilgisayar bir araç olarak kabul edildiğinde bu tasarımı yaratanın da bu projeyi düşünerek hayata geçiren kişi olduğundan bu kişi adına tescillin mümkün olduğu sonucuna varılmıştır. Tekil, s. 239-240; Suluk, **Topluluk Tasarımı**, s.28; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.46.

[45] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.46.

[46] ATRG, 5.1.2002, No: L 3/1.

[47] ATRG, 28.10.1998, No: 298/28. Tasarım Tüzüğü' nün Türkçeye çevirisinde Hasan Muratçavuşoğlu' nun ve Yönergenin Türkçe çevirisinde ise Mahmut Yahşi'nin çevirisinden yararlanılmıştır. (Suluk, **Topluluk Tasarımı**, s.153-228).

durum Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Taslağında[48] dikkate alınmış ve ürün "*Bilgisayar programları hariç olmak üzere, endüstriyel yolla veya elle üretilen herhangi bir nesnenin yanı sıra bileşik ürün veya bu ürünü oluşturan parçaları, setler, takımlar, ambalajlar gibi nesneleri, birden çok nesnenin bir arada algılanan sunumları, grafik sembolleri ve tipografik karakterleri,*" olarak belirtilmiştir. Bu düzenlemenin aynen yürürlüğe girmesi halinde hukukumuzda da yarı iletken topografyaları ürün olarak kabul edilecek ve Topluluk Tüzüğü ve Yönergesi ile uyum sağlanmış olacaktır.

EndTasKHK' da bileşik sistem veya sistemin parçaları ifadesi ile bileşik ürün ve parçaları ifade edilmiş, ancak bileşik ürün tanımı yapılmamıştır. Topluluk hukukunda "*ürünün sökülüp takılmasını mümkün kılan birden çok parçanın oluşturduğu ürün*"[49] şeklinde tanımlanan bileşik üründe, parçaların birbiri arasında fiziki bağlılığı esas olduğundan bu yönüyle set ve takımlardan farklılık gösterir[50]. Bütün bu noktalar dikkate alınarak Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Taslağı'nda bileşik ürün "*Sökülüp takılma yoluyla değiştirilebilen veya yenilenebilen ürün*" olarak tanımlanmıştır (Taslak m.2/1 (c)). Bileşik ürüne örnek olarak çamaşır makinesi, buzdolabı gibi eşyalar verilebilir.

EndTasKHK'da setler, takımlar ve ambalajlar da ürün olarak sayılmıştır. Set ve takımda bulunan parçalar koruma şartlarını taşımak kaydıyla ayrı ayrı tescil edilebilecekleri gibi tek bir tescile de konu olmaları mümkündür. Her ne kadar uygulamada ambalajlar üzerilerine konan işaretlerin ticarette kullanım yoluyla ayırt edicilik niteliğini kazanmaları halinde marka olarak değerlendirilmekte ise de, bu durum ambalajların şeklinin tasarım olarak koruma görmesini engellemeyecektir[51].

---

[48] Taslak için bkz. Legal Fikri ve Sınai Haklar Dergisi, Mevzuat, S.2 /2005, s. 515-539.
[49] Topluluk Yönergesi m.1/c, Topluluk Tüzüğü m.3/c.
[50] Suluk, **Yedek Parça**, s.115.
[51] Ambalajın üç boyutlu biçimi de marka olarak seçilebildiğinden, bir ürün ya da ambalajın biçimi hem marka, hem 554 sayılı EndTasKHK hükümlerine göre korunabileceği gibi, FSEK uyarınca da korumadan yararlanabilecektir. Ancak bu koruma biçimlerinin amaçları arasında farklılıklar mevcuttur. Üç boyutlu marka ile bir işletmenin ürünü diğer işletmenin ürününden ayırt etmek aranırken, endüstriyel tasarım korumasında ürünün görünüş biçiminin korunması amaçlanmaktadır. Sevilay Eroğlu, " **Soyut Renk, Ses ve Üç Boyutlu İşaretlerin Marka Olarak Tescili**", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.5, S. 1/2003, s. 115-116; Kutlu Oytaç, **Karşılaştırmalı Markalar Hukuku, Endüstriyel Tasarımlar İçerikli**, Nobel Yayınevi, İstanbul 2002, s.35.

EndTasKHK' da 3(b) 'de geçen "birden çok nesnenin veya sunuşun bir arada algılanan bileşimleri" ifadesi tescil edilecek tasarım portföyünü geniş tutmakta ve günümüzde önemi artan vitrin tasarımları, iç dekorasyonlar, ticari fuarların iç tasarımları bu kapsamda tasarım korumasından yararlanabilmektedir[52].

B- İNSAN DUYULARI İLE ALGILANABİLEN GÖRÜNÜM

EndTasKHK m.3(a)' da tasarımın taşıması gereken özellikler "çizgi, şekil, biçim, renk, doku, malzeme veya esneklik gibi insan duyuları ile algılanabilen çeşitli unsur veya özellikler" olarak belirtilmiş olup, madde metninden anlaşılacağı üzere sınırlayıcı bir düzenleme söz konusu değildir. Burada tasarımın "insan duyuları ile algılanan görünümü" özellik arzeder[53]. Bu ifade ile insanın görme duyusu yanında diğer duyuları ile de algılanabilen özelliklerin de tasarımın belirlenmesinde rol alacağı belirtilmektedir. Tasarımın varlığını belirlemede görme duyusunun yanı sıra dokunma duyusu da işlev görmekte ve yumuşak, sert, hissetme, sezme gibi algılama biçimleri de değerlendirmede dikkate alınmaktadır[54].

Topluluk hukuku ve hukukumuzda tasarımın korumadan yararlanabilmesi için, teknik ya da fonksiyonel özellikleri görünüme katkıda bulunmadığı sürece dikkate alınmayacaktır. Tasarımın çekici yada tüketicinin o ürünü alması konusunda etkileyici nitelikte olması da gerekmemektedir. Bir tasarımda sezilen malzemenin özelliği, ağırlığı, esnekliği, estetikliği ya da rengi tek başına tasarım korumasından yararlanamayacaktır. Bu hususlar tasarımın diğer özellikleri ile birlikte bir araya geldiklerinde korunan bir unsur olarak belireceklerdir. Burada önemli olan husus insan duyuları ile bir ürünün başka bir üründen ayırt edilip edilmediğidir[55].

Oytaç[56]; tamamlanmış bir tasarımda özelliklerin gözle ayırt edilebileceğini belirterek, tasarıma ilişkin ayırt ediciliğin düşünerek mantık süzgecinden geçirmeye gerek kalmaksızın, doğrudan sadece görme duyusu ile oluşabileceğini ifade etmektedir. Suluk[57] ise; tasarımın varlığını belirlemede görme duyusu yanında diğer

[52] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.52.
[53] Tekil, s.238; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.58.
[54] Hasdoğan, **"Türkiye'de Endüstriyel Tasarımlar"**, s. 350; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.58.
[55] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.60.
[56] Oytaç, **Marka**, s.29.
[57] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.60.

duyuların da etkili olduğunu ifade etmekle birlikte, bu durumun 554 sayılı KHK m.34'de tasarımın bültende yayımlanması için tüm belirgin özelliklerini yansıtan resim, çizim, grafik, fotoğraf veya benzeri şekilde hazırlanmış görsel anlatımının verilmesinin gerekli olduğu düşünüldüğünde, görsel anlatımın sunumunun nasıl gerçekleşeceği konusunda sorunu beraberinde getireceğini belirtilmektedir. Kanımızca tasarımın algılanmasında görme duyusu belirleyici olmakla birlikte, diğer duyularla algılanan özelliklerin bir bütün olarak o tasarımın diğer tasarımından ayırt edilmesini sağlaması halinde belirleyici niteliğe sahip olacaktır.

Ancak Taslakta tasarımın tanımı yapılırken "*insan duyuları ile algılanabilen görünüm*" ibaresi çıkarılmıştır (Taslak m.2/1 (a)). Tasarım sadece görme duyusu ile algılanabilen bir durum olarak düzenlenmiştir. Bu haliyle diğer duyular ile algılanabilen tasarımların korumadan yararlanmasının mümkün olmadığı anlamı çıkarılabilir. Endüstriyel Tasarım Meslek Kuruluşu (ETMK), uygulamada tanıma ilişkin herhangi bir sorun yaşanmazken ve bu konuda yerleşmiş bir içtihat oluşmuş iken böyle bir değişikliğe gidilmesine anlam veremediklerini belirterek, tanımda bu ibarenin eklenmesinin gerekliliğini vurgulamıştır[58].

IV - TASARIM TÜRLERİ

EndTasKHK'da tasarım türleri konusunda herhangi bir ayrım bulunmamakla beraber doktrinde tasarımlar işlevsel ve estetik tasarımlar, iki ya da üç boyutlu tasarımlar olarak incelenmektedir[59]. Biz bunlara ek olarak endüstriyel olan/ endüstriyel olmayan tasarım ayrımını belirtmek nedeniyle bu tasarım türlerini de inceleyeceğiz.

A - İŞLEVSEL VE ESTETİK TASARIMLAR

Estetik tasarımlar insan beğenisine, görme duygusuna hitap eden tasarımlardır. Bir ihtiyaca cevap veren işlevsel tasarımlarla ise, bir ürünün kullanımı veya amacı

---

[58] Gülay Hasdoğan ve Fatma Korkut, "**Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Taslağı Üzerine ETMK' nın Görüşleri**", www.etmk.org/dosyalar/taslak-görüş.pdf- (09.04.2007), s.1.

[59] Tekinalp; tasarımları, tescilli- tescilsiz tasarımlar, iki ve üç boyutlu tasarımlar, estetik ve faydalı tasarımlar ve konularına göre; ürün tasarımları, çevresel tasarımlar başlığı altında incelemiştir. Tekinalp, **Fikri Mülkiyet** s.608 v.d; Suluk ise, tasarım türlerini sekiz başlık altında ayrıntılı bir şekilde incelemiştir. Bkz. Suluk**, Tasarım Hukuku**, s.62 vd.

için zorunlu olan özellikler ifade edilir. İşlevsel tasarımlar ile sadece görme duyusuna hitap edilmemekte, aynı zamanda günlük ihtiyaçların giderilmesi de amaçlanmaktadır[60]. İpek kadın eşarbında yer alan motifler estetik tasarımlara, ütü masası tasarımı ise işlevsel tasarıma birer örnektir[61].

Topluluk Yönergesi işlevsel ve estetik tasarımlar şeklindeki ayrımın mevcut sanayinin ihtiyaçlarına cevap vermediği ve modern tasarım anlayışı ile uyuşmadığını belirterek, "*işlevsellik ve estetik değerin sıkı birleşmesi*" esasını kabul etmiş ve tasarım kavramı içinde estetik ve faydalı tasarımları bir birleşim haline getirmiştir. Bu anlayış uyarınca yeni bir tasarımın tüketici tarafından tercih edilmesinde, ürünün işlevsellik özelliğinin, estetik özelliğinin önüne geçebileceği de ifade edilmektedir[62].

Çoğu zaman birlikte olan işlevsel ve estetik tasarımlar, koruma şartlarını taşımak kaydıyla Topluluk ve hukukumuz bakımından estetik ya da işlevsel olup olmadıklarına bakılmaksızın hukuki korumadan yararlanacaklardır[63].

B- İKİ VE ÜÇ BOYUTLU TASARIMLAR

Tasarımlar iki ya da üç boyutlu olabilirler. Kara Avrupası hukukunda iki boyutlu tasarımlara resim ya da desen denilirken, üç boyutlu tasarımlar model olarak ifade edilmektedir[64]. İki boyutlu tasarımlar yüzeysel biçimler, grafik çizimler olarak nitelendirilebilir. Bunlar renkli renksiz olabildiği gibi, yüzeyi kısmen ya da tamamen işgal edebilirler[65]. Duvar kağıdı, perde, çekyat yüzü iki boyutlu ürünlerdir[66].

Üç boyutlu tasarımlar ise nesnelerdir. Sandalye, masa, ütü bunlara örnektir. İki ve üç boyutlu ürünler arasında sınırı belirlemek kolay olmamakla birlikte, estetik özellik, iki yada üç boyutlu tasarımlarda bulunmakta iken, işlevsel özellik sadece üç boyutlu tasarımlar için söz konusudur. Kesin bir ayrım göstermemekle birlikte bu yönleriyle üç boyutlu tasarımlar faydalı model ya da patent korumasına konu olabilmekte, iki

---

[60] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.16; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.67.
[61] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet,** s.16.
[62] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.603; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.68.
[63] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.70.
[64] Hukukumuzda da 554 sayılı KHK yürürlüğe girmeden önce böyle bir ayrım yapılmakta idi. 554 Sayılı KHK ile bu ayrıma son verilmiş ve tasarım kavramı kullanılmıştır. Yasaman, **"Sınai Resim ve Modeller"** , s.93; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.74.
[65] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.16.
[66] Suluk**, Tasarım Hukuku**, s.75.

boyutlu tasarımlar ise, fikir ve sanat eserleri ile yakınlık göstermektedirler[67]. İki ve üç boyutlu tasarımların iç içe girdiği durumlarda söz konusudur[68].

C- ENDÜSTRİYEL OLAN/ ENDÜSTRİYEL OLMAYAN TASARIMLAR

İmalat sanayinde bir malın üretilmesinde kullanılan model[69] olan endüstriyel tasarımlar, diğer bir ifadeyle endüstriyel yolla, makineler tarafından seri olarak üretilen ürün tasarımlarını ifade eder[70]. Seri olarak üretilmeyen, elle üretilen ürün tasarımları ise endüstriyel olmayan tasarımlar olarak ifade edilmektedir[71].

EndTasKHK m. 3' de "*endüstriyel yolla veya elle üretilen* " ürünler ifadesi ile her iki tasarımın da hukuki korumadan yararlanacağı vurgulanmıştır[72] ve metinde de endüstriyel tasarım ibaresi yerine "tasarım" sözcüğü kullanılmıştır. Ancak KHK' nın başlığı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında KHK'dır. Bu husus doktrinde metin ile başlık arasında uyumsuzluk bulunduğu ve başlığın yanıltıcı olduğu ve değiştirilmesi gerektiği yönünde eleştirilere neden olmuştur[73]. Nitekim hazırlanan Taslakta "Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Taslağı" başlığı ve metinde de tasarım ibaresi kullanılarak bu durum açıklığa kavuşturulmaya çalışılmaktadır.

V- TASARIMLARIN BENZER KAVRAMLARDAN FARKI

A-PATENT/ TASARIM KAVRAMI

Patent, 551 Sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında KHK[74] m.1/1' de "*buluş yapma faaliyetini özendirmek, buluşların sanayiye uygulanması ile teknik, ekonomik ve sosyal ilerlemenin geliştirilmesini sağlamak ve buluşları korumak için*

---

[67] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.75.
[68] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet** s.16.
[69] Yasaman, **"Sınai Resim ve Modeller",** s.93.
[70] Nigan Bayazıt, "**Tasarım, Zanaat ve Endüstriyel Tasarım Kavramlarının Farklılıklarının İrdelenmesi",** Legal Fikri ve Sınai Haklar Dergisi, S.2/ 2005, s.405.
[71] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.76.
[72] KHK'daki bu açık düzenlemeye rağmen bazı yazarlar, tasarımın konusunun endüstriyel yolla birden fazla üretilebilir nitelikte olan ürünleri kapsadığı, bu özelliğin eksik olması halinde ürünün sanat kapsamına gireceğini ve telif hakkı olarak korumadan yararlanabileceği belirtilmektedir. Yalçıner, s.4; Bayazıt, "**Endüstriyel Tasarım Kavramı**", s.405-407.
[73] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet** , s.16; Tekil, s.236; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.76; Karşı görüş için bkz. Bayazıt, s.407.
[74] RG, 27.06.1995, S.22326.

verilen belge" olarak tanımlanmıştır. Yasada öngörülen şartları taşıyan buluşlara verilen patent, hem buluş üzerindeki inhisari hakkı hem de bu hakkı ispatlayan bir belgedir[75]. Bu tanımlarda geçen buluş ise, yenilik unsurunu kapsayan, bulma ve yaratma ile ilgili bir kavram[76] olup, özel bir teknik problemi çözen formül, fikir[77] olarak tanımlanmıştır. Tasarımlar da bir fikir ürünü olmakla birlikte, sadece dış görünüm özellikleri ile ilgili olmaları nedeniyle, teknik bir probleme çözüm getirmediklerinden buluş sayılamayacaktır[78]. Buluşta fikir tek iken, bu fikri ifade edecek olan tasarım fikri ise sonsuz sayıdadır[79].

Yukarıda belirtilen tanımlardan yola çıktığımızda ürüne ait özgün üretim tekniği patent mevzuatıyla korunurken, bir üründeki özgün şekil ise tasarım mevzuatı ile korunmaktadır[80]. Patent mevzuatıyla teknik fonksiyon korunurken, tasarım mevzuatıyla korunan görünümdür. Örneğin telefonun çalışma prensibi patent hakkının koruma çerçevesine girerken, değişik kullanıcı ve tüketici gereksinimlerine göre oluşturulan biçimi ise tasarım koruması kapsamına girecektir[81]. Ancak görünüme katkıda bulunan fonksiyonel nitelikli tasarımlar da, alternatif sunmak kaydıyla tasarım mevzuatı korumasından faydalanacaktır[82]. Örnek; bir ortopedik ayakkabının görünümü tasarım olarak tescile konu olabileceği gibi, bu tasarımın fonksiyonel özelliği bakımından da patent verilerek korunması da mümkündür[83].

Bir buluşun patent belgesi verilerek korumadan faydalanabilmesi için yenilik, tekniğin bilinen durumunu aşma ve sanayiye uygulanabilir olma şartlarının bulunması gerekmektedir (PatKHK m.5). EndTasKHK' da bir tasarımın "endüstriyel tasarım belgesi" verilerek korumadan faydalanabilmesi için ise yeni ve ayırt edici niteliğe sahip olması aranmıştır. PatKHK ve EndTasKHK' da düzenlenen yenilik

---

[75] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.13; Saraç, s.25.
[76] Dericioğlu, **"Kavramlar"**, s.39.
[77] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 490.
[78] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.133.
[79] Gülay Hasdoğan, **"Tasarım Kavramı"**, s.23.
[80] Suluk, **Tasarım Hukuku,** s.133; Ahmet Keşli, "**Türk Hukukunda Bir Sorun: Tescil Edilmemiş ve Koruma Süresi Dolmuş Endüstriyel Ürünler ve Konuya İlişkin Bir Amerikan Yüksek Federal Mahkemesi Kararının Takdimi**", FMR, C. II, S. 2/2002, s. 23.
[81] Gülay Hasdoğan, **"Tasarım Kavramı"**, s.22.
[82] Fonksiyonel tasarımların, tasarım mevzuatıyla korunmasının sınırı bir ürünün teknik fonksiyonu için zorunlu kılınan şekilde sonlanmakta olup, bu sınırdan sonra devreye patent hukuku ya da faydalı model mevzuatıyla koruma gündeme gelecektir. Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.132-133.
[83] Şaziye Yurtsever, **Patentin Hukuki Korunması ve İlgili Mevzuat**, Adalet Yayınevi, Ankara 1999, s.12; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.135-136.

kavramı benzer olmakla birlikte, patent için yenilik, teknik bilginin özelliklerini ifade etmekte ve teknik bilinen durumun aşılması olarak değerlendirilmekte iken, tasarımda yenilik kavramı görünüm özelliklerini ifade eden bir kavram olarak belirmektedir[84]. Ayrıca bir buluşun patent belgesi verilerek korunması için aranan "sanayiye uygulanabilir olma" şartı, tasarımlar yönünden aranmamıştır.

B- MARKA/ TASARIM KAVRAMI

Markaların Korunması Hakkında KHK' m.5/1'de marka, *" Bir teşebbüsün mal ve hizmetlerini diğer teşebbüsün mal veya hizmetlerinden[85] ayırt etmeyi sağlaması koşuluyla, kişi adları dahil, özellikler sözcükler, şekiller, harfler, sayılar, malların biçim veya ambalajları gibi çizimle görüntülenebilen veya benzer biçimde ifade edilebilen, baskı yoluyla yayınlanabilir ve çoğaltılabilen her türlü işaretler*" olarak tanımlanmıştır. Metinde sınırlayıcı bir sayıma gidilmediğinden, üç boyutlu şekiller, soyut renkler hatta koku veya tat yoluyla algılanabilen kimyasal veya biyolojik işaretler marka olarak tescile konu olabilecektir[86].

Marka olarak kullanılan işaretlerle ürün ve hizmetin kimliği ortaya konmakta ve bir işletme tarafından ortaya konan ürün ya da hizmet marka ile tanıtılmaktadır[87]. Marka ile tüketicinin piyasada yer alan mal ve hizmetlerin çeşitliği karşısında ürün ya da hizmetleri birbirine karıştırması, yanıltılması ya da aldatılması önlenmeye çalışılmaktadır[88]. Markaya sağlanan koruma ile aynı zamanda ticaret unvanları, işletme adları, alan adları da, diğer ad ve işaretlere karşı korunmaktadır[89].

Tasarım bir ürünün görünümü ile ilgili bir kavram iken, marka bir ürün veya hizmeti diğerlerinden ayırt etmeye yarayan işarettir. Tasarım hakkı ile ürünün yenilik

---

[84] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.135.

[85] 551 Sayılı Markalar Kanununda hizmet markalarının korumadan yararlandırılmamasının uygulamada yarattığı sıkıntılar karşısında 556 Sayılı Markaların Korunması Hakkında KHK'da hizmet markalarının da koruma kapsamına alınması önemli bir gelişme olarak değerlendirilmiştir. Arkan, **Marka I,** s. 18-20.

[86] Eroğlu, s.159; Ömer Camcı, **Marka Davaları**, Ufuk Matbaacılık, İstanbul 1995, s.10-13; Ünal Tekinalp, **"Yeni Marka Hukukunda Tescil İlkesi ve Tescilsiz İşaretlerin Hukuki Durumu"**, İÜHF Yayınları, Beta, İstanbul 1997, s.470; Yargıtay tarafından da üç boyutlu şekillerin marka olabileceği kabul görmektedir. bkz. Y.11. HD., E.1999/6866, K.1999/907 (Oytaç, **Marka**, s.40).

[87] Arkan, **Marka I**, s.20; , Tekinalp, **Fikri Mülkiyet** s.339 ; İrfan Dönmez, **Markalar ve Haksız Rekabet Davaları**, 2. Bası, Beta, İstanbul 1992, s.1 ; Erdal Noyan, **Marka Hukuku**, 1. Basım, Adil Yayınevi, Ankara 2003, s.64.

[88] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.570.

[89] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.23 -28.

ve ayırt edicilik kriterlerini taşımak kaydıyla dış görünümünün korunması sağlanmakta iken, marka ile işletmelerin mal veya hizmetlerin ayırt edilmesi, karıştırılmaması sağlanmakta, ürünün hangi işletme tarafından üretildiği ya da sunulduğu önem kazanmaktadır[90]. Markada orjinallik, yenilik ve sahibinin hususiyetini taşıma gibi nitelikler aranmamakta, ürün veya hizmetlerin benzerlerinden ayırt edilmesi yeterli bulunmaktadır. Ayırt edici nitelik değerlendirmesinde markalar yönünden, sadece ortalama bir tüketici dikkate alınmakta ve bu tüketicinin mal ve hizmetlerin kaynağı konusunda karıştırma olasılığı üzerinde durulmaktayken, tasarımlarda bilgilenmiş kullanıcı gözü aranmaktadır[91].

Bir işaret koruma şartlarını sağlamak kaydıyla hem tasarım hem de marka korumasından faydalanabilecek ve hem tasarım hem de marka olarak tescil edilebilecektir. Ancak bu koruma modelleri arasındaki farklılıklar gözardı edilmemelidir[92].

C- FAYDALI MODEL/ TASARIM KAVRAMI

Buluşlar patent ile korunmaktadır. Fikri bir ürün olan buluş, yaratıcı bir faaliyetin sonucudur[93]. Bir buluşun patent ile korunması için yeni olması, buluş basamağını aşması ve sanayiye uygulanabilir olması gerekir. Patent koruması için aranan mutlak yenilik ölçütü, buluşçu faaliyete dayanma şartları, özellikle küçük ve orta ölçekli işletmeler bakımından yerine getirilmesi zor niteliktedir. Bu nedenle patent koruması için öngörülen şartları taşımayan, sanayide uygulanan ve pratik değeri olan küçük buluş ve ilerlemelerin korumadan mahrum kalacağı düşünülerek yeni bir fikri hak doğmuştur. Bu fikri hak ise *"faydalı model hakkı"* olarak adlandırılmıştır[94]. Faydalı

---

[90] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet** s.342; Oytaç, **Marka**, s.38-39; Bilgin, s.16.

[91]. Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 579.

[92] Tasarım korumasının işlevinin yitirilecek şekilde marka korumasının genişletilmesi doğru bir yaklaşım olarak bulunmamakta ve iki koruma sisteminin farklılıklarının bulunduğu vurgulanmaktadır. Bu nedenlerle koruma modellerinin sınırlarının iyi çizilmesi gereklidir. Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.584; Oytaç, **Marka**, s. 39.

[93] Ünal Tekinalp, "**Yeni Patent Hukukunda "Buluş Sahibi İlkesi" ve Gasp Davalarına İlişkin Bazı Sorunlar"** Prof. Dr. Münir Çağıl'a Armağan Sayısı, İ.Ü.H.F.M., C. LV, S. 4/1997, s.130.

[94] Feyzan H. Şehirali Çelik, "**Sınai Haklar Ön Raporu",** DPT Dokuzuncu Kalkınma Planı Fikri Mülkiyet Hakları Özel İhtisas Komisyonu, 2005, www.dpt.gov.tr/042fikrihak2 (20.03.2007), s.24; Cahit Suluk, "**AB ve Türk Hukukunda Faydalı Modellerin Korunması (I)**" Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi (FMR), C.II, S.1/2002, s.54.

modeller bizim hukukumuzda ilk defa PatKHK' da 154-170 maddelerinde düzenlenmiştir[95].

Tescilli bir hak olan faydalı model hakkı, teknik ve fonksiyonel buluşlarda sahibine inhisari nitelikte yetkiler bahşeder[96]. Bir buluşa patent almak için harcanan prosedürün uzunluğu, para ve zaman kaybı düşünüldüğünde, faydalı model daha kısa ve daha ucuza elde edilmektedir. Bu özellikleri nedeniyle hak sahibi, patente oranla daha avantajlı iken, diğer yandan daha az güvenli bir hak elde etmektedir[97].

Patentte olduğu gibi faydalı modelde de dünyada yenilik şartı[98] aranmış ve yenilik tanımı yapılırken patentten farklı olarak tekniğin bilinen durumunu aşma ölçütü alınmamıştır[99]. Bu halde buluş basamağını aşamayan, ama yeni ve sanayiye uygulanabilir nitelikte olan buluşlar faydalı model korumasından yararlanacaklardır.

Faydalı model, bir ürünün çalışma prensipleri ile ilgili bir kavram iken, tasarım bir ürünün görünümü ifade eder. Faydalı model mevzuatı ile sanayide elde edilen faydalı avantajlar, ilerlemeler koruma görürken, ürünlerin dış görünümü tasarım korumasından yararlanacaktır. Bununla birlikte uygulamada bunları birbirinden ayırmak oldukça güçtür[100].

Endüstriyel tasarım belgesi gibi, faydalı model belgesi de inceleme yapılmaksızın verilmektedir. Ancak bu belgelerin verilme prosedürleri açısından farklılıklar mevcuttur. Şöyle ki, tasarım başvurularına yayımlamadan itibaren 6 ay içinde itiraz hakkı tanınmıştır. Bu itiraz üzerine Türk Patent Enstitüsü (TPE) nezdinde yer alan Yeniden Değerlendirme İnceleme Kurulu'nun (YİDK) başvuruya konu tasarım hakkında esasa yönelik bir inceleme yapabilmesi de mümkündür. Bu inceleme sonucunda itirazı kabul ya da red edebilmektedir. Bu kararlara karşı da iptal davası

---

[95] Tekinalp**, Fikri Mülkiyet**, s. 665; Cahit Suluk, **"AB ve Türk Hukukunda Faydalı Modellerin Korunması (II**)", FMR, C.II, S.2/2002, s.27.
[96] Suluk, "**Faydalı Model (I)"**, s.54.
[97] Şehirali Çelik**,"Sınai Haklar**", s.25; Suluk, faydalı model koruması ile sağlanan kolaylıkların patente oranla daha kısa süreli koruma ile dengelendiğini, bununla birlikte faydalı modellere sağlanan korumanın da inhisari nitelikte olduğundan patent ile aynı olduğunu ve korumanın kapsamı bakımından patent ve faydalı model koruması arasında bir farklılık olmadığını ifade etmektedir. Suluk, **"Faydalı Model (I)",** s.57.
[98] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.137; karşı görüş için Ayşe Odman, **Fikri Mülkiyet Hukuku İle Rekabet Hukukunun Teknolojik Yeniliklerin Teşvikindeki Rolü**, Seçkin, Ankara 2002, s. 269.
[99] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.137; Şehirali Çelik, "**Sınai Haklar**", s.25.
[100] Suluk, "**Faydalı Model (I)",** s.54.

açılması düzenlenmiştir. Ancak faydalı modele bir itiraz[101] söz konusu olduğunda bu itiraz TPE tarafından başvuru sahibine bildirilmekte ve başvuru sahibine üç seçenek tanınmaktadır. Başvuru sahibi isterse bu itiraza karşı cevaplarını TPE' ye bildirebilmekte, isterse istemlerini değiştirebilmekte ya da itirazı dikkat almaksızın kendisine faydalı model belgesinin verilmesini talep etmektedir. Bu talep üzerine TPE başvuru sahibine faydalı model belgesini vermek zorundadır[102].

Hukukumuzda faydalı model başvurusunun patent başvurusuna ve tam tersi olarak patent başvurusunun faydalı model başvurusuna değiştirilmesine olanak sağlandığı gibi, faydalı model konusunun endüstriyel tasarım olarak tescili de mümkündür (PatKHK m.168-169). Ancak bir buluşa hem patent hem faydalı model belgesi verilmesi mümkün değildir (PatKHK m.170).

D- COĞRAFİ İŞARET/ TASARIM KAVRAMI

Bir yörenin suyu, meyvesi, toprağı diğer yöreden ya da bölgeden farklılık gösterebilir ya da yılların birikimiyle oluşturduğu o yörenin halısının dokuması, motifleri ün kazanmış ve halkın o mala olan güvenini sağlamış olabilir[103]. İşte bu olaylar doğa ve insan faktörünün birlikteliğinden kaynaklanmakta ve kültürel bir birikim ve değeri ortaya çıkarmaktadır. Coğrafi işaretlerin yasal korunması ile de bu değerlerin özelliğini kaybettirmeden devam etmesi sağlanmaya çalışılmaktadır[104]. Ülkemizde de 555 sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname[105] (CoğİşKHK) ile coğrafi işaretlerin korunmasına yönelik yasal zemin oluşturulmuştur.

---

[101] PatKHK 165. maddede ilgili resmi makamların ve hak sahibi üçüncü kişilerin hükümsüzlük davası açabilmesi için PatKHK m.161 uyarınca 3 aylık süre içerisinde başvuruya itirazda bulunmaları şart kılınmış idi. Belirtilen maddenin Bursa 1.Ticaret Mahkemesince Anayasa'nın 5. 10, 12, 36,152. maddelerine aykırılığı gerekçesiyle itiraz yolu ile iptali istenmiş ve Anayasa Mahkemesince Anayasa'nın 91.maddesine aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilmiştir.Anayasa Mahkemesinin 23.03.2004 tarih, E. 2000/1, K. 2004/36 değerlendirmesi için bkz. Cahit Suluk, "**Anayasa Mahkemesinin Faydalı Model ve Markalara İlişkin Kararlarının Düşündürdükleri: Anayasaya Aykırılık Sorunu"**, FMR, C. 4, S.3/2004, s.43 v.d.

[102] Suluk, **"Anayasaya Aykırılık Sorunu",** s.46.

[103] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.22.

[104] C. Abbas Çiçek/ Banu Gündoğan**, "Coğrafi İşaretler",** DPT 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara 2000, www.dpt.gov.tr (23.03.2007), s.202.

[105] RG, 27.06.1995, S.22326.

Coğrafi işaret, CoğİşKHK m.3/1'da " *belirgin bir niteliği, ünü veya diğer özellikleri itibariyle kökeninin bulunduğu yöre, alan, bölge veya ülke ile özdeşleşmiş bir ürünü gösteren işaretler*" olarak tanımlanmıştır[106]. Coğrafi işaretler ile bir ürünün belirli bir ülke, yöre ya da bölge ile bağlantısı ifade edilmektedir[107]. Coğrafi işaret menşe adı ve mahreç işareti olmak üzere ikiye ayrılır. Mahreç işaretleri, ürünün cinsi ve özellikleri ve kalitesi ile bağlantılı olmaksızın ürünün üretildiği ülke, bölge, il, şehir gibi coğrafi yerin adını belirtirken, menşe adları buna ilave olarak ürün ya da hizmetin o ülke, bölge ya da şehirden kısaca o coğrafi yöreden kaynaklanan kalite ve niteliğini ifade eder[108]. Çerkez peyniri, Şile bezi, Aydın yemişi menşe adı örnek olarak verilebilir.

CoğİşKHK ile, tescil edilen coğrafi işaretler korunur. Coğrafi işaretler mutlak bir hak olmadığı gibi, kişi yönünden de inhisari bir niteliğe de sahip değildirler. Çünkü coğrafi işaretler alansal, yöresel, bölgesel, ülkesel genelliğe, anonimliğe sahip olduğundan belli bazı kişi yada kişilere bağlanamaz. Bu nedenle hukuki işlemlere konu olması da mümkün değildir. Burada korunan hak olmakla birlikte kullanan dolaylı olarak korunmaktadır. Tescil ile de halkın aldatılmaya karşı korunması sağlanmaktadır[109].

Tasarımların görünüme ilişkin bir kavram olması, coğrafi işaretlerin ise menşe ve mahreci belirten işaretleri ifade eden bir kavram olması nedeniyle aralarında doğrudan bir ilişki kurulamaz. Bu nedenle coğrafi işaretlerin tasarım korumasına konu olması mümkün değildir[110].

---

[106] KHK'da geçen tanım coğrafi işaretlerin sadece mallar için söz konusu olabileceğini düşündürse de, hizmetler içinde kullanılabilecektir. Örnek olarak ılıca ve kaplıcalar verilebilir. Tekinalp, **Fikri Mülkiyet,** s. 23.

[107] İhsan Tellioğlu, **"Coğrafi İşaretler**", DPT 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 1995, www.ekutup.dpt.gov.tr/hukuk/oik438 (12.03.2005), s.107.

[108] Dericioğlu, **"Kavramlar"** s.41.

[109] Tekinalp**, Fikri Mülkiyet**, s.23.

[110] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.151.

VI- TASARIM HAKKI

A- TESCİLLİ TASARIMLAR

1- Tasarım Hakkının Niteliği

Bir sınai hak türü olan endüstriyel tasarım hakkı, fikri bir çabayı gerektirdiğinden gayri maddi mallar üzerindeki mutlak haklardandır. Mutlak hak olması nedeniyle herkese karşı ileri sürülebilir. Ayni haklara benzerlik gösteren bu mutlak hak, hak sahibine inhisari yetkiler verir[111].

Tasarım hakkının içerdiği bu inhisari yetkinin olumlu ve olumsuz olmak üzere iki yönü bulunmaktadır. Olumlu yönü; tasarım hakkının kullanılmasının münhasıran sahibine ait olması nedeniyle, tasarlanan yada tasarımın uygulandığı ürünü üretmek, piyasaya sunmak, satmak, sözleşme yapmak, ithal etmeye ilişkin yetkileri sağlarken, olumsuz yönü; yasaklama ve men yetkilerini içermektedir[112]. Tasarım hakkı hak sahibine tescilden önceki aşamada tasarımın tescilini isteme, tasarımın başkası tarafından tescili için başvurulması halinde veya tescil edilmiş olması halinde gasp davası açma ve tasarımını talep etme hakkını da sağlamaktadır[113].

Tescilli tasarım hakkı, hak sahibine mali ve manevi haklar sağlar. Mali haklar EndTasKHK m. 17 uyarınca tasarım hakkı sahibinin "*tasarlanan bir ürünün üretilerek piyasaya sunulması, satılması, ithali, ticari amaçla elde bulundurulması, sözleşme yapmak için icapta bulunması ve üçüncü kişilerce izinsiz olarak kullanılmasını önleme hakkıdır*". Burada sayılan mali haklar sınırlayıcı olmadığından madde de sayılmasa da ihracat fiili de bu kapsamdadır. Nitekim EndTasKHK m.66' da ihracat sırasında hak sahibinin talebi üzerine gümrük idareleri tarafından el koymanın mümkün olacağına ilişkin düzenleme bunu destekler niteliktedir[114]. Taslakta bu durumu açıklığa kavuşturmak için tasarım hakkının kapsamında ihraç etmenin de tecavüz teşkil edeceği düzenlenmiştir(Taslak m.22/1).

---

[111] Tekinalp**, Fikri Mülkiyet**, s.18; Saraç, s.34; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.163; K. Emre Gökyayla, **Telif Hakkı ve Telif Hakkının Devri Sözleşmesi**, 2. Bası, Yetkin, Ankara 2001, s.136.
[112] Tekinalp**, Fikri Mülkiyet**, s.621; Suluk**, Tasarım Hukuku,** s.163-164.
[113] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet** , s.621.
[114] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.621-622;, Fatma Korkut," **Endüstriyel Tasarımların Korunmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararname' de Korumaya ve Tasarım Hakkına Getirilen Sınırlamalar**", Tasarımda Evrenselleşme 2. Ulusal Tasarım Kongresi, İstanbul 13-15 Mart 1997, s.33; Aslan, A, s.27.

Manevi hakkı ise; tasarımcının sicilde tasarımcı olarak tanıtılmasını, tasarım sicilinde, rüçhan belgesinde ve yayın sırasında isminin tasarımcı olarak geçmesini isteyebilmesidir[115]. Bu hakkın devri ve bu haktan feragat geçersizdir (EndTasKHK m.18/2. ikinci cümle). Hakkın devri ve feragatin geçersizliğine ilişkin düzenleme, ekip çalışmasına ilişkin düzenlemenin devamında yer alması nedeniyle, ekip çalışması sonucu ortaya çıkan tasarımlara ilişkin bir hakka özgülenmiş gibi görünse de burada geniş yorum yapılmakta ve tek tasarımcı yönünden de geçerli olduğu ifade edilmektedir [116].

Yukarıda belirtilen bu yetkileri içeren tasarım hakkıyla korunan ürünün dış görünüm özellikleri nedeniyle sahip olduğu estetik görünümden kaynaklanan ekonomik değerdir[117].

2- Tasarım Hakkı Sahibi

a- Tasarımcı

Tasarımı meydana getiren kişi tasarımcıdır (EndTasKHK m.3/c). Tasarım hakkı tasarımcıya ve O'nun hukuki haleflerine aittir. Bu düzenleme EndTasKHK' da gerçek hak sahibi, gerçek tasarımcı ilkesinin kabul edildiğini gösterir (EndTasKHK m.13/1)[118].

Fikri mülkiyet hukukumuzda benimsenen bu ilke buluşta gerçek buluş sahibi[119] olarak nitelendirilmekte, tasarımlar açısından da gerçek tasarım sahibi korumadan yararlanabilmektedir. Bu kapsamda tasarımı ilk tescil ettiren değil gerçek tasarım sahibi korunacaktır. Bir tasarım gerçek tasarım sahibinden önce, bir başkası tarafından sahiplenerek tescil ettirilmiş ise gerçek tasarım sahibi söz konusu tasarımın kendisine ait olduğunu ispat edebilecektir[120].

---

[115] Aslan, A, KHK' da tasarım hakkı sahibinin diğer manevi haklarına yer verilmediğini, ancak tasarım FSEK anlamında korunabilecek nitelikte ise FSEK'ten kaynaklanan tüm manevi hakların tasarım hakları yönünden de geçerli olacağını ifade etmektedir. Aslan, A, s.27.
[116] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.622.
[117] Arıkan, "**Sınai Tasarımlar**", s.76; Şehirali, "**Tasarım**", s.2.
[118] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.627.
[119] Tekinalp, "**Buluş**", s. 129 vd.
[120] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.171-172.

EndTasKHK 13/1 'de tasarımcının tek kişi olması hali düzenlenmiş, tasarımcının birden fazla olması halinde ise, taraflar arasında aksine bir anlaşma yoksa[121] paylı mülkiyet hükümleri uyarınca hak sahibi oldukları düzenlenmiştir. Paydaşların diğerlerinden bağımsız olarak tek başına yapabilecekleri işlemler de EndTasKHK m.13' de tek tek sayılmıştır. Bu kapsamda paydaşlar kendine düşen pay üzerinde serbestçe tasarrufta bulunabilecek, diğer hak sahiplerine bildirim ile tasarımı kullanabilecek, payını devredebilecek, tasarımın korunması için gerekli önlemleri alabilecek, birlikte yapılan tasarım başvurusu veya tasarım hakkından doğan hakların herhangi bir şekilde tecavüzü halinde üçüncü kişilere karşı hukuk ve ceza davaları açabilecektir. Maddede sayılan bu özel nitelikteki yetkiler sınırlayıcı niteliktedir. Paydaşlar bu yetkileri paylı mülkiyet paydaşları adına veya hesabına değil, kendi adlarına kullanabileceklerdir. Bu kapsamda tasarım başvurusu için paydaşların birlikte müracaat etmeleri gerekmekte olup, paydaşlardan birinin tek başına tescil istemesi mümkün olmadığı gibi, erteleme ve yenileme istemeleri de mümkün değildir[122]. Suluk[123] ise, 554 sayılı KHK m.13/2 (c)' den yol çıkarak ortakların tasarımın korunması için gerekli önlemleri alabileceği düzenlemesi nedeniyle, tasarım tescil edilmemiş ise paylı maliklerden her birinin tek başına tescil yapabileceklerini ifade etmektedir. Kanımızca EndTasKHK m.13/2 (c)' de yer alan gerekli önlemlerin alınmasının tek başına paydaşlardan birine tanınması hali tasarım hakkının korunması için gerekli olan ya da zorunluluk arzeden önlemleri alma yetkisi olarak belirmektedir. Bu haliyle EndasKHK 13. madde deki sınırlayıcı düzenleme de dikkate alındığında paylı maliklerin tek başına tescil istemeleri mümkün değildir.

Ayrıca payın üçüncü kişilere devri halinde paydaşlara önalım hakkı tanınmıştır. Enstitü önalım hakkının kullanılması için diğer paydaşlara durumu iki ay içerisinde bildirir. Önalım hakkı, bildiriminin tebellüğden itibaren 1 ay içinde kullanılmalıdır. Taslakta da payın üçüncü kişilere devri halinde önalım hakkı düzenlemiş, ancak önalım hakkının tebellüğden itibaren 1 ay içerisinde kullanılmaması halinde düşeceği

---

[121] Tekinalp; aksine anlaşma yoksa ibaresinin, birden çok tasarımcının bir araya gelerek elbirliği mülkiyetini kabul edebilecekleri ya da bazı paydaşların tasarım üzerindeki haklarından vazgeçebilecekleri anlamına gelmediğini, bu ibare ile paydaşlar arasındaki ilişkinin paylı mülkiyet ilkeleri dahilinde, MK. 688. madde çerçevesinde ve emredici kurallara aykırı olmamak kaydıyla istedikleri düzenlemeleri yapabileceklerini ifade ettiğini belirtilmektedir. Tekinalp**, Fikri Mülkiyet**, s.627.

[122] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.623.

[123] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.349.

belirtilmiştir (Taslak m.12/5). Bu düzenleme ile bu hakkın hak düşürücü süre niteliğinde olduğu açık olarak ifade edilmiştir.

Tasarımın kullanılması amacı ile üçüncü kişilere lisans verilmesi halinde ise oybirliği aranmaktadır. Ancak Mahkeme somut olaya göre değerlendirme yaparak hakkaniyet düşüncesiyle bu yetkileri hak sahiplerinden bir ya da birkaçına verebilecektir (EndTasKHK m.13/3 (c) 2.cümle).

Taslakta, tasarımın birden fazla kişi tarafından oluşturulması halinde, müşterek mülkiyet yerine "ortak hak sahipliği" ibaresi kullanılmıştır. Bu ibare ile bu kişiler arasında nasıl bir ilişkinin kurulduğu anlaşılamamakla beraber, yukarıda sayılan yetkiler benzer şekilde düzenlenmiştir. Farklı bir düzenleme ise, ortak hak sahiplerinden birinin haciz veya iflas kararı ile karşı karşıya kalması halinde, bu kararların ortakların tasarım üzerindeki haklarından elde edilecek ekonomik değere uygulanacağı ve bu kararların diğer ortakların tasarım hakkını etkilemeyeceği düzenlemesidir. Kanımızca bu düzenleme, ortak hak sahiplerinin tasarım üzerindeki haklarının üçüncü kişilere karşı korunmasının amaçlandığını gösterdiği gibi, ortak hak sahiplerinin birbirlerine karşı da korunmasının amaçlandığı izlenimini vermektedir.

b- Özel Durumlar

aa- Hizmet İlişkisi İçinde Olanların Tasarımı

EndTasKHK m.14'de hizmet ilişkisi dahilinde meydana getirilen tasarımlarda işçi ve işveren arasında özel bir sözleşme yok ise ve işin mahiyetinden de aksi anlaşılmadıkça, memur, hizmetli ve işçilerin işlerini yaparken tasarladıkları tasarımların hak sahibinin işveren olduğu belirtilmiş ve 5846 Sayılı FSEK'den farklı olarak hak sahipliğinde yaratma ilkesi kabul edilmemiştir[124].

Tasarımın işverene ait olabilmesi için işçinin tasarımı işletmedeki faaliyetinin gereği olarak geliştirmiş olması gerekir. Burada kullanılan "*işini görürken*" ibaresi de önem arzeder. Çünkü işçinin iş saatleri dışında yaptığı tasarımlar da, hak sahibi

[124] Ahmet M. Kılıçoğlu, **Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar**, Turhan Kitabevi, Ankara 2006, s.177.

işçinin kendisi olacaktır[125]. Sözleşmesi gerektirmediği halde iş yerindeki bilgi ve araçlardan yararlanmak suretiyle memur, hizmetli ya da işçinin geliştirdiği tasarımlarda da hak sahibi işveren olacaktır. Bu takdirde yapılan tasarımın önemi gözetilerek işçiye yaptığı iş mukabilinde bir bedel ödenmesi gerekmektedir. Tarafların bu konuda anlaşamamaları halinde bedel mahkemece karara bağlanacaktır (EndTasKHK m.14/2,3,4).

Hizmet sözleşmesi dışında kalan iş görme sözleşmelerinde aksine hüküm yok ise, hak sahibi işveren olarak düzenlenmiştir (EndTasKHK m. 16). Örneğin bir istisna akdi yapılması halinde aralarında aksine bir sözleşme yapılmadığı sürece eser sahibi yaptığı tasarıma ilişkin çizim ve uygulamaya ilişkin belgeleri işverene teslim edecektir[126].

Ancak gerek hizmet ilişkisi içinde, gerekse, hizmet ilişkisi dışında kalan iş görme sözleşmeleri sonucu gerçekleştirilen tasarımlarda, tasarımcı olarak adını belirtme hakkı tasarımı gerçekleştiren tasarımcıya aittir ve bu hakkın devri ya da feragat hükümsüzdür (EndTasKHK m. 18/2 ikinci cümle).

Taslakta, hizmet ilişkisi içerisinde olanların hak sahipliğinde "işlerini görürken" ibaresi yerine "memur, hizmetli ve işçilerin bir işletmedeki ve kamu idaresindeki yükümlü oldukları faaliyetin gereği" düzenlemesi getirilmiştir (Taslak m.13/1). Bu haliyle memur, hizmetli ya da işçinin iş saatleri dışında gerçekleştirdikleri tasarımlar eğer çalıştıkları işletme ya da kamu idaresinde yükümlü oldukları faaliyet gereği ise bu halde tasarımın sahibi çalıştıranlar olacaktır. Kanımızca bu düzenleme hizmet ilişkisi içersinde olanların tasarımlarında hak sahipliğine ilişkin daha belirleyici bir nitelik arzetmektedir. Bunların dışında çalışanın sözleşmesi gerektirmediği halde, bulunduğu işyerindeki genel faaliyet konusu bilgi ve belgeleri kullanarak geliştirdiği tasarımlarda bildirim yükümlülüğü, çalışanlarca geliştirilen tasarımlara ilişkin olarak çalışana ödenecek bedelin tayini, bedelin hesaplanmasında yapılacak değerlendirme, çalıştıran ile çalışan arasındaki bedel taleplerinin bir sözleşme veya hukuki bir ilişki ile düzenlenmesi ve tasarımın birden fazla çalışan tarafından gerçekleştirilmesi

[125] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet** s.629; Suluk; bu konuda tasarımın çalışma saatleri içinde ya da dışında geliştirilmiş olmasının önemi olmadığını, tasarımın işverene ait olması yönünden tasarımın iş ilişkisinin devamı sürecince geliştirilmiş olması gerektiğini ifade etmektedir. Suluk,**Tasarım Hukuku**, s.341.

[126] Geniş bilgi için bkz. Bilgin, s.22 vd.

halinde bedel ve ödeme şekline ilişkin ayrıntılı düzenlemeler bulunmaktadır. İşverenin tasarıma ilişkin hakkı da ayrıca düzenlenmiştir (Taslak m.15-16).

bb- Üniversite Mensuplarının Tasarımı

Tasarımların üniversiteye bağlı fakülte ya da yüksekokul[127] mensuplarınca gerçekleştirilmesi halinde tasarımda hak sahibi EndTasKHK m.14' den farklı olarak bu tasarımı yapan öğretim elemanı olacaktır (EndTasKHK m.15). Öğretim elemanı sıfatı ise Yüksek Öğretim Kurumu Kanunlarına göre belirlenecektir (EndTasKHK m.15/2).

Öğretim kurumu tasarımla sonuçlanan araştırma için belli araç ve gereçleri kullandırarak harcamalarda bulunmuş olabilir. Bu durumda tasarımı gerçekleştiren öğretim elemanı bu tasarımının değerlendirildiği hususunu yazı ile bildirmek ve talep halinde ne şekilde değerlendirileceğini ve elde edilen kazanç miktarı konusunda bilgi vermekle yükümlü kılınmıştır. Öğretim kurumu kendisine yapılan bildirimden itibaren 3 ay içinde elde edilen kazançtan uygun miktarının kendisine verilmesini isteyebilir. Ancak talep edilen bu miktar kurumun yaptığı harcamayı aşamayacaktır (EndTasKHK m. 15/3).

3- Tasarım Hakkına İlişkin İlkeler

a- Tescil İlkesi

Fikri haklarının doğumunda tescilin gerekli olup olmadığı konusunda doktrinde bir birlik sağlanamamıştır. Bu konuda Tekinalp[128]; marka hakkı açısından yaptığı incelemede, marka hakkının tescille aslen kazanılacağını, markanın sahibine sağladığı hakların tescil ile oluştuğunu ve üçüncü kişilere karşı ise tescilin yayını tarihinden itibaren hüküm ifade edeceğini belirterek, marka sahipliğinin tescil ile elde edildiğini ve tescilin kurucu etkiye haiz olduğunu ifade etmiştir. Patentler yönünden ise,

[127] Bu hükmün uygulanabilmesi için fakülte yada yüksekokullarının üniversiteye bağlı olması gerekmektedir.Üniversitenin devlete yada bir vakfa ait olmasının önemi bulunmamaktadır. Ancak bağlı olunan kurum üniversite dışında bir kurum ise veya fakülte ya da yüksekokul bağımsız ise bu hükmün uygulanması mümkün görülmemektedir. Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 629-630.

[128] Bu durumun istisnaları tanınmış markalar ve tescilsiz bir marka veya işaretin itiraz hakkı sağladığı hallerdir (rüçhan hakları, önce elde edilen haklar, yasaklama hakları gibi). Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.354-355; Oytaç**, Marka** , s.6-7.

patentin verilmesini patent hakkı yönünden kurucu, buluş açısından açıklayıcı nitelikte etkiye haiz olduğunu belirtmiştir[129]. Saraç; benzer düşünce ile patent verilmesi kararı ile patentten doğan hakkın doğmuş olduğunu ve tescilin üçüncü kişilerin iyi niyetini ortadan kaldırmaya yönelik bildirici ve olumlu nitelikte olduğunu belirtmiştir[130].

Tescile tasarımlar yönünden bakıldığında Tekinalp[131]; tescilin tasarım belgesi almak prosedürünü sona erdirmediğini, başvuru tarihi itibariyle kurucu nitelik taşımasına rağmen nihai olmadığını ve bu özelliği nedeniyle marka tescilinden farklı olduğunu belirtmiştir. EndTasKHK m.34 uyarınca kesinleşen başvurunun tasarım siciline kaydedildiğini, tasarıma itiraz edilmemiş yada itiraz TPE tarafından kabul edilmeyerek belge verilmiş ise, korumanın başvuru tarihinden itibaren başlayacağını ve bu yönden tescilin kurucu etkiye haiz olduğunu, EndTasKHK m.34/2 uyarınca bültende yayımlanmanın ise açıklayıcı nitelikte olduğunu vurgulamıştır. Suluk[132] ise, tescilin inhisari hak bakımından zorunlu olduğunu, ancak tescil öncesinde de ortada bir hakkın bulunduğunu belirtmiştir. Patentler bakımından patent isteme olarak nitelendirilen bu hakkın, tasarımlar bakımından tasarım belgesi isteme veya başvuru da bulunma hakkı olarak nitelendirileceğini ve tasarımın kamuya sunulması ile doğan bu hakkın inhisari nitelikte olmadığını, hakka niteliği veren işlemin tescil olduğunu vurgulamıştır.

EndTasKHK' da tasarımların korumadan yararlanabilmesi için tescil edilmesi gerekir. Bu husus EndTasKHK'nın 1/2. fıkrasında "*Bu kanun hükmünde kararname tescilli tasarımların korunması ile ilgili esasları, kuralları ve şartları kapsar"* şeklinde ifade edilmiştir. Bu durum tescilsiz tasarımların korunmayacağı anlamına gelmeyecektir. Tescilsiz tasarımlar ise genel hükümlere göre korumadan yararlanacaktır.

b- Ülkesellik İlkesi

Fikri mülkiyet hukukunda koruma düşüncesi ülkesellik ilkesine dayanır. Bu ilke

---

[129] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet** s.537.
[130] Saraç, s.32-33.
[131] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet,** s.635.
[132] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.170-171.

uyarınca her devlet fikri mülkiyet haklarını maddi ve şekil koşulları yerine getirmek kaydıyla sadece kendi ülkesi sınırları içinde korur ve her devlet sadece kendi ülkesi içindeki ihlallerde tecavüze uğrayan ve kendi kanunlarına göre hak sahibi olan kişinin kendi ülkesindeki hukuk yollarını kullanmasına olanak tanır[133]. Kısaca ülkesellik ilkesi bir fikri hakkın sadece hakkın varlığını tanıyan ülkede korunması, fikri mülkiyet haklarının etkisinin hakları tanıyan devletin karasal alanı ile sınırlı olmasıdır[134]. Ülkesellik ilkesi gereği fikri hakların mevcudiyeti, ortaya çıkması, içeriği ve sona ermesi o fikri hak için korumanın talep edildiği ülkenin yani koruma ülkesinin hukuku tarafından belirlenecektir[135]. Bu ilke uyarınca eğer bir tasarım Türkiye'de tescilli değil ise EndTasKHK uyarınca korumadan yararlanamayacaktır.

EndTasKHK m.5'de[136] korumadan yararlanacak kişiler belirlenirken ülkesellik ilkesi benimsenmiş olmakla beraber kişisellik ilkesine de yer verildiği de görülmektedir[137]. Tekinalp bu konuda EndTasKHK m.5/1 ve CoğİŞKHK m.2/1'de bu KHK'ların Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına uygulanacağı belirtilirken yer unsuruna dayanılmadığını, bu nedenle söz konusu KHK'ların Türk vatandaşlarını Türkiye dışında da takip edeceğini ve Türk vatandaşlarına koruma sağlayacağını belirtmiştir[138].

Fikri mülkiyet hukukunda benimsenen ülkesellik ilkesinin katılığı göz önünde tutularak, tasarımlar için Lahey sözleşmesi, markalar bakımından Madrid sözleşmesi ve patentler için Avrupa Patent Sözleşmesi gibi uluslararası sözleşmelerle ülkesellik ilkesinin sakıncaları bertaraf edilmeye çalışılmıştır[139].

---

[133] Gülören Tekinalp ve Ünal Tekinalp, "**Fikri Mülkiyet Hukukuna İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamelere Göre Korumadan Yararlanabilecek Kişiler ve Elverişli hükümler (Asgari Haklar) İlkesi**" Bülent Davran'a Armağan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Eğitim ve Öğretim Yardımlaşma Vakfı Yayını, N: 6, Beta, İstanbul 1998, s.155.

[134] Saraç, s.39.

[135] B. Bahadır Erdem, **Fikri Hukukta Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi**, 1. Bası, Beta, İstanbul 2003, s.47.

[136] Bu hükümlerin kaynağı Paris Sözleşmesinin Stockholm metninin 2. ve 3. maddeleridir. Tekinalp/Tekinalp, "**Korumadan Yararlanabilecek Kişiler ve Elverişli Hükümler**", s.158.

[137] CoğİşKHK' da da "kişisellik "ilkesine yer verildiği belirtilmektedir. Tekinalp/Tekinalp, "**Korumadan Yararlanabilecek Kişiler ve Elverişli Hükümler**, s.156.

[138] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.60.

[139] Tekinalp/Tekinalp, "**Korumadan Yararlanabilecek Kişiler ve Elverişli Hükümler**", s.155.

c- Rüçhan Hakkı İlkesi

Bir tasarım ya da markanın aynısının, bunlardan bağımsız olarak bir başkası tarafından geliştirilmesi halinde kanun koyucu tarafından ilk başvuru sahibine tanınan hak rüçhan (öncelik) hakkı olarak ifade edilmektedir[140]. Rüçhan hakkı, hak sahibine eğer başvurusunu daha sonraki bir tarihte yapmış olsa bile diğer başvurulara nazaran daha önce yapılmış sayılma ve rüçhan hakkı sahibinin başvurusunun, süresi içinde başvurmak koşulu ile başkaları tarafından yapılan başvuruların önünde kabul edilmesini sağlamaktadır[141].

EndTasKHK' da başvuru rüçhanı ve sergi rüçhanı olmak üzere iki rüçhan hakkı tanınmıştır.

aa - Başvuru Rüçhanı

EndTasKHK m.29 uyarınca "Paris anlaşmasına dahil ülkelerden birine mensup veya bu ülkelerden birine mensup olmamakla birlikte onlardan birinde ikametgahı veya işler durumda bir ticari müessesi bulunan gerçek veya tüzel kişiler veya kanuni varisleri, bu ülkelerin herhangi birinde yetkili mercilere bir tasarımın tescili için usulüne uygun olarak başvuru yapmış ise, yaptıkları bu başvuru tarihinden itibaren 6 ay süreyle aynı tasarım için tasarım belgesi almak üzere Türkiye'de başvuru yapma konusunda rüçhan hakkına sahiptir. Bu 6 aylık süre içerisinde başvuru yapıldığı takdirde rüçhan hakkının doğduğu tarihten itibaren ve bu rüçhan hakkını konu alan tescil başvurusunun kapsamına giren, üçüncü kişiler tarafından yapılacak başvurular ve verilecek tasarım belgeleri hükümsüz olacaktır. 6 aylık süre içerisinde kullanılmayan rüçhan hakları düşecektir (EndTasKHK m.29/2,3).

Paris Sözleşmesine taraf olmayan bir ülkede, Paris Sözleşmesine taraf bir ülke uyruğunda bulunan gerçek yada tüzel bir kişi tasarım tescili için başvuruda bulunur ise söz konusu başvurunun rüçhan hakkından yararlanacaktır (EndTasKHK m.29/3). Bu düzenleme sadece Paris sözleşmesine taraf ülkelerin vatandaşlarına tanınmış olup,

[140] Suluk**, Tasarım Hukuku**, s.187.
[141] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.361.

Paris sözleşmesine taraf bir ülkenin vatandaşı olmayıp o ülke de ikamet eden ya da işletmesi bulunanlara bu hak tanınmamıştır[142].

Rüçhan hakkı sadece ilk başvuruya konu olabilmekte ve kural olarak ilk başvuruya konu edilen fikri mülkiyet hakkı bakımından geçerlilik arzetmektedir. Yani ilk başvuru hangi tasarım ya da marka için yapılmış ise, rüçhan hakkına dayanılarak yapılan sonraki başvuru da o tasarım veya marka için yapılmış olmalıdır[143].

Taslakta "Paris Sözleşmesi veya Dünya Ticaret Örgütünü Kuran Anlaşmaya taraf devletlerden birinin uyruğunda bulunan veya bu devletlerden birin uyruğunda olmamakla birlikte bunlardan birinde ikametgahı veya işler durumda bir ticari veya sınai işletmesi bulunan gerçek veya tüzel kişiler veya kanuni halefleri, bu devletlerin herhangi birinde yetkili mercilere bir tasarım veya faydalı model tescili için usulüne uygun olarak yaptıkları başvuru tarihinden itibaren altı ay süreyle aynı tasarım için Türkiye' de başvuru yapma konusunda rüçhan hakkından yaralanabileceği…" şeklinde düzenleme ile bu kapsama TRIPS' e üye ülke vatandaşları da dahil edilmiştir. Ayrıca sözleşmelere taraf devletlerden birinin uyruğunda olmamakla birlikte bunlardan birinde ikametgahı veya işler durumda ticari işletmesi bulunan gerçek veya tüzel kişiler yanında, sınai işletmesi bulunanların da rüçhan hakkından yararlanacağı düzenlenmesi ile başvuru rüçhan hakkının kapsamı genişletilmektedir (Taslak m.32/1).

bb - Sergi Rüçhanı

Tescil başvurusunda tasarlanan veya tasarımın uygulandığı ürünü, Türkiye'de açılan millet ve milletlerarası sergilerde veya Paris Sözleşmesine taraf ülkelerde açılan resmi veya resmi olarak tanınan sergilerde teşhir eden gerçek veya tüzel kişiler, sergideki teşhir tarihinden itibaren 6 ay içerisinde Türkiye'de başvuru yapmak için başvuruda bulunmaları halinde rüçhan hakkından yararlanırlar (EndTasKHK m.30/1).

---

[142] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.362.

[143] Bu kural geçişkenlikle yumuşatılmaya çalışılmaktadır. Yani ilk başvuru patent için yapılmış ise bu buluşun rüçhan hakkı, başka ülkede faydalı model belgesi almak için kullanılabilecektir. Ancak bu geçişkenlik patent-tasarım, marka-tasarım ve faydalı model-marka arasında yapılamamaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.190 v.d.

Tescil başvurusunda tasarıma konu olan ürün serginin açılış tarihinden önce sergide görünür şekilde konmuş ise rüçhan süresi ürünün sergi yerine konulduğu tarihten itibaren başlar (EndTasKHK m.30/2). Sergi rüçhanından yararlanabilmek için, yetkili merciler tarafından ürünü teşhir eden kimseye o ürünün çeşidi, fotoğrafı ve ürünün sergide konulduğu tarih ve resmi açılış tarihini gösteren belgeler verilir (EndTasKHK m.30/3). Taslakta bu düzenleme farklı şekilde ele alınmış ve sergi rüçhanından yararlanabilmek için bu belgelerin sergide teşhir edenler tarafından başvuru sırasında sunulmasının gerekliliği vurgulanmıştır.

Bir sergide teşhir edilmiş, tescil başvurusu yapılmış veya tasarım belgesi alınmış olan ürünün aynısı veya benzeri bir ürün hakkında birden fazla başvuru yapılmış olması halinde, bu ürünü sergiye ilk koyan kişi, ürünün sergiye aynı zamanda konulması ve teşhir olunması halinde ise ilk başvuruda bulunan kişi rüçhan hakkından yararlanacaktır (EndTasKHK m.30/son). Taslakta bu düzenlemeye yer verilmemiştir.

Taslakta "rüçhan hakkının talep edilmesi, belgelendirilmesi ve hükmü" başlığı altında iki rüçhan hakkını da kapsar şekilde ayrı bir madde düzenlenmiştir. Bu düzenleme uyarınca rüçhan hakkı talebi başvuru esnasında ve talebe ilişkin belgeler ise 3 ay için de Enstitü' teye verilecektir. Rüçhan haklarının hüküm ve sonuçları rüçhan hakkının talep edildiği başvurunun tarihi itibariyle başlayacaktır. Ayrıca bir tasarım için birden fazla rüçhan hakkı talep edilmesi halinde, geçerli olan ilk rüçhan hakkı tarihi, rüçhan hakkının başlama tarihi olarak dikkate alınacaktır (Taslak m.34).

d- Ön Kullanım Hakkı

Tasarım sahiplerinden biri diğerinden önce bir tasarımı tescil ettirmiş, ancak diğer tasarım sahibi de bu tasarımı kullanmış ya da kullanmak için hazırlık yapmış olabilir. Bu durumda bu tasarımı kullanan ya da kullanmak için hazırlık yapan kişilerin gerçekleştirdikleri işlemlere *"ön kullanım*", bu kullanımı gerçekleştirenlere ise *"ön kullanıcı"* denilmektedir. Bu kullanım sonucu elde edilen hak *"ön kullanım hakkı"*

veya tasarım belgesi verilmesinden sonra hak sahibine bu tasarımı kullanma hakkı vermesi nedeniyle *"kullanmaya devam etme hakkı"* olarak da adlandırılmaktadır[144].

EndTasKHK m.23'te ön kullanım hakkı, *"tescil başvurusunun yapıldığı tarihten veya rüçhan hakkı tarihinden önce, tescilli tasarımın koruma kapsamına giren ve tescilli tasarımdan bağımsız olarak geliştirilmiş ve o tarihte henüz kamuya açıklanmamış bir tasarımı kullanmaya başlamış veya kullanım için ciddi ve gerçek tedbirler[145] almış kişi veya kişilere karşı, bu kişi ya da kişilerin iyi niyetli davranmış olmaları koşuluyla, tasarımı kullanmaya devam etmelerini veya kullanmaya başlamalarını önlemeye, tasarım hakkı sahibinin yetkisi bulunmadığı*" belirtilerek ön kullanım hakkı vurgulanmıştır. Madde de belirtildiği üzere bu hak sadece tescilli tasarımlar için tanınmış olup, tescilsiz tasarımlar yönünden ön kullanım hakkından söz edilemez.

İnhisari bir nitelik arzetmeyen ön kullanım hakkı sadece yapılan ciddi hazırlıklar ve yatırımlar nedeniyle hak sahibine sınırlı bir koruma vermektedir[146]. Ön kullanımdan doğan hak lisansa konu olmayacaktır. Ön kullanım hakkı ancak işletme ile birlikte devredilebilecek ve intikal edebilecektir (EndTasKHK m.23/son cümle). Ön kullanım hakkının işletmeden ayrı olarak devri, mirasla geçmesi, iflas masasına yazdırılması, haczi, üzerinde ayni veya şahsi bir hak kurulması mümkün değildir. Bu özelliği nedeniyle işletmeye bağlı (eşyaya bağlı) bir hak niteliği arzeder[147].

Taslakta *"o tarihte henüz kamuya açıklanmamış"* ibaresi çıkarılmıştır. Bu haliyle tescil başvurusunun yapıldığı tarihten veya rüçhan hakkı tarihinden önce, kamuya sunulmuş bir tasarımdan bağımsız olarak geliştirilmiş bir tasarımı iyi niyetli olarak ticari amaçla Türkiye'de kullanmaya başlamış veya bu amaç için ciddi ve etkin hazırlık yapmış üçüncü kişilerin ön kullanım hakkından yararlanmasına olanak tanınmaktadır. İyi niyetli kullanımın ise ticari amaçla gerçekleştirilmesi yönünde düzenleme ile de kullanım amacına açıklık getirilmiştir (Taslak m.26).

---

[144] Saraç, s.103; Suluk,**Tasarım Hukuku**, s. 308.
[145] Deneme amaçlı fiiller ön kullanım hakkı sağlamadığı gibi, sadece üretim için gerekli hazırlıklar yapılmadan müşterilerle yapılan görüşmeler de ön kulanım hakkı sağlamayacaktır. Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.310.
[146] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.309.
[147] Saraç**,** s.113; Arslan Kaya, "**Türk Hukukunda Patentten Doğan Haklar**", İ.Ü.H.F.M., C. LV, S.4/1997, s.197; Tekinalp , **Fikri Mülkiyet**, s.550.

e- Çoklu (Kümülatif) Koruma İlkesi

Tasarımlar çok farklı özellikleri bir arada bulundurmaları gereği ortaya çıkan tasarımın niteliğine göre, tasarım mevzuatının yanı sıra patent, marka, faydalı model fikir sanat eserleri mevzuatı ve haksız rekabet mevzuatı ile de korunabilmektedir. Moda ve tekstil tasarımları, grafik ve mimari tasarımları gibi tasarım çeşitleri dikkate alındığında bu karmaşıklık daha da belirginleşecektir[148]. Koruma şartlarını taşımak kaydıyla, sanatsal özellikleri daha ağır basan, herhangi bir fonksiyonel özelliği olmaksızın insan gözüne hitap eden tasarımlar FSEK' e göre korumadan yararlanabilecekken, fonksiyonel özellikleri ağır basan bir tasarıma patent ya da faydalı model mevzuatının uygulanması mümkündür[149].

Tasarımlar bir yandan fikir sanat eseri özelliği, bir yandan marka niteliği veya faydalı model özelliği gösterebilmektedir[150]. Örneğin bir ayakkabı tasarımının ayakkabının biçimi nedeniyle tasarım, ortopedik özelliği nedeniyle faydalı model ya da patent ve üzerindeki ayırt edici nitelikte olan işaret nedeniyle marka olarak korunması mümkündür[151].

Topluluk Hukukunda olduğu gibi hukukumuzda da kümülatif koruma ilkesi geçerlidir. Topluluk hukukunda tasarımlar bakımından kümülatif koruma ilkesi fikir sanat eserleri mevzuatı ve tasarım mevzuatı bakımından zorunlu kılınmıştır. Bu kapsamda üye ülkeler tasarımları, tasarım mevzuatı yanında fikir sanat eserleri mevzuatına göre de korumakla yükümlüdürler. Topluluk hukukunun bu ilkeyi kabul etmekle beraber uygulama şeklini göstermemiş olması üye ülkeler arasındaki uygulama farklılıklarını beraberinde getirmekte ve bu durum adil olmayan sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır [152]. Ancak bu ilke hukukumuzda daha farklı bir düzenlemeye sahiptir.

---

[148] Suluk**, Topluluk Tasarımı**, s.42; Cahit Suluk, "**Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Tasarımların Kümülatif Olarak Korunması (Çoklu Koruma**)", FMR, C: 1 S. 2001/3, s.43; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.210 vd.

[149] Şehirali,, **"Tasarım**", s.5.

[150] William R. CornishMargaret Llewelyn, **Intellectual Property: Patents, Copryright,Trade Marks And Allied Rights,** Fiifth Edition, Thomson/Sweet& Maxwell, London 2003, s. 535.

[151] Suluk, "**Kümülatif Koruma**" ,s.45; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.213.

[152] Suluk, **"Kümülatif Koruma"**, s.49, Suluk, **Tasarım Hukuku,** s.218-219.

Öğretide hakim görüş hukukumuzda tasarımların farklı koruma modelleri ile korumadan yararlanabileceği yönündedir[153]. EndTasKHK m.1/3' de *"Bu Kanun Hükmünde Kararname çerçevesinde tasarım olarak sağlanan koruma, Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda aranan şartların gerçekleşmesi halinde öngörülen korumaya halel getirmeyeceğine"* ilişkin düzenleme açıktır. Bunun yanı sıra MarKHK m.5' te işaret olarak malların biçimi ve ambalajların biçimi de sayılmıştır. Bu kapsamda sayılan işaretler, üç boyutlu şekiller, ambalajlar hem marka olarak tescil edilebilineceği gibi, tasarım olarak tescil edilmeleri ve korumadan yararlanmaları mümkündür[154]. PatKHK da, faydalı model ile korunan bir ürünün tasarımının da koruma göreceği yönündeki düzenlemeler de bu hususu göstermektedir. Bu düzenlemeler karşısında hukukumuzda dolaylı yada doğrudan tasarımların farklı koruma modellerinden yararlanacağına ilişkin yasal dayanak bulunduğu sonucuna varılabilir[155].

Hukukumuzda da kümülatif koruma ilkesi düzenlenmesi olumlu bir düzenleme olmakla beraber, koruma modelleri şekli ve sınırları bakımından herhangi bir sınırlamaya gidilmemiştir. Bu durum özellikle süre bakımından uygulamada bazı sorunları beraberinde getirmiştir. Haksız rekabet mevzuatı ile korumanın süresiz olduğu düşünüldüğünde, bir tasarım süresi dolmuş olması halinde dahi kamuya mal olmayacak ve haksız rekabet mevzuatı uyarınca süresiz olarak korunmaya devam edecektir[156].

B- TESCİLSİZ TASARIMLAR

Kısa bir ticari ömre sahip olan ürünlerin korunması açısından tescil gibi uzun süren işlemleri beklemenin zaman harcaması, bu sektörler açısından tasarım sayının çokluğu ve tasarımın piyasada tutup tutmayacağı konusunda tereddütleri olan tasarımcılar düşünülerek tescilsiz tasarım hakkı gündeme gelmiştir[157].

---

[153] Sabih Arkan, **Marka Hukuku, C.II**, Ankara 1998, s.225; Tekinalp, **Fikri Mülkiyet** s.17 , Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.218, Suluk, "**Kümülatif Koruma**" s.45v.d; Şehirali, **"Tasarım**", s.6.

[154] Oytaç **, Marka**, s.28-30; Sami Karahan, **Marka Hukukunda Hükümsüzlük Davaları**, Mimoza Yayınları, Konya 2002, s.26-27.

[155] Şehirali, "**Tasarım"**, s.6.

[156] Suluk, **Tasarım Hukuku,** s.210; Yargıtay'ın bu yöndeki görüşü için bkz İ.Yılmaz Aslan, "**Endüstriyel Tasarım Haklarının Kullanılması Haksız Rekabet ve Rekabet Hukuku İlişkileri : Bir Mahkeme Kararı Üzerine Düşünceler**", FMR , C.1, S.1/2001, s.19.

[157] Arıkan**,"Sınai Tasarımlar",** s.83; Suluk, **Tasarım Hukuku,** s.552.

Tescilsiz bir tasarımda tasarım hakkından söz edilemez ve tescilsiz tasarım üzerinde tasarımcının mutlak bir hakkı bulunmadığından, tescilsiz tasarımlar sadece taklit edilmeye karşı korunmaktadırlar[158].

Bir yandan tescilsiz koruma kesinlik ve açıklıktan yoksun olması, hak sahipliğinin ispatında yaşanan zorluklar ve belirsizlikler nedeniyle eleştirilmekte, diğer yandan yapılacak masraf ve harcamaların azlığı ve kısa zamanda korumadan yararlanmanın gerçekleşmesi açısından tercih edilmektedir[159].

Çok az ülke de tescilsiz tasarımlara ilişkin özel düzenlemeler mevcuttur. Özellikle İngiltere ve Topluluk Hukukunda[160] tescilsiz tasarımlara yönelik özel düzenlemeler dikkat çekicidir. İngiliz Hukukunda tescilsiz tasarımlar tasarımın uygulandığı ürünün piyasaya sunulmasından itibaren 10, tasarımın yapılmasından itibaren 15 yıl süre ile korumadan yararlanmaktadır[161]. Aynı zamanda tescilsiz tasarımlarda lisansa konu olabilmektedir. İngiliz Hukukunda tescilsiz tasarımlara farklı bir işlev yüklenmekte olup, faydalı model koruması bulunmadığından yaratılan bu boşluk tescilsiz tasarım koruması ile giderilmeye çalışılmaktadır[162].

Topluluk hukukunda ise; tescilli tasarımların şartlarını taşıyan tescilsiz tasarımların Toplulukta kamuya sunulmasından itibaren 3 yıl süre ile korumadan yararlanacağı belirtilmektedir[163]. Topluluk hukukunda tescilsiz koruma ile kısa ömürlü ürün tasarımlarının korumasız bırakılmaması amaçlanmaktadır. Tasarım hakkı sahibine tanınan olumsuz haklar yönünden kural olarak, tescilsiz topluluk tasarım sahibi de tescili topluluk tasarım sahibine tanınan yetkilerin aynısına sahiptir[164].

EndTasKHK' da tescilsiz tasarımların korunması özel olarak düzenlenmemiş ve genel hükümlere göre korumadan yararlanacağı belirtilmiştir. Uygulamada tescilsiz

---

158 Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.626; Arıkan,"**Sınai Tasarımlar",** s.83.
159 Suluk**, Tasarım Hukuku**, s.553.
160 Topluluk Hukukunda tasarımlar, Tescilli Topluluk Tasarımı ve ve Tescilsiz Topluluk tasarımı şeklinde düzenlenmiştir. Paul Maier, "**Design Prodection İn The EU",** Başarının Görsel Anahtarı Tasarım Semineri, 2-3 Haziran 2005, Slayt.
161 Cornish/ Llewelyn, s. 565.
162 Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.555.
163 Paul Maier, "**Design Prodection İn The EU",** Slayt.
164 Suluk**, Tasarım Hukuku**, s.558.

tasarımların korunmasına yönelik ihtiyaçlar dile getirilmekte ve özellikle kısa ömürlü sektörler bakımından bu durum önem arzetmektedir. Ayrıca tescilsiz tasarımların özel düzenleme ile korunmaması haksız rekabet kurumunun amaçlarını ve sınırlarını zorlayacak şekilde kullanılmasına neden olmaktadır[165].

Taslakta Topluluk hukuku model alınarak tescilsiz tasarımlar da özel olarak düzenlenmiştir. Taslak 1/3 (b)'de amaç ve kapsam başlığı altında bir tasarımın bu kanun hükümleri uyarınca tescil edilmiş olması halinde tescilli tasarım olarak, Türkiye' de kamuya sunulmuş olması halinde tescilsiz tasarım olarak koruma göreceği açıkça düzenlenmiştir. Buna paralel olarak tescilsiz bir tasarımın sahibine, tescilli tasarım hakkı sahibinin sahip olduğu hak ve yetkileri ancak tasarımın kopyalanması halinde verilebileceği belirtilmiştir. Devamında ise korunan tasarımın kendi tasarımından önce kamuya sunulduğunu makul yollarla bilmesi mümkün olmayan bir tasarımcı tarafından bağımsız olarak geliştirilen tasarımın, korunan tasarımdan kopyalanmış olduğunun kabul edilemeyeceği düzenlenmiştir (Taslak m.22/2).

Taslağın bu haliyle yürürlüğe girmesi halinde tescilsiz tasarımlarda tescilli tasarımlar gibi yenilik ve ayırt edicilik şartlarını taşımak kaydıyla Taslakta düzenlenen haklar kapsamında korumadan yararlanacaktır. Bu kapsamda tescilsiz bir tasarım için, tasarımın kamuya ilk sunulduğu tarihten önce, dünyanın herhangi bir yerinde kamuya sunulmamış ise, o tasarım yeni kabul edilecektir. Yine tescilsiz tasarımlar için, bir tasarım kamuya ilk sunulduğu tarihten önce, kamuya sunulmuş herhangi bir tasarımın, aynı kullanıcı üzerinde yarattığı genel izlenimden farklı ise bu tasarımın ayırt edici niteliğe sahip olduğu düzenlenmiştir (Taslak m.6/1(b), m.7/1(b)).

---

[165] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.551 v.d; Gülay Hasdoğan/Fatma Korkut, **"Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Taslağı Üzerine ETMK'nın Görüşleri",** www.etmk.org/dosyalar/taslak_görüş.pdf (09.04.2007), s.12.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDA ENDÜSTRİYEL TASARIM HAKKININ TESCİLİ, HÜKÜMSÜZLÜĞÜ, HAKKIN TÜKENMESİ VE SONA ERMESİ

I- ENDÜSTRİYEL TASARIM HAKKININ TESCİLİ

A- KORUMANIN ÖNEMİ

Tasarımcı bir yandan insan gereksinimlerine cevap verirken aynı zamanda ürünü üretip pazarlamasını yapacak olan girişimcilere de piyasada yer alan diğer rakiplerine karşı rekabet avantajı sağlayacak farklılıklar yaratmaya çalışır[166].

Sanayi, teknoloji ve ticaretteki gelişmeler beraberinde yeni tasarımların ortaya çıkması halinde bunların nasıl korunacağı sorununu gündeme getirmiştir. Bununla birlikte güçlü bir korumanın sağlanamaması üretici firmaların yatırım ve araştırma yapmaktan ve güçlü bir personel kadrosu oluşturmaktan kaçınmalarına neden olabilecek, korumanın yetersizliği ülkelerin ticari ve bilimsel hayatının gelişmesine engel olacaktır[167].

Endüstriye katkı sağlanması, yatırımların teşvik edilmesi, tasarımın geliştirilmesi için tasarımdaki yaratıcılığın korunması, tüketicilerin üretici firmalar karşısında yanıltılmasının önlenmesi, ticari dürüstlük ilkesine saygı gösterilmesi ve ileride gerçekleşecek teknik buluşlara katkı sağlanması gibi ihtiyaçlar ülkeleri hukuk sistemlerinde tasarımların korunmasına yönelik yasal düzenlemeler yapmaya sevketmiştir[168].

Tasarımların ekonomik ve ticari gelişmedeki rolü ve payı düşünüldüğünde tasarımların korunmasının önemi anlaşılacaktır. Tasarımlar özellikle tekstil, otomotiv yedek parça sektörlerinde büyük önem arzetmekte ve ekonomideki payı gittikçe artmaktadır. Bu durum devletleri uluslararası alanda mevzuatları arasındaki

---

[166] Hasdoğan, "**Türkiye'de Endüstriyel Tasarımlar"**, s.343.
[167] Arıkan**, "Sınai Tasarımlar",** s.76.
[168] Arıkan, **"Sınai Tasarımlar",** s.76 v.d.

farklılıkları gidermeye yöneltmiştir. Topluluk Yönergesi ve Tüzüğü' de bu anlayış üzerine odaklanmış düzenlemelerdir[169].

Tasarımları korumaya yönelik düzenlemeler yapılırken, toplum, rakipler ve tasarım sahibi arasındaki denge gözetilerek bir yandan taklidin önüne geçilmeli, yatırımlar teşvik edilmeli, diğer yandan ise yeni tasarımlar yapılmasına engel olunmamalı ve rekabet ortamı korunmalıdır[170].

B- KORUMA ŞARTLARI

1-Genel Olarak

Bir tasarımın hukuki olarak korumadan yararlanabilmesi için bir takım özelliklere sahip olması gerekmektedir. Bu özellikler bir tasarımın gerek tescil ile gerekse genel hükümlere göre korumadan yararlanması için öngörülen şartlardır. Bu şartlar bir çok hukuk düzeninde farklı şekilde düzenlenmelere konu olmuştur. Bazı hukuk düzenleri tescilli bir tasarımın korunması için yenilik, orjinallik ve estetik özellikleri birlikte aramış, bazıları ise bu özelliklerden bir yada bir kaçının bulunmasını yeterli görmüştür[171].

EndTasKHK'da ve Topluluk tasarımında tasarımın hukuken korunması için yenilik ve ayırt edici nitelikte olması ve mevzuatta öngörülen sınırlama ve istisna hükümlerine takılmaması gerektiği düzenlenmiştir. Tasarımın estetik olması ya da işlevsel olması, tasarımcının hususiyetini taşıyıp taşımaması aranmamıştır. Herhangi bir işlevsel özelliği bulunmayan, estetik niteliğe sahip dekoratif ürün niteliği taşıyan tasarımların dahi aşağıda belirteceğimiz koruma şartlarını taşımaları kaydıyla tescil ettirilmeleri mümkündür[172].

EndTasKHK'ya göre tasarımların incelenmesinde ilk aşamada söz konusu tasarımın yeni olup olmadığına bakılmakta, ikinci aşamada ise o tasarımın mevcut

---

[169] Özcan, s.194.
[170] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.92-93.
[171] Arıkan, **"Sınai Tasarımlar**, s.86.
[172] Tekil, s.239.

tasarımdan farklı olup olmadığı incelenmektedir. Birinci aşama objektif inceleme, ikinci aşama ise genel intiba testi olarak adlandırılmaktadır[173].

EndTasKHK'da "incelemesiz sistem" benimsendiğinden, tescili talep edilen tasarım için TPE tarafından yapılacak incelemede m.3 (a) çerçevesinde tasarım sayılıp sayılmayacağı ve m.3(b)'e uygun olup olmadığı açısından değerlendirme yapılmakta, ancak koruma şartlarını taşıyıp taşımadığı incelenmemektedir. TPE incelemesi sırasında herhangi bir eksiklik görmez ise ya da eksiklikler talep sahibince tamamlanır ise bu tasarım tasarım siciline kaydedilecek ve Tasarım Bülteninde yayınlanacaktır. TPE ancak bu yayın tarihinden itibaren 6 ay içerisinde tasarımın yenilik ve ayırt edicilik unsurlarından yoksun olduğuna veya KHK m.9 ve m.10'un uygulama alanına giren bir durum nedeniyle itirazda bulunulması halinde koruma şartlarının bulunup bulunmadığı yönünde değerlendirme yapabilecektir. Bu duruma piyasaya devamlı yeni tasarımların sürülmesi karşısında böyle bir araştırmanın güçlüğü, pahalı olması ve uzun sürmesi, ürünün maliyetin artması gibi nedenler gerekçe gösterilmektedir[174].

Bir tasarımın hem yenilik özelliği hem de ayırt edici nitelik özellikleri taşıyıp taşımadığı ise, o tasarımın tescili için başvuru tarihindeki (eğer varsa rüçhan tarihindeki) durumu dikkate alınarak belirlenecektir. Belirlemede esas alınan bu tarihe ise referans tarihi adı verilmektedir[175].

EndTasKHK" da "yeni ve ayırt edici niteliğe sahip tasarımlar belge verilerek korunur" şeklinde ki ifade yenilik ve ayırt edicilik incelemesinden sonra tescil belgesi verilir şeklinde bir yanlış anlayışa neden olmakta idi[176]. Bu durum Taslakta düzeltilmiş ve m.5/1' de "*bir tasarım yeni ve ayırt edici niteliğe sahip olması şartıyla bu kanunla sağlanan haklardan yararlanır*" şeklinde düzenlenmiştir. Ayrıca tescilsiz tasarımlarında korumadan yararlanması için yenilik ve ayırt edici niteliğe sahip olması gerektiği düzenlenmiş ve tescilsiz tasarımın kamuya sunulduğu ilk tarih referans tarihi olarak alınmıştır (Taslak m.6/1 (b), m.7/1 (b)).

---

[173] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.611.
[174] Tekil, s.242.
[175] Suluk, **Topluluk Tasarımı**, s.51.
[176] Hasdoğan/Korkut, s.4.

EndTasKHK'da bir tasarımın hukuki korumadan yararlanması için öngörülen yenilik ve ayırt edicilik özelliğine sahip olmasının aranması olumlu koruma şartları, bir tasarımın tescil yolu ile korunması için taşımaması gereken özellikler ise olumsuz şartlar[177] olarak iki grupta incelenecektir.

2- Olumlu Koruma Şartları

a-Yenilik

aa- Kavram

Yeni terim olarak, bilinmeyen, aynı olmayan, hiç kullanılmamış anlamına geldiği gibi[178], bazılarının bildiği, yaptığı fakat şimdiye kadar açıklamamış oldukları bir şey de yeni kabul edilir. Bir önceki benzerinden farklı nitelik taşıyan şey de yeni olarak tanımlanmaktadır[179]. Yenilik özgün bir fikrin kullanılır hale getirilmesi olup, özgün bir fikrin ortaya çıkmasından yenilik sayılabilecek bir düzeye gelininceye kadar uzun bir tasarım süreci gerçekleşmektedir[180].

Tasarımlar bakımından yenilik ise, önceden hiç bilinmeyen veya bilinen bir çözümün, yeniden değişik yorumlarla ve yaklaşımlarla tasarlanmasıdır[181]. Bir tasarımın tüm özelliklerinin önceki tasarımlardan tamamen farklı olması beklenemeyecektir. Yenilik için dikkat edilmesi gereken kriter tasarımcının tasarımın esasını kendisinin oluşturmasıdır. Bu şekilde ortaya çıkan bir tasarım yeni ve ayırt edici niteliğe sahip ise korumadan yararlanacaktır[182]. Bilinen özellikleri yine bilinen bir temele uygulayarak oluşturulan tasarımlar ise yeni kabul edilmeyecektir[183].

---

[177] Tekil, s.241 v.d.
[178] Suluk, **Tasarım Hukuku,** s.229.
[179] Tekil, s.242.
[180] Seçil Satır, **"Yasalar Karşısında Tasarımın Özgünlüğü**", Tasarımda Evrenselleşme 2. Ulusal Tasarım Kongresi, İstanbul 13-15 Mart 1996, s.41.
[181] Suluk, **Tasarım Hukuku,** s. 229-230.
[182] Suluk, **Tasarım Hukuku,** s.231; Tekinalp, "yararlanma ve benzetme serbestisi" ilkesini baz alarak fikri mülkiyet hukukunda asıl olanın serbestlik, serbestliğin sınırlanmasının ise istisna olduğunu belirtmiş ve dürüstlük kuralına aykırı olmamak şartıyla herkesin başkasının emeğinin sonuçlarından yararlanarak daha iyisini gerçekleştirmek ve rekabet hakkına sahip olduğunu ifade etmiştir.Tekinalp,**Fikri Mülkiyet**, s.32.
[183] Suluk, **Yedek Parça,** s.25; Suluk, **Tasarım Hukuku,** s.231.

Eğer bir ürün tabiatın aynen kopyası veya tabiatta daha önce bulunan nesnelerin aynı veya benzeri ise burada yenilik söz konusu olmayacağından bu tasarımlar korunamayacaktır[184]. Ancak, tabiat da bulunanların aynısı taklit edilerek oluşturulan bir çiçek tasarımı korumadan yararlanamayacakken, çiçeklerden oluşturulan bir aranjman yeni olması kaydıyla tasarım olarak korunacaktır[185].

Zamana ve mekana göre değişebilen bir kavram[186] olan yenilik, mutlak yenilik-nispi yenilik, nesnel yenilik-öznel yenilik ve basit yenilik- nitelikli yenilik olarak üç gruba ayrılmaktadır[187].

bb- Yenilik Çeşitleri

aaa- Mutlak Yenilik- Nispi Yenilik

Mutlak yenilik, ortaya çıkarılan tasarımın tescil başvurusuna dek dünyanın hiçbir yerinde bilinmemiş olması iken; nispi yenilik başka yerlerde bilinen, tanınan bir tasarımın tescil için başvuruda bulunan ülkede ilk kez ortaya çıkarılmış olmasını ifade eder[188]. Ayrıca önceden bilinen, kamuoyunun bilgisine sunulmuş, ama bir süre sonra unutulan tasarımlarda nispi anlamda yenidirler[189].

bbb- Öznel Yenilik- Nesnel Yenilik

Öznel yenilik, bir tasarımın yaratıcısının tamamen kendi fikirleri ve yetenekleri ile başkasının tasarımını taklit etmeden yarattığı tasarımlardır. Tasarımın aynısı dünyanın herhangi bir yerinde ortaya konulsa da, eğer tasarımcı bu tasarımdan haberdar değil, olması da mümkün değil ise öznel yenilik taşıdığı kabul edilmektedir[190].

---

[184] Örneğin Fransız Temyiz Mahkemesi yılan derisindeki simetrik şekiller taklit edilerek oluşturulan kurdelada bir yenilik niteliği görmemiş ve korumadan yaralandırmamıştır. Yasaman, **"Sınai Resim ve Modeller**", s.97.

[185] Bilgin, s.29.

[186] Tekil**,** s.242; Bilinmeme olarak tanımlanan yenilik, telif hakkında yer alan orjinallik kavramı ile karıştırılmamalıdır. Çünkü, taklit olmamak olarak ifade edilen orjinallik, sahibinin özgün çalışması sonucunda yaratılsa da yeni olarak kabul edilmeyebilir. Arıkan, **"Sınai Tasarımlar**", s.82-83.

[187] Tekil, s.242-244; Suluk, **Yedek Parça** s.30; Suluk, **Tasarım Hukuku,** s.234 v.d.

[188] Tekil, s.243; Suluk, **Yedek Parça**, s.30.

[189] Örneğin, Hollanda'da yapılan bir saksı tasarımı, Türkiye'de bilinmiyor ise nisbi yenilik kriterini benimseyen ülkeler açısından yeni olarak kabul edilecek ve tescil edilecektir. Suluk, **Topluluk Tasarımı**, s.55, Suluk**, Yedek Parça** , s.3; Tekil, s.243.

[190] Tekil, s.243; Suluk, **Yedek Parça** , s.30; Suluk, **Tasarım hukuku**, s.237.

Nesnel yenilikte ise, tasarımın mevcut tekniğin veya kültürel birikime ek oluşturarak, mevcut birikiminde halen var olan unsurlardan farklılaşarak, birikimde bir artışa, zenginleşmeye yol açan nitelik vurgulanmaktadır[191]. Bu halde üçüncü kişilerin birbirinden habersiz ve bağımsız olarak ortaya çıkardığı tasarımlar da yeni olarak kabul edilmeyecektir[192]. Bu anlamda hiç bilinmeyen bir vazo yada şişe tasarımı nesnel anlamda yeni kabul edilecektir.

ccc- Basit Yenilik-Nitelikli Yenilik

Gelişigüzel yapılan ve daha önce bir benzeri olmayan tasarımlar basit anlamda yeni iken, nitelikli yenilikte yeniliğin esasa ilişkin olması aranmaktadır[193].

Herhangi özgünlüğü olmayan ve gelişigüzel yapılan bir kumaş deseni basit anlamda yeni kabul edilecek ve basit yeniliği esas alan ülkelerde hukuki korumadan yararlanacaktır. Nitelikli yenilikte ise tasarımın önceki benzerlerinden farklı özellikler içermesi aranacaktır. Bu farklılığın tespitinde de somut olayın özellikleri dikkate alınarak değerlendirme yapılacaktır[194].

cc- EndTasKHK'da Yenilik

EndTasKHK m.6/1'de "*Bir tasarımın aynısı, başvuru ve rüçhan tarihinden önce dünyanın herhangi yerinde kamuya sunulmamış ise o tasarım yeni kabul edilir. Tasarımlar sadece küçük ayrıntılarda farklılık gösteriyorlarsa aynı kabul edilir*" şeklinde belirterek, endüstriyel tasarımların tescili için nesnel ve mutlak yeniliğe sahip olmasını aramıştır. Bu halde meydana getirilen bir tasarımın sadece Türkiye' de değil dünyanın hiçbir yerinde kamuya sunulmamış olması gerekir. Tasarımın yaratıcısı ortaya çıkardığı tasarımın aynısının başka bir ülke ya da bölge de mevcut olduğunu bilmediği ve bilmesinin de mümkün olmadığını ispat etse de bu tasarım

[191] Tekil, s.244-245.
[192] Bu durumun istisnası ise önceki kullanımdan doğan haktır. Suluk, **Topluluk Tasarımı**, s.55-56
[193] Tekil, s.244; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 237; Suluk, **Yedek Parça**, s.32; Suluk, **Topluluk Tasarımı**, s. 56-57.
[194] Suluk, **Yedek Parça**, s.32.

EndTasKHK uyarınca yeni sayılmayacaktır[195]. Bu haliyle hukukumuzda yenilik düzeyi çok yüksek olarak belirlenmiştir[196].

Tekinalp, EndTasKHK' da yenilik düzenlemesini *"yumuşak ve mutlak"* olarak nitelendirmiştir. Tescil başvurusu yapılan tasarımın, aynısının daha önce kamuya sunulmamış olmasının yeterli görülmesi *yumuşaklık*; tescili istenen tasarımın aynısının kamuya sunulması, Türkiye' de değil, dünyanın neresinde ne zaman yapılmış olursa olsun yeniliğin ortadan kalkmasına neden olması halini ise *mutlak* olarak nitelendirmiştir[197].

EndTasKHK'da yeniliğin belirlenmesinde ne gibi kriterlere başvurulacağı belirtilmemekle beraber tasarımcının, tasarımı geliştirmedeki seçenek özgürlüğü, benzer olan önceki tasarımların durumu, tasarımın yeni bir ürüne uygulanıp uygulanmadığı ve bilinen bir tasarımın yeni düzenlemelerle yeniden meydana getirip getirilmediği göz önüne alınmalıdır. Bu değerlendirmede insanın en fazla göz duyusu kullanılacak ve sadece aynı veya birbirine çok yakın tasarımlar süzgeçten geçirilecektir. Bu halde tescil başvurusu herhangi bir şekilde başarısızlığa uğramış tasarımlar dikkate alınacağı gibi, tescilsiz tasarımlar da karşılaştırmada dikkate alınacaktır[198]. Yenilik değerlendirmesi ayrıntılı bir değerlendirmeye girmeden önce aşılması gereken bir eşik niteliğindedir[199].

EndTasKHK m. 6/1' da küçük ayrıntılarda farklılıkların aynı kabul edileceği belirtilmiştir. Bu anlamda karşılaştırılan tasarımlar arasındaki fark aynı olmayı ortadan kaldırmıyor, mevcut tasarım aynı görünümü koruyor ve farklılık mevcut tasarım esas alınarak ondan hareketle yapılmış ise bu tasarımlar aynı kabul edilecektir[200]. Bu ifade ile yenilik değerlendirmesinde aranan yeniliğin nitelikli

---

[195] Tekil, s.244; Suluk, **Tasarımlar Hukuku**, s.240.
[196] Topluluk Hukukunda da mutlak yenilik kriteri esas alınmakla birlikte, bu kriter güvenlik klozuyla sınırlandırılarak yumuşatılmaya çalışılmıştır. Şehirali, **"Tasarım"**, s.4 ; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.236.
[197] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.611.
[198] Cahit Suluk, "**Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Tescili Tasarımları Koruma Şartları"**, FMR, C.I, S.2/2001, s.33; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.227.
[199] Hasdoğan, "**Türkiye'de Endüstriyel Tasarımlar**", s.347.
[200] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet** s.612.

yenilik olduğu belirmektedir[201]. EndTasKHK m. 6 uyarınca hukukumuzda bir tasarımın yeni olarak kabulü için mutlak-objektif-nitelikli yenilik özelliklerini taşıması gerekmektedir[202].

b- Ayırt Edici Nitelik

aa- Genel Olarak

Bir tasarımın korumadan yararlanması için yeni olması yanında ayırt edici niteliğe sahip olması da aranmaktadır (EndTasKHK m.7, Topluluk Tüzüğü,m.6).

Esin kaynağı markalar olan bu kavram, bir şeye özgü nitelikleri belirtmek için kullanılmaktadır. Marka hukukunda ayırt edici nitelik marka ve hizmetleri birbirinden ayırt etmeye yarar. Tasarım hukukunda ise tasarımın esasını oluşturan ayırt edici nitelik, bir tasarımı diğerlerinden ayırt etmeye yarayan unsurdur. Bir tasarım diğer tasarımlarda bulunan bireysel karakterden farklılık gösteriyor ise korumadan yararlanacaktır. Bu anlamda bir tasarım önceki tasarımlardan farklı olarak özel ve ayırıcı bir görünüme sahip ise ayırt edici nitelikte olduğu kabul edilecektir[203].

Bir tasarımın ayırt edici nitelikte olabilmesi için diğer tasarımlarla kıyaslanması gerekir. Bu kıyaslama ise daha önce kamuya sunulmuş olan tasarımlarla yapılacaktır[204].

Topluluk hukuku ve hukukumuz yönünden ayırt edici nitelik değerlendirmesi bilgilenmiş kullanıcı tarafından yapılacak, bilgilenmiş kullanıcı bu değerlendirmede genel görünümü göz önünde bulunduracak ve bilinen tasarıma oranla belirgin bir farklılık arayacaktır. Ancak Topluluk hukukunda belirgin farklılık yerine sadece farklılık aranması yeterli görülmüştür[205].

---

[201]Uygulamada tasarımların çoğunun birbirinin ufak değişikliklere uğramış görünümleri şeklinde ortaya çıktığından EndTasKHK' nın nitelikli yeniliği benimsemesinin yerinde olduğu belirtilmektedir. Tekil, s.245.
[202] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.240.
[203] Cahit Suluk, "**Tasarım Hukukunda "Bilgilenmiş Kullanıcı" ve Uygulamada Bazı Sorunlar**" Bilgi Toplumunda Hukuk Ünal Tekinalp'e Armağan ,C.II, Beta Yayınları, İstanbul 2003, s.389; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.246.
[204] Suluk, "**Tescilli Tasarımlar"**, s.35.
[205] Suluk, **Topluluk Tasarımı**, s.62.

Yenilik ölçütüne oranla ayırt edicilik değerlendirmesi daha nitelikli ve sistematik bir kıyaslama yöntemi niteliğindedir. Ancak ayırt edici nitelik değerlendirmesinin bir kalite testi olmayıp, farklılık testi olduğu unutulmamalıdır. Bu özelliği nedeniyle bir tasarımın sanat ya da teknolojik bakımdan diğer tasarıma oranla daha düşük düzeyde olması dikkate alınmayacaktır[206].

bb- EndTasKHK'da Ayırt Edici Nitelik Değerlendirmesi

Bir tasarımın ayırt edici niteliğe sahip olması başka tasarımlardan farklılık göstermesini ifade eder[207]. Bir tasarımın ayırt edici niteliğe sahip olup olmadığını saptamak için ise bir karşılaştırma yapılması gerekmektedir. Bu karşılaştırmada EndTasKHK m.7 uyarınca. " bir tasarımın bilgilenmiş kullanıcı üzerinde yarattığı genel izlenim ile diğer bir tasarımın böyle bir kullanıcı da bıraktığı genel izlenim arasında belirgin bir farklılık…" değerlendirilecektir. Ayrıca değerlendirmede kıyaslanan tasarımların farklılıklarından çok ortak özelliklerinin değerlendirilmesine ağırlık verilecek ve tasarımcının tasarımı geliştirmede ne kadar seçenek özgürlüğüne sahip olduğu göz önüne alınacaktır (EndTasKHK m.7/son).

Metinde geçen bilgilenmiş kullanıcıdan kasıt, ürünün görünümden habersiz olan nihai tüketici ya da uzman kişi olmayıp, söz konusu ürünü bizzat kullanan, o ürün ve ürünün çeşitleri konusunda bilgi sahibi kişiyi belirtmektedir[208]. Bilgilenmiş kullanıcı sıradan bir kullanıcının gözünden kaçırdığı tasarıma ilişkin önemli özellikleri fark edebileceği gibi, bir tasarım uzmanı kadar bilgi birikimine sahip olmadığından ayrıntıya inmeyecektir[209]. Örneğin; tasarıma konu tencereyi kullanan ev hanımı, tasarım konusu ürünün tamircisi bilgilenmiş kullanıcı olabilecektir.

---

[206] Suluk, **Tescilli Tasarımlar**, s.35.

[207] Yasaman, ayırt ediciliği nitelik yerine "orjinalite" kelimesini kullanmıştır. Yasaman, "**Sınai Resim ve Modeller**", s.97; TRIPs'de de orijinal kelimesi kullanılmış, ancak bugün bu kelimenin anlamının belirsizliği nedeniyle bu kavram yerine ayırt edicilik kavramı kullanılmaktadır. Suluk, **Topluluk Tasarımı**, s.57.

[208] Fatma Korkut, "**Endüstriyel Tasarımların Korunmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararname' de Korumaya ve Tasarım Hakkına Getirilen Sınırlamalar**", Tasarımda Evrenselleşme 2. Ulusal Tasarım Kongresi, İstanbul 13-15 Mart 1997, s.31; Suluk, "**Bilgilenmiş Kullanıcı"**, s.390; 554 sayılı KHK' da bilgilenmiş kullanıcıdan kastedilen anlam belirtilmese de KHK'daki bu düzenlemenin kaynağı olan Topluluk Yönergesinin gerekçesinde yukarıdaki anlamın kastedildiği belirtilmiştir.Tekil, s.247.

[209] Suluk, "**Bilgilenmiş Kullanıcı"**, s.390.

EndTasKHK m.7/son "*Ayırt edici niteliğin değerlendirilmesinde, birbirleri ile kıyaslanan tasarımların ilke olarak farklılıklarından çok ortak özelliklerinin değerlendirilmesine[210] ağırlık verilir ve tasarımcının tasarımı geliştirme açısından ne kadar seçenek özgürlüğüne sahip olduğu göz önüne alınır*" ifadesiyle iki tasarım arasındaki kıyaslamada hangi kriterlerin dikkate alınacağı belirtilmektedir. Yapılan kıyaslama sonucunda tasarımların bilgilenmiş kullanıcıda bıraktıkları genel izlenim arasında "belirgin farklılık" olduğunun tespiti halinde ayırt edici niteliğin bulunduğu kabul edilir. Belirgin farklılık kriteri koruma düzeyini yüksek tuttuğu, kopya edilen, küçük farklılık içeren tasarımların korunması açısından olumlu bir yaklaşım iken, bu denli aşırılığa kaçılması nedeniyle özgün tasarımların koruma dışı kalmasına zemin hazırladığı yönünde eleştirilmektedir[211]. Taslakta bu eleştiriler dikkate alınmış ve belirgin farklılık yerine sadece "farklılık" yeterli görülmüştür (Taslak m.7/1).

Kıyaslama yapılacak bir tasarımın, Türkiye'de ya da dünyada herhangi bir yerde başvuru veya rüçhan tarihinde piyasaya sunulmuş ya da TPE tarafından tescilli bir tasarım olarak yayınlanmış tasarımın koruma süresinin dolmamış olması gerekmektedir. Bu halde tasarım eğer başvuru yada rüçhan tarihinde kamuya sunulmamış, yine bu tarihten önce tescil edilmiş olup da koruma süresi dolmuş ise ayırt edicilik değerlendirmesinde dikkate alınmayacaktır[212]

EndTasKHK'da *"…kıyaslanan tasarımların ilke olarak farklılıklarından çok ortak özelliklerinin değerlendirilmesi" ifade edilmiştir.* Bu ilke uyarınca tescili istenen tasarım ile kıyaslanan tasarımlar tam olarak karşılaştırılacaktır. Bu incelemede ortak özelliklere ağırlık verilirken aynı zamanda farklılıklarda göz ardı edilmeyecektir. Bu ilkenin gerekliliği Topluluk hukukunda koruma düzeyinin yüksek tutulması yönünde eleştirilere neden olmuş ve Topluluk Tüzüğü'nde bu ilkeye yer verilmemiştir. Suluk; tasarımların genel izlenimlerine bakılarak benzer ya da faklı yönlerin anlaşılmasının daha kolay olduğunu, asıl olanın tasarımların genel görümü arasındaki benzer olup olmadıkları olduğundan, Topluluk hukukundaki gibi

---

[210] Ortak özellik değerlendirmesine yer verilmesinin mahkemelerin işini kolaylaştırmak düşüncesi ile KHK' da yer aldığı belirtilmektedir. Tekil, s.247.

[211] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.256.

[212] Şehirali, "**Tasarım**", s.5, Kıyaslamada yalnızca piyasada olan tasarımların ve koruma süresi dolmamış tasarımların dikkate alınmış olması, pazar koşulları açısından adil bir düzenleme olarak nitelendirilmektedir. Korkut, s.31.

hukukumuzda da bu değişikliğin yapılması gerektiğini ifade etmiştir[213]. Nitekim TPE tarafından hazırlanan Taslakta m.7/2'de "farklılıklardan çok ortak özelliklere ağırlık" ibaresi çıkarılarak Topluluk Tüzüğüne uygun bir düzenlemeye gidilmeye çalışılmıştır[214].

Tasarımcının "*tasarımı geliştirmede sahip olduğu seçenek özgürlüğünün bulunmaması"* ifadesi ile, tasarımcının alternatif tasarım yaparak rekabet edebilmesi için seçeneği yok ya da yok denecek kadar az ise bu tür tasarımların korunmayacağı belirtilmektedir. Seçenek özgürlüğü derecesinin değerlendirmesi ise nesnel bir nitelik arzetmektedir. Bu nesnel değerlendirmede üretim giderleri, tüketici istekleri dikkate alınmayacak, tekdüze özellik ve nitelikler göz önünde tutulacaktır. Bu kapsamda sağlık, güvenlik, çevreyle uyumluluk ve benzeri gerekliliklere ilişkin standart ve normlar, teknik fonksiyonun gerçekleştirilmesi için verilmesi gereken biçime yönelik kararlar, malzeme ve üretim yönteminin gerektirdiği zorunlu bazı biçimler dikkate alınarak bu faktörlerin etkisi ile tasarımcının seçeneklerinin ne kadar kısıtlandığı göz önüne alınacaktır[215].

Bir tasarım ne kadar seçenek özgürlüğü tanıyor ise o kadar koruma kapsamı geniş olacaktır. Ancak bazı nesnelerin görünümü o nesnenin işlevine sıkı sıkıya bağlılık gösterebilir. Bu tasarımlar yönünden, EndTasKHK m.10' da "…tasarımcıya tasarıma ilişkin özellik ve unsurlarda seçenek özgürlüğü bırakmayan tasarımların korunmayacağı" hususu açık olarak düzenlenmiştir.

c- Rengin Yeniliğe Ve Ayırt Ediciliğe Etkisi

Rengin bir tasarımın yeni olup olmadığının belirlenmesindeki rolü bir çok hukuk sisteminde açıklığa kavuşmuş değildir. İngiliz Hukukunda rengin tek başına yenilik unsurunu belirleyebileceği düzenlenmişken, Alman hukukunda rengin tasarımın yeniliğinin belirlenmesinde dikkate alınamayacağı belirtilmiştir. Topluluk ve

---

[213] Suluk**, Tasarım Hukuku**, s.262.

[214] ETMK tarafından "birbirleri ile kıyaslanan tasarımların ilke olarak farklılıklardan çok ortak özelliklerine ağırlık verilmesi "ibaresinin bilirkişilere yol gösterici nitelikte olduğundan ve sayıca çokluğun ayırt edicilik değerlendirilmesinde belirleyici olmayacağı ifade edilerek bu ibarenin kalmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Hasdoğan/Korkut, s.5.

[215] Benzer görüş için Suluk**, Tasarım Hukuku**, s.264; Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.614; Hasdoğan, "**Türkiye'de Endüstriyel Tasarımlar",** s.347.

hukukumuzda ise rengin yeniliğin belirlenmesinde rolü tam olarak belirlenmiş değildir[216].

Tasarımcı çalışmasında istediği rengi seçmekte serbesttir. Ancak bütün yönleri ile benzer olan bir tasarımda sadece renk değişikliğine gidilerek oluşturulan tasarım yeni olarak kabul görmeyecektir. Bu halde renk tek başına tasarım korumasından yararlanamayacaktır. Suluk[217]; koltuk kumaş desenini örnek vererek, bu koltuk kumaşı deseninde renk değişikliğine gidildiğinde yeni bir koltuk kumaşı tasarımından söz edilemeyeceğini belirtmektedir. Ancak sonraki tasarımcının seçtiği renklerle uyum ve canlılık yaratarak bu tasarımı diğer tasarımdan ayıran bir görünüm ortaya çıkarması halinde ise, bu tasarımın yeni bir tasarım olarak kabul edilebileceğini ifade etmektedir. Bilgin[218] ise; rengin tali bir unsur olması nedeniyle, rengin değiştirilmesi yolu ile oluşturulan tasarımların son hali ile öze etkisi olmayan sadece ulaştığı kitleye seçme özgürlüğü tanıyan bir unsur olduğu ve rengin tek başına bir tasarımın özüne etki ederek, ona ayırt edici nitelik ve yenilik unsuru katmayacağını, sadece renk değiştirilerek kullanıcıya o ürünü istediği renkte ve zevkte alma özgürlüğü tanındığını belirtmektedir. Kanımızca, bir tasarımın yenilik ve ayırt edici niteliğini belirlemede renk diğer unsurlarla birlikte değerlendirildiğinde etkili olacak, tek başına renk değişikliğine gidilerek oluşturulan tasarımlar ise, Bilgin'in ifade ettiği üzere tüketiciye zevkine uygun seçim özgürlüğü tanımak işlevi dışında belirleyici etkiye sahip olmayacaktır.

Rengin tasarımın yeniliği belirlemede belirleyici bir role sahip olduğu kabul edilmekle beraber tek başına renk tasarımın yenilik özelliğini belirleyemeyecektir. Renk ancak tasarımın diğer özellikleri ile birlikte bir araya geldiğinde yenilik ve ayırt ediciliğin belirlenmesinde rol oynayacaktır[219].

---

[216] Suluk, "**Tescilli Tasarımlar**", s.31.
[217] Suluk, "**Tescilli Tasarımlar**", s.32.
[218] Bilgin, s.36-37.
[219] Suluk, "**Tescilli Tasarımlar**", s.32 ; *Yargıtay'da markalar yönünden verdiği kararlarda renk üretimlerinin de marka olarak tesciline olanak verildiğini ve davacıya ait şeklin renk armonisi ile birlikte tanınmışlık ve ayırt edici nitelik kazanması halinde marka olarak tescilinin mümkün olduğunu ifade etmektedir.*bkz. Y. 11. HD, E.1999/6866, K.1999/907 **(**Oytaç, **Marka**, s.40), Benzer yönde karar için Y. 11. HD, 13.12.2001 tarih, E. 2001/7583, K. 2001/9840 (Noyan, s.128-129); Y. 11. HD, 07.07.1997 tarih, E.1997/3559, K.1997/54538 (yayınlanmamış) *kararında rengin tek başına marka olarak tescil edilemeyeceği, şekil ile birlikte ayırt edici nitelik kazandığı hallerde rengin dikkate alınacağı vurgulanmıştır.* (Tekinalp, **Fikri Mülkiyet,** s.343) Amerikan Yüksek Federal Mahkemesi de markaya ilişkin 1995 tarihli bir kararında *"Rengin, belirli bir ürünle bağlantılı olması ve belirli bir*

d- Kamuya sunma

Kamuya sunma, sergileme, satış gibi yollarla piyasaya sürme, kullanma, tarif, yayım, tanıtım ve benzer amaçlı faaliyetler ile tasarımın açıklanmasıdır. Üçüncü şahıslarla yapılan ve açıkça veya zımnen gizlilik niteliği taşıdığı anlaşılan açıklamalar kamuya sunma olarak değerlendirilmeyecektir (EndTasKHK m.6/2). Bu anlamda tasarımcının görüş almak için tasarımını bir uzmana götürmesi veya asistanlarının incelemesine sunması halinde tasarım kamuya sunulmuş sayılmayacaktır[220]. Kısacası kamuya sunma, herhangi bir sır saklama yükümlülüğü bulunmayan kişilere tasarımın açıklanmasıdır[221].

Madde de belirtilen kamu ile, dünyanın herhangi bir yerinde belli yada belirsiz üçüncü kişiler kastedilir. Bu kişilere konferans, seminerlere, toplantılara katılanlar, televizyon izleyicileri, radyo dinleyicileri örnek verilebilir. Ancak kişinin aile çevresi, fabrikada çalışan işçileri, çalışmayı birlikte yürüttükleri asistanları, açıklamayı basacak basımevi mensupları, açıklamayı yazan kişiler kamu kapsamında değerlendirilmezler. Bu nedenle bu kişilerin sır saklama yükümlülüğü altında oldukları kabul edilir[222].

Kamuya sunulmadan maksat bilgilerin toplum tarafından erişilebilir olmasıdır. Dünyanın herhangi bir yerinde tasarımla ilgili belgeler toplum tarafından erişilebilecek şekilde açığa sunulmuş ise bu halde tasarımın yenilik özelliğini yitirmiş olduğu kabul edilecektir. Bununla birlikte iki durumda kamuya sunulma yeniliği ve ayırt edici niteliği etkilemeyecektir. Bu haller EndTasKHK'nun 8. maddesinde "*Koruma talep edilen bir tasarım, başvuru tarihinden önceki oniki ay içerisinde veya rüçhan talebi varsa, rüçhan tarihinden önceki oniki ay içerisinde tasarımcı veya halefi veya bu kişilerin izni ile üçüncü bir kişi tarafından kamuya sunulur veya tasarımcı veya halefleri ile olan ilişkinin suistimali sonucu kamuya sunulursa, bu açıklama 6 ncı ve 7 nci maddeleri çerçevesinde tasarımın yeniliğini ve ayırt edici niteliğini etkilemeyecektir*" şeklinde düzenlenmiştir. Bu düzenleme

---

marka ve üretim kaynağını göstermeleri kaydıyla tescilinin mümkün olduğunu" belirtmiştir.(Camcı, **Marka**, s.11)

[220] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.612.

[221] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.274.

[222] Tekinalp, **Fikri mülkiyet**, s.612; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.272.

tasarımcıya tescil başvurusu yapılmadan önce tasarımı kullanma ve piyasada sürüm hacminin ortaya konması olanağını sağlamaktadır[223].

Kamuya sunma EndTasKHK m.2'de yenilik ile aynı maddede düzenlenmiştir. Bu durum kamuya sunmanın sadece yenilik niteliğini etkilemeye yönelik bir durum olduğu izlenimini vermektedir. Ancak kamuya sunma ayırt edici niteliği de kapsar[224]. Taslakta bu durum dikkate alınarak kamuya sunmaya yenilik ve ayırt edici nitelik düzenlemelerinden sonra ayrı bir madde de yer verilmiştir. Taslak m.8/1' de kamuya sunmanın, sergileme, satış gibi yollarla piyasaya sürme, kullanma, tarif, yayım, tanıtım veya benzer amaçlı faaliyetleri kapsayacağı belirtilmiştir. Bununla birlikte tasarımın gizlilik şartıyla üçüncü bir kişiye açıklanması kamuya sunulma sayılmayacaktır. Kamuya sunmanın yenilik ve ayırt ediciliği etkilemediği haller ise m.8/2' de belirtilmiştir. Bu haller EndTasKHK m.8' de yenilik ve ayırt ediciliği etkilemeyen açıklamalar başlığı altında düzenlenmiştir Taslak ile sistematik bir düzenleme yapılmış ve kamuya sunma yenilik ve ayırt ediciliği kapsayacak şekilde düzenlenmiştir. Aynı zamanda EndTasKHK m.6/2'de yer alan "açıkça veya zımnen gizlilik niteliği taşıdığı anlaşılan açıklamalar" ibaresi yerine "gizlilik kaydıyla" ibaresi getirilerek üçüncü kişilere yapılacak açıklamaların kamuya sunma olarak nitelendirilmesi için açıkça gizlilik kaydının bulunması şart kılınmıştır.

3- Olumsuz Koruma Şartları (Koruma Dışı Haller)

a-Teknik Fonksiyonun Zorunlu Kıldığı Tasarımlar[225]

EndTasKHK m. 10/1'de "teknik fonksiyonun gerçekleştirilmesinde tasarımcıya, tasarıma ilişkin özellik ve unsurlarda hiçbir özgürlük bırakmayan tasarımlar" koruma kapsamı dışında bırakılmıştır. Bir tasarımın zorunluluk gereği belli bir görünüme sahip olduğu hallerde korumadan yararlanamayacağı belirtilmektedir. Bu tür tasarımlarda tasarımcıya seçenek özgürlüğü bırakılmamakta tasarımın belli şekil ve şartlarda yaratılması zorunlu kılınmaktadır. Teknik fonksiyon gereği tasarım tek bir

[223] Tekil, s.247.
[224] Suluk**, Tasarım Hukuku**, s.273.
[225] Bu tür tasarımlara "Tasarımcısına Seçenek Özgürlüğü Bırakmayan Tasarımlar"da denilmektedir. Cahit Suluk, **" Tasarımcıya Seçenek Bırakmayan Tasarımlar**", Prof. Dr. Ömer Teoman' a 55. Yaş Günü Armağanı, , C. I, İstanbul 2002, s.649.

biçim ya da formda ortaya çıkacağından bağımsızlık niteliği bulunmamaktadır[226]. Örneğin otomobil lastikleri teknik işlevi gereği silindir şeklinde olmak zorundadır. Bu nedenle tasarım korumasından yararlanamaz. Ancak EndTasKHK' da düzenlenen koruma şartlarını karşılamak kaydıyla farklı veya eş birimlerden oluşan modüler bir sistemde bu birimlerin birbiriyle sonlu veya sonsuz, çeşitli biçimlerde bağlantı kurmasını sağlayan tasarımlar koruma kapsamına girmektedir (EndTasKHK m.10/3).

Tasarımın, teknik fonksiyonunun zorunlu olup olmadığına yönelik değerlendirmede kimin karar vereceği konusunda hukukumuzda ve Topluluk hukukunda herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Burada patentten yola çıkılarak konunun teknik ve özel bir bilgiyi gerektirdiğinden kararı ilgili alanda uzman kişinin vermesi uygun olacaktır[227].

Taslakta da "bir ürünün, sadece teknik fonksiyonunun gerekli kıldığı görünüm özelliklerinin koruma kapsamı dışında olduğu" düzenlenmiştir (Taslak m.11/1). Bu düzenlemede kullanılan "görünüm özellikleri" ifadesi, genel bir kavram olması ve ürünün görünüm özelliklerinin belli ölçüde zaten teknik işleve bağımlık göstereceği ve uygulamada ciddi güçlüklere neden olacağı yönünde eleştirilmiştir[228].

b- Kamu Düzeni ve Ahlaka Aykırı Tasarımlar

EndTasKHK m.9 ' da tasarımların kamu düzeni ve genel ahlaka aykırı olması halinde tescil edilemeyeceği düzenlenmiştir. Bu husus tüm sınai mülkiyet hakları için geçerli olan genel kural niteliğindedir. Buradaki yasaklama hakkın kullanımından kaynaklanan bir durum olmayıp tasarımın niteliğine ilişkin bir durum söz konusudur[229] .

EndTasKHK'da genel ahlak ve kamu düzeni ibareleri tanımlanmamıştır. Ancak bu husus eksik bir düzenleme olmayıp, toplumun zaman içinde değişen değer yargıları çerçevesinde, somut olayın özellikleri dikkate alınarak mahkemelerce değerlendirilecektir[230].

---

[226] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.616; Tekil, s.241,; Suluk, **"Seçenek",** s.649. Tekil, s.249.
[227] Suluk,**Tasarım Hukuku** , s.321; Dönmez, s.181.
[228] Hasdoğan/Korkut, s.6.
[229] Odman, s.274.
[230] Tekil, s.248.

Tekil; EndTasKHK' da kamu düzeni ve genel ahlaka aykırı tasarımların koruma kapsamı dışında tutulduğunu, ancak bu düzenlemenin hukuka ve ahlaka aykırı tasarımların koruma kapsamı dışında tutulduğu şeklinde anlaşılıp bu şekilde değiştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Buna neden olarak da bir tasarımda yaşayan ya da yaşamış (sporcu, sanatçı, devlet adamı, v.s.) kişilerin portrelerine yer verilmesi halinde bu kişilerin ya da haleflerinin muafakatlarının alınmaması halinde MK. m.24 uyarınca kişilik haklarının ihlalinin söz konusu olduğunu belirtmiştir. Kişilik hakları ihlali kavramının da bu ihlale maruz kalanın toplumdaki saygınlık ya da itibarını etkilemesi açısından kamu düzeni ve ahlaka aykırılığı beraberinde getireceğini ancak bunun genel bir kural olamayacağını ileri sürmüştür[231].

c- Yedek Parça Tasarımları[232]

Yedek Parça; bileşik ürünün yıpranma, aşınma ya da çarpma gibi nedenlerle parça değişikliğine ihtiyaç duyması halinde orijinal parçanın yerine geçecek olan, sökülüp takılabilir parçalar olarak tanımlanmaktadır[233].

Yedek parça tasarımları; işlevsel zorunluluk arzeden (Must Fit) parça tasarımları, görsel zorunluluk arzeden (Must Match) parça tasarımları, işlevsel ve görsel zorunluluk arzetmeyen parça tasarımları olarak 3 gruba ayrılmaktadır. İşlevsel zorunluluk arzeden parça tasarımları, kendilerinden beklenen işlevi yerine getirmeleri için belli bir şekilde yapılmaları zorunlu kılınan tasarımlardır. Bileşik ürünün genel görünümüne bağımlı olan parça tasarımları ise, bileşik ürünün görünümü ile uyum sağlaması için, belirli bir biçimde yapılması zorunluluk arzeden parça tasarımları olarak adlandırılır. İşlevsel ve görsel zorunluluk arzetmeyen parça tasarımları ise, bileşik ürünün genel görünümüne bağımlı olmadığı gibi, kendisinden beklenen işlevi yerine getirmesi için belirli bir şekilde tasarlanması zorunluluğu da bulunmamaktadır[234].

---

[231] Tekil, s.249.

[232] Öğreti ve uygulamada "*Onarım Amaçlı Kullanım*" olarak da adlandırılmaktadır. Cahit Suluk, "**Tasarımların Onarım Amaçlı Kullanımı**", BATIDER, C.XXI, S.2/2001, s.270; 554 sayılı KHK m.22 başlığı da Onarım Amaçlı Kullanım şeklindedir.

[233] Suluk, **Yedek Parça**, s.118 ; Suluk, "**Onarım Amaçlı Kullanım**", s.270-271.

[234] Suluk, **Yedek Parça**, s.120 v.d; Cahit Suluk, "**Yedek Parça Tasarımlarının Korunması Yada Otomotiv Yan Sanayinin Var Olma Mücadelesi**", Ankara Barosu Uluslararası Hukuk Kurultayı

EndTasKHK'da işlevsel zorunlululuk arzeden parça tasarımlarının korunamayacağı açık olarak düzenlemiştir (EndTasKHK m.10/2). Bu kapsamda bir otomobilin lastiği işlevi gereği yuvarlak şekilde olmasından dolayı tasarım korumasından yararlanamayacaktır. Bu düzenleme ile oto parçalarına sağlanacak tasarım korumasına sınırlama getirilmek istenmiştir[235]. Görsel zorunluluk arzeden yedek parça tasarımları ise EndTasKHK m.22' de onarım amaçlı kullanım başlığı altında düzenlenmiş ve sınırlı bir korumaya tabi tutulmuştur. Belirtilen madde de bileşik ürünlerin, ürünün "bir parçası ve görünümüne bağımlı olan parçaları" şartları var ise tasarım hukukuna göre piyasaya sunulmasından itibaren 3 yıl süre ile korumadan yararlanacaktır. Bu şartlar; yedek parça tasarımını içeren ürün veya tasarımın uygulanmış olduğu ürün bir bileşik ürün olacak ve korunan parça tasarımının görünümü bu bileşik ürüne bağımlı olacaktır. İkinci olarak, onarımın amacı bileşik ürüne orijinal görünümünü yeniden kazandırmak olmalıdır. Üçüncü ise, onarım için kullanılan ürünün kaynağı konusunda kamuoyu yanıltılmayacaktır[236]. Bu tasarımlara örnek olarak otomobilin kaporta ve çamurlukları gösterilebilir. İşlevsel ve görsel zorunluluk arzetmeyen parça tasarımları ise yenilik ve ayırt edicilik niteliğini taşımak şartıyla 25 yıllık bir korumadan faydalanabilecektir. Bir otomobilin direksiyonu, koltuk tasarımları bu tür tasarımlara örnek olarak verilmektedir[237].

Taslakta işlevsel zorunluluk arzeden parça tasarımların korunmayacağı belirtilmiştir. Görsel zorunluluk arzeden parça tasarımları ise m.25' de onarım amaçlı kullanım başlığı altında düzenlenmiş ve korumadan yararlanabilmesi için; "*bileşik ürünün görünümüne bağımlı olan bileşen parçaların, bileşik ürüne orijinal*

Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku, C. I, 8-11 Ocak 2002, s.544 vd.; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.296 vd.

[235] Ömer Camcı**, Endüstriyel Tasarım Davaları**, İstanbul, 2000, s.84.

[236] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet,** s.625, Suluk, Mahkeme kararlarına bakıldığında uygulamada 22. maddenin yanlış yorumlandığını belirterek Renault-Boztekin davasını eleştirmektedir. Söz konusu davada Mahkeme ve Yargıtay'ın sanki Türkiye'de tescilli bir tasarım varmış gibi hareket ederek karar verdiğini, ancak olayın yedek parça tasarımından kaynaklandığını, bu anlamda tescilli bir tasarım olsa dahi ancak 3 yıl kadar bir süre ile korunmasının mümkün olduğunu, bu nedenle verilen kararın yerinde olmadığını belirtmiştir. Suluk, "**Yedek Parça Tasarımlarının Korunması"**, s. 554; Söz konusu Y.11. HD., 3.6.1197 tarih, E.1997/2514, K.1997/4904 sayılı yayımlanmamış kararın eleştirisi için bkz. Aslan, İ, s.19 vd.

[237] Suluk, "**Yedek Parça Tasarımlarının Korunması**", s.552 v.d; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.296 vd.

görünümünü yeniden kazandırmak üzere onarım amacıyla ve bu parçaların kaynağı konusunda yanıltıcı olmamak kaydıyla kullanılması" şartları aranmıştır.

d-Görünmeyen Parça Tasarımları

Bir tasarımın korumadan yararlanabilmesi için tüketicinin söz konusu tasarımı görmesinin gerekip gerekmediği değişik hukuk sistemlerinde bir sorun olarak gündeme gelmiştir. İngiliz hukukunda herhangi bir düzenleme yapılmamış, Topluluk hukukunda da ilk Yönerge ve Tüzük tasarılarında görünmeyen tasarımlara yer verilmemiştir. Ancak sonradan yapılan düzenlemelerle Topluluk hukukunda görünmeyen tasarımlara ilişkin bileşik ürünlerin normal kullanımı esnasında görülebilir parça tasarımlarının korunacağı düzenlenmiştir Normal kullanım[238], nihai tüketici tarafından kullanım olup, bakım servis, tamir gibi eylemler bu kapsama girmemektedir. Bu nedenle servisçi, tamirci gibi ara tüketici konumunda olan kişilerin gördükleri, ancak nihai tüketicinin göremediği tasarımlar korumadan yararlanamayacaktır. Basit bir ürünün görünmeyen kısımlarının korumadan yararlanıp yararlanmayacağı konusunda da yasaklayıcı bir hüküm bulunmadığından korumadan yararlanması mümkündür. [239].

Hukukumuzda ise görünmeyen tasarımlara ilişkin bir düzenleme yapılmamıştır. EndTasKHK'nın mehazı olan Topluluk Tüzüğü tasarısında tasarımın tanımı yapılırken "görülebilir" ifadesine yer verilmiş ancak bu ifade 1996 değişikliği ile kaldırılmıştır. EndTasKHK'da bu ibarenin kaldırıldığı metinden yola çıkarılarak hazırlandığından "görülebilir" ifadesi KHK' da yer almamıştır. Bu nedenle tasarımlar görülebilirlik şartı ile sınırlanmadığı gibi, bileşik ürünlerin normal kullanım esnasında görünmeyen kısımlarının korunup korunmayacağına ilişkin bir düzenleme de bulunmamaktadır. Suluk, bu nedenlerle hem görünen hem de görünmeyen basit ürün tasarımlarının korumadan yararlanabileceği gibi, bileşik ürünün normal kullanımı esnasında görünmeyen parça tasarımlarının da korumadan yararlanabileceğini ifade etmektedir[240].

---

[238] Cahit Suluk,"**Türk ve Topluluk Hukukunda Görünmeyen Tasarımlar"**, İ.Ü.H.F.M., C.LX, S. 1-2/2002, s.212; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s .84.
[239] Suluk, **"Görünmeyen Tasarımlar**", s.209-210.
[240] Suluk, "**Görünmeyen Tasarımlar**", s.215-216; Suluk**, Tasarım Hukuku**, s.86-87.

Taslakta "Bileşik bir ürünün bileşen parçasının tasarımının, belli şartları sağlaması halinde yeni ve ayırt edici niteliğe sahip olduğunun kabul edileceği" belirtmiştir. Bu halde bileşen parça, yenilik ve ayırt edicilik şartlarını taşımak kaydıyla, *"bileşik ürüne takıldığında, bileşik ürünün normal kullanımında görünür durumda"* ise tasarım korumasından yararlanacaktır. Normal kulanım ile ise; bakım servis veya onarım işleri hariç olmak üzere, son kullanıcı tarafından kullanımın kastedildiği açıkca düzenlenmiştir (Taslak m.5/2(a), (b), m.5/3). Kanımızca bu madde ile Topluluk Tüzüğüne paralel bir düzenlemeye gidilmiş olup, bu düzenleme uyarınca normal kulanım esnasında görünmeyen tasarımlar korumadan yararlanmayacaktır.

Bu düzenlemenin yürürlüğe girmesi halinde, örneğin, otomobilin normal kullanım esnasında görülen ayna, direksiyon, koltukları tek başına yenilik ve ayırt edicilik niteliğine sahipse tasarım mevzuatıyla korunacaktır. Ancak normal kullanım esnasında otomobilin görünmeyen termostat, motor, buji gibi parçaları tasarım korumasından yararlanamayacaktır. Çünkü bu tür parçalar tüketicinin dışında bakım, servis, onarım gibi işlerle uğraşan kişiler tarafından görülebilir niteliktedir.

C- KORUMANIN KAPSAMI

Tasarım mevzuatıyla ürünün kendisi değil, ürünün görünümü korunmaktadır. Bu anlamda korumanın kapsamını da tasarımın görünüm özellikleri sınırlayacaktır. Bir tasarım önceki tasarımdan ne kadar farklılık gösteriyor ise o kadar koruma kapsamı geniş olacak, bu farklılık azaldıkça ise korumanın kapsamı daralacaktır. Suluk; bu durumu bir örümcek ağına benzetmiş ve örümcek ağı ne kadar geniş olur ise o kadar çok sineğin avlanacağını belirterek, bir tasarımın yenilik ve ayırt edicilik özelliği ne kadar fazla ise bu tasarıma o kadar çok tecavüz ihtimali olabileceğini ifade etmiştir[241].

EndTasKHK m.11' de koruma kapsamının belirlenmesinde 7. maddeye uygun olarak o tasarımın bilgilenmiş kullanıcı üzerinde yarattığı genel izlenim ile bariz bir benzerlik gösteren bütün tasarımların değerlendirmede dikkate alınacağını belirtmiştir. Yapılan bu kıyaslamada yukarıda belirttiğimiz üzere tasarımların

[241] Suluk**, Tasarım Hukuku**, s.277.

farklılıklarından çok ortak özelliklerine ağırlık verilecek ve tasarımın tasarlama açısından ne derece seçenek özgürlüğüne sahip olduğuna bakılacaktır. Bu düzenleme Topluluk hukukundan aynen hukukumuza alınmıştır. Ancak Topluluk Yönerge ve Tüzüğünde yapılan değişiklikler ile bariz ve farklılıklarından çok ortak özelliklerine ağırlık verilecek ifadeleri çıkarılmıştır. Bu ifadeler koruma düzeyinin çok yüksek tutulmasına neden olduğundan eleştirilere neden olmaktadırlar[242].

Taslakta bu durum dikkate alınarak, "tasarım hakkı ile korumanın kapsamına, bilgilenmiş kullanıcı üzerinde farklı bir genel izlenim yaratmayan tüm tasarımların gireceği ve koruma kapsamın değerlendirilmesinde, tasarımcının tasarımı geliştirmede sahip olduğu seçenek özgürlüğünün derecesinin dikkate alınacağı düzenlenmiştir (Taslak m.9/1,2). Bu düzenleme ile koruma düzeyi düşürülmeye ve Topluluk Hukuku ile yapılan düzenlemeye uyum sağlanmaya çalışılmıştır.

D- KORUMADAN YARARLANACAK KİŞİLER

EndTasKHK m. 2/1 de korumadan yaralanacak kişiler Türk vatandaşları, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde ikametgahı olan veya Türkiye'de sınai veya ticari faaliyette bulunan gerçek veya tüzel kişiler, Paris Sözleşmesi, Bern Sözleşmesi ve TRIPs' e göre başvuru hakkına sahip olanlar olarak sayılmış olup, bu maddenin birinci fıkrası dışında kalmasına rağmen, Türkiye Cumhuriyeti uyruğundaki kişilere kanunen veya fiilen endüstriyel tasarım koruması tanıyan devletlerin uyruğundaki gerçek veya tüzel kişilerin de karşılıklılık ilkesi uyarınca Türkiye'de tasarım korumasından yararlanacağı düzenlenmiştir.

Türk vatandaşlarının korumadan yararlanacağına ilişkin ilke kişisellik ilkesi olarak belirtilmektedir. Ancak burada kişisellik ilkesi sadece korumadan yararlanacak kişiler bakımından bir işleve sahip olup, koruma için tescil gibi işlemlerin yapılmasını engelleyici bir nitelik arzetmemektedir[243].

KHK'nın sağladığı korumadan yararlanacak olan ikinci grup ise yabancılardır. Bu halde korumadan yararlanmak için mutlaka Türk vatandaşı olunması gerekmediği

---

[242] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.280.

[243] Bu ilke sadece EndTasKHK ve CoğİşKHK' da kabul edilmiş, MarKHK ve PatKHK' da düzenlenmemiştir. Tekinalp/Tekinalp, "**Korumadan Yararlanacak Kişiler ve Elverişli Hükümler**" s.156 ; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.183.

gibi, KHK' da anılan uluslararası anlaşmalara taraf olan ülkelerden birinin vatandaşı olmak şartı da aranmamıştır. Bu kişilerin korumadan yararlanabilmesi için Türkiye'de mukim olması ya da ticari veya sınai faaliyette bulunmaları yeterli görülmüştür. Bu kapsamda yabancılara ait temsilcilikler ticari ve sınai faaliyette bulunmadıklarından EndTasKHK' nın sağladığı tasarım korumasından yararlanamazlar[244]. Taslakta bu kişilerin korumadan yararlanabilmesi için yönetim merkezlerinin bulunması da yeterli görülmüştür (Taslak m.3/1(b)).

Üçüncü grup ise Paris veya Bern yada TRIPs anlaşmasına[245] göre başvuru hakkına sahip olan yabancılardır. Başvuru hakkına sahip olma ifadesi ile rüçhan hakkından yararlanmak dahil, tescil için başvuru hakkına sahip olmak ifade edilmektedir[246]. Paris Sözleşmesinin 2/1, Bern Sözleşmesinin 5/1 ve TRIPs'in 3/1. maddelerinde yerli ile eşit işleme tabi tutulma ilkesi belirtilmiştir. Bu ilkenin bir gereği olarak bu madde düzenlenmiştir. Bern Sözleşmesinin bu kapsamda sayılması tasarımların bir kısmının FSEK mevzuatıyla da koruma görmesi olarak değerlendirilmiştir[247]. Ancak Taslakta Bern Sözleşmesine göre başvuru hakkına sahip olanlar ibaresi çıkarılmıştır.

Diğer bir grup ise karşılıklılık ilkesinden yararlananlardır. Bu hükümde fiili ve kanuni karşılık aranmış olup, sözleşmesel bir karşılıklılık aranmamıştır[248]. Bu ilke gereği yabancı kişiler kendi devletlerinin yabancılara tanıdığı korumadan daha fazla bir korumadan yararlanamazlar. Karşılıklılık ilkesinden sadece vatandaşlar yararlanmakta olup, Türkiye'de bulunan yabancılar yararlanamayacaktır[249].

---

[244] Tekinalp/Tekinalp, "**Korumadan Yararlanacak Kişiler ve Elverişli Hükümler**", s.158; Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.61.

[245] PatKHK ve MarKHK'da sadece Paris Sözleşmesine, CoğİşKHK'da Paris Sözleşmesi ile TRIPs'e atıf yapılmıştır. Bunun nedeni her KHK' da o KHK'nın konusunu oluşturan uluslararası anlaşmalara atıf yapılmasının düzenlenmiş olmasıdır. TRIPs anlaşması fikri mülkiyet haklarının tümünü kapsadığından tüm KHK' lar da anılması gerekliği üzerinde durulmaktadır. Tekinalp,/Tekinalp, "**Korumadan Yararlanacak Kişiler ve Elverişli Hükümler"**, s.157.

[246] Tekinalp/Tekinalp, "**Korumadan Yararlanacak Kişiler ve Elverişli Hükümler**", s.162, Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.63.

[247] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.184.

[248] Sözleşmesel karşılıklılığında korumadan yararlanmak için kabul edilmesinin gerekliliği belirtilmekte ve sözleşmesel ve kanuni karşılıklılıkta, fiili karşılıklılık mevcut ise geçerli olduğu ifade edilmektedir. Tekinalp/Tekinalp, "**Korumadan Yararlanacak Kişiler ve Elverişli Hükümler**", s.163.

[249] Tekinalp/Tekinalp, "**Korumadan Yararlanacak Kişiler ve Elverişli Hükümler**", s.162; Tekinalp**, Fikri Mülkiyet**, s.65; Suluk, **Tasarım Hukuku,** s.185.

Ayrıca EndTasKHK m.4' de Türkiye Cumhuriyetinde yürürlüğe konulmuş uluslararası anlaşma hükümlerinin EndTasKHK' dan daha elverişli olması halinde 2. madde belirtilen kişilere daha elverişli hükümlerin uygulanacağını düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile Türk vatandaşları Türkiye'de yabancılara nazaran kötü işlem görme tehlikesine karşı korunmaktadırlar[250].

E- KORUMA SÜRESİ

Fikri hakların süre yönünden sınırlandırılması fikri hukuk alanında önemli tartışmalara neden olmuştur. Fikri haklara ilişkin sınırsız bir korumanın bu haklara antisosyal bir nitelik kazandırarak toplum zararına işleyeceği belirtilmiş, diğer yandan ise, kişinin emeğinin karşılığının verilmesi hem de belli süre sonra bu hakların hak sahibinin tekelinden çıkarılarak kamusal alana intikal etmesi gerektiği ifade edilmiştir[251]. Bu nedenlerle koruma süreleri belirlenirken koruma amacı dikkate alınarak, tasarımcının tasarımı geliştirirken yaptığı harcamaların, yatırımların geri dönüşümünü sağlayacak, tasarımcıyı teşvik edecek uzunlukta bir koruma süresi öngörülmeli, diğer yandan rekabeti engelleyecek ve tüketicinin zararına olacak şekilde koruma süreleri uzun tutulmamalıdır. Bu unsurlar asarında ki denge gözetilerek bir düzenlemeye gidilmelidir[252].

Bu görüşler doğrultusunda tasarımların koruma süreleri değişik hukuk düzenlerinde farklı olarak düzenlenmiştir. Almanya 20 yıl, Fransa en fazla 50 yıl, İngiltere 25 yıl Amerika ise 14 yıllık bir koruma süresi öngörmüştür[253].

Uluslararası anlaşmalardan TRIPs' te koruma süresi en az 10 yıl olarak belirlenmiştir (TRIPs m. 26/3). Lahey Sözleşmesinin Cenevre Metninde[254] koruma süresi uluslararası tescil tarihinden itibaren 15 yıl olarak öngörülmüş ve eğer üye ülkenin mevzuatı bu tasarım için daha uzun bir süre koruma sağlıyor ise, uluslararası

---

[250] Sınai haklara ilişkin KHK'lar da elverişli hükümler olarak adlandırılan bu haklar, Paris Sözleşmesinde " asgari haklar" olarak ifade edilmektedir. Tekinalp/ Tekinalp, "**Korumadan Yararlanacak Kişiler ve Elverişli Hükümler**", s.164.

[251] Mustafa Ateş, **Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması**, Seçkin, Ankara 2003, s.242 vd.

[252] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.287.

[253] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.283.

[254] Türkiye Lahey Sözleşmesinin Cenevre metnini 5117 sayılı ve 07.04.2004 tarihli kanun ile uygun bulunmuştur

tescil yenilendiği müddetçe koruma süresi de üye ülkenin mevzuatında öngörülen koruma süresi ile aynı olacağı öngörülmüştür[255].

Topluluk hukuku ve hukukumuzda ise tescilli tasarımlar azami 25 yıllık bir süre ile korunacaklardır. EndTasKHK m.12'de tescilli tasarımlar için başvuru tarihinden itibaren 5 yılık süre ile korumadan yararlanacağı düzenlenmiştir. Bu 5'er yıllık süreler yenilenmek kaydıyla azami 25 yıla kadar uzatılabilecektir.

Taslakta Topluluk tescilsiz tasarımı model alınarak tescilsiz tasarımlar yönünden de koruma süresi belirlenmiş ve koruma talep edilen tasarımın kamuya ilk sunulduğu tarihten itibaren 3 yıl koruma göreceği belirtilmiştir (Taslak m.39/2). Bu düzenleme ile değişik sektörlerin ihtiyaçlarına cevap vermek amaçlanmıştır.

F- KORUMANIN SINIRLARI

Hukuk düzenleri hiçbir hakkı ve hukuki varlığı sınırsız ve mutlak bir değer olarak kabul etmemektedir. Fikri mülkiyet içerisinde yer alan haklar geçici de olsa hak sahiplerine tekel hakkı sağlamaktadır. Tasarım hakkı da sahibine geçici de olsa bir tekel hakkı tanımaktadır. Tasarımcının uzun emek ve çabaları ile gerçekleştirdiği tasarım nedeniyle bu emeğinin karşılığını elde etmek istemesi doğaldır. Diğer yandan sağlanan bu tekel hakkının sınırsız kabulü toplum menfaatlerinin zarar görmesine, rekabetin kısıtlanmasına neden olabilir. Bu nedenle sağlanan tekel hakkının sınırlarının iyi belirlenmesi gerekmektedir. Bu hususlar dikkate alınarak kanun koyucu tarafından toplumda çatışmasız ve huzurlu bir yaşam sağlamak için, toplumun menfaati ile hak sahibinin menfaati dengelenmeye çalışılarak korumanın sınırları belirlenmektedir[256].

---

[255]Lahey Sözleşmesinin Cenevre Metni m.17/3 (a), (b), www.hukuki.net.com/kanun/5117.15.text.asp-(20.02.2007); Maria Pia Guerra, "**Introduction to the International Protection of Industrial Designs Under The Hague Agreement**", Başarının Görsel Anahtarı Tasarım Semineri**,** Slayt Sunumu, İstanbul 2-3 Haziran 2005.

[256]Ateş, s.237; İ.Hakkı Karakelle, "**Günümüzde Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları**" Rekabet Kurumu Perşembe Konferansları, www.rekabet.gov.tr/mayis2000.html (24.04.2004), s.55; Tuba Ongun, "**Günümüzde Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları",** Rekabet Kurumu Perşembe Konferansları, www.rekabet.gov.tr/mayis2000.html (24.04.2004) , s.53.

EndTasKHK m. 21' de tasarım hakkının sınırlandığı haller "özel amaçla sınırlı kalan, ticari amaç taşımayan eylemler, deneme amaçlı fiiller, eğitim ve referans amaçlı çoğaltmalar ve tasarımların yabancı araçlarda kullanılması" olarak sayılmıştır.

Üçüncü kişilerin amacının belirlenmesi oldukça zor olmakla birlikte, tecavüzün ve sorumluluğun belirlenmesinde önemi büyüktür[257]. Belirtilen hükümde özel amaç ile kişinin tasarımı kendi kişisel amaçları için kullanımı[258], ticari olmayan amaç ifadesi ile ise hayır işleri, eğitim ve sportif amaçlar için kullanım kastedilmiştir[259]. Bu kapsamda mesleki kullanım da bir ticari kullanım sayılacaktır[260]. Bir tasarımın kullanımı ticari amaç niteliğinde olmasa dahi, kişisel kullanım sınırları aşıyor ise bu durum da hakka tecavüz olarak nitelendirilecektir. Ayrıca ticari olmayan kullanımın resmi yerlerde gerçekleşmesi de önem arzetmeyecektir[261]. Bu halde okul ya da üniversite gibi yerlerde bir tasarımın aynısı ödev olarak yapılabilir.

Bir tasarımın deneme amacı ile kullanımı da mümkündür. Denemenin, kamu kurumu, hayır kurumu, üniversite tarafından kullanımı ya da ticari amaçla kullanımının bir önemi yoktur. Bir can kurtaran simidi, bir otomobil tasarımı deneme amacıyla kullanılabilecektir[262]. Ancak bir tasarımcının tasarımını geliştirmek amacıyla başkasının tasarımını deneme amaçlı olarak kullanıp kullanamayacağı konusu tartışmalıdır. Bu konuda Tekinalp[263] hükmün dar yorumlanması gerektiğini belirtirken, Suluk[264], tasarımcıların tasarımı geliştirirken, ön tasarım aşamasında tasarım konusu ürüne benzeyen yeni ve eski uygulamaları inceleyip değerlendirdiklerini ve ayrıntılı araştırmalar yaptıklarını belirterek, bu durumun uygulamanın ihtiyaçlarının karşılanması yönünden uygun bir düzenleme olduğunu belirtmektedir.

Diğer bir sınırlama ise eğitim ve referans amaçlı kullanımdır. Korunan bir tasarım eğitim ve referans amacıyla çoğaltılabilir. Bu durumda çoğaltma ticari

---

[257] Saraç, s. 91.
[258] Kişisel kullanım olarak adlandırılan bu durum, kişinin herhangi bir tasarımı ailesi ve yakınları için kullanımını da kapsamaktadır. Saraç, s.92.
[259] Tekinalp**, Fikri Mülkiyet**, s.623.
[260] Saraç, s.93.
[261] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet,** s.623,; Aynı yönde görüş için bkz. Saraç, s.93.
[262] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.292, Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.623; Saraç, s.95.
[263] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet,** s.623.
[264] Suluk**, Tasarım Hukuku**, s.293.

dürüstlük kurallarıyla bağdaşır nitelikte olmalı, korunan tasarımın normal kullanımını gereksiz yere tehlikeye sokmamalı ve kaynak gösterilmelidir (EndTasKHK m.21/1 (c)).

En son sırlama ise, yabancı bir ülkeye kayıtlı olan deniz ve hava taşıtlarının geçici olarak Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde bulunması ve araçtaki ekipman yada aracın onarımı için kullanılan yedek parça yada aksesuarların Türkiye' de tescilli bir tasarım hakkını ihlal etmesi halidir (EndTasKHK m.21(d)). Bu halde tasarım hakkı sahibi hukuki yollara başvuramayacaktır. Bu hüküm ile uluslararası taşıma trafiğine zarar vermemek, geçici olarak ve kaza sonucu onarıma ihtiyacı olan deniz ve hava taşıtlarının onarımını kolaylaştırmak amaçlanmaktadır[265].

G- TESCİL VE İTİRAZ

1- Başvuru

a- Başvuruda Bulunabilecek Kişiler

Tasarımın tescili için kimlerin başvuru hakkına sahip olduğu EndTasKHK m.13/1' de belirtilmiştir. Bu madde uyarınca başvuru hakkı tasarımcıya ve O'nun hukuki haleflerine aittir.

Tasarımcı tasarımı gerçekleştiren kişidir. Hukuki haleflerden kasıt ise, mirasçılar ve bu hakkı tasarım sahibinden hukuki bir işlem ile devralan kişi ya da kişilerdir. Tasarımın birden fazla kişi tarafından tasarlanması halinde ise tasarımcılar müşterek mülkiyet çerçevesinde hak sahibi olacaklardır. Bu halde paydaşlar başvuruyu birlikte yapmak zorundadırlar (EndTasKHK m.13/2). Ekip halinde ortaya çıkarılan tasarımlar için başvuruda ekip de yer alan kişilerin isimlerin tek tek belirtilmesi gerekmektedir (EndTasKHK'nın Uygulama Şeklini Gösterir Yönetmelik m.6/2). Tasarım başvurusunda bulunan kişinin tasarımcı olmaması ya da tasarımcıların birden fazla olması halinde, başvuru dilekçesinde kişinin başvuru yapma yetkisini ne şekilde elde ettiğine ilişkin beyanını vermesi gerekir (EndTasKHKY m.10, EndTasKHK m.26/5).

---

[265] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet** s.624; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.294

TPE nezdinde işlem yapmaya yetkili kişiler ise, başvuruyu yapan gerçek veya tüzel kişiler ve yetkili tasarım vekilleri olarak belirtilmiştir (EndTasKHK m.67). TPE nezdinde işlem yapabilmek için tasarım sahiplerinin kural olarak vekil tutma zorunluluğu bulunmamaktadır. Ancak ikametgahı yurt dışında bulunan kişilerin başvuruda bulunmaları için patent yada marka vekili[266] ile işlem yapmaları zorunlu kılınmıştır (EndTasKHK m.67/3).

Taslakta başvuru yapabilecek kişiler aynı düzenlenmiş, ancak TPE nezdinde temsile yetkili vekile yönelik yeni düzenlemeler bulunmaktadır. Bu düzenleme uyarınca, TPE nezdinde vekillik yapma yetkisi olmayan kişiler tarafından gerçekleştirilen işlemlerde, başvuru veya tasarım hakkı sahibinin Türkiye'de ikametgahı olması halinde bildirimler doğrudan başvuru veya tasarım hakkı sahibine yapılacaktır. Bu kişilerin Türkiye'de ikametgahı olmaması halinde ise itiraza ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla, başvuru ve tasarım hakkı sahibine vekil ataması için 2 aylık bir süre verilmesine ve bu süre içinde vekil atanmaması halinde söz konusu işleme ilişkin talebin geri çekilmiş sayılacağının kabul edileceği düzenlenmiştir. Vekilin azli yada çekilmesi halinin TPE' ye bildirilmesi halinde de bu hüküm uygulanacaktır (Taslak m.76/4,5).

b- Başvurunun Yapılacağı Makam Ve Başvuru Şekli

Tasarımların tescili için yetkili merci TPE'dir. Yurt içi ya da yurt dışından yapılacak tüm başvurular tasarım sahibi ya da onun hukuki haleflerince TPE ve onun yetkili kıldığı makamlara yapılacaktır (EndTasKHK m.25) [267].

Başvuruda görsel anlatım önemli bir unsurdur[268]. Bu nedenle iki boyutlu tasarımlar için çizim, resim veya fotoğraf gibi görsel anlatımlar tasarımın belirgin özelliklerini yansıtmıyor ise bu halde bir ürünün örneğinin TPE' ye verileceği düzenlenmiştir (EndTasKHK m.26/3).

---

[266] TPE tarafından yapılan sınavda başarı gösteren kişilere patent ve marka vekilliği belgesi verilerek TPE nezdinde işlem yapmaya yetkili kılınmaktadırlar.
[267] Başvuruda TPE'ye verilmesi gereken bilgi ve belgeler 554 sayılı KHK m.26/1-2, EndTasKHKY m.8'de sayılmıştır. Taslakta da bu belgeler benzer şekilde m.28'de sayılmıştır.
[268] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.361.

Birden çok tasarımın başvurusu tek bir başvuru ile yapılabilecektir (EndTasKHK m.28). Bu şekilde yapılan çoklu başvuru halinde her tasarım için ayrı ayrı görsel anlatım ve tarifname verilmesi öngörülmüştür (EndTasKHK m.8/1, f).

Başvuruda bir takım eksiklerin yapılması halinde TPE, EndTasKHKY m.13/2' de başvuru dilekçesindeki[269] ve tasarımın görsel anlatımında yer alan eksikliklerin giderilmesi için 1 aylık süre vermiş ve bu halde başvurunun tasarım başvurusu için öngörülen eksikliklerin giderildiği tarih itibariyle kesinlik kazanacağını belirtmiştir. Bunların dışında yer alan ve TPE tarafından giderilmesi istenen eksiklikler ve tebliğde belirtilen ücretlerin ödenmesi için ise 2 aylık bir süre verilmiştir. EndTasKHKY m.13/2 kapsamı dışında kalan eksiklikler başvuru zamanının kesinleşmesini etkilemeyecektir. Bu süreler içerisinde eksikliklerin tamamlanamaması halinde TPE başvuruyu geri çevirecektir. Rüçhan hakkına ilişkin eksikliklerin giderilememesi halinde ise bu durum rüçhan hakkının yitirilmesine neden olacaktır (EndTasKHK m.33/4,5, EndTasKHKY m.14/4). Yönetmelikte düzenlenen bu haller benzer şekilde Taslakta yer almıştır. Farklılık olarak süre karmaşasına son verilmiş ve eksikliklerin giderilmesi için 2 aylık bir süre öngörülmüştür. Belirtilen eksikliklerin süresi içerisinde giderilememesi halinde ise başvuru yapılmamış sayılacaktır (Taslak m.36).

Tescilli koruma, başvuru tarihinden itibaren başlayacaktır. Aynı zamanda yenilik ve ayırt edicilik incelemesinin esas alınacağı tarihi de başvuru tarihi belirlemektedir. Uluslararası bir anlaşmaya dayanan rüçhan talebi bakımından da başvuru tarihi belirleyici niteliğe sahiptir. Birbirinden bağımsız olarak aynı veya ufak farklılıklar nedeniyle aynı sayılan tasarımların geliştirilmesi halinde ilk başvuruda bulunanın tasarımı tescil edilecektir[270].

EndTasKHKY'de tasarım tescilinden sonra gerçekleşen ad, adres ve unvan gibi değişikliklerinin TPE'ye bildirilmesi öngörülmüştür. Yayımlanmış bir başvuruda, tasarım hakkı sahibinden veya vekilinden kaynaklanan ve sicilin esas unsurlarını

[269] Korumada referans tarihi olarak başvuru tarihi esas alındığından, tasarımcının başvurusundaki görsel anlatımı değiştirmesi mümkün değildir. Burada başvuru sahibinin ad, adres hataları, imla hataları gibi hatalarını düzeltmesi istenmektedir. İnceleme aşamasında görsel anlatımda yapılacak olan değişiklik talepleri reddedilecektir. Suluk,**Tasarım Hukuku**, s.364; Taslakta ki mevcut düzenlemeler karşısında görsel anlatım yönünden değişiklik talebinin dikkate alınmayacağı açıktır.

[270] Suluk**, Tasarım Hukuku**, s.365.

değişikliğe uğratmayan maddi hataların bulunması halinde, başvuru sahibinin varsa vekilinin bildirimi üzerine sicilde bu durumlar düzeltilebilecektir. Buna benzer düzenlemeler hazırlanan Taslakta da yer almış ve başvuru sahibinin ismine, unvanına, adresine ilişkin hatalar ile ifade veya kopyalama hataları ve aşikar hataların düzeltilmesine yönelik talebin, hak sahipliğini ve tasarımın örneğini değişikliğe uğratmamak şartıyla kabul göreceği belirtilmiştir Bu değişiklikler de sicile kayıt edilecek ve Bültende yayımlanacaktır (Taslak m. 44, 45).

c- Çoklu Başvuru

Tasarımın tescilini teşvik etmek, tescil sistemini cazip hale getirmek ve ilgililere başvuru kolaylığı sağlamak amacı ile tek bir başvuru ile birden çok tasarımın tesciline imkan sağlanmak için çoklu başvuru düzenlenmiştir. Ancak çoklu bir başvuru halinde tasarımlar bir bütün halinde yenilik ve ayırt edicilik incelemesine tabi tutulamazlar. Bu durum tecavüzün belirlenmesi açısından da geçerlidir[271].

EndTasKHK'da süslemeler hariç olmak üzere, birden çok tasarımın başvurusunun tek bir başvuru ile yapabileceği belirtilerek çoklu başvuru imkanı tanınmıştır. Ancak bu olanaktan yararlanmak için tek başvuru altında gösterilen her bir tasarımın Locarno anlaşmasına göre yapılan sınıflandırma uyarınca aynı alt sınıfta olan ürün tasarımlardan olması veya aynı set veya takıma ait tasarımlardan olması veya bileşik ürünün parçaları olmaları veya birden çok nesnenin veya sunuşun bir arada algılanabilen bileşiminden oluşan tasarımlardan olması gerekmektedir. Çoklu başvuru halinde başvuruya konu her bir tasarım için ek başvuru ücreti ödenecektir (EndTasKHK m.28/1,2).

Çoklu başvuru kapsamında birden fazla set/takım için tek bir başvuru yapılamaz. Her bir set/takım için ayrı ayrı çoklu başvuru yapılmalıdır (EndTasKHKY m.9 (g)/4).

Tasarımların çoklu başvurudan yararlanmak için aynı sınıfa ait olmasının yeterli olmaması ve aynı alt sınıfa ait olmasının aranması, farklı sınıfa ya da alt sınıfa ait olduğu halde bütünlük arzeden tasarımlar yönünden sorun yaratmaktadır. Bu tür tasarımlar kendi aralarında bir bütünlük arzetmelerine rağmen aynı alt sınıfa ait

[271] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.367.

olmadıklarından çoklu başvuru imkanından yararlanamayacaklardır. Örneğin kravat ve başörtüsü aynı alt sınıfa ait olduğundan çoklu başvurudan yararlanabilecekken, mutfak eşyaları, seramikler kendi içlerinde bütünlük arzetmelerine rağmen aynı alt sınıfta yer almadıklarından çoklu başvurudan yararlanamayacaklardır[272]. Bu durum Taslakta dikkate alınmış ve çoklu başvurudan yararlanmak için tasarımın kullanıldığı veya uygulandığı her bir ürünün aynı sınıfa ait olması yeterli görülmüş ve yukarıda belirtilen diğer şartlarda düzenlenmemiştir. Ayrıca bir çoklu başvuruda tasarımların her birinin ayrı ayrı değerlendirileceği açık olarak düzenlenmiş ve çoklu başvuru şartlarına uymayan tasarımlar için tescil talebinde bulunulması halinde veya çoklu başvuruya konu olabilecek tasarım sayısının Yönetmelikte düzenlenen sayıyı aşması halinde Enstitünün bu tasarımlar için bölünmüş başvuru yapılmasını kabul edeceği, bölünmüş başvurularda ilk başvuru tarihi ve varsa rüçhan tarihinin korunacağı da açık olarak ifade edilmiştir (Taslak m.29). Kanımca bu düzenleme ile çoklu başvuru imkanı genişletilmiş ve Topluluk Tüzüğüne paralel olarak çoklu başvurular açısından bölünmüş başvuruya imkan tanınmıştır.

2- Başvurunun İncelenmesi

Topluluk Hukuku ve hukukumuzda kural olarak şekli inceleme sistemi kabul edilmiştir[273].

TPE tarafından yapılan inceleme şekli incelemedir[274]. TPE, EndTasKHK m.3(a) ve (b)'de belirtilen tasarımın varlığına ilişkin şartların ve m 26 ve 28' de öngörülen şekli bilgi ve belgelerin eksik olup olmadığını incelemektedir.

TPE tarafından kural olarak tasarımın koruma şartlarını taşıyıp taşımadığı ve hak sahipliği gibi esasa ilişkin konularda inceleme yapılmaz[275]. Ancak bu konuda bir itiraz üzerine TPE nezdinde yer alan Yeniden İnceleme ve Değerlendirme Kurulu bu incelemeyi yapabilecektir (EndTasKHK m.38). YİDK'nun kararları idari bakımdan

---

[272] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.368.
[273] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.634; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.635.
[274] Y. 11. HD 08.02.2001 tarih, E.2000/9554, 2000/926 sayılı kararında "…*bir endüstriyel tasarımın tescili için başvurusu halinde tasarımın tescili için yetkili olan TPE'nin bir dosya açarak, gerek 554 sayılı KHK ve gerekse anılan KHK'nın Uygulama Şeklini Gösterir Yönetmelik hükümlerine göre araştırma ve inceleme yaptıktan sonra tescile karar vereceği muhakkaktır*…." diyerek aksi yönde görüş beyan etmiştir. (Oytaç, **Marka**, s.452).
[275] Tekil, s.242; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.373.

kesin olup, bu kararlara karşı ihtisas mahkemelerinde dava açılabilecektir. YİDK incelemeyi, yapılan itiraz konusu ile sınırlı olarak gerçekleştirecektir[276].

TPE'nin koruma kapsamı dışı olan tasarımlar yönünden inceleme yapacağına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak itiraz prosedürünün işletilmesi halinde TPE bu yönden de inceleme yapabilecektir[277].

İncelemede olumlu sonuca varılması halinde başvuru tarihi, başvuru sahibinin kimlik bilgilerini içeren imzalı başvuru formu ile tasarıma ait görsel anlatımın TPE'ye veya onun yetkili kıldığı makama verildiği tarih, saat ve dakika itibariyle kesinleşir. Koruma başlangıç tarihi, başvurunun kesinleştiği tarihtir (EndtasKHKY m.13/2). Eksikliklerin varlığı halinde ise bu eksikliğin EndTasKHK m. 26/1' de belirtilen eksikliklerden olması halinde başvuru bu eksikliklerin tamamlandığı tarih itibariyle kesinlik kazanacaktır. Eksikliğin EndTasKHK m.26/1'de sayılan eksiklikler dışındaki bir eksiklik olması halinde ise eksiklik sonradan giderilse de başvuru ilk yapıldığı tarih itibariyle kesinleşecektir.

Taslakta m. 35'te tescil usulü ve itiraz düzenlenmiş ve TPE tarafından konusu ve kapsamı tasarım tanımına uygun olmayan veya kamu düzenine aykırı tasarım tescil taleplerinin reddine karar verileceği belirtilmiştir. Ancak bu düzenleme, incelemesiz bir sistemi benimseyen hukukumuz bakımından, başvuru aşamasında kamu düzeni ve genel ahlaka aykırılık gibi esasa ilişkin bir incelemenin, sistemin mantığına aykırı olduğu ve başvuru aşamasında hak kayıplarına, sübjektif bir değerlendirmeye ve keyfi uygulamalara neden olacağı yönünde eleştirilmiştir[278]. Taslağın 35/2. maddesinde Topluluk hukukuna paralel bir düzenleme yapılarak başvuru sahibine tasarımda değişiklik yapma ve başvuruyu geri çekme, düzeltme veya görüşlerini belirtme imkanı tanınmıştır. Başvurunun kesinleşmesi ise ayrı bir madde de düzenlenmiş ve bir tasarım tescil başvurusunun başvuru şartlarında sayılan tüm bilgi

---

[276] Bu husus Y. 11. HD., 3.12.2002 tarih, E.2002/11861, K.2002/11229 (yayımlanmamış) sayılı kararında "….. *davacı şirket, dosyaya sunduğu 27.12.1998 tarihli broşüre, 28.07.2000 ibraz tarihli dilekçesinde beyan edilmemiştir. Mahkemenin davanın kabulüne esas teşkil eden bu delilin itiraz dilekçesinde beyan edilmemiş olması, itiraz nedenleri ile sınırlı inceleme yapma yetkisi olan Enstitü ve YİDK'nun kararının karar tarihinde yerinde olduğunu göstermektedir*" şeklinde ifade edilmiştir (Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.373).

[277] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.372.

[278] Hasdoğan /Korkut, s.1.

ve belgelerin TPE tarafından alındığı gün, saat ve dakika itibariyle kesinleştiği belirtilmiştir (Taslak m.30).

3- Yayım ve Erteleme

Kesinleşen başvuru tasarım siciline kayıt edilir. Sicile kaydı yapılan tasarım bültende yayınlanır.Tasarım tescil başvurusu sahibi eğer isterse kesinleşmiş bulunan tasarımın referans tarihinden başlamak ve 30 aydan uzun olmamak üzere başvuru yayının ertelenmesi talebinde bulunabilir. Başvuru sahibine yayının ertelenmesi hakkı tanınması ile modası sık değişen tasarımlarda tasarımdan haksız yararlanmaya bir set çekilmiş bulunmaktadır[279].

Bu süre içerisinde tasarımın görsel anlatımı ve başvurunun diğer belgeleri kamu incelemesine kapalı tutulur. Erteleme bildirimi Enstitü tarafından bültende yayınlanır. Erteleme talebinde bulunan kişi ertelemeyi istediği an durdurabilir. Erteleme süresinin sona ermesi yada sahibinin isteği üzerine başvuru ile ilgili tüm kayıt ve belgeler kamuoyunun incelemesine sunar ve yayınlanır. Ancak bu işlemden önce tasarım sahibinin yayın ücretini ve çoklu başvurularda ek ücretin ödenmiş olması gerekir. Başvuru sırasında tasarımın yada tasarlanan ürünün bir örneği TPE' ye verilmiş ise tasarımın yayına uygun bir görsel anlatımının verilmesi de şarttır. Bu şartlar öngörülen süre içinde yerine getirilmediği takdirde tescili yapılmış tasarıma EndTasKHK uyarınca tanınan haklar başvuru tarihinden itibaren hiç var olmamış sayılır (EndTasKHK m.35/2,3,4). Taslakta "hiç var olmamış sayılır" ibaresi yerine tasarımın başvuru tarihinden itibaren hükümsüz sayılacağı düzenlemesi getirilmiştir (Taslak m.38/4).

Çoklu başvurularda erteleme başvuruda belirtilen tasarımların bir kısmı için uygulanır. Tescili yapılmış olan bir tasarımı esas alan bir davanın açılabilmesi için sicil kaydında ve başvuru dosyasında bulunan bilgilerin davalı tarafa duyurulması gerekmektedir (EndTasKHK m. 5,6).

Erteleme süresi içerisinde tasarımın görsel anlatımı ve başvuruya ilişkin diğer belgelerin kamuya kapalı tutulduğunu belitmiş idik. Bu halde üçüncü bir kişinin gizli tutulan bu tasarımı bilmesi ya da bilebilecek durumda olması mümkün değildir.

[279] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.635.

EndTasKHK'da böyle bir durumun gözden kaçırılması hukukumuz yönünden bir eksiklik olarak nitelendirilmiş ve yayını ertelenen bir tasarımın aynen tescilsiz tasarımlarda olduğu gibi taklide karşı koruma sağlanması konusunda düzenleme yapılmasının gerekliliği belirtilmiştir[280]. Nitekim Taslakta bu hususlar dikkate alınmış ve yayım erteleme talebi bulunan tescilli tasarımlar için, tasarımlara ait görsel anlatımlarının ilgili bültende yayımlanmasına kadar, maddenin 2. fıkrasına atıf yapılarak tescilsiz tasarımlarda oluğu gibi, taklide karşı korumadan yararlanması mümkün kılınmıştır (Taslak m.22/3).

4- İtiraz

a- İtirazın Yapılması

İlanı yapılmış olan bir tasarımla ilgili olarak gerçek ve tüzel kişiler ile ilgili meslek kuruluşları gerekçelerini belirterek TPE nezdinde itirazda bulunabilir (EndTasKHK m.37/1).

Hukukumuzda başvuruya, başvurunun tescilinden önce itiraz yapılması düzenlenmemiştir. Topluluk hukukunda ve Lahey sözleşmesinde ise itiraz prosedürüne hiç yer verilmemiştir[281].

İtirazda bulunmak için aynı konuda tescilli bir tasarıma sahip bulunmak ya da gerçek tasarım sahibi veya sahiplerinden biri olmak gerekmediği gibi, markalardan farklı olarak[282] alınacak kararlardan zarar görme[283] yada kararla ilgili olma şartı da aranmamıştır.

---

[280] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.377.
[281] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.377.
[282] Diğer bir fark da MarKHK ' da başvurunun yayınlanmasından sonra üçüncü kişilerin Enstitü'ye görüş bildirmesi ve ilgili kişilerin itirazda bulunması üzerine TPE'nin kararını tekrar gözden geçirmesi mümkün kılınmışken, EndTasKHK' da tasarımlar açısından sadece itirazın düzenlenmesidir. Karahan, **Hükümsüzlük**, s.8; Suluk**, Tasarım Hukuku**, s.378.
[283] Tekinalp, menfaat şartının hükümden açıkça anlaşılmadığını, itiraz edebilecek kişiler arasında mesleki kuruluşlarında aranmasının ilgilinin menfaati yönünden bir ilişkiyi içeren bir ibare olarak dikkate alınabileceğini ve burada herkese itiraz yetkisi tanımayı haklı gösteren bir kamu yararı da bulunmadığını belirtmektedir. Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.636, aksi yönde görüş için Suluk, **Tasarım Hukuku,** s.378; Markalarda markanın hükümsüzlüğünü isteyebilmek için zarar görme şartı aranmıştır. Konu ile ilgili bkz "Prestige markası" hakkında verilen hukuki mütalaa. Hamdi Yasaman, **Marka Hukuku ile ilgili Makaleler Hukuki Mütalaalar Bilirkişi Raporları**, 1. Bası, Beta Basım Yayım, İstanbul 2003, s.182.

İtiraz TPE' ye yazılı olarak yapılır ve itiraz süresi yayın tarihinden itibaren 6 aydır. Hak düşürücü nitelikte[284] olan bu süre içerisinde itiraz yapılmaz ise tasarım tescili kesinlik kazanacaktır (EndTasKHK m.37).

Taslakta itiraz "karara itiraz" ve "tescilin iptali için itiraz" olarak 2 ayrı itiraz şekli düzenlenmiştir. Karara itiraz ile m.35' e atıf yaparak başvurunun TPE tarafından incelenmesi sonucu verilen kararlara, yani tescilden önce başvuruya itiraz düzenlenmiştir. Bu düzenleme uyarınca TPE'nin inceleme sonucundaki verdiği kararlara karşı 2 ay içerisinde yazılı olarak başvurulacağı belirtilmiştir. İtirazda bulunmak için de herhangi bir şart öngörülmediği gibi, itirazda bulunacak kişilerde belirtilmemiştir. Bu haliyle herkesin başvuruda bulunabileceğine açıklık getirilmektedir (Taslak m.41). Tescilin iptaline ilişkin itirazla; yayımlanmış bir tasarımın, tasarımın tanımında gerçekleşen şartların bulunup bulunmadığı, koruma şartlarına sahip olmadığı veya koruma dışı hallerden birine sahip olduğu iddiası ile üçüncü kişilerin gerekçelerini belirterek TPE nezdinde itirazda bulunabilecekleri düzenlenmiştir (Taslak m.42).

b- İtirazın İncelenmesi

İtirazın konusu, tasarımın tesciline engel bir durumun bulunduğudur. İtiraz üzerine TPE nezdinde yer alan YİDK sınai mülkiyet haklarının tescil işlemleri ile ilgili olarak TPE'ce verilmiş kararlara yapılacak itirazları incelemek ve kesin karara bağlamakla görevlendirilmiştir. İtiraz üzerine YİDK, tasarımın veya koruma şartlarının veya tasarımı koruma kapsamı dışında bırakan sebeplerin bulunup bulunmadığı veya şekli eksikliklerin varlığı, tasarım ile önceden bir hakkın oluştuğu, hak sahipliği konusundaki iddiaları inceleme olanağı bulmakta ve esasa ilişkin bir inceleme yapabilmektedir[285]. YİDK'nın yaptığı bu inceleme itiraz nedenleri ile sınırlı bir incelemedir.

6 aylık sürenin dolması ile itiraz YİDK tarafından incelemeye alınır. 6 aylık sürenin sonunun beklenmesinin nedeni başka gelebilecek itiraz ve görüşlerinde olabileceği düşüncesidir. İtirazın incelenmesi sırasında şekli bir eksikliğin yerine

[284] Tekinalp **Fikri Mülkiyet**, s.637.
[285] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.636; Suluk**, Tasarım Hukuku,** 379-380.

getirilmediği veya şekli işlemlerde bir eksiklik tespit edilir ise söz konusu kurul bu eksikliklerin giderilmesine karar verebilir. Koruma şartları ve hak sahipliğine ilişkin itirazlar üzerine yaptığı inceleme neticesinde tasarımın kısmen veya tamamen iptaline karar verebileceği gibi itirazın reddine de karar verebilir.YİDK tarafından verilen bu kararlar ilgili işlemin geçersizliği ve eksikliğin yapıldığı yere kadar geriye gidilerek işlemlerin yeniden yapılması sonucunu doğurmaktadır[286].

c- TPE'nin Kararına Karşı Açılan İptal Davası

TPE'nin tasarımın iptaline karar vermesi halinde tasarım belgesinin iptaline ilişkin karar bültende yayınlanır. Verilen karar geçmişe etkili olup[287], söz konusu tescil yapılmamış sayılır. TPE'nin bu kararına karşı ihtisas mahkemelerinde iptal davası açılması mümkündür. Bağımsız bir idari otorite olan TPE'nin tescil sürecinde almış olduğu kararlar, idari karar niteliğindedir. Bu kararlara aleyhine açılan davalar ise idare hukukuna özgü bir dava türü olan iptal davası niteliğindedir[288]. Ancak Enstitü'nin bu idari nitelikli kararlarına karşı açılan iptal davalarında hukuk mahkemeleri yetkili kılınmış ve bu konuda ihtisas mahkemesi olan Fikri ve Sınai Hukuk Mahkemeleri yetkilendirilmiştir.

EndTasKHK' da TPE nezdinde bir kurul olan YİDK kararlarına karşı açılan iptal davasına ilişkin bir süre öngörülmemiştir. YİDK Yönetmeliğinde bu süre 60 gün olarak belirlenmiştir. Ancak YİDK Yönetmeliği EndTasKHK' dan çok sonra yürürlüğe girdiğinden belirtilen KHK' da bu yönde bir hüküm olmaması eleştirilmektedir. Yargıtay uygulamada rüçhan hakkına ilişkin uyuşmazlıklarda bu süreyi 60 gün olarak uygulamaktadır[289]. TPE aleyhine açılacak olan iptal davalarında marka hukuku bakımından yapılan değerlendirmede, husumetin kimlere yöneltileceği konusunda üç görüş bulunmaktadır. Bunlardan ilki, sadece TPE'nin hasım gösterilmesi, ikincisi hem Enstitünün hem de bu davadan etkilenecek kişi ya

---

[286] Tekinalp**, Fikri Mülkiyet,** s.638; Suluk, **Tasarım Hukuku,** s.379.

[287] TPE'nin kararları aleyhine açılan iptal davalarının bu niteliği nedeniyle geçmişe etkili inşai davalar olarak nitelendirilmekte ve TPE kararı aleyhine açılan davanın kabulü halinde hükmün kesinleşmesiyle birlikte Enstitü kararı, geçmişe etkili olarak geçerliliğini yitirmektedir. Fahrettin Kayhan, **"Türk Patent Enstitüsü'nün Marka hakkının Tescili Sürecinde Aldığı Kararların İptali Süreci"** , FMR, C. 3, S.4/2003, s.39.

[288] Kayhan, s.38.

[289] Y. 11. HD., 12.10.2001, E.2001/7742, K.20021/7644, Y. 11. HD., 20.02.2001 tarih, E.2000/10480, K.2001/1471 (yayınlanmamış) (Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.381-382); Y. 11. HD., 09.12.2002 tarih, E.2002/6711 K. 2002/11394 (Noyan, s.123-124).

da kişilere birlikte dava yöneltilmesi[290] veya açılan davada sadece marka sahibinin davalı olarak gösterilmesidir[291]. Yargıtay husumet yönünden ise davanın TPE ile birlikte tasarım hakları etkilenecek kişi veya kişilere de yöneltilmesi gerektiğini vurgulamaktadır[292].

6 aylık öngörülen itiraz süresinde TPE nezdinde herhangi bir itiraz yapılmamış ve söz konusu tasarım belgesi kesinleşmiş ise bu halde Enstitü kararına karşı iptal davası açılması mümkün değildir. Çünkü söz konusu tasarımın tesciline ilişkin karar itiraz edilmediğinden YİDK' ca karara bağlanmamıştır. Ortada kesinleşmiş bir idari işlem yoktur. Bu halde iptal davası söz konusu olmayacağından üçüncü kişiler hükümsüzlük davası açabileceklerdir[293]. Diğer yandan TPE'nin iptal kararına karşı dava açarak bu davayı kaybeden kişinin daha sonra hükümsüzlük davası açmasının mümkün olup olmadığı ise tartışmalıdır. Bir görüş; markalar yönünden yapılan değerlendirme de TPE aleyhine dava açıp davası reddedilen kişinin tekrar hükümsüzlük davası açmasına imkan tanınmaması gerektiğini, çünkü birinci davanın ilama bağlanması nedeniyle kesin bir hüküm oluşturduğunu ifade etmekte, ancak kişinin itiraz davasında ileri sürmediği bir hükümsüzlük haline dayanarak dava açma hakkının mümkün olduğu belirtilmektedir. Diğer görüş ise hükümsüzlük davasının

---

[290] Kayhan, Enstitü ile üçüncü kişiler arasında zorunlu bir dava arkadaşlığından söz edebilmek için dava konusu olan hukuksal ilişkinin ortak olması gerektiğini ve bu anlamada TPE ile üçüncü kişiler arasında bir ortaklığın söz konusu olmadığını belirtmiştir. Şekli anlamda bir dava arkadaşlığından bahsedebilmek için de, özel kanunun hükümleriyle dava arkadaşlığının zorunlu hale getirilmiş olması aranmışken KHK'larda bu yönde açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle davanın sadece Enstitü'nün işleminin iptaline yönelik bir istem olduğundan davalı olarak sadece TPE'nin gösterilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Kayhan, s.40-41; benzer görüş için Ömer Teoman, "**Markanın Terkinini Sağlamak İçin Açılacak Bir Davada Husumetin Türk Patent Enstitüsüne Yöneltilip Yöneltilemeyeceği Sorunu"**, Prof Dr. Oğuz İmregün'e Armağan , İ.Ü.H.F.Y., İstanbul 1998, s.650-652.

[291] Geniş bilgi için bkz. Teoman, **"Markanın Terkini"**, s.647 v.d; Suluk **Tasarım Hukuku**, s.382-383.

[292] Y. 11. HD., 10.07.1997 tarih, E.1997/4836, K.1997/5634'da "…..*Enstitü aleyhine açılan dava sonucu verilecek karar sonucu itibariyle marka başvurusuna itiraz edilen dava dışı As madeni Eşya Emaye San.. Ltd. Şti'nin marka haklarını etkileyeceğinden bu tür davada husumetin Enstitü ile birlikte bu kişiye de yöneltilmesi zorunludur…..*" şeklinde belirterek, bu açıklamaya ters düşen Mahkeme kararının bozulmasına karar vermiştir. (Teoman, **"Markanın Terkini"**, s.647-649); Y. 11. HD., 24.09.2001 tarih, E.4247, K.7104 (yayınlanmış) kararında "*..böyle bir durumda Enstitü aleyhine açılan dava ile davada taraf olmayan tescil isteyen marka sahiplerinin haklarına engel teşkil edecek şekilde hüküm kurulmasının talep edilmesi ve böyle bir talebin kabulü mümkün değildir…."*diyerek dava sonucunda verilecek karardan hak sahiplerinin de etkileneceğini belirterek husumetin Enstitü ile birlikte hakları etkilenen kişiye de yöneltilmesi gerektiğini belirtmiştir.(Karahan, **Hükümsüzlük** s.87 dpn.2); Y. 11. HD., 22.05.2000 tarih, E 2000/3710, K. 2000/4428 (Noyan, s.123)

[293] Y. 11. HD., 02.10.1999 tarih, E.3272, K.7807 belirtilen kararda davanın dinlenebilmesi için MarKHK'nin 47. ve 53. maddelerinde öngörülen prosedürün uygulanması zorunlu bulunduğundan, ortada kesinleşmiş bir Enstitü kararı olmadığından bu davanın dinlenilemeyeceğine karar verilmiştir. (FMR, S. 2001/2, s.194).

tarafları ve konusu farklı olduğundan iptal davasında verilen kararın kesin hüküm oluşturmayacağını vurgulamaktadır[294].

Taslak ile uygulamada yaşanan iptal davasının açılması için öngörülen süre tartışması sonlandırılmış ve YİDK kararlarının nihai olduğu ve bu kararlara karşı tebliğ tarihinden itibaren 2 ay içerinde ilgili mahkemede dava açılabileceği düzenlenmiştir (Taslak m.43). Burada ilgili mahkeme ibaresi ile Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi kastedilmiştir (Taslak m.68).

H- BAŞVURU VE TESCİLİN HUKUKİ İŞLEMLERE KONU OLMASI

1- Genel Olarak

Tasarım başvurusu ve tescilli tasarımlar hukuki işlemlere konu olabilecektir. EndTasKHK'da başvuru ve tescilli tasarımların devir, intikal, haczi ve rehin gibi hukuki işlemlere konu olması düzenlenmiştir. Yine EndTasKHK m. 40, 41'de lisans ve lisans vermeden doğan sorumluluk halleri düzenlenmiştir.

EndTasKHK m.39 ve m.40'da sayılan bu işlemler sınırlı sayıda düzenlenmediğinden, anılan maddelerde sayılmasa da başvuru ve tasarım hakkı bağışlama, intifa, ticari işletme rehni[295], know-how, teknik yardım ve hasılat kirasına da konu olabilecek, ancak finansal kiraya konu olamayacaktır[296].

Başvuru ve tasarım hakkı üzerindeki sağlararası hukuki işlemler yazılı şekle tabidir ve yazılı şekil geçerlilik şartı olarak öngörülmüştür (EndTasKHK m.39/3). Ayrıca başvuru ve tasarım hakkı ile ilgili işlem başka bir sözleşmenin bir maddesini oluşturuyor ise bu halde yazılı şekil şartı sözleşmenin bütününe uygulanacaktır[297].

---

[294] Arkan, **Marka I**, s.118 .Karahan**, Hükümsüzlük**, s.90 ; Aksi yönde görüş için Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.443.

[295] Tekinalp tasarım hakkının ticari işletme rehinine konu olabileceğini ancak Ticari İşletme Rehni Kanunu m.3 (b) uyarınca başvuru hakkının ticari işletme rehnine konu olmayacağını belirtmiştir.Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.639.

[296] Finansal Kiralama Kanunu m.5'te "patent gibi fikri ve sınai hakların bu sözleşmeye konu olmaz" şeklinde açık düzenleme gereği tasarım ve başvuru hakkı finansal kiraya konu olamaz. Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.397.

[297] Örneğin, ticari işletmenin devri için tek bir sözleşme yapılması yeterli görülmüş ve bu sözleşme herhangi bir şekil şartına bağlanmamıştır (BK m.11/I). Ancak ticari işletme içerisinde devri kanunen özel şekil şartına bağlanmış unsurlar var ise, bunların devri için özel şekil şartlarının yerine getirmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu halde tasarım hakkının bir ticari işletme devrine konu olması halinde yazılı şekil şartı aranacaktır. Konu için bkz. Sabih Arkan, **Ticari İşletme Hukuku,** Gözden Geçirilmiş 6.

Tasarım ve başvuru hakkının ölüme bağlı tasarrufa konu olması halinde ise o işlemin şekline uyulmalıdır[298]. Taslakta da başvuru ve tasarım hakkının hukuki işlemlere konu olması ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

Biz konunun özelliği nedeniyle tasarım ve başvuru hakkına ilişkin hukuki işlemlerden devir ve lisansı inceleyeceğiz. Taslaktaki düzenlemelere de konu içerisinde yer vereceğiz.

2- Devir

Başvuru ve tasarım hakkı başkasına devredilebilir (EndTasKHK m.39/1). EndTasKHK uyarınca devir sözleşmesinin yazılı şekle tabi olduğu belirtilmiştir. Yazılı şekil geçerlilik şartıdır. Ancak bir hakkın devrinin taahhüt edilmesi yazılı bir şekle tabi tutulmamıştır (BK m.163/2). Ayrıca bu hakkın devrinin mahkeme kararı ile gerçekleşmesi halinde bu karar devredenin iradesi yerine geçecek ve bu karar yazılı şeklin yerini alacaktır[299].

Bir tasarruf işlemi olan devir sözleşmesinin yapılmasıyla birlikte tasarım hakkı devralan kişiye geçecektir. Hakkın devrine ilişkin özel hüküm olmadığı takdirde alacağın temliki hükümleri uygulanacaktır[300]. Bir alacağın teminat amacıyla temliki mümkün olduğundan tasarım hakkının da teminat amacıyla devri mümkündür. Bu halde inançlı bir temlik söz konusu olduğundan bunun bir inanç anlaşmasıyla tamamlanması gerekecektir[301].

Devir sözleşmesi ivazlı ya da ivazsız olarak yapılabilir (EndTasKHK m.42/1). Üzerinde haciz olan tasarımların devri de mümkün kılınmış ve haciz alacaklısının bu devre muafakatı aranmamıştır (EndTasKHK m.39/2)[302]. Tasarım hakkında

---

Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 2001, s.39 vd.; Safa Reisoğlu, **Borçlar Hukuku (Genel Hükümler)**, 13. Baskı, Beta, İstanbul 1999, s.382-383.

298 Tekinalp, **Fikri Mülkiyet,** s.640.

299 Reisoğlu, s.371.

300 Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.398.

301 Sabih Arkan**, Marka Hukuku, C. II,** Ankara 1998, s.179; Reisoğlu, s.368.

302 Y. 11. HD., 09.03.2000 tarih, E. 1999/8623, K. 2000/2232 sayılı markanın devrine yönelik kararda "*…Sicile kayıtlı ve devir işlemleri de ancak sicil üzerinden oluşabilecek marka hakkı bakımından bu sınırlamaya gerek yoktur.Haczin sicile şerhi ile o markayı devir alacak kişilerin bu yükümlülükle marka hakkını üzerine aldıklarının kabulü gerekir. Bu durumda haciz alacaklılarının devir işleminden, devir alan kimse bakımından da onu bağlayacak diğer bir deyişle haciz posedürü işlemeye devam edecektir*" şeklinde hacizli markanın devrinin mümkün olduğu belirtilmiştir (Noyan, s. 147-149).

bölünmezlik ilkesi gereği, tasarımın bölünerek devri de mümkün değildir (EndTasKHK m.40).

Başvuru ve tasarım hakkının devri Yönetmelikte öngörülen ücretin yatırılması ile birlikte sicile kaydedilir ve yayınlanır. Devrin üçüncü kişilere karşı hüküm ifade ettiği tarih olarak yayın tarihi esas alındığından, devir işlemi yayımlanmadığı sürece iyi niyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez (EndTasKHK m.39/son)[303].

Devir işleminden sonra ancak sicile kayıt yapılmadan tasarıma tecavüzün gerçekleşmesi halinde sicilde hak sahibi olarak görünen ama maddi anlamda hak sahibi olmayan devreden dava açamayacaktır. Diğer yandan devralan da maddi anlamda hak sahibi olmasına rağmen sicilde kayıtlı bulunmadığından dava hakkını kullanamayacaktır. Bu durum doktrinde eleştirilere neden olmaktadır. Suluk bu konuda sicile kaydın teşvik edilmesi nedeniyle, devralanın sadece genel hükümlere dayanarak haksız rekabet hükümleri uyarınca dava hakkına sahip olacağını belirtmektedir[304].

Devir halinde yeni bir koruma süresinin başlaması mümkün değildir. Devralan devredenin kullanmadığı tasarımların azami koruma süresi olarak öngörülen 25 yılık süreden kalan süreyi kullanabilecektir[305].

Taslakta devir ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bu düzenleme uyarınca bir işletmenin aktif ve pasifleri ile devri aksi kararlaştırılmamış ise, tescil başvurusu ve tescilinden doğan hakkın devrini de kapsayacak ve bu işlemler devrin taahhüdü hakkında da uygulanacaktır. Devrin geçerliliği için yazılı şekil şart olmakla birlikte, tasarımın bir ticaret şirketine sermaye olarak konması veya tasarım hakkının bir mahkeme kararı ile veya cebri icra yoluyla intikali halinde devir sözleşmesinin yazılı şekilde yapılması aranmayacaktır. Devir sicile kaydedilmediği sürece başvurudan ve tescilden doğan haklar devralan tarafından üçüncü kişiye karşı ileri sürülemeyecektir. Ancak devir sözleşmesinden önce tasarım üzerinde hak iktisap eden üçüncü kişiler iktisap tarihinde devrin yapıldığını biliyorlar ise, devir Sicile kaydedilmeden önce de

[303] Benzeri durum MarKHK m.16/son da düzenlenmiş ve devrin sicile kayıt edilmediği sürece iyi niyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyeceği belirtilmiştir.
[304] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.401.
[305] Arkan, **Marka II**, s.187.

bu kişilere karşı ileri sürülebilmektir (Taslak m.47). Bu ayrıntılı düzenleme ile devir sözleşmelerinin geçerlilik şartları ve devirde sicil kaydının önemi açık olarak düzenlenmiştir.

3- Lisans

Kelime anlamı izin vermek, yetkili kılmak olan lisans, lisans alanın sahip olduğu yetkilerin tamamını ifade eder[306].

Lisans sözleşmeleri, lisans verenin, özel Kanunlarca veya genel hukuk normlarınca korunan gayri maddi bir hakkın (tasarım, patent, marka gibi) veya fiili durumun bir başkası tarafından kullanımına izin verilmesi borcu ve lisans alana da karşılığında bir bedel ödeme borcunun yüklendiği sözleşmelerdir[307].

Lisans hakkı ve lisans sözleşmelerinin hukuki niteliği ise, tartışma konusu olan bir konudur. Alman ve İsviçre hukukunda bu konuda tam bir görüş birliği oluştuğu ifade edilemez. Hukukumuzda iki görüş üzerinde yoğunlaşılmıştır. Bunlardan ilki, fikri ve sınai hakları düzenleyen kanun[308] ve KHK' larda lisans sözleşmelerinin ayrıntılı olarak düzenlenmiş olduğu, lisans sözleşmelerinin bu haliyle hukukumuzda isimsiz akitler arasında sayılamayacağıdır. Diğer görüş ise lisans sözleşmesinin marka, patent ve tasarımlar hakkındaki KHK' larda düzenlenmiş olmasının, bu KHK' lar açısından sözleşmenin içreğinin belirlenmesi anlamına geldiğini, bu KHK'larda sözleşmenin tanımının, şekil ve unsurlarının tam olarak düzenlenmediğini ve bu durumun lisans sözleşmesinin isimsiz akit olarak nitelendirilmesini engellemediğini belirtmektedirler[309].

Tasarım lisansı ise, tasarım sahibinin tasarımı kullanma hakkını lisans alana vermesidir. Tasarım lisansı ile tasarım, tasarım sahibinin malvarlığı içinde kalmakta, tasarımı kullanma hakkı başkasına devredilmektedir[310].

---

[306] Saibe Oktay Özdemir, **Sınai Haklara ilişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine uygulanması**, Beta, İstanbul 2002, s.9.
[307] Özdemir, s.30; Çağlar Özel, **Marka Lisansı Sözleşmesi**, 1. Baskı, Seçkin, Ankara 2002, s.43.
[308] FSEK m.48/2' de ruhsat kavramı ile lisans kastedilmektedir. Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.192; Şafak N. Erel, **Türk Fikir ve Sanat Hukuku**, 2. Bası, İmaj Yayınevi, Ankara 1998, s.251; Mevci Ergün, "**Tasarım Korunmasında Lisans Alanın Dava Hakkı**", FMR, C.I, S.3/2003, s.85.
[309] Özdemir, s.52 vd.; Fügen Sargın, **Milletlerarası Unsurlu Patent ve Ticari Marka Lisansı Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk**, Turhan Kitabevi, Ankara 2002, s.165 vd.
[310] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet** s.640.

EndTasKHK m.41/1'de başvuru veya tescilli tasarım hakkının ulusal sınırların bütününde veya bir kısmında geçerli olacak şekilde lisans sözleşmesine konu olabileceği düzenlenmiştir. Tekinalp, madde de geçen "ulusal sınırların bütünü içinde veya bir kısmında" ibaresinin amacının yurt dışına lisans verilmesini önlemek olmadığı, lisansın tüm Türkiye'yi kapsayacak şekilde veya Türkiye'nin bir bölgesi ya da şehrinde geçerli olacak şekilde düzenleneceğini belirttiğini ifade etmektedir. Lisansın bir kullanma yetkisi verdiği düşünüldüğünde de başvurunun tek başına kullanılması mümkün olmayacağından EndTasKHK m.41/1' de ki hükmün başvurunun tescili anından itibaren lisans sözleşmesi hükümlerinin uygulanmasının mümkün olacağı şeklinde anlaşılması gerektiğini belirtmiştir[311].

Lisans sözleşmelerinde de yazılı şekil geçerlilik şartı olarak öngörülmüştür (EndTasKHK m.41/7). Tasarım lisansı inhisari ve inhisari olmayan[312] lisans şeklinde verilebilir. Sözleşme yapılmış ancak sözleşmede lisans türü belirtilmemişse bu lisans inhisari olmayan lisans olarak kabul edilecektir. Ayrıca alt lisans vermek açıkça yasaklanmasa da, alt lisans verildiğinin sözleşmede açıkça belirtilmiş olması gerekmektedir (EndTasKHK m.41/1,4,5) [313]. EndTasKHK m. 20/2 de düzenlenen istisnai durum dışında zorunlu lisansa yer verilmemiştir[314].

Sözleşme şartlarının lisans alan tarafından ihlal edilmesi halinde tasarım sahibi, başvuru veya tescilli tasarımdan doğan haklarını lisans alana karşı dava yolu ile kullanabilecektir (EndTasKHK m.41/2). İnhisari lisans hakkı sahibi üçüncü bir kişi tarafından tasarım sahibinin tasarım hakkından doğan haklarına tecavüz edilmesi halinde, tasarım hakkı sahibine EndTasKHK' da açabileceği öngörülen davaları kendi adına açma hakkı tanınmıştır. Ancak inhisari olmayan lisans sahibi bu davaları

---

[311] Tekinalp,**Fikri Mülkiyet**, s.640.

[312] Lisans çeşitleri sağladığı yetkiye göre inhisari ve inhisari olmayan lisans olarak iki gruba ayrılmıştır. İnhisari lisans da, lisans veren kişinin aynı lisansı bir başkasına da vermesi mümkün değil iken, inhisari olmayan lisansta, böyle bir yükümlülük bulunmadığı gibi, lisans verenin söz konusu hakkı kendisinin de kullanması mümkün kılınmıştır. Bunun dışında lisans konusuna göre, kaynağına göre (sözleşmesel lisans, zorunlu lisans, kanuni lisans, alt lisans, karşılıklı lisans ve birlik lisansı) de çeşitli gruplara ayrılarak incelenmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Özdemir, s.11 vd.

[313] Fikri haklar açısından alt lisans mümkün kılınmıştır. Sınai haklardan coğrafi işaretler üzerindeki hakların ise başkasına devri mümkün olmadığı gibi, diğer sınai haklar gibi lisans sözleşmelerine de konu olmazlar. Kılıçoğlu, **Sınai Haklar** , s.7.

[314] PatKHK ve 554 sayılı KHK'da lisansa yönelik düzenlemeler paralellik arzetmekle birlikte patentte zorunlu lisansa yer verilmesi buluşun evrensel olarak kullanılmasının ve toplum menfaatine sunulmasının zorunluluğundan kaynaklanmaktadır. Saraç, s.117.

açamaz (EndTasKHK m. 41/8). Lisans sahibinin dava açmaya yetkili olduğu hallerde tasarım sahibi de dava açmaya yetkilidir. İnhisari lisans sahibi olanın dava açmaması halinde tasarım sahibine karşı bir sorumluluğu söz konusu olmayacaktır[315].

Devir de olduğu gibi lisansta sicile kaydedilmelidir. Kayıt yapılmadığı sürece lisans hakkı iyi niyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyecektir (EndTasKHK m.41/7).

Taslakta da benzer düzenlemeler yapılmıştır. Lisans inhisari ve inhisari olmayan şekilde yapılabilecektir. EndTasKHK'dan farklı olarak alt lisans verilemeyeceği açık olarak düzenlenmiştir. EndTasKHK m.41/1'de yer alan "ulusal sınırların bütününü" ibaresi çıkarılmış ve bu konudaki tartışmalara son verilmiştir. Kanımızca bu durumda yurt dışına lisans verilmesinin mümkün olduğu açık olarak ifade edilmiştir. Tasarım hakkına üçüncü kişiler tarafından yapılan tecavüzler nedeniyle aksi sözleşmede kararlaştırılmamış ise inhisari lisans sahibinin, tasarım hakkı sahibinin bu Kanuna göre açabileceği davaları kendi adına açabileceği düzenlenmiştir. Ancak EndTasKHK'da inhisari olmayan lisans sahibinin bu durumda dava açma hakkı bulunmadığı düzenlenmişken, Taslakta bu durumun aksinin sözleşmede kararlaştırılabileceği düzenlenmiştir. Bu halde inhisari lisans sahibi ve tasarım hakkı sahibi tarafından yapılacak olan sözleşmede inhisari olmayan lisans sahibine dava açma hakkı tanınabilecektir. Taslakta ayrıca lisans alanın üçüncü bir kişinin tecavüzü nedeniyle uğradığı zararın giderimi için tasarım hakkı sahibi tarafından açılan davalara ve tecavüz nedeniyle uğradığı zararın giderimi amacıyla lisans veren tarafından açılan davalara katılabileceği düzenlenmiştir. Lisans sözleşmelerinde bu kanuna ve konuya ilişkin kanunlara aykırı hükümler konulamayacak ve sözleşmenin bu duruma aykırı hükümleri geçersiz sayılacaktır. (Taslak m.52).

4- Devir ve Lisans Vermeden Doğan Sorumluluk

Devir eden ve lisans veren tasarımla ilgili olarak hukuki ve maddi ayıplar nedeniyle sorumlu kılınmışlardır. Ancak tasarımlarda yararlılık koruma görmediğinden burada daha çok hukuki ayıp söz konusu olacaktır[316].

---

[315] Ergün, s.86; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.531; karşı yönde görüş için bkz. Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.599.

EndTasKHK m.42/1' de yetkisi olmadığı halde başvuru ve tasarım hakkını devir ya da lisans veren kişilerin, yetkisiz olduklarının sonradan anlaşılması halinde ilgili kişilere karşı sorumlu olacakları düzenlenmiştir. Burada yetkisiz kavramı ile hem tasarım üzerinde hak sahibi olmadığı halde " bilerek ya da bilmeyerek" kendisini hak sahibi olarak tanıtan kişiyi, hem de temsile yetkisi olmadığı halde, üçüncü kişiyle temsile dayalı işlem yapan, yetkisi sona ermiş bulunan veya yetkisini aşan kişinin kastedildiği belirtilmektedir[317]. Yetkisiz temsil konusunda ise temsil yetkisinin ortadan kaldırıldığını bildirmeyen temsil edilen kişi bu durumu üçüncü kişilere karşı ileri süremeyecektir.

Tasarım başvurusunun geri alınması, başvurunun red edilmesi veya tasarım hakkının hükümsüzlüğüne Mahkemece karar verilmesi halinde devir eden ve lisans verenin sorumluluğu m.45'e göre belirlenecektir. EndTasKHK' da m. 45' te bir tasarımın hükümsüzlüğünün sonuçları düzenlemiştir.

Sorumluluğa ilişkin tazminat davaları ise BK m.126 uyarınca 10 yıllık zamanaşımına tabidir. Devreden ve lisans verenin kötü niyetle hareket etmeleri halinde ise her zaman dava açılması mümkündür (EndTasKHK m.42/2,son).

Taslakta EndTasKHK' da yer alan düzenleme benzer şekilde korunmuş olup, tasarım başvurusu veya tescilin bedelli yada bedelsiz olarak verileceğine ilişkin ibare çıkarılmıştır.

II- ENDÜSTİYEL TASARIM HAKKININ HÜKÜMSÜZLÜĞÜ

A- GENEL OLARAK

EndTasKHK' da hükümsüzlüğü ifade etmek için tasarımın iptali, tasarımın terkini gibi ifadeler kullanılmaktadır. Ancak hükümsüzlük bir hukuki işlemde baştan itibaren sakatlık olması halini ifade ederken, iptal kavramı işlemdeki sakatlığın

---

[316] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.411.
[317] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet** s.644.

sonradan ortaya çıkması hali için kullanılmaktadır. Bu nedenle hükümsüzlüğü belirtmek için farklı terimler kullanılması özensizlik olarak nitelendirilmektedir[318].

EndTasKHK m. 43'de hükümsüzlük halleri sayılmıştır. Aşağıda belirtilen durumlarda tasarımın hükümsüzlüğüne yetkili Mahkemelerce karar verilecektir.

Bunlar:

-tasarımın koruma şartların haiz olmadığının ispat edilmiş olması,

-tasarımın gerçek hak sahibinin başkası olduğunun ispat edilmiş olması,

-Sonradan kamuya açıklanan bir tasarımın, başvuru tarihi, aynı veya benzer nitelikteki diğer tasarımın başvuru tarihinden önce olması halleridir.

Koruma şartlarından herhangi birine uymayan tasarımların hükümsüzlüğüne karar verilecektir. Bu madde kapsamına yeni ve ayırt edici niteliğe sahip olmayan tasarımlar girdiği gibi, kamu düzenine ve genel ahlaka aykırı olan ya da işlevi nedeniyle tasarımcıya seçenek özgürlüğü bırakmayan tasarımlarda girecektir. Ayrıca yedek parça tasarımlarına karşı da hükümsüzlük davası açılması mümkündür[319].

Bir tasarım, gerçek hak sahibi kişi dışında bir başkası adına tescil edilmiş ise gerçek hak sahibi bu tescilin hükümsüzlüğüne karar verilmesini isteyebilir. Tasarımın birden fazla kişi tarafından meydana getirilmesi halinde paydaşlardan biri bu tasarımı sadece kendi adına tescil ettirmiş ise, diğer paydaşlar gasp davası çerçevesinde kendilerine de hak sahipliği tanınmasını talep ve dava edebilirler (EndTasKHK m.19).

Sonradan kamuya açıklanan bir tasarımın başvuru tarihinin, aynı veya benzer nitelikteki tasarımın başvuru tarihinden önce olması halinde önceki tasarım üzerinde hak sahibi olan kişi, tasarımın hükümsüzlüğü için dava açabilir. Bu durum koruma bakımından başvuru (varsa rüçhan) tarihinin esas alınmasının bir gereğidir[320].

---

[318] Marka hukukunda mutlak ve nispi red nedenlerinin varlığı halinde markanın hükümsüzlüğünden, daha sonra ortaya çıkan nedenlerle sicilden terkini halinde ise markanın iptalinden bahsedilmektedir. Karahan, **Hükümsüzlük** s.5; PatKHK' da da benzer şekilde hükümsüzlük ve iptal kavramları aynı anlamı ifade etmek üzere kullanılmaktadır. Bu durumda bir özensizlik olarak ifade edilmektedir. Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.568; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.416.

[319] Bu şartlara dayanılarak başvuru aşamasında sadece TPE nezdinde itiraz söz konusudur. Aynı şartlara dayanılarak hükümsüzlük davası ise tescilli tasarımlar hakkında açılabilir.Tekinalp, **Fikri Mülkiyet,** s.646.

[320] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.421.

Taslakta, bu hükümsüzlük hallerine ek olarak, tescil edilmiş ve kullanımı ilgili mevzuat uyarınca hakka tecavüz teşkil eden veya yasaklanmış olan ayırt edici bir işaretin tasarımda kullanılmış olması hali, tasarımın FSEK tarafından korunan bir fikir ve sanat eserinin yetkisiz kullanımını oluşturması hali ve tasarımın Paris Sözleşmesinin 6. maddesi kapsamında belirtilen işaretlerin usulsüz kullanımını içermesi hali sayılmıştır. Bu düzenlemelerle marka olarak tescil edilmiş bir işaret tasarımda kullanılamayacaktır (Taslak m.54 /ç,d,e). Yine FSEK uyarınca korunan bir portre, resim izin alınmaksızın bir tasarımda kullanılamayacaktır. Paris Sözleşmesi 6. madde de tanınmış markalar, hizmet markaları, devlet amblemleri, resmi kalite işaretleri ve devletlerarası kuruluşların amblemleri sayılmıştır. Bu düzenlemelerle bir tasarımın aynı zamanda marka ve eser olarak korunması yönünden sınırlamalar getirildiği gözlemlenmektedir.

B- HÜKÜMSÜZLÜK DAVASI

Bir eda davasının[321] konusu olan hükümsüzlük Mahkemeler önünde ileri sürülmektedir.

Hükümsüzlük davasını kural olarak herkes ileri sürebilir. Gerçek olmayan hak sahibine karşı açılan davalarda (EndTasKHK m.12, 13,14, 16. maddelere göre) hükümsüzlük davasını gerçek hak sahibi olan kişi açabilir. EndTasKHK m.43 (c)'de belirtilen sonraki başvuru sahibine karşı açılacak davalarda ise hükümsüzlük davasını önceki hak sahibi açabilecektir (EndTasKHK m.44/2). Tasarımın hükümsüzlüğü davasında davalı ise, davanın açıldığı anda tasarım sicilinde kayıtlı olarak görünen kişidir. Lisan alan ya da rehin alacaklısına karşı bu davanın açılması mümkün değildir. Sicilde tasarım üzerinde hak sahibi olarak görülen bu kişilere davaya katılabilmelerinin sağlanması için tebligat yapılması gerekmektedir (EndTasKHK m.44/3,4)[322].

EndTasKHK m.43/son uyarınca MarKHK'nın aksine, başvuru sahibine karşı da hükümsüzlük davası açmak mümkün kılınmış ise de, bu halde itiraz prosedürünün

---

[321] Davanın konusu, EndTasKHK m.43'de sayılan nedenlerden birine dayanarak tasarımın sicilden terkin edilmesini sağlamaktır. Bu nedenle bir tespit davası niteliğinde değildir.Tekinalp**, Fikri Mülkiyet** s.645; Karahan, **Hükümsüzlük, s**.146; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.422.

[322] Bu hüküm MarKHK'da düzenlenmemiştir.Öğretide böyle bir hükmün düzenlenmesinin gereği vurgulanmıştır. Arkan, **Marka II,** s.167; Karahan, **Hükümsüzlük,** s.143.

işletilmesi daha uygun görülmektedir. Çünkü iptal davası anlatırken belirttiğimiz üzere bu halde TPE tarafından sonuçlanmış bir idari işlem bulunmamaktadır. Ancak başvuru sahibi başvuruya üçüncü bir kişi tarafından tecavüz edildiği iddiası ile tecavüzün meni davası açmış ise, davalı konumundaki kişi karşılık davası olarak hükümsüzlük davası açabilecektir[323].

Bir tasarımın hükümsüzlüğüne ileri sürmek için markalar hukukundaki düzenlemelerin aksine zarar şartı aranmamıştır Suluk, tasarımlara yönelik hükümsüzlük taleplerinde genel hükümlerden yola çıkarak hukuki yarar şartı aranması gerektiğini, çünkü dava ile hakkına tecavüz edildiğini iddia eden kişinin meşru hak ve menfaatlerinin korunması için Mahkemeden hukuki himaye talep ettiğini belirtmektedir[324].

Hükümsüzlük davası koruma süresince veya koruma süresinin sona ermesinden itibaren 5 yıl içerisinde açılabilir (EndTasKHK m.44/3).

Mahkemenin vereceği hükümsüzlük kararı ile tasarımın değil, tescilin hükümsüzlüğü kararı verilmektedir. Mahkeme tarafından tam hükümsüzlüğe karar verileceği gibi, kısmi hükümsüzlük kararı verilmesi de mümkündür. Hükümsüzlük kararı alan hak sahibi, bu kararla sicildeki mevcut kaydın terkinini sağlayarak tasarımı kendi adına tescil ettirebilecektir. Hükümsüzlük davası ile hak sahibi adına açılacak tescil davasının birlikte açılmasına da bir engel bulunmamaktadır[325].

Taslakta yeni hükümsüzlük halleri sayıldığını belirtmiş idik. Bu kapsamda bu hallerde dava açabilecek kimselerde ayrı ayrı belirtilmiştir. Tescil edilmiş ve kullanımı ilgili mevzuat uyarınca hakka tecavüz teşkil eden veya yasaklanmış olan ayırt edici bir işaretin tasarımda kullanılmış olması hali ve tasarımın FSEK tarafından korunan bir fikir ve sanat eserinin yetkisiz kullanımını oluşturması hallerinde davayı önceki hak sahibi, Paris Sözleşmesinin 6. maddesi kapsamında

---

[323]Karahan**, Hükümsüzlük**, s.13-144; Suluk, **Tasarım Hukuku,** s.424, Osman Şanal, **Markanın Hükümsüzlüğü,** Adalet Yayınevi, Ankara 2004, s.111-112.

[324].Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.423, MarKHK m.43'de markanın hükümsüzlüğünü zarar gören kişilerin isteyebileceği düzenlenmiştir. Zarar görenler ibaresi belirsiz olmakla beraber, bu terimin zarara uğrayan veya zarara uğrama tehlikesi bulunan ya da söz konusu işareti kullanabilme imkanı kısıtlanan yada kısıtlanma tehlikesi olan kişileri de kapsadığı ifade edilmiştir. Tekinalp, **Fikri Mülkiyet** s.437; aynı yönde görüş için bkz. Karahan, **Hükümsüzlük** s.137.

[325] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.646.

belirtilen işaretlerin usulsüz kullanımını içermesi halinde ise söz konusu işaretlerin kullanımı ile ilgili gerçek veya tüzel kişiler dava açabileceklerdir. Tescilsiz tasarımlarda ise hükümsüzlük davasını hak sahibi olduğunu iddia eden kişiler açabilecektir. Hükümsüzlük davasında zamanaşımı, bu kanun uyarınca tasarımın tanımı, koruma şartları ve koruma dışı haller nedeniyle açılması halinde, bu nedenlerin öğrenilmesinden itibaren 5 yıl ve her halükarda tasarımın Bültende yayımlandığı tarihten itibaren 10 yıldır. Bu nedenler dışında sayılan hükümsüzlük halleri nedeniyle açılan davalarda ise herhangi bir süre öngörülmemiştir (Taslak m.55).

C- HÜKÜMSÜZLÜK KARARININ ETKİLERİ

EndTasKHK m.45/1'de tasarımın hükümsüzlüğüne karar verilmesi halinde, kararın sonuçlarının geçmişe etkili doğacağı ve bu KHK ile sağlanan hukuki korumanın doğmamış sayılacağı belirtilmiştir. Doğmamış sayılma ile başvuru ve tescilin sağladığı hukuki koruma yok sayılmakta ve yokluğun sonucu olarak başvuru ve tescile dayalı olarak hakkın hiç doğmadığı, hukuki ilişkilerin hiç kurulmadıkları belirtilmektedir[326].

Hükümsüzlük kural olarak geriye etkili olmakla birlikte iki halde geriye etkili olmadığı düzenlenmiştir (EndTasKHK m.45/2 (a),(b)).

-İlk olarak, tasarımın hükümsüzlüğüne karar verilmeden önce, tasarımdan doğan haklara tecavüz sebebiyle verilen kesinleşmiş ve uygulanmış kararlar hükümsüzlük kararından etkilenmeyecektir.

- İkinci ise, tasarımın hükümsüzlüğüne karar verilmeden önce yapılmış ve uygulanmış sözleşmeler geriye etki ilkesinden etkilenmeyecektir. Buradaki uygulanmış ibaresinden kasıt sözleşmenin ifa edilmiş olmasıdır[327]. Ancak hal ve şartlara göre, hakkaniyet düşüncesinin gerekli kıldığı durumlarda sözleşme uyarınca ödenen bedelin kısmen veya tamamen iadesi istenebilecektir.

---

[326] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet,** s.647.
[327] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.648.

Ayrıca EndTasKHK m.45/2'de tasarım sahibinin ihmali ya da kötü niyetli hareketi neticesi zarar gören üçüncü kişilerin zararların giderilmesine ilişkin tazminat ve sebepsiz zenginleşme taleplerin saklı tutulduğu düzenlenmiştir.

Tasarımın hükümsüzlüğüne ilişkin kararlar herkese karşı hüküm ifade eder ve hükümsüzlük kararının kesinleşmesi üzerine verilen karar mahkeme tarafından resen TPE' ye gönderilecektir. TPE'de bu ilamı sicile işler ve yayın yolu ile de ilan eder (EndTasKHK m.45/son).

III- ENDÜSTRİYEL TASARIM HAKKININ TÜKENMESİ

Tükenme ilkesinin fikri hak sahibinin yeniliğe konu ürünü ilk defa piyasaya sunması, hak sahibinin izni olmaksızın başkalarının yararlanmasının engellenmesi, serbest ticaret kuralları ve kişisel kullanım özgürlüğünün bir yansıması olarak bu malların meşru olarak satın alanların sonraki tasarruflarına hak sahibinin herhangi bir müdahale de bulunmasının engellenmesi şeklindeki anlayışın bir yansıması olduğu ifade edilmektedir[328]. Bu anlayışla hareket eden hak sahipleri ürünlerin kendileri tarafından piyasaya sunulmasından sonra el değiştirmesini ve dağıtımını kontrol altında tutmak istemişlerdir. Bu durum ürünlerin serbest ticaretin korunması ile fikri-sınai mülkiyet hak sahiplerinin çıkarlarının korunması arasında bir dengesizlik yaratmıştır. İşte bu dengesizlik hakların tükenmesi ilkesi ile bertaraf edilmeye çalışılmıştır[329].

Fikri mülkiyet hakların tükenmesi, fikri mülkiyet hakkına konu ürünün hak sahibinin rızasıyla piyasaya sunulmasından sonra hak sahibinin o mal ile ilgili sonraki hukuki tasarruflara müdahale edememesi olarak ifade edilir. Tükenme ile fikri sınai hak konusu mal artık fikri ve sınai hak kurallarının kontrolünde değil, ticaret kurallarının idaresine geçmiş bulunmaktadır[330].

Üç tür tükenmeden söz etmek mümkündür.

---

[328] Aslan, A, s.44-45.

[329] Sabih Arkan, "**Marka Hakkının Tüketilmesi**", Prof Dr. Ali Bozer'e Armağan, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Sözkesen Matbacılık, Ankara 1998, s.197; Gülören Tekinalp/Ünal Tekinalp, Avrupa Birliği Hukuku, 2. Bası, Beta, İstanbul 2000, s.685.

[330] Ayşe Saadet Arıkan, "**Fikri ve Sınai Hakların Tükenmesi ve Rekabet Hukuku- Uluslararası Ticaret Hukuku Açısından Bir değerlendirme",** Ankara Barosu Hukuk Kurultayı – Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku, C.I, Ankara 8-11 Ocak 2002, s.756.

- Bunlardan ülkesel tükenme ile, bir tasarımı korunan ürün hak sahibi ya da onun izin verdiği kişiler tarafından hangi ülkenin pazarında piyasaya sunulmuş ise o ülke pazarında tükenecektir.

- İkinci tükenme türü ise bölgesel tükenmedir Bunun tek örneği AB üyesi ülkelerde uygulanan tükenme rejimidir. Bu durumda tasarımı korunan ürün AB gibi bir bölge de piyasaya sunulmuş ise bu bölgenin tamamında hak tükenmiştir. Bu ilke uyarınca fikri mülkiyet hakkına konu malların bölge dışından bölge pazarına ithali hak sahibinin iznine tabi kılınmıştır.

- Diğer tükenme ise uluslararası tükenmedir. Bu ilke uyarınca tasarımı korunan ürün hak sahibi ya da onun izin verdiği kişiler tarafından dünyanın herhangi bir ülkesinde piyasaya sunulduktan sonra, bu tasarımla ilgili olarak hak sahibinin takip eden sonraki el değiştirmelere müdahale hakkı ortadan kalkacaktır[331].

EndTasKHK m.24' de tasarımdan doğan hakkın, tasarlanan ya da tasarımın uygulandığı ürünün hak sahibinin rızasına uygun olarak Türkiye' de piyasaya sunulmasından sonra tükeneceği düzenlenmiştir. Bu madde uyarınca tükenme ülkesel olup, bir tasarımın sahibi ya da onun izniyle bir başkası tarafından Türkiye'de piyasaya sunulması ile hak tükenmiş olacaktır[332]. Aslan tasarımlarda kümülatif koruma ilkesi gereği, bir tasarımın MarKHK ve PatKHK çerçevesinde korunması halinde uluslararası tükenme ilkesine, fikir sanat eseri olarak korumadan yararlanması halinde ise ülkesel tükenme ilkesine tabi olacağını ifade etmektedir[333].

Konuya yedek parça tasarımları yönünden bakıldığında, EndTasKHK 22. madde de bileşik bir ürünün parçası olan ve görünümü bu bileşik ürüne bağımlı olan yedek parçalarda, belirli şartlarla 3 yıl sonra üçüncü kişiler tarafından yapılabilecektir. Kısacası bu süre sonunda herkes bu yedek parçaları üretebilecektir. İşte bu hallerde EndTasKHK m.24 çerçevesinde tasarımın tescilinin tükenmediği hallerde hak sahibinin paralel ithalatı[334] bu ürünün piyasaya sunulmasından itibaren 3 yıllık bir

---

[331] Hakkın tükenmesi konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Aslan, A, s.39 vd.; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.195.
[332] Arıkan**,** "**Tükenme**", s.761.
[333] Aslan, A, s.219.
[334] Paralel ithalat hak sahibinin izni ile Türkiye dışında ikinci bir ülkede imal edilen veya satışa sunulan ürünün, hak sahibinin haklarının korunduğu ülkeye yani Tükiye'ye ithal edilmesi halidir. Kaya, s.199.

süre ile korunabilecek, bu süre sonunda ise tasarım hakkı sahibinin bu yedek parçanın paralel ithalatını önlemesi mümkün olmayacaktır[335].

Topluluk hukuku ise ticari ve ekonomik kaygılarla bölgesel tükenmeyi kabul etmiştir. Topluluk hukukunda tasarım hakkının tüketilmesi için söz konusu tasarımın uygulandığı ürün, tasarım sahibi ya da onun izniyle Toplulukta piyasaya sunulması halinde hak tükenmiş kabul edilecektir. Tasarımlarda ürünün kalitesini garanti etme yükümlüğü bulunmadığından tasarımın piyasaya sunulmasından sonra kötüleştirilmesi ya da değiştirilmesi halinde hakkın tükeneceğine ilişkin Topluluk markasındaki düzenlemeye benzer bir düzenleme mevcut değildir[336].

IV- ENDÜSTRİYEL TASARIM HAKKININ SONA ERMESİ

EndTasKHK m. 46 uyarınca tasarım hakkı, koruma sürenin dolması, tasarım hakkı sahibinin hakkından vazgeçmesi ile sona erecektir. Bunların yanında tasarımların yenilenmemesi ve hükümsüzlükte sona erme hali olarak kabul edilmektedir[337].

Tescilli tasarımlar için koruma süresi 5' er yıllık dönemler halinde azami 25 yıl olarak düzenlenmiştir. 25 yıllık sürenin sona ermesi ile birlikte bu hak kendiliğinden (ipso iure) ortadan kalkar[338]. EndTasKHK m. 46/son' da bu KHK'da öngörülen koruma süresinin dolmasının şartları taşıması halinde başka Kanunların[339] tanıdığı hakları etkilemeyeceği belirtilmiştir. Bu düzenleme ile genel hükümler saklı tutulmaktadır[340].

Tasarım sahibi tasarım ve başvuru hakkından tamamen veya kısmen[341] vazgeçebilir (EndTasKHK m.47/1). Vazgeçme tasarım sahibinin koruma süresi

---

[335] Arıkan, "**Tükenme**" s.762.
[336] Suluk**, Topluluk Tasarımı**, s.42-43.
[337] Tekianlap, **Fikri Mülkiyet**, s.645; Suluk**, Tasarım Hukuku,** s.436.
[338] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet,** 645.
[339] Tekinalp ve Suluk, başka kanunlar ibaresi ile kastedilenin PatKHK, MarKHK ve FSEK olduğunu kural olarak TTK 56 v.d düzenlenen haksız rekabet hükümlerine dayanılmasının mümkün olmadığını ifade etmektedirler. Tekinalp, **Fikri Mülkiyet,** s.645; Suluk, **Tasarım Hukuku,** s.437.
[340] Suluk, haksız rekabet halleri arasında sayılan "alıcıları yanıltmamak" istisnası dışında, sürenin sona ermesi halinde haksız rekabet hükümlerine dayanmanın mümkün olmadığı görüşündedir. Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.436; benzer görüş için bkz. Keşli, s.17.
[341] Topluluk hukukunda kısmen vazgeçme tanınmamıştır. Bu nedenle topluluk tasarımında bazı ülkeler için vazgeçip, bazıları bakımından bu hakkını saklı tutmasına imkan verilmemektedir. Ancak hukukumuzda kısmen vazgeçmede mümkündür. Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.438.

dolmadan başvuru ve tasarımdan doğan hakkını kendi iradesi ile sona erdirmesidir. Tasarımından vazgeçilmekle tasarım toplumun kullanımına serbest bırakılmaktadır[342]. Ancak EndTasKHK' da vazgeçme iki halde sınırlandırılmıştır. Tasarım hakkına lisans verilmesi ve tasarım sicilinde başkaca kayıtlı hak sahiplerinin bulunması halinde, bu kişilerin izni olmadan tasarım sahibinin bu haktan vazgeçmesi mümkün değildir (EndTasKHK m.47/3).

Vazgeçme TPE'ye yazılı olarak bildirilir ve sicile kayıt tarihi itibariyle hüküm doğurur (EndTasKHK m.47/2). Bu anlamda vazgeçme bakımından tescil kurucu niteliğe sahiptir[343].

Tasarımlarda yenileme 5'er yılık dönemler için en fazla 25 yıla kadar yapılabilecektir. Tasarım sahibi bu süreler dahilinde tescili yenilemez ise tasarım hakkı sona erecektir. Koruma süresinin sonundan itibaren 6 aylık süre içerisinde yenilenmeyen tasarımlar için bu tarihten itibaren EndTasKHK hükümlerinin uygulanmayacağı (EndTasKHK m.36/son) belirtilerek, yenilenmeyen tasarımlara 6 aylık ek bir koruma verilmiştir.

Yenilenmeme etkisini ilerisi için (ex nunc) gösterir. Bu nedenle koruma süresi içinde gerçekleşen bir tecavüz nedeniyle EndTasKHK hükümlerine dayanılarak bir dava açılması halinde, davaya devam edilerek dava sonuçlandırılacaktır[344] .

Hükümsüzlükte bir sona erme olarak belirtilse de etkileri diğer sona erme hallerinden farklılık gösterir. Koruma süresinin dolması hali, kanun hükmünden kaynaklanmakta, vazgeçme ise tasarım sahibinin iradesiyle gerçekleşmekte iken, hükümsüzlük Mahkeme kararı ile gerçekleşmektedir. Mahkemece verilen bu karar sadece taraflar arasında değil, herkese karşı hüküm ifade etmektedir. Mahkemenin hükümsüzlük kararı istisna halleri dışında geçmişe etkili iken, vazgeçmede tasarım sicile kayıt ile hüküm doğurmaktadır. Koruma süresinin dolması da kendiliğinden tasarım hakkını ortadan kaldırmaktadır. Yine hükümsüzlük kararı alınan bir tasarım,

---

[342] Tekinalp**, Fikri Mülkiyet** s.645; Suluk, **Tasarım hukuku**, s.437.
[343] Suluk**, Tasarım Hukuku**, s. 437.
[344] Suluk**, Tasarım hukuku**, s.440.

aleyhinde hükümsüzlük kararı verilen kişi tarafından kullanılamaz iken, diğer hallerde kişiler kendileri de bu tasarımları kullanmaya devam edebilmektedirler[345].

Taslakta sona erme halleri aynı şekilde düzenlenmiştir. Taslakta tescilsiz tasarımlar da düzenlendiğinden sona erme "sürenin dolması ve tescilli tasarımlar için yenilenmemesi" şeklinde ifade edilmiştir. Vazgeçme ise tasarım tescilinden doğan haktan vazgeçme başlığı altında düzenlenmiştir. EndTasKHK' dan farklı olarak vazgeçme Enstütü' ye bildirim tarihi itibariyle hüküm doğuracaktır ve vekil aracılığıyla yapılan işlemlerde vekaletnamede vazgeçme konusunda özel yetki verilmesi de ayrıca düzenlenmiştir (Taslak m.58/2,4).

Taslakta yenilenmeme hali de düzenlenmiş ve koruma süresinin sona erdiği ayın son gününde sona eren 6 aylık bir süre içerisinde yenileme işleminin gerçekleştirilmesi belirtilmiştir. Yenileme mevcut tescilin sona erdiği günden itibaren hüküm ifade edecektir. Belirtilen süreler içinde yenileme yapılmaması halinde, tescili yenilenmeyen tasarımlara koruma süresinin bittiği tarihten itibaren bu kanun hükümleri uygulanmayacaktır (Taslak m.40).

[345] Tekinalp**, Fikri Mülkiyet,** s.645

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDA TASARIM HAKKININ KORUNMASI, TASARIM HAKKINA TECAVÜZ VE BAŞVURULACAK HUKUKİ YOLLAR

I- ENDÜSTRİYEL TASARIMLAR HAKKINDA KHK'YA GÖRE KORUMA

A- TASARIM HAKKINA TECAVÜZ

Tescilli tasarımlar sahibine birtakım inhisari yetkiler verir. Bu yetki tasarımdan serbestçe yararlanma ve başkalarının yararlanmasını engellemeyi içerir. Korunan bir tasarım hakkına izinsiz ya da haksız müdahalede bulunan kişi, tasarım sahibinin hukuken korunan alanına müdahale etmiştir[346].

Tecavüz korunan bir tasarımın izinsiz ve yetkisiz olarak kullanılmasıdır. Tasarım hakkına tecavüzde diğer sınai mülkiyet haklarında da olduğu gibi haksız fiil sorumluluğu söz konusudur[347]. Tecavüzde bulunan kişi endüstriyel tasarım hakkı sahibi dışında ve onun yetkilendirmediği üçüncü bir kişi olmalıdır. Tecavüz eylemini gerçekleştiren gerçek bir kişi olabileceği gibi tüzel kişilerin de tecavüz eylemini gerçekleştirmesi mümkündür[348].

Tecavüzün söz konusu olabilmesi için korunan bir hak alanı olmalı ve bunun ihlal edilmiş olması ya da hak sahibinin hakkını kullanmasını engelleyici bir faaliyetin gerçekleşmesi gereklidir. Tasarımda tecavüze uğrayan bu alan, tescilli tasarım hakkı sahibinin elde ettiği münhasır yetkilerden oluşan alandır[349].

Tecavüz eylemi doğrudan ya da dolaylı olarak gerçekleşebilir. Doğrudan tecavüzde filin arada vasıta olmaksızın gerçekleştirilmesi söz konusu iken, dolaylı tecavüz, tecavüz sayılan fiillerden herhangi birine bir başkasının teşvik ve yardım etmesi ile gerçekleşmektedir[350]. Tasarımda gerçek hak sahibi olmayan bir kişinin

---

[346] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.441.
[347] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.650; Camcı**, Endüstriyel Tasarım,** s.123, Markalara tecavüz eylemi de bir haksız rekabet eylemi olarak nitelendirilmiştir. Dilek Cengiz **"Türk Hukukunda İktibas veya İltibas Suretiyle Marka Hakkına Tecavüz**, 1. Bası, İstanbul 1995, s.59.
[348] Yurtsever, s.51; Bilgin, s.72.
[349] Bilgin, s.72-73.
[350] Bilgin, s.76-77.

tasarımı kendi adına tescil ettirmesi, tescilli tasarımın aynısının veya benzerinin üretilmesi doğrudan tecavüz olarak değerlendirilir. Tescilli tasarımın aynısının veya benzerinin üretilmesi için gerek bilgi, gerekse araç ve malzemeleri temin eden kişi ise, tasarıma dolaylı olarak tecavüz eylemini gerçekleştirmektedir.

B- TECAVÜZ HALLERİ

EndTasKHK m.48'de tecavüz halleri tek tek sayılmıştır. Bunlar:

-Tasarımın aynı veya belirgin bir şekilde benzerini yapmak, üretmek, piyasaya sunmak, satmak, icapta bulunmak[351], kullanmak ve bu amaçlarla elde bulundurmak tasarım hakkına tecavüz teşkil eder. Bu haller sınırlı sayıda sayılmadığından ihracatta bu kapsama girecektir. Tecavüz için, belirtilen bu eylemlerden birinin gerçekleştirilmesi yeterli sayılmış, yarar sağlama şartı öngörülmemiştir[352].

- İzinsiz olarak lisans hakkının genişletilmesi veya devredilmesi hali tecavüz oluşturan eylemler arasında sayılmıştır. Lisansın genişletilmesi, lisans alan tarafından belirlenen satış bölgesinin dışına çıkılması şeklinde olabileceği gibi, lisansın kullanıldığı ürün yelpazesinin genişletilmesi şeklinde de olabilir. Sözleşmede lisansın kullanım tarzının belirlenmesine rağmen bu kurala uyulmaması veya sözleşmede tasarımın tek başına kullanılacağı belirtilmiş iken başka tasarımlarla birlikte kullanılması hali de bir tecavüz teşkil eder[353].

-Yukarıda belirtilen tecavüz fiillerine iştirak, yardım, bu fiillerin teşviki ve/veya kolaylaştırılması hali de tecavüz sayılan fiillerdendir.

- Tasarım hakkına tecavüz edilerek üretilen veya ticaret alanına çıkan ürünü elinde bulunduranın, ürünü nereden aldığını veya nasıl sağladığını bildirmekten kaçınması hali de tecavüz olarak değerlendirilmiştir.

- En son tecavüz hali ise gasptır. Gasp tasarım üzerinde hakkı bulunmayan veya tek başına hak sahibi olmayan kimseler tarafından başvuruda bulunulması ve

[351] PatKHK' da icapta bulunmak tecavüz sayılmamıştır. Saraç, s.181; Suluk,**Tasarım Hukuku,** s.451.
[352] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.651.
[353] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 452-453; Tekinalp, **Fikri Mülkiyet** s.652.

tasarımın hak sahibi dışında bir kişi adına tescilinin yapılması halidir (EndTasKHK m.19/1).

Taslakta tecavüz fiilleri benzer şekilde düzenlenmekle birlikte, tescilsiz tasarımlar yönünden gerçekleştirilen düzenlemeler önem arzeder. Çünkü Taslakla birlikte, tescilsiz bir tasarım hakkı ve hak sahipliği ortaya çıkmaktadır. Tescilsiz tasarım hakkı, sahibine inhisari yetkiler vermemekle birlikte, tescilsiz tasarımların taklit eylemlerine karşı korunmasını sağlamaktadır. Bu kapsamda Taslakta tescilsiz tasarımın kamuya sunulduğu takdirde, hak sahibinin tasarım hakkına yönelik olarak bu madde de sayılan ihlallerden dolayı hukuk ve ceza davası açabileceği yönündeki düzenleme tescilsiz tasarım koruması yönünden önemli bir gelişmedir (Taslak m.59/5).

C- TECAVÜZ HALİNDE İLERİ SÜRÜLEBİLECEK TALEP VE DAVALAR

EndTasKHK m.34' de başvuru hakkına tecavüz özel olarak düzenlenmiş ve başvuruya tecavüz halinde aynen tasarım hakkı tecavüze uğrayan kişi gibi hukuki ve cezai yollara başvurabileceği belirtilmiştir.

Tasarım hakkı tecavüze uğrayan kişilerin Mahkemeden isteyebileceği hukuki talep ve davalar 49. maddede;

- Filin tecavüz olup olmadığının tespiti,

-Tasarımdan doğan hakka tecavüz fillerinin durdurulması, önlenmesi,

-Tecavüzün giderilmesi ve maddi, manevi tazminat talebi,

-Tasarımdan doğan haklara tecavüz suretiyle üretilen yada ithal edilen ürünlere, bunların üretiminde doğrudan doğruya kullanılan araçlara el konulması, mümkün olduğu takdirde bu el konulan ürün ve araçlar üzerinde mülkiyet hakkı tanınması, ürün ve araçların şekillerinin değiştirilmesi ve imhası,

-hükmün ilgililere tebliği ve kamuoyuna ilan yolu ile duyurulması talepleridir.

Bunların yanı sıra ihtiyati tedbirlerde özel olarak düzenlenmiştir.

Taslakta, tasarım hakkına tecavüz halinde ileri sürülecek talepler benzer şekilde düzenlenmiştir. Farklılık olarak bu dava ve talepler hem tescilli tasarım sahibine hem

de tescilsiz tasarım hakkı sahibine tanınmış ve tecavüzün durdurulmasına dair karara uyulmasını sağlamak için, karara uymamanın karşılığı olarak tecavüz devam ettiği sürece tecavüz eden tarafından cezai mahiyette bir ödeme yapılmasının talep edilebileceği düzenlenmiştir (Taslak m.61/1).

Bu davalarda görevli ve yetkili Mahkeme, EndTasKHK geçici 1. madde de "bu KHK' dan kaynaklanacak ihtilafları çözmek üzere ihtisas mahkemeleri kuruluncaya kadar Asliye Ticaret ve Asliye Ceza Mahkemelerinin İhtisas Mahkemeleri olarak görev yapacağı" şeklinde belirtilmiştir. Burada İhtisas Mahkemelerinden kasıt Fikri Sınai Haklar Hukuk Mahkemeleri ve Fikri Sınai Haklar Ceza Mahkemeleridir. İhtisas Mahkemeleri görevi EndTasKHK' dan kaynaklanan tüm davalar için geçerlidir. TPE' ye karşı açılacak olan davalarda da görevli mahkeme ihtisas mahkemeleridir (EndTasKHK m.58/2,3,4).

1- İhtiyati Tedbirler

İhtiyati tedbirler EndTasKHK m.64' de ayrıca düzenlenmiştir. İhtiyati tedbir kesin hükme kadar devam eden yargılama boyunca, dava konusu[354] ile ilgili olarak davacı veya davalının hukuki durumunda meydana gelecek zararlara karşı öngörülmüş, geçici nitelikte geniş veya sınırlı olabilen bir hukuki korumadır[355]. Herhangi bir eylem ya da işlemden dolayı telafisi güç ve imkansız zararların doğmasının engellenmesi ve davaya esas teşkil edecek delillerin yok edilmesinin önüne geçilmesi için üç tür ihtiyati tedbir öngörülmüştür. Bunlar; tasarımdan doğan hakka tecavüz teşkil eden fiillerin durdurulması, tasarımdan doğan hakka tecavüz teşkil edilerek üretilmiş ürünlere ve tasarımı meydana getirirken kullanılan araçlara el konulması ve zararın tazmini için teminat verilmesidir. Teminat konusunda bazı yazarlar, maddenin lafzından teminatın tecavüz eden tarafından verileceği anlamı çıksa da, bu teminatın davacı tarafından verilmesi gerektiğini savunmaktadırlar[356]. Diğer bir görüş ise, sınai mülkiyet hukukunda kanun koyucunun tecavüz edeni teminat vermeye mahkum etmesinin nedeninin, tedbir talep edenin uğramış olduğu

[354] İhtiyati tedbir talebi, daha sonra açılması muhtemel men ve ref davaları ile uyumlu olmalıdır. Çünkü ihtiyati tedbir ile henüz hakkında karar verilmemiş olan dava konusu korunmamakta, buna ilişkin mevcut ve açılabilecek dava ve bu davanın sonucunun güvence altına alınması amaçlanmaktadır. Muhammet Özekeş, **"Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İhtiyati Tedbir",** Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 4, S.2/ 2002, s.112.

[355] Özekeş, s.94.

[356] Arkan, **Marka II,** s.228; Suluk, **Yedek Parça**, s.225.

tahmini zararın güvence altına alınması olduğunu belirterek, teminatın tecavüz eden tarafından ödenmesi gerektiğini ifade etmektedirler[357].

Taslakta ihtiyati tedbir talebinde bulunmak için, tasarım hakkına tecavüz olduğunu ileri süren kişilerin, kendilerinden makul olarak beklenebilecek nitelikteki, tasarım hakkına tecavüz edilecek şekilde tasarımın kullanılmakta olduğunu veya kullanılması için ciddi ve etkin çalışmalar yapıldığını gösteren delilleri sunmaları şartı aranmaktadır (Taslak m.72). EndTasKHK'da düzenlenen ihtiyati tedbir şekillerine ek olarak, davacının tasarım tescilinden doğan hakları açısından yakın tehlike oluşturan ve bu haklara tecavüz teşkil edecek nitelikteki ciddi ve etkin faaliyetlerin durdurulmasının istenmesi ve tasarım hakkına tecavüz olduğuna karar verilmesi halinde hak sahibinin zararının tazminini güvence altına almak amacıyla, davalının taşınır, taşınmaz mallarına el konulması, banka hesaplarının bloke edilmesi düzenlenmiştir (Taslak m.731/a,d).

2- Delillerin Tespiti

Delillerin tespiti ile ileride açılacak ya da açılmış olan bir dava ile ilgili delillerin zamanından önce toplanıp, emniyet altına alınması amaçlanmaktadır. Delil tespiti isteyenin delillerin önceden tespitinde hukuki yararı bulunması gerekir[358].

EndTasKHK m.62'de tasarımdan doğan hakları ileri sürmeye yetkili kişinin Mahkemeden delillerin tespitini isteyeceği düzenlenmiştir. Bu maddenin başlığı 22.06.2004 tarihli değişiklikten önce "delillerin tespiti davası" şeklinde idi. Bu durum öğretide farklı görüşlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bir kısım yazarlar[359] delillerin tespiti davasında, mahkemenin karara bağlanan delilleri başka bir mahkemede inceleme konusu yapamadığından, EndTasKHK m.62' de düzenlenen delil tespiti davasının, HUMK'da düzenlenen delillerin tespitinden farklı olduğunu belirtirken, bir kısım yazarlar HUMK' da düzenlenen delil tespiti

---

[357] Nevhis Deren Yıldırım, **Haksız Rekabet Hukuku ile Fikri ve Sınai Mülkiyet Alanında İhtiyati Tedbirler,** 2. Baskı **,** Alkım, İstanbul 2000, s.92; Tekinalp, **Fikri Mülkiyet,** s.439; Saraç, s.228, Bilgin, s.78.

[358] Baki Kuru/Ramazan Arslan/ Ejder Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku,** Yetkin Yayınevi, Ankara 2000, s.717-718.

[359] Arkan**, Marka II**, s.232; Tekinalp' te KHK' larda düzenlenen delil tespitinin bir dava olduğunu ve Türk Hukukunda "delil tespiti davası" adı altında yeni bir davanın getirilmiş olduğunu ve sonradan yapılan değişikliğin sebebini anlayamadığını ifade etmektedir.Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.456, Suluk**, Tasarım Hukuku,** s.487.

niteliğinden farksız olduğunu belirtiyorlar idi. Yargıtay'ın yerleşmiş içtihatları da bunun bir dava niteliğinde olduğu yönündeydi[360]. Ancak bu değişiklik ile EndasKHK' da düzenlenen delil tespitinin bir dava olmayıp, HUMK'da düzenlenen delil tespiti niteliği arzettiği belirtilmiştir.

Delil tespitini isteyecek kişilerin başında tasarım sahibi gelmekte olup, tasarım hakkı sahibinin halefleri ve tasarım hakkı sahibinin yetkilendirdiği kişiler de delil tespiti isteyebileceklerdir. Delil tespitine tecavüz fiilini ispatlar nitelikte olan her türlü delil konu olabilecektir[361].

Taslakta da "delil tespiti ve muhafaza talebi" başlığı altında yapılan düzenlemede tasarım hakkını ileri sürmeye yetkili olan kişilerin, bu haklara tecavüz sayılabilecek olaylara ilişkin delilerin tespiti ve muhafazasını isteyebileceği belirtilmiştir. Ayrıca muhafaza talep edilmesi halinde, bu karar nedeniyle doğabilecek muhtemel zararları engellemek amacıyla muhafaza talep eden kişi tarafından uygun bir teminat yatırılmasına karar verilebilecektir. Bu düzenleme ile delil tespitinin bir dava olmayıp, HUMK'ta düzenlenen delil tespiti niteliğinde olduğu konusuna açıklık getirilmesinin amaçlandığı gözlemlenmektedir.

3- Tecavüzün Mevcut Olmadığı Hakkında Dava[362]

Tasarımlar belirli bir yatırım ve emek sonucu ortaya çıkarlar. Bir tasarım ortaya koymak için yatırım hazırlığı yapan kişilerin, bu yaptıkları eylem ve işlemleri nedeniyle belli bir tasarıma tecavüz edip etmedikleri belirsiz olabileceği gibi, haksız tecavüz iddiaları ile de karşılaşmaları mümkündür. Bu belirsizliğin ve tehdidin ortadan kalkmasında menfaati olan üçüncü kişiler bu dava ile yaptıkları eylem ve işlemlerin belli bir tasarıma tecavüz teşkil edip etmediğine karar verilmesini isteyebilirler[363].

Nitekim EndTasKHK m.61' de menfaati olan herkesin tasarım hakkı sahibine karşı dava açarak, fiillerinin tasarımdan doğan haklara tecavüz teşkil edip etmediğine karar verilmesini isteyebilecekleri düzenlenmiştir. Bu dava, tasarımdan doğan

[360] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.485; Yargıtay'ın görüşü için bkz. Y. 11. HD., E.1996/8836, K.1997/424 (Oytaç **Marka,** s.334-335).
[361] Bilgin, s.80.
[362] Bu dava Taslakta aynen düzenlenmiştir.
[363] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.487.

haklara tecavüzden dolayı kendisine karşı dava açılan kişi tarafından açılamayacaktır. Dava tasarım üzerinde hak sahibi olan ve Tasarım Sicili'ne kayıt edilmiş, bütün hak sahiplerine tebliğ edilecektir (EndTasKHK m.61/4,5).

Menfi tespit niteliğinde olan bu dava ile kişiler arasında hukuki bir ilişkinin var olup olmadığına karar verilecektir. Kural olarak menfi tespit davaları eda davası ile birlikte açılamaz iken fikri mülkiyet konusunu düzenleyen KHK' lar da bu duruma istisna getirilmiştir[364]. Bu halde bu davanın hükümsüzlük davası ile birlikte açılması mümkün görülmektedir (EndTasKHK m.61/son).

4- Tecavüzün Tespiti Davası[365]

Tespit davaları, bir hukuki ilişkinin var olup olmadığının tespitine ilişkin davalardır. Tespit davaları HUMK' da açıkça düzenlenmemiş olmakla birlikte tespit davalarını düzenleyen özel kanun hükümleri mevcuttur[366].

EndTasKHK m.49/1(a)'da düzenlen bu davanın konusu, söz konusu fiilin tecavüz olup olmadığının tespitidir. Bu dava tecavüz devam ederken açılabileceği gibi, tecavüzün sona erdiği fakat etkilerinin devam ettiği hallerde de açılabilir[367]. Davanın açılması için kusur şartı aranmamıştır.

Bu dava HUMK'da düzenlenen tespit davası niteliğinde bulunduğundan eda davası açılabilecek hallerde bu dava açılamaz. Zira davacının tespit davası ile istediği koruma dava çeşitlerinden biri ile sağlanabiliyor ise davacının tespit davası açmada hukuki yararı bulunmamaktadır[368].

Ancak bu dava yukarıda belirtilen tecavüzün mevcut olmadığı hakkındaki dava ile karıştırılmamalıdır. Tecavüzün mevcut olmadığı hakkındaki davayı fiili

---

[364] Suluk**, Tasarım Hukuku**, s.487.
[365] Taslakta bu dava düzenlenmemiştir.
[366] Kuru/Arslan/Yılmaz, s.327.
[367] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.655; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.487.
[368] Ancak eda davası ile elde edilecek tespit hükmünün kapsamı, tespit davası ile elde edilecek tespit hükmünün kapsamından daha dar ise, eda davası açılması mümkün olduğu gibi, bu durumda eda davasından bağımsız olarak ayrı bir tespit davası açılabileceği de öğretide ve uygulamada kararlılık kazanmıştır. Bkz. Y. 7. HD., 14.03.2006 tarih, E.2006/673, K.2006/713. (Legal Hukuk Dergisi, S.41/2006, s.1450-1451); Kuru/Arslan/Yılmaz, s.327.

gerçekleştiren veya gerçekleştirecek kişi açar iken, tecavüzün tespiti davasında davacı tasarım sahibidir[369].

5- Tecavüzün Durdurulması ve Önlenmesi Davası

Tecavüzün durdurulması davasında tasarım hakkı sahibi hakkına yönelik tecavüzlerin durdurulmasını istemektedir. Durdurma davası devam etmekte olan bir tecavüze karşı açılan bir eda davası niteliğindedir. Tecavüz sona ermiş ya da tekrarlanma tehlikesi yok ise bu dava açılamayacaktır. Ancak tecavüz sona ermesine rağmen etkileri sürüyor ise bu davanın açılması mümkündür. Bu davanın açılması için kusur ya da zararın varlığı şart değildir. MarKHK'dan farklı olarak bu davada tecavüzün durdurulması yanında önleme talebi de yer alabilir [370].

Önleme davası ile geleceğe yönelik talepler ileri sürülür. Bu davanın açılabilmesi için tehlike ihtimali bulunmalı, tehlike veya ihtimali somutlaşmış olmalıdır. Bu anlamda davanın açılması için yakın tehlike şart kılınmıştır[371].

Tecavüzün durdurulması ve önlenmesi davası tasarım hakkı ihlal edilen kişi tarafından, ihlal eylemlerini işleyen kişilere karşı açılır. Tecavüzün devam ettiği sürece bu talepler için zamanaşımı söz konusu değildir[372].

6- Tecavüzün Giderilmesi Davası[373]

Tecavüzün giderilmesi davsının açılabilmesi için tecavüz nedeniyle bazı sonuçların ortaya çıkması gerekmektedir. Bu dava ile tecavüz sonucu ortaya çıkan hukuki aykırılıkların sonucunun ortadan kaldırılması amaçlanmaktadır[374]. Bu sonuca örnek olarak bir tasarımın aynısının üretilmiş, fuara kabul edilmiş, sergide teşhir edilmeye başlanmış olması verilebilir.

Bu davada da kusur şartı aranmamaktadır[375].

---

[369] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.491.
[370] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet** s.654; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.492.
[371] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.492; Tekinalp, **Fikri Mülkiyet** s.654.
[372] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.654
[373] Tecavüzün ref'i olarak da adlandırılmaktadır. Bilgin, s.82.
[374] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet,** s.458.
[375] Arkan, **Marka II**, s.240; Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.459.

Tecavüzün giderilme davası önleme ve durdurma davasından farklılık gösterir. Tecavüzün giderilme davasında doğmuş olan sonuçlar ortadan kaldırılmaya çalışılırken, önleme ve durdurma davası ile tecavüzün durdurulması, tehlike aşamasında men edilmesi sağlanmaktadır. Bu halde tasarıma tecavüz edilerek üretilecek ürünün üretimine başlanmasının engellenmesi durdurma, üretilen ürünlerin imhası veya ürünlerde değişiklik yapılması hali ise tecavüzün giderilmesi davasıyla talep edilebilecektir[376].

Bu dava ile çoğu kez tecavüze konu ürünün kullanılamaz hale getirilmesi veya düzeltilmesi talepleri ileri sürülmektedir. Tecavüzün giderilmesi talepleri bazı durumlarda eski hale iade talebini de kapsayabilmektedir[377]. EndTasKHK'da düzenlenen "malların satışının kaldırılması, ürünlere el konulması, bu malların imhası" bu davada istenebilecek taleplerdendir.

7- Tazminat Davaları

Fikri mülkiyet alanında üç tür tazminat davası öngörülmüştür. Bunlar maddi, manevi tazminat ve itibar tazminatıdır.

EndTasKHK m.50'de m.48' de sayılan (tecavüz teşkil eden eylemler) fiilleri gerçekleştiren kusurlu kişilerin tasarım hakkı sahibinin zararını tazmin etmekle yükümlü olduğu düzenlenmiştir. Bu halde tazminat davası açabilmek için, tasarım hakkına tecavüz halinde de diğer haksız fiiller de olduğu gibi hukuka aykırı bir fiil, kusur, zarar ve uygun bir illiyet bağı aranacaktır[378].

Tasarım sahibinin tecavüz nedeniyle doğan maddi kayıplarını telafi etmek için açacağı maddi tazminatın amacı, zarar verici olay meydana gelmeseydi, zarar gören, malvarlığı açısından hangi durumda bulunacak idiyse o durumun yeniden kurulmasıdır. Bu durumda maddi tazminatın kapsamına, kişinin uğradığı fiili zarar girmekle birlikte, bu zarar nedeniyle yoksun kalınan kazanç da girmektedir. Fiili zararda malvarlığının aktifinde fiili bir azalma söz konusu iken, yoksun kalınan kar mahrumiyeti halinde, elde edilecek bir kazançtan mahrum kalınma söz konusudur.

---

[376] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s,458; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.492-493.
[377] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.458.
[378] Geniş bilgi için M.Kemal Oğuzman ve Turgut Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Filiz Kitabevi, İstanbul 1995, s.470 vd.; Suluk**, Tasarım Hukuku**, s.494; Reisoğlu, s.170.

Kar mahrumiyeti malvarlığının artmasına engel olunmasından kaynaklanacağı gibi, bazen malvarlığının pasifinde azalmaya engel olunması şeklinde de ortaya çıkabilir[379].

Tasarıma tecavüz halinde açılacak olan maddi tazminat davasında tazminatın hesaplanmasında, uğranılan fiili zarar yanında hak sahibinin yoksun kaldığı kazançta hesap edilecektir. Yoksun kalınan kazancın hesaplanmasında; tecavüz edenin tasarımı kullanmakla elde ettiği kazanç, tecavüz edenin tasarımın lisansını almış olsa idi ödeyeceği lisans bedeli ve tecavüz edenin rekabeti olmasaydı, tasarım sahibinin tasarımın kullanması için elde edebileceği muhtemel gelirde dikkate alınacaktır. Kişinin bu taleplerden herhangi birini seçmesi mümkündür.

Manevi tazminatın amacı ise, kişinin şahsiyet haklarına yöneltilen bir tecavüz nedeniyle tecavüze uğrayanın çektiği acıyı, manevi üzüntüsünü ve uğradığı ruhsal sarsıntıyı gidermek, tatmin etmektir[380]. Bu kapsamda tecavüz nedeniyle tasarım sahibinin ticari ve kişisel varlığında meydana gelen olumsuz sonuçların ortadan kaldırılması manevi tazminat davası ile gerçekleşecektir. Fikri mülkiyet hukukunda potansiyel mütecavüzü tecavüzünden caydırmak manevi tazminatın diğer bir amacıdır[381].

Maddi ve manevi tazminat davaları hak sahibine tecavüz eden kişiye karşı açılacaktır. EndTasKHK m. 56' da, "*tasarım hakkı sahibi; sebep olduğu zararlardan dolayı, tasarım hakkı sahibine tazminat ödemiş bir kişi tarafından, el konulmaması nedeniyle piyasaya sürülmüş ürünleri kullanan kişilere karşı manevi tazminat davası"* açılamayacağı düzenlenmiştir. Ancak bu kişilerin, kötü niyetle hareket etmiş olmaları halinde manevi tazminat davasının bu kişilere karşı da açılması mümkündür.

EndTasKHK m.54' de "tasarımdan doğan haklara tecavüz eden tarafından, tasarımın kötü şekilde üretimi veya uygun olmayan tarzda piyasaya sürülmesi sonucunda tasarımın itibarı zarar uğrarsa, tasarım hakkı sahibinin ayrıca tazminat isteyebileceği" düzenlenmiştir. Bu tazminat türüne ise itibar tazminatı adı verilmiştir.

---

[379] Oğuzman/ Öz, s.492-493; Reisoğlu, s.171-172; Tekinalp**, Fikri Mülkiyet**, s.461.
[380] Oğuzman/Öz, s.492; Reisoğlu, s.180.
[381] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.464.

İtibar tazminatı manevi tazminata benzerlik göstermekle birlikte amaçları farklıdır. Manevi tazminat ile manevi değerlerin zarara uğraması nedeniyle oluşan zarar talep edilirken, itibar tazminatında korunan tasarımın itibarıdır. İtibar tazminatı, kötü üretim, uygun olmayan tarzda piyasaya sunmadan kaynaklanırken, manevi tazminatta bu şekilde bir sınırlama söz konusu değildir[382].

8- Gasp Davaları

Gasp tasarım üzerinde hakkı bulunmayan veya tek başına hak sahibi olmayan kimseler tarafından başvuruda bulunulması ve tasarımın hak sahibi dışında bir kişi adına tescilinin yapılması halidir (EndTasKHK m.19/1).

Gasp hali EndTasKHK' da hem hükümsüzlük, hem de tecavüz halleri arasında sayılmıştır. EndTasKHK m.19'da düzenlenen bu dava, PatKHK m.11' e benzer şekilde bir istihkak davası (rei vindicatio) niteliğindedir[383]. Gasp halinde hak sahibi tasarım hakkından doğan diğer hak ve talepleri saklı kalmak kaydıyla tasarımın devrini ve diğer kayıplarını talep edebilecektir. Bu dava ve talepler başvuru süresince ileri sürülebileceği gibi, tescilli tasarım hakkının ilanından itibaren 2 yıl içerisinde de ileri sürülebilir. Gerçek hak sahibine tecavüz eden kişinin kötü niyetle hareket emiş olması halinde ise, tescilli tasarım hakkının koruma süresinin sonuna kadar bu dava ileri sürülebilecektir. Dava sonucunda hak sahibinin değişmesi üzerine bu değişiklik tasarım siciline kayıt edilir ve üçüncü kişilerin o tasarım üzerindeki lisans ve diğer hakları sona erer (EndTasKHK m.20/1)[384].

Taslakta "gerçek hak sahiplerine ilişkin talep ve davalar" başlığı altında yapılan düzenleme ile tescilli tasarımlar yanında, tescilsiz tasarımlar da değerlendirilmiştir. Bu düzenleme ile tescilsiz tasarımlar yönünden, koruma talep edilen tasarım, gerçek hak sahibi dışında biri tarafından kamuya sunulmuş ise gerçek hak sahibi olduğunu iddia eden kişinin, tasarım hakkından doğan diğer hak ve talepleri saklı kalmak kaydıyla, tasarım hakkı sahibi olarak tanınmayı talep ve dava edebileceği belirtilmiştir. Ayrıca bu davalar için, tescilli tasarımların yayımlandığı tarihten, tescilsiz tasarımlar için ise kamuya sunulduğu tarihten itibaren 3 yıllık bir

[382] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.465; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.504.
[383] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.631.
[384] EndTasKHK m. 20/2' de düzenlenen zorunlu lisans hali saklıdır.

zamanaşımı öngörülmüştür (Taslak m.20). Tescilli tasarımlar yönünden, tasarım hakkı sahipliğinin devir davası ile değişmesi halinde bu durum Sicile kaydedilecek ve üçüncü kişilerin bu tasarımla ilgili hakları sona erecektir. Ancak lisans alan kişi, bu tasarımı sicilde kayıt işleminden önce kullanmaya başlamış ya da kullanma için ciddi hazırlıklara girişmiş olması halinde EndTasKHK'daki düzenlemeye benzer şekilde, gerçek hak sahibinden kendisine inhisari olmayan bir lisans verilmesini talep edebilecektir. Bu talebin yapılması için ise 2 aylık bir süre öngörülmüştür (Taslak m.21).

D- ZAMANAŞIMI

EndTasKHK m.57' de tasarımdan doğan haklara tecavüzden doğan özel hukuka ilişkin taleplerde, Borçlar Kanunun zamanaşımına ilişkin hükümleri uygulanacağı düzenlenmiştir Hukuk davalarının tamamı tasarım hakkına yapılan tecavüze dayandığından haksız fiil zamanaşımını düzenleyen BK m. 60 uygulanacaktır. Bu halde EndTasKHK m.49' da düzenlenen tüm talep ve davalar hakkı tecavüze uğrayan kişinin zararı ve faili öğrendiği tarihten itibaren 1 yıl ve herhalde zarardan itibaren 10 yıl geçmekle zamanaşımına uğrayacaktır.

Tecavüz aynı zamanda cezayı gerektiriyor ve ceza zamanaşımı da daha uzun bir süre öngörüyor ise, bu süre hukuk davalarına da uygulanacaktır (BK 60/3). Suç için öngörülen ceza davası zamanaşımı BK m.60' da düzenlenen zamanaşımından uzun değil ise BK m.60' da düzenlenen 1 ve 10 yıllık süreler bu durumdan etkilenmeyecektir. Ceza davası zamanaşımı süresi tazminat davası zamanaşımı süresinden uzun ise, bu halde uzun olan zamanaşımı süresi uygulanacaktır. Ancak daha uzun olan zamanaşımı süreleri BK m.60/3' de "zarar ve ziyan" davaları için kabul edilmiş olduğundan tasarım sahibinin tazminat dışındaki talep ve davaları uzun ceza zamanaşımından etkilenmeyecektir[385].

Gasp davalarında ise ayrıca zamanaşımı düzenlenmiş ve tescilli tasarımın ilanı tarihinden itibaren 2 yıl olduğu belirtilmiştir. Kötü niyetli kişiler yönünden bu süre

[385] Ahmet M. Kılıçoğlu, **"Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda Zamanaşımı"** Ankara Barosu Uluslararası Hukuk Kurultayı, Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku, C.I, Ankara 8-11 Ocak 2002, s.393.

uygulanmayacak ve bu halde gasp davası koruma süresinin sonuna kadar açılabilecektir (EndTasKHK m.19/3).

Tecavüzün durdurulması ve önlenmesi ve üretim araçlarına el konulması talepleri zamanaşımına uğramayacaktır. Çünkü tecavüz devam ettiği sürece zamanaşımın işlemesi mümkün değildir[386]. Buna karşılık tecavüz dolayısıyla oluşan tazminat ve sebepsiz zenginleşme alacağına ilişkin talepler ile aynı nitelikteki el konulan ürünler üzerindeki mülkiyet hakkı tanınmasına yönelik taleplerde ise zamanaşımı süresinin başlangıcı fiili öğrenme tarihidir[387].

Bir hak sahibinin, hakkını uzun süre kullanmayarak karşı tarafa bu hakkı kullanmayacağına ilişkin bir güven uyandırması halinde artık bu hakkını kullanmayacağı kabul edilmekte ve tecavüze karşı uzun süre sessiz kaldıktan sonra dava açması da hakkın kötüye kullanılması olarak değerlendirilmektedir[388]. Bu halde hak sahibi tasarıma yönelik tecavüzü bildiği halde uzun süre sessiz kalmış ise bu kişi hakkından vazgeçmiş sayılacaktır[389]. Haksız eylem devam ettiği sürece zamanaşımı süresi işlemeye başlamasa da hukuka aykırı davranışın önlenmesine ya da hukuka aykırı davranışa son verilmesine ilişkin talebin kullanılması MK m. 2 uyarınca öngörülen dürüstlük kuralına aykırı olacak kadar geciktirilmemelidir. Yargıtay'ın görüşü de bu yöndedir[390]. Bu halde kişi tecavüz davaları açamayacağı gibi, hükümsüzlük davasını da açamayacaktır[391].

---

[386] Y. 11. HD., 18.11.1965 tarih, 1284/995, HGK, 19.02.1969 tarih, 1969/130 (Dönmez, s.386-388).

[387] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet,** s.657; Sami Karahan, "**Haksız Rekabet Davalarında Dava Zamanaşımları ve Sessiz Kalma Nedeniyle Hakkın Kaybedilmesi Tehlikesi**" Prof. Dr Hayri Domaniç' e 80. Yaş Günü Armağanı, C.I, Beta, İstanbul 2001, s.295-296.

[388] Karahan, "**Sessiz Kalma**", s.303; Ahmet Battal, "**Marka Hakkına Tecavüz Davalarında Dava Hakkının Kötüye Kullanılması**", Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Bildiriler-Tartışmalar, C.XVIII, , Ankara 22 Haziran 2001, s.33.

[389] Sessiz kalma nedeniyle hakkın kaybolduğu belirtilmekteyse de, bu durum bu hakkı sona erdiren bir feragat olmayıp, tecavüz edenin fiiline izin vermedir. Battal, s.53; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.312; Saraç**,** s.146.

[390] HGK, 19.02.1969 tarih 1966/130 (Dönmez, s.386); Y. 11. HD,10.03.1997, E.1996/9094, K.1997/1587.. "*hak sahibi olan davacı hareket tarzı ile hakkın ihlaline zımnen müsaade ettiği takdirde, davalının senelerden beri hüsnüniyetle kullandığı ve tanıttığı markanın iptalini dava edemez. Bu şekilde dava bir hakkın sırf gayri suiistimali olup kanun himaye edemez*" diyerek uzun süre beklendikten sonra açılan bu davaların MK. m. 2 anlamında hakkın kötüye kullanılması olduğunu belirtmiştir. Karahan, "**Sessiz Kalma**" s.299; Ömer Teoman, **Yaşayan Ticaret Hukuku**, Hukuki Mütalaalar, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, C.I, Kitap 5, Ankara 1992-1993, s.47.

[391] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.658; Arkan, **Marka II**, s.257.

Fazlaya ilişkin hakların saklı tutulması suretiyle tasarımdan doğan tazminat taleplerinin kısmen dava edilmesi halinde zamanaşımı süresi kesilmeyecektir. Bu halde zamanaşımı sadece dava edilen kısım için işleyecektir[392].

II - FSEK' E GÖRE KORUMA

Tescilli tasarımların EndTasKHK' ya göre korunması, bunların yanında FSEK hükümlerine göre korunmasına da engel değildir. Hukukumuzda endüstriyel tasarımların şartları taşımak kaydıyla hem EndTasKHK hem de FSEK'e göre korunabileceği açık olarak düzenlenmiştir. Ancak FSEK' e göre korumanın kapsamı EndTasKHK' deki korumaya göre daha dardır[393]. FSEK'e göre korumadan yararlanabilmek için tasarımların tescilli yada tescilsiz olması önemli değildir[394].

Tescilli tasarımların FSEK' göre korumadan yararlanabilmesi için eser niteliğine sahip olması aranmıştır[395]. FSEK m.1 uyarınca bir eserin korumadan yararlanabilmesi için, sahibinin hususiyetini taşıması (özgün olma), yeterli düzeyde şekillenme, kağıt, cd, kaset v.s üzerinde şekillenme, Kanunda sayılan eser türlerinden birine girme ve fikri bir çabanın ürünü olması gerekmektedir. FSEK m.8/1 uyarınca eseri meydana getiren kişi onun sahibidir. Eser hakkı, eserin yaratılması ile başka bir formaliyete gerek olmaksızın otomatik olarak doğmakta ve eser sahibi ve eser üzerinde eser sahipliğine bağlı bir hak sahibi olabilmek için herhangi bir hukuksal işlem yada irade açıklamasına da gerek bulunmamaktadır[396]. Yaratıcısının eseri meydana getirirken kattığı hususiyet ve gösterdiği emek O'nun iç dünyası ile eser arasında görünmez bir bağ oluşturmaktadır[397]. EndTasKHK kapsamında koruma ise ancak tasarımın tescili ile mümkün kılınmakta[398] ve bu durum fikir sanat eserlerine göre korumayı tasarım mevzuatına oranla daha avantajlı bir duruma getirmektedir[399].

---

[392] Kılıçoğlu, "**Zamanaşımı**", s.394.
[393] Cemalettin Gürler, " **Takı Tasarımlarında Hukuki Koruma**", FMR , S.2002/4 , s.59.
[394] Bilgin, s.62.
[395] Suluk, **Tasarım Hukuku,** s.557.
[396] Herdem Belen, **"Eser Sahibi ve Manevi Hakları",** Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S.1/ 1997, s.214; İhami Güneş, **"Eser Sahibinin Manevi Hakları**", FMR, S.2003/4, s.12.
[397] Güneş, İ, s.12.
[398] Ancak tasarım üzerindeki hak sahibi, düşünce ürünü üzerindeki hak sahibidir. Bu durumda tasarım üzerindeki hak sahibi ile tescil sahibi farklı kişiler olabilecektir. Akın Beşiroğlu, **Fikir Hukuku Dersleri, İlkeler-Kurallar**, 4. Bası, Arıkan Basım Yayım, İstanbul 2006, s.113.
[399] Şehrali, "**Tasarım"**, s.34.

Tasarımın EndTasKHK' dan doğan kişiselliği, tasarımın korunması için öngörülen ayırt edici niteliğinden doğmaktadır. Tasarıma tasarımın yaratıcılığını veren, onu diğer tasarımdan ayırt eden yeniliğidir. FSEK anlamında eser nasıl sahibinin hususiyetini taşıyor ise, tasarımda ayırt edici niteliğini sahibinden alır[400].

FSEK'de eser türleri ilim ve edebiyat, musiki, sinema ve işlenmiş eserler olarak sayılmış olup, ancak bu sayılış, yasanın ifade tarzından anlaşılacağı üzere sınırlı ve kapalı değildir[401]. FSEK m.2/3' de "endüstri, çevre ve sahne tasarımları" ilim ve edebiyat eserleri arasında sayılmıştır. Nitekim bir tasarımın endüstriyel model ya da resim olarak kullanılmaları da onların eser olmalarını engellemeyecektir[402]. Belirtilen bu iki şartı aynı anda taşıyan tasarımlar FSEK hükümleri uyarınca korumadan yararlanacaklardır[403].

FSEK' e göre koruma halinde üçüncü kişi tasarımın bir benzerini kendi hususiyetini ekleyerek kullanabileceği gibi, doğrudan tasarımdan yola çıkarak benzer bir üretim yapması da mümkündür. Tasarım koruması sahibine inhisari yetkiler sağlarken, FSEK sadece kopyalamaya karşı yaratıcısının hususiyetinin korunmasını sağlayacaktır. Bu halde EndTasKHK uyarınca koruma halinde tasarımda hak sahibi, benzerliği ispat etmek zorundayken, FSEK ile korunan tasarımda hak sahibinin kendisinin taklit edildiğini ispatlaması gerekecektir. Tescilli bir tasarımın korumadan yararlanması için yeni ve ayırt edici özellikler aranır. Aranan bu özellikler fikir ve sanat eserlerinde aranan orjinaliteden daha az bulanabilecek niteliktedirler. Bu düzeyin yüksek tutulması nedeniyle tescilli bir tasarımın koruma kapsamı, fikir sanat eserleri korumasına oranla daha dar kapsamlıdır[404].

EndTasKHK'da koruma talep edilen tasarımın tescil edilmiş olması gerekir iken, FSEK'e göre korumada herhangi bir tescil veya herhangi bir işlem gerekmez. FSEK ile eser sahibi halefleri koruma görür iken, tasarım koruması ile bunların yanında sanayi bakımından hukuk güvenliğinin sağlanması amaçlanmaktadır[405].

---

[400] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s. 17.
[401] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.106; Beşiroğlu, s. 81.
[402] Ancak sanat eseri satışa sunulduğunda eserin sanat değeri göz önünde bulundurulacakken, tasarım esas alınarak oluşturulan bir ürün duyulan gereksinim nedeniyle alıcı bulabilecek ve tasarımın niteliği, yalnızca ürünün satış fiyatını ve alıcıların tercihini etkileyecektir.Beşiroğlu, s. 114.
[403] Y. 11. HD., 26.10.1993 tarih, E.1992/5613, K. 1993/6833 (Camcı**, Endüstriyel Tasarım**, s.181).
[404] Gürler, "**Takı Tasarımı**", s.59; Suluk**,** "**Kümülatif Koruma**", s. 59.
[405] Suluk, **Tasarım Hukuku,** s. 588.

FSEK' te koruma süresi hakkın sahibi tüzel kişi ise, eserin kamuya sunulmasından itibaren 70 yıldır. Eserin sahibi gerçek kişi ise, yaşam boyunca ve ölümünden itibaren 70 yıllık bir koruma sağlar. Eser sahibi birden fazla kişi ise bu halde hayatta kalan son eser sahibinin ölümünden itibaren 70 yıl geçmek ile koruma sona erer. Tescilli tasarımlar için ise azami koruma süresi 25 yıl olarak belirlenmiştir.

Yukarıda belirtildiği üzere bu iki koruma modeli arasındaki koruma süreleri ve koruma hükümlerinden yararlanacak hak sahipleri yönünden farklılıklar önem arzetmektedir. Bu hususlar dikkate alınmakla birlikte özgün sanat eserinin korunması etkilenmeksizin, tasarımların her iki koruma modeli ile koruma görmesi temel hukuku- kurallarına aykırı bulunmamıştır[406]. Ancak koruma modelleri arasındaki farklılıklarda gözardı edilmemeli ve tasarımların aynı zamanda fikir ve sanat eseri olarak korunmasına bir takım istisnalar getirilmesi gerekmektedir[407].

III- MARKALARIN KORUNMASI HAKKINDA KHK'YA GÖRE KORUMA

Marka, MarKHK m.5/1 de" bir teşebbüsün mal ve hizmetlerini diğer teşebbüsün mal veya hizmetlerinden ayırt etmeyi sağlaması koşuluyla, kişi adları dahil, özellikler sözcükler, şekiller, harfler, sayılar, malların biçim veya ambalajları gibi çizimle görüntülenebilen veya benzer biçimde ifade edilebilen, baskı yoluyla yayınlanabilir ve çoğaltılabilen her türlü işaretler" olarak tanımlanmıştır. Tasarımlar ise bir ürünün tümü veya bir parçası veya üzerindeki süslemenin çizgi, şekil, biçim, renk, doku, malzeme veya esneklik gibi insan duyuları ile algılanabilen çeşitli unsur veya özelliklerinin oluşturduğu bütün olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamda kişi adları dahil sözcükler, şekiller, harfler, üç boyutlu şekiller, renkler, ambalajlar marka olarak tescil edilebilirler[408]. Aynı şekilde iki ya da üç boyutlu şekillerin ya da ambalajların da tasarım olarak tescil edilmeleri de mümkündür. Üç boyutlu şekiller çoğu zaman marka ve endüstriyel tasarım tesciline konu olmaktadırlar. Üç boyutlu bir biçim, tasarımlar için öngörülen yenilik ve ayırt edicilik şartlarını taşımak kaydıyla tasarım korumasından yararlanabileceği gibi, bir işletmenin mal ve

---

[406] Beşiroğlu, s. 113.
[407] Suluk, "**Kümülatif Koruma**", s. 59.
[408] Eroğlu, s.105; Bir markanın üç boyutlu olabilmesi için MarKHK m.5/1 uyarınca çizim ile görüntülenebilir olması aranmıştır. Suluk **Tasarım Hukuku**, s. 578.

hizmetlerini diğer işletmenin mal ve hizmetlerinden ayırt edici fonksiyonu nedeniyle marka olarak da tescil edilebilecektir[409].

Üç boyutlu bir işaretin marka olarak tescili ile endüstriyel tasarım olarak tescili mümkün olmakla birlikte koruma süreleri ve amaçları bakımından farklılıklar içerir. Üç boyutlu bir işaretin marka olarak tescili ile bir mal ve hizmetin diğer mal ve hizmetten ayırt edilmesi amaçlanırken, tasarım olarak tescili ile ürünün kendisini daha yararlı ve çekici hale getirilmesine yönelik bir çaba mevcuttur. Markalar ayırt edici nitelikte işaretlerden oluşurken tasarımda tasarım sahibinin yaratıcılığı, özgünlüğü ön plandadır[410].

Marka koruması ile marka hakkı sahibine marka olarak tescil ettirdiği şekli kullanma hakkı tanınmakta, tescil ettirdiği şeklin imalatının münhasıran kendisine ait olması gibi bir hak verilmemektedir. İşaretin markasal olarak kullanımı bu işareti taşıyan mal ve hizmetlerin köken itibariyle diğer mal ve hizmetlerden ayırt edilmesini sağlamaya yönelik kullanımı ifade eder[411]. Bu halde marka olarak seçilen işaretin ayırt etme işlevinin araştırılmasında, endüstriyel tasarım ile fikir ve sanat eserleri hukukunda yaratılan kitrelere başvurmak, özellikle hususiyet ve orjinallik aramak gerekli görülmemiştir[412].

Endüstriyel tasarım koruması azami 25 yıllık süre ile sınırlanmış iken marka olarak korunma 10' ar yıllık yenileme dönemleriyle sınırsız olarak öngörülmüştür. Bu durum bir şekil ya da biçimin marka olarak tescil edilmesi halinde daimi bir tekel hakkı oluşturmasının ne denli doğru bir yaklaşım olduğu sorusunu gündeme getirmiştir. Bu konuda OHIM İstinaf Heyeti 3 Mayıs 2000 tarihli kararında, bir şeklin marka olarak tescili için üç ayrıklık halini belirtmiştir. "*İlk olarak şekil, ürünün doğasından kaynaklanmaktaysa ya da ticarette standartlaşmış ise, şekil ürünün amacından ya da kullanımından kaynaklanmaktaysa ürünün fonksiyonunu elde edebilmesi için zorunludur. Son olarak şekil normal hallerde endüstriyel tasarım koruması elde etmekteyse, ürüne başlıca değerini vermekle marka olarak*

---

[409] Oytaç, **Marka**, s.36.
[410] Kutlu Oytaç, "**Marka Hukuku Korumasının Endüstriyel Tasarım ve Haksız Rekabet Hükümleri ile Birlikte Ele Alınması",** FMR, S.2/2003, s.65.
[411] Sabih Arkan, **"Marka Hakkına Tecavüz- İşaretin Marka Olarak Kullanılması Zorunluluğu**", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Ankara 2000, s.5 dpn.1.
[412] Eroğlu, s.98.

tescil edilemez". Bu nitelikler dikkate alınarak bir şeklin endüstriyel tasarım hakkı ile geçici bir tekel elde imkanı mevcut iken, şeklin marka olarak tescili halinde sürekli hak kapsamına gireceği gözetilerek, işlevsel yada estetik tasarımın sona ererek markanın başladığı zamanın saptanması yönünde değerlendirme yapılmalıdır[413].

Endüstriyel tasarımlarda, tescil için başvurunun yapılmasından önceki 12 aydan daha önceki bir tarihte kamuya duyurma halinde, artık tasarım tescili elde etmek mümkün değilse de, "ticari form" oluşturan bir ürünün şekli ayırt edicilik niteliğini koruduğu sürece, oluşturulmasının itibaren uzun yıllar geçmiş olsa da marka olarak tescile konu olabilecektir[414]. Bir işaretin marka ve tasarım olarak tescilinin mümkün kılınması hem tasarımlar hem fikri mülkiyet alanında bir avantaj iken, diğer yandan endüstriyel tasarım olarak nitelenecek bir ürünün marka mevzuatıyla süresiz koruma altına alınması fikri mülkiyet korumasının amacıyla da örtüşmemektedir[415].

IV- HAKSIZ REKABET HÜKÜMLERİ İLE KORUMA

A-GENEL OLARAK

Çağdaş piyasa ekonomisinin temelini serbest rekabet ilkesi oluşturmaktadır. Ticari hayatta rekabetin, işletmelerin verimini artırıcı, üretilen mal ve hizmetlerin kalitesini yükseltici fonksiyonları bulunmaktadır. Serbest piyasa ekonomisinde bir ürünün görünümü özel yasalar ile düzenlenmiyorsa herkes taklit etmekte serbesttir. Serbestliğin sınırını ise dürüstlük kuralı belirlemektedir[416]. Bu halde rekabet iyi niyet kuralları çerçevesinde kullanılacaktır. Aldatıcı hareket veya iyiniyet kurallarına aykırı hareketler sonucu ekonomik rekabetin kötüye kullanılması ile haksız rekabet oluşacaktır. Haksız rekabet sonucunda bireysel iktisadi menfaatler zarar görebileceği gibi, toplumun huzur ve sükunu da bu durumdan etkilenecektir[417].

TTK' da haksız rekabet halleri, TTK 57. madde de,

---

[413] Oytaç, **Marka**, s.60.
[414] Oytaç, **Marka**, s.67.
[415] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.572.
[416] Arkan**, İşletme**, s.287, Suluk, **Tasarım Hukuku,** s.649.
[417] Serdar Kale, **Haksız rekabet Hukukunda Eski Hale Getirme Davası (Tecavüzün Ref'i Davası)**, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2004, s.11.

- başkalarını veya onun emtialarını, iş mahsullerini, faaliyetlerini veya ticari işlerini yanlış, yanıltıcı, veya lüzumsuz yere incitici beyanlarla kötülemek,

- başkasının ahlaki ve mali iktidarı hakkında gerçeğe aykırı bilgi vermek,

- kendi kişisel durumu, işleri, emtiası, faaliyet veya işleri hakkında yanlış ve yanıltıcı bilgi vermek yada üçüncü kişiler hakkında aynı hareket etmek kaydıyla rakiplerine nazaran onları üstün durumda göstermek[418],

- paye, şahadetname veya mükafat almış gibi davranmak,

- üçüncü kişilerin yardımcılarını görevlerini ihlal etmeye sevketmek,

- başkasının imalat veya ticari sırlarını el geçirmek ve iyi niyete aykırı olarak öğrendiği sırları yaymak

- İmalat veya ticari sırlardan yararlanmak ve yaymak,

- rakipler arasında geçerli olan mesleki ve ticari iş hayatı koşullarına uymamak olarak sıralanmıştır.

Bu kapsamda haksız rekabetin en çok karşılaşılan türü olan iltibas (karışıklığa yol açma) ile emek ilkesi ön plana çıkmakta ve başkasının emeğinden haksız olarak yararlanma söz konusu olmaktadır[419]. İltibas yolu ile piyasada tanınan ve tutunan bir işletmenin ayırt edici işaret ve adları veya ürünün veya ambalajının görünümün aynısı veya benzeri yapılarak başkasının emeğinden haksız olarak yararlanma söz konusu olmaktadır. Diğer bir durumda ise ürünün görünümünde yanıltma yolu ile tüketiciler arasında karıştırmaya neden olunabilmekte, bir ürünün ticari başarısı ve ünü kullanılarak haksız rekabet oluşturulabilmektedir. Tüm bu durumlar tasarımlar yönünden karşılaşılabilecek haksız rekabet durumlarıdır[420].

1995 yılı öncesinde tasarımlar ilişkin özel bir düzenleme bulunmadığından tasarımlar haksız rekabet hükümleri uyarınca korunmakta idi. Fikri mülkiyet mevzuatı yapılırken de, TTK'nun haksız rekabete ilişkin hükümleri fikri mülkiyet hukuku ile haksız rekabete ilişkin hükümlerin birlikte uygulanması amacıyla yürürlükten kaldırılmamıştı[421]. Bu dönemde Yargıtay taklit edilen ürünlerin aynı

---

[418] Bu bendin kapsamına özelikle aldatıcı reklamlar girmektedir. Reklam serbest rekabetin en önemli araçlarından biri olduğundan, rekabet hakkının reklam yoluyla kötüye kullanılması ihtimali ile her zaman daha fazla karşılaşılmaktadır. Arkan, **İşletme**, s.296; Erdoğan Moroğlu, **"Karşılaştırmalı Reklam ve Yargıtay Kararları"**, Makaleler, Türkiye Garanti Bankası A.Ş Yayınları, 1999, s. 193.
[419] Kale, s.21.
[420] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 652-653.
[421] Keşli, s. 15.

şekilde üretilmesinin teknik zorunluluktan kaynaklanıp, kaynaklanmadığı ve tasarımlar arasındaki benzerliğin iltibas oluşturup oluşturmadığı yönünden değerlendirme yapmaktaydı[422]. Ancak tasarımlara ilişkin özel bir düzenleme olan EndTasKHK'nun yürürlüğe girmesi ile haksız rekabet hükümlerinin uygulama alanı da daralmıştır[423].

B- TESCİLLİ TASARIMLARIN HAKSIZ REKABET HÜKÜMLERİNE GÖRE KORUNMASI

Tescilli tasarımlar sahibine birtakım inhisari yetkiler vermektedir. Bu yetkilerin hak sahibinin izni olmaksızın kullanılması halinde tasarım hakkına tecavüz gerçekleşmiş olacaktır. Bu tecavüz fiili aynı zamanda haksız rekabette oluşturabilecektir. Bu durumda haksız rekabet korumasından yararlanmak mümkün hale gelecektir. Ancak tasarım mevzuatı koruması ürünün özgün şekli üzerinde fikri mülkiyet hakkını korurken, haksız rekabet hükümleri ile tüketicinin, rakip bir firmanın malını diğer bir firmanın sanarak satın alması, satın alma kararında iltibas oluşturma filinin engellenmesi amaçlanmaktadır[424].

Tescilli tasarımların haksız rekabet hükümleri ile korumadan yararlanması yönünden bir görüş, sınai hakları düzenleyen KHK'lar ile TTK'nun haksız rekabet hükümleri arasında genel kanun-özel kanun ilişkisi olduğunu ve özel kanunun öncelikli olarak uygulanacağını ve özel kanunlarda boşluk olması halinde genel kanuna dayanılarak bu boşlukların doldurulacağını savunmaktadır[425]. Diğer görüş ise, iki koruma modelinin ve korudukları menfaatlerin farklılıklarından yola çıkarak haksız rekabet hükümlerinin özel düzenlemelere göre ikinci derecede değil, gereğinde ve şartları mevcut ise birinci derecede uygulanacağını belirtmektedirler. Bütün bu durumlar bu iki koruma modelinin kümülasyonu anlamına gelmekle birlikte bu kurala bir sınır koymak gerekecektir[426].

---

[422] Y.11. HD., 28.06.1998 tarih, E.1987/8850, K.1988/4339 (Dönmez, s.288); Y. 11. HD., 27.01.1989 tarih, E.1988/1003, K.1989/326 (Camcı, **Endüstriyel Tasarım**, s.180); Şehirali, **"Tasarım",** s.18.
[423] Arkan, **İşletme, s.**297; Keşli, s.25; Suluk**, Tasarım Hukuku**, s.664.
[424] Suluk, **Tasarım Hukuku,** s.670.
[425] Cengiz, s.52; Saraç, s.218.
[426] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.33, Suluk**, Tasarım Hukuku**, s.670-671; kümülasyonun kabulü halinde hak sahibi şartları gerçekleşmiş ise her iki hükmü de uygulayabilecektir. Bu durumda usul

C- TESCİLSİZ TASARIMLARIN HAKSIZ REKABET HÜKÜMLERİ İLE KORUNMASI

Tescilsiz tasarımlar yönünden EndTasKHK bu tasarımların genel hükümlere göre korumadan yararlanacağını düzenlenmiştir. Bu kapsamda tescilsiz tasarımlar haksız rekabet mevzuatı ile korumadan yararlanabilecektir. Tasarımların haksız rekabet hükümleri ile korunabilmesi için yeni ve özgün olması gerekmekte olup, bu özgünlük ile tasarımın başka bir tasarımın taklidi olmaması kastedilmektedir[427]. Özgünlüğün tesbit edilmesinden sonra söz konusu tasarımlar arasında bir iltibasın bulunup bulunmadığı incelenecektir. Burada ortalama bir tüketicinin ürünleri karıştırma ihtimali olup olmadığına bakılarak değerlendirme yapılacaktır. Son olarak da önceki tasarım sahibinin sonraki tasarımın kendi tasarımının bir taklidi olduğunu ispatlaması gerekecektir. Burada haksız rekabet hükümleri ile doğrudan doğruya tasarımların korunmadığı ve haksız rekabet hükümleri ile korumanın tasarımların kullanılmasının haksız rekabet oluşturduğu durumlarla sınırlı bir koruma olduğu unutulmamalıdır[428].

Tasarım belli bir orjinaliteye sahip ve tescili de yapılmamış ise bu tasarımın taklidi tüketicilerin ürün kaynağı konusu da yanılmasına neden olabilecek durumdaysa bu halde haksız rekabet hükümleri ile koruma devreye girecektir. Ancak bu koruma tasarım mevzuatıyla sağlanan korumadan daha dar kapsamlı olacaktır[429].

Diğer yandan EndTasKHK' da koruma süre ile sınırlandırılmış ve koruma için tescil şart kılınmıştır. Buna karşın TTK'nun haksız rekabet hükümleri korumaya ilişkin bir süre ile sınırlamadığı gibi tescil gibi şekli işlemleri de şart koşmamıştır. Bu halde fikri mülkiyet hukukuna göre hiç tescili yapılmamış ürünlerin haksız rekabet

---

hukuku açısından bazı problemleri beraberinde getirebilecektir. Bu problemler karşısında ise özel hüküm düzenlemesine üstünlük tanınacaktır. Şehirali, **"Tasarım**", s. 9-10.

[427] Yasaman, "**Sınai Resim ve Modeller"**, s. 96; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 654; Yargıtay'ın konuya yönelik verdiği kararlarda yenilik ve özgünlük aramak konusunda tam bir netlik olduğu söylenemez. Bir kısım kararlarında yenilik ve özgünlük ararken, bir kısım kararlarında teknik zorunluluktan kaynaklanma ve benzetme ve buna bağlı olarak iltibasa neden olma gibi kriterleri dikkate alarak değerlendirme yapmıştır. Yargıtay verdiği bazı kararlarda da dava konusu ürünlerin yeni olup olmadığı veya harcıalem olup olmadığını değerlendirmeksizin, ürünlerin karışıklığa neden olacak şekilde üretilmesi halinde haksız rekabetin oluştuğu yönünde karar vermiştir.Y. 11. HD., 27.12.1996 tarih, E.1995/8218, K.1995/1196; Y. 11. HD., 25.11.1997 tarih, 1997/6736-8571 (Camcı, **Endüstriyel Tasarım**, s.193-196); Y. 11. HD, 07.07.1998 tarih, E.1998/5217, K.1998/5233 (FMR, S.2/2001, s. 212).

[428] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 654 vd.

[429] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 664.

hükümleri uyarınca korunması yönünden bir değerlendirme yapılmalıdır. Bu tür tasarımlara sınırsız bir koruma sağlamakla bu ürünlere sınırsız bir monopol kazandırılmış olacak ve tescilsiz tasarımlar tescili tasarımlara oranla daha iyi bir korumadan yararlanmış olacaklardır[430]. Bu durumda uygulamada tescilin gereksiz bir muamele olmasını ve tercih edilmemesi gibi bir anlayışı ortaya çıkaracaktır. Bu durum fikri mülkiyet korumasının amacıyla bağdaşmayacaktır[431]. Bu halde tescilsiz tasarımların haksız rekabet mevzuatıyla korunması için iltibas unsurunun bulunması aranacaktır ve harcıalem tasarımlar yani herkes tarafından bilinen tasarımları herkes kullanabileceğinden haksız rekabet hükümlerinden yararlanması mümkün olmayacaktır.

D- KORUMA SÜRESİ DOLMUŞ TASARIMLARIN HAKSIZ REKABET HÜKÜMLERİ İLE KORUNMASI

Tasarımların tescille korunmaları belirli süreler ile sınırlandırılmıştır. KHK'da belirtilen koruma süresinin sona ermesi ile birlikte bu tasarımlar toplumun yararına sunulacaktır. Artık bu ürünler üçüncü kişiler tarafından taklit edilebilecektir. Ancak koruma süresi sona ermiş bir tasarımın rakipleri tarafından hiçbir emek harcamaksızın taklit edilmeleri başlı başına haksız rekabet olarak değerlendirildiğinde, bu tasarımlar hiçbir zaman toplumun yararına sunulamayacaktır. Bu durum ise fikri mülkiyet haklarının korunma amacına aykırıdır. Bu halde değerlendirme yapılırken kamuoyunun yanıltılıp, yanıltılmadığı dikkate alınmalıdır. Eğer üçüncü kişiler bu tasarımların kendilerince geliştirildiğini ileri sürerek tüketicilerin yanıltılmasına neden olmuşlar ise bu halde haksız rekabet koruması devreye girecektir[432].

---

[430] Keşli, s.17; Aslan,A, s.25.
[431] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.675.
[432] Suluk, "**Kümülatif Koruma**", s.54-55; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.675.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TASARIMLARIN ULUSLARARASI TESCİLİ VE KORUNMASI

I - GENEL OLARAK

Fikri mülkiyet hakları sosyal, kültürel ve ekonomik yönden önem arzederler. Özellikle ekonomik boyutları ele alındığında dünya ticaretinin büyümesinde ve gelişiminde önemli bir yere sahip oldukları açıktır. Dünyada teknolojide yaşanan gelişmeler fikri mülkiyet haklarının da kolaylıkla ihlal edilmesine zemin hazırlamıştır. Bu durum uluslararası ticarette pay elde etmek için büyük emek ve yatırımlar yapan ülkeleri olumsuz yönde etkilemiştir. Ülkeler yatırım yapacakları ülkelerde fikri mülkiyet haklarının korunup korunmadığına dikkat etmekte ve buna göre yatırımlarını yönlendirmeye başlamışlardır. Ticarette yaşanan bu gelişmeler ülkeleri menfaatlerini korumak için fikri mülkiyet haklarının korunması yönünde çalışmalar yapmaya sevketmiştir. Ticari kaygılarla yapılan ulusal düzenlemelerle fikri mülkiyet hakları korunmaya çalışılmış ancak bu yeterli olmamıştır. Bu durum ülkeleri fikri mülkiyet haklarının uluslararası boyutta korunması için anlaşmalar yapmaya yöneltmiştir.

Ülkeler yaptıkları ikili ve çoklu anlaşmalar ile fikri mülkiyet alanındaki mevzuatlarındaki farklılıkları gidermeye ve hukuk düzenlerini birbirlerine yaklaştırmaya çalışmışlardır. Fikri mülkiyet haklarından biri olan tasarımların korunması ve tescili konusunda da ülkeler arasında yaşanan mevzuat uyumsuzlukları ve farklılıklar uluslararası düzenlemelerle giderilmeye çalışılmıştır. Tasarımların tescili ve korunmasına yönelik az da olsa hükümler içeren Paris Sözleşmesi, Bern Sözleşmesi ve TRIPs ile fikri mülkiyet haklarının uluslararası boyutta kazanmasına yönelik önemli adımlar atılmıştır. Bunları takip eden tasarımların uluslararası sınıflandırmasına yönelik Locarno Sözleşmesi ve tasarımların tescili ve korunmasına yönelik usulü düzenlemeler içeren Lahey Sözleşmesi önem arzeden uluslararası sözleşmelerdendir. Tasarımlar yönünden bölgesel alanda korumada önem arzeden gelişme ise AB' de yapılan çalışmalar neticesinde ortaya çıkan Topluluk tasarım hakkıdır.

Fikri mülkiyet haklarında esas olarak ülkesel koruma ilkesi kabul edilmiştir. Yani bir fikri mülkiyet hakkı hangi ülke ya da ülkelerde tescil edilmiş ise o ülkede korumadan yararlanacaktır. Fikri mülkiyet haklarının uluslararası tescili ile bu hakların uluslararası düzeyde korunması kavramları farklı olup, bugün hala ülkesellik ilkesi geçerliliğini sürdürmektedir. Bugün uluslararası koruma ve tescilde önemli mesafeler katedilmiş olsa da, bu anlamda bir dünya patentinden, ya da dünya tasarımından bahsetmek mümkün değildir. Bu anlamda evrensellik ilkesi geçerli olmamakla birlikte bölgesel düzeyde çalışmaların olduğu görülmektedir. AB düzeyinde yapılan çalışmalarla Topluluk markası ve Topluluk tasarımına ilişkin koruma, üye ülkelerin hukuklarından bağımsız olarak Topluluk hukuku çerçevesinde gerçekleştirilmektedir[433].

II- PARİS SÖZLEŞMESİNE GÖRE TASARIMLAR

Sınai hakların uluslararası alanda korunmasını hedefleyen ilk uluslararası sözleşme[434] olan Paris Sözleşmesi 1883 yılında imzalanmıştır[435].

1958 yılında Lizbon'da yapılan değişiklikle endüstriyel tasarımların Birliğe üye tüm ülkelerde korumadan yararlanacağı ve bu korumanın kapsamı belirtilmiştir. Bu korumanın kapsamı, niteliği ve şartları ise üye ülkelerce belirlenecektir[436]. Bu hüküm uyarınca bir tasarım bir ülkede korunurken, başka bir ülkede korunmayabilecek olup, tasarımın hükümsüzlüğüne de her üye ülke kendi mevzuatına göre karar verecektir[437]. Ayrıca sınai tasarımların kullanmama veya benzerlerinin ithali nedenlerine dayanılarak koruma kapsamı dışına bırakılamayacağı[438] belirtilmiştir. Bu hüküm, üye ülkelerin endüstriyel tasarımları kullanma zorunluluğu getiren

---

[433]Cahit Suluk, "**Tasarımların Uluslararası Başvurusu, Tescili ve Korunması**", www.turkhukuksitesi. com. (24.04.2006), s.1.
[434] Arkan**, Marka I**, s.30; Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**; s.71, Arıkan, **Sınai Tasarımlar**, s.79.
[435] Sözleşme metni 1900 yılında Brüksel'de, 1911'de Washington'da, 1925'de La Haye' de, 1958 Lizbon'da ve 1967'de Stockholm'de değiştirilmiştir. Bu sözleşmeye 169 ülke taraftır. www.turkpatent.gov.tr- (10.04.2007). Sözleşme metni için bkz. www.wipo.int/treaties /en/ip/ paris/ trtdocs _wo020.html. (20.04.2007).
[436] Lizbon Metni m.5. Paris Sözleşmesinin metninin Türkçe çevirisi için Oytaç**, Marka**, s.538 v.d'dan yararlanılmıştır.
[437] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.104.
[438] Lizbon Metni 5/B.

düzenlemeler yapmalarını engelleyici bir düzenleme olduğu yönünde eleştirilmiştir[439].

Korumanın asgari şartlarının belirlenmesi, rüçhan hakkı[440], eşit muameleye tabi tutulma ilkesi[441] sözleşmenin temel ilkeleri olarak tüm üye ülkelere uygulanacağı kabul edilmiş olup, uluslararası sergilerde sergilenen belli ürünlere sağlanan geçici korumadan sınai tasarımların da yararlanacağı düzenlenmiştir[442]. Sözleşmeyle sağlanan asgari haklar ve eşit muamele ilkesi, ülkesellik ilkesinin bir istisnası gibi algılansa da her iki ilke aynı nitelik arzetmekte olup, her iki ilkenin sağladığı koruma uyarınca tasarımlar yine ülke içerisinde koruma göreceklerdir[443].

Sözleşmede tanınan rüçhan hakkı ile sözleşmeye taraf olan ülkelerden herhangi birinde ilk defa sınai mülkiyet hakkına ilişkin bir başvurunun yapılmasının ardından belirlenen (patent, faydalı model için 12 ay, marka ve tasarımlar için 6 ay) süreler içerisinde, sözleşmeye üye ülkelerden diğerinde ayrı bir başvuru yapılması halinde, sonraki tarihli başvuru, ilk defa yapılan başvuru ile aynı tarihte yapılmış kabul edilecektir[444]. Bu ilke, anılan süreler içinde üçüncü kişiler tarafından yapılan başvuruların, değerlendirme açısından rüçhan hakkı sahibinin önüne geçmesine engel olmaktadır. Ayrıca tasarımlar için öngörülen 6 aylık süre içerisinde diğer kişiler tarafından yapılan başvurular veya açıklamalar rüçhan hakkını kullanan başvuruların yeniliğini etkilemediği gibi hükümsüzlüğüne de neden olmayacaktır[445]. Bu düzenleme aynı zamanda başvuru sahibinin endüstriyel tasarımı için, çeşitli ülkelerde başvuruda bulunma isteği halinde, hangi ülkede başvuruda bulunmak istediğine karar vermesi için ilk başvuru tarihinden itibaren 6 aylık bir karar verme süresine sahip olmasını sağlamaktadır[446].

---

[439] Arıkan, **"Sınai Tasarımlar"**, s.79; Yalçıner, s.6.
[440] Stockholm Metni m.4 (Oytaç, **Marka**, s.539-542).
[441] Stockholm Metni m. 2 (Oytaç, **Marka**, s.538).
[442] Arıkan, "**Sınai Tasarımlar",** s.79; Tekinalp**, Fikri Mülkiyet**, s.76; Suluk, **Tasarım Hukuku**, s. 105.
[443] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.54.
[444] Stocholm metni m.4 (Oytaç, **Marka**, s.539-542).
[445] Yalçıner, s.6; Ayşe Saadet Arıkan, "**Genel Nitelikli Çok Taraflı Uluslararası Sözleşmeler, Anlaşmalar ve Örgütler**", DPT 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Fikri ve sınai haklar özel İhtisas Komisyonu raporu, www.ekutup.dpt.gov.tr/hukuk/oik438 (12.03.2005), s.51.
[446] Yalçıner, s.6.

Eşit muameleye tabi tutulma ilkesi uyarınca; sözleşmeye üye ülkelerden her biri, diğer üye ülke vatandaşlarına, kendi vatandaşlarına tanıdığı hakları aynen tanımakla yükümlü tutulmuştur. Sözleşmede sağlanan haklardan yararlanmak için, Sözleşmeye üye ülke vatandaşının, himaye istenen ülkede ikamet etmesi veya gerçek ve etkin sınai veya ticari müesseseye sahip bulunması da aranmayacaktır[447].

Sözleşmede sınai resim ve modeller koruma konuları arasında sayılmakla birlikte bunların tanımına yer verilmemiştir. Ancak Sözleşmenin 5. maddesinde tasarımların Paris Sözleşmesine üye ülkelerin tamamında hukuki korumadan yararlanacağı düzenlenmiştir. Ancak koruma türüne yönelik bir düzenleme bulunmadığından bu sözleşme ile sağlanacak olan korumanın sui jeneris bir koruma niteliği arzedeceği, korumada hangi mevzuatın tercih edileceği konusunda ise seçimin üye ülkelere bırakıldığı gözlemlenmektedir[448].

Türkiye ilk kez Paris Sözleşmesinin 1925 yılında değiştirilen metnini benimsemiş olup, 1967 tarihli Stockholm metnini[449] ise çekince koyarak kabul etmiştir. Bu çekinceleri ise 1994 yılında 94/5903 tarihli karar[450] ile kaldırmıştır.

III- BERN SÖZLEŞMESİNE GÖRE TASARIMLAR

Fikri hakların korunma ilkelerini tespit eden en eski belge[451] olan Bern Sözleşmesi[452] 1886 yılında imzalanmıştır. Sözleşme metni 1928 Roma, 1948 Brüksel, 1967 Stockholm ve 1971-1979 Paris değişikliklerine uğramış ve halen WIPO tarafından değişiklik çalışmalarının devam ettiği belirtilmektedir[453]. Türkiye Bern Sözleşmesinin 1979 tarihli Paris değişikliğine katılmıştır[454].

---

[447] Stockholm Metni m.2 (Oytaç, **Marka**, s.538).
[448] Pierre Mague, "**The International Propection Of Industrıal Desing Law",**University Of Baltimore Law Review, Symposium on Industrıal Desing Law And Practice, V.19, No: 1-2(Fall1989/Winter 1990), s.393 (Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.105).
[449] RG, 22.11.1975, S.15418.
[450] RG, 23.09.2004, S.12206.
[451] Arıkan, "**Sınai Tasarımlar**", s.80; Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.76.
[452] Sözleşme metni için bkz. www.wipo.int/treaties/en/ip/berne/trtdocs_wo001.html. (20.04.2007).
[453] Arıkan ,"**Sözleşmeler**", s.96.
[454] RG. 12.07.19955, S. 22341.

Sözleşmede "tatbiki sanat eserleri" ifadesi kullanılmış olup, bu ifade ile estetik niteliği olan tasarımlar kastedilmiştir[455]. Bu kapsamda el işleri, küçük sanat eserleri, süsleme sanat ürünleri, tekstil, moda tasarımları güzel sanat eseri olarak nitelendirilmiştir. Ayrıca sözleşmede krokiler, resimler, maketler, tasarımlar gibi ürünlerin endüstriyel model ve resim olarak kullanılmasının bu ürünlerin fikir ve sanat eseri olma özelliğini etkilemeyeceği vurgulanmıştır[456].

Sözleşmenin 1948 tarihli Brüksel düzenlemesi ile sınai desen ve modellerle ilgili koruma kapsam ve sınırlarının saptanması üye ülkelere bırakılmıştır. 1967 tarihli Stockholm değişikliği ile de koruma talep edilen ülkede sınai desen ve modellerin korunmasına yönelik bir kanun bulunmaması halinde eserin artistik eser olarak koruma göreceği[457] düzenlenmiştir. Ayrıca sözleşme koruma süresine ilişkin olarak önceleri bu sürenin koruma talep edilen ülkenin kanuna göre tayin edileceğini belirtmiş, ardından 1967 Stockholm değişikliği ile "artistik eser sayılan tatbiki sanat eserlerinin koruma süresinin Birlik üyesi ülke kanunlarına göre belirleneceğini ve bu korumanın eserin yaratılmasından itibaren 25 yıldan az olamayacağını[458]" düzenlemiştir.

Bu sözleşmede düzenlenen hükümler ile Paris sözleşmesinden farklı olarak sınırlı çerçevede de olsa endüstriyel tasarım korumasının esasına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır[459].

IV- TRIPS'E GÖRE TASARIMLAR

Fikri ve sınai hakların korunmasına yönelik ülkeler arasındaki farklılıkların ticari hayatta kendini önemli ölçüde hissettirmeye başlaması beraberinde ülkeler arasında ekonomik ilişkilerde gerginlikleri ortaya çıkarmıştır. Bu durum ülkeleri uluslararası alanda ortaya çıkabilecek ticari anlaşmazlıkların sistematik şekilde çözümü ve ülkeler arasında fikri ve sınai mülkiyet alanda hukuki müeyyidelerde birlik oluşturma çabasına yöneltmiştir[460]. Bu amaçlarla bir araya gelen ülkeler ticaretle ilgili bir

[455] Arıkan, "**Sınai Tasarımlar**", s.80.
[456] Beşiroğlu, s.115.
[457] Stockholm Metni m.2/7.
[458] Stockholm Metni m.7/4.
[459] Arıkan, "**Sınai Tasarımlar**", s.81; Yalçıner, s.7
[460] Kılıçoğlu, **Sınai Haklar**, s.24.

kurallar bütünü olan GATT (General Agreement on Tariffs and Trade) anlaşmasını oluşturmuşlardır.

GATT'da Uruguay'da gerçekleştirilen değişikliklerle fikri ve sınai haklar konusunda bir takım düzenlemeler getirilmiş ve anlaşmanın bu şekline de "Ticaretle Bağlantılı Fikrî Mülkiyet Hakları Anlaşması" anlamına gelen TRIPs (Agremeent On Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) adı verilmiştir. 1 Ocak 1995' te yürürlüğe giren bu sözleşmeyi Türkiye, Dünya Ticaret Örgütü Sözleşmesi dolayısıyla diğer ekler yanında I C eki olarak kabul etmiştir[461].

Uluslararası düzeyde fikri mülkiyet alanında kabul edilen en kapsamlı anlaşma olan TRIPs ile uluslararası ticaretteki engellerin ortadan kaldırılması, fikri mülkiyet haklarının uygulanmasına ilişkin usul ve önlemlerin yasal ticaretin önünde engel teşkil etmesinin önüne geçilmesi için fikri mülkiyet alanında asgari standartların belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu sözleşme fikri mülkiyet haklarının kapsamı, tanıma şartları, koruma şekilleri ve etkin korumanın nasıl sağlanacağı yönündeki düzenlemelere de yer verdiğinden, bu yönüyle Paris ve Bern sözleşmelerinden farklılık gösterir[462].

TRIPs'te sınai tasarım kavramının tanımı yapılmamış ve bu kavram sınai resim ve modelleri kapsayan bir üst kavram olarak kullanılmıştır[463]. Sözleşmede uluslararası antlaşma gereklerini yerine getirme, eşit muamele ve en fazla müsaadeye mahzar ülke[464] kuralı, hakkın tüketilmesi ilkesi, fikri ve sınai hakların kötüye kullanılmasının engellenmesi ve rekabetin korunması ve uyuşmazlıkların çözümüne yönelik düzenlemeler yer almaktadır.

Sınai tasarımlar hakkında esasa ilişkin düzenlemeler ise, TRIPs'in ikinci kısım 4. bölümünde yer almakta olup, sınai tasarım konusunda sadece iki madde ayrılmıştır. Bunun nedeni olarak sınai tasarımlar konusunda farklı yaklaşımlar ve düzenlemeleri bulunan ülkeler arasında ortak bir nokta bulmanın güçlüğü ve sınai tasarımların

---

[461] RG, 25.02.1995, S. 22213.
[462] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.109.
[463] Arıkan, "**Sınai Tasarımlar**", s. 102.
[464] Bu kural "Üçüncü ülke vatandaşlarına fikri ve sınai haklar konusunda tanınan tüm avantajların, otomatik olarak GATT'ın TRIPs metnine taraf olan tüm ülke vatandaşlarına da tanınması" anlamına gelmektedir. Arıkan, "**Sınai Tasarımlar**" s.97.

yetersiz korumasının ticarete getirdiği olumsuz etkilerin dünya ticaretinde yer alan diğer sorunlara oranla daha küçük boyutta olması gösterilmektedir[465].

TRIPs'in sınai tasarımları düzenleyen 25. maddesinde koruma şartları, yenilik ve orjinallik olarak belirlenmiş ve sözleşmede tanımları yer almayan bu iki şartın birlikte bulunması aranmamıştır. Sınai tasarımların koruma süresi 10 yıl olarak belirlenmiş ve tasarım hakkı sahibinin üçüncü kişilere karşı sahip olduğu hak ve yetkiler sıralanmıştır. Bu yetkiler çerçevesinde hak sahibi taklit ürünlerin satımını, üretimini ve ithalini engelleyebilecektir. Yine TRIPs ile teknik ve fonksiyonel özelliklerin zorunlu kıldığı tasarımların hukuken korunamayacağı düzenlenmiştir[466]. Sözleşmede tekstil tasarımlarına önem verilmiş ve üye ülkelere tasarımı tescille koruma zorunluluğu getirilmemiştir. Tescilsiz tasarımlar konusunda ise özel düzenleme yapıp yapmamak konusunda üye ülkeler serbest bırakılmıştır[467].

V - LA HAYE SÖZLEŞMESİNDE TASARIMLARIN TESCİLİ

Tasarımların uluslararası tesciline ilişkin La Haye Sözleşmesi 1925 yılında 25 ülke tarafından imzalanmış ve 1928 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşmenin 1934 Londra ve 1960 tarihli Lahey olmak ve 1999 tarihli Cenevre[468] olmak üzere 3 metni bulunmaktadır.

Lahey sistemi adı verilen bu sistem ile tek bir prosedür, tek bir başvuru, tek bir ücret ile seçilen ülkelerde tescil yoluyla koruma sağlamak, tek bir başvuruyla, aynı etkiye sahip bir tescil sistemi kullanarak işlemleri daha kolay hale getirmek amaçlanmıştır[469]. Ancak üye ülke mevzuatlarının birbirinden önemli farklılıklar içermesi, bazı ülkelerin tasarımların tescilinde esasa ilişkin incelemeyi kabul ederken, bir kısmının incelemesiz sistemi kabul etmiş olması, başvurudan önce yeni sayılma sürecinin kabul görmemesi gibi etkenler tasarım başvurularının kolaylaştırılmasını sağlayan bu anlaşmanın başarısını olumsuz yönde etkilemiştir. Bu durum üye ülkeleri Lahey anlaşmasında değişiklikler yapmaya yöneltmiştir. 1999

[465] Arıkan, **7. Beş Yıllık Kalkınma Planı**, s.98.
[466] TRIPS m.26/1.
[467] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.110.
[468] Sözleşme metni için bkz. www.wipo.int/hague/en/legal_texts/hague_common_regulations.html. (20.04.2007).
[469] Guerra, "**The Hague Agreement**", Slayt; bkz. Lahey Anlaşmasının Cenevre Metnine Katılımına İlişkin Bilgiler, www.tpe.gov.tr/portal/default (20.04.2007).

yılında toplanan Diplomatik Konferans ile Cenevre metni ve Cenevre Metninin Uygulanmasına Dair Yönetmelik kabul edilerek Lahey anlaşmasındaki olumsuzluklar giderilmeye çalışılmıştır[470].

Türkiye bu sözleşmenin 1999 tarihli Cenevre Metnine katılmıştır. Türkiye'nin Lahey anlaşmasının Cenevre Metnini uygulamaya geçiş tarihi 1/1/2005 olarak belirlenmiş ve bu tarih itibariyle TPE uluslararası başvuru alma işlemlerine başlamıştır[471].

Lahey Sözleşmesinde tasarım hakkı başvurusu, yayımlanma gibi usuli ve şekli konular düzenlenmektedir[472].

Tescille ilgili bütün işlemlerin tek bir merkezden yürütülebilmesi ve bütün kayıtların tek bir merkezde tutulmasını sağlamak da WIPO nezdinde oluşturulan uluslararası tescil bürosu tarafından gerçekleştirilecektir. Başvuru için geçerli dil İngilizce ve Fransızca olarak belirlenmiştir[473]. Genel uygulamalara bakıldığında, endüstriyel tasarım koruması verildiği ülkenin sınırları içerisinde geçerlidir ve birden fazla ülkede koruma elde etmek için her ülkeye ayrı ayrı başvuru yapılması gereklidir. Yani her bir ülke için yapılacak başvuru, ayrı dil, ayrı vekil, ayrı para birimleri ile ayrı ücretler anlamına gelmektedir. Oysa ki Lahey sistemiyle, yapılacak uluslararası bir başvuruyla tek bir form doldurularak bu formda koruma talep edilen ülkelerin belirlenmesiyle o ülkelerde koruma sağlama imkanı elde edilmektedir. Ancak koruma istenen ülkede bu sistemin bir üyesi olmalıdır[474].

Başvuru hakkına sahip olmak için, sözleşmeye taraf devlet vatandaşı veya bu devletlerden birinin vatandaşı olmamakla birlikte, sözleşmeye taraf olan bir devlette geçici veya kalıcı ikameti bulunan veya sınai veya ticari bir kuruluşu bulunan herhangi bir gerçek ya da tüzelkişi olmak yeterlidir. Başvuru doğrudan Uluslararası

---

[470] Suluk, "**Uluslararası Tescil**", s.3.
[471] Türkiye'nin bu Anlaşmaya katılımının uygun bulunduğuna dair 5117 Sayılı Kanun 14 Nisan 2004 tarih ve 25433 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Lahey Anlaşması'nın Cenevre Metni'ne 1/1/2005 Tarihinden Geçerli Olmak Üzere Katılmamız Hakkında 2004/7849 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ise 23 Eylül 2004 tarih ve 25592 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. www.turkpatent.gov.tr-(14.04.2007).
[472] Tekinalp, **Fikri Mülkiyet**, s.600; Arıkan, **7. Beş Yıllık Kalkınma Planı**, s.97.
[473] Cenevre Metni m.5, Endüstriyel Tasarımların Uluslararası Tesciline İlişkin Lahey Anlaşmasının Cenevre Metninin Uygulanmasına Dair Yönetmelik Kural 6, www.hukuki.net.com/kanun/5117.15 text. asp (20.02.2007).
[474] Guerra, "**The Hague Agreement**", Slayt.

Büro'ya yapılabileceği gibi, TPE aracılığı ile de yapılabilir. Lahey sistemi çerçevesinde uluslararası başvuru yapabilmek için, ulusal başvuru veya tescil şartı yoktur[475]. Bir başvuruya en fazla 100 tasarım konu olabilir. Ancak bunların Locarno sınıflandırmasına göre aynı sınıfta yer alması gerekmektedir[476].

Uluslararası başvurunun yapıldığı tarih tescil tarihi olarak esas alınır[477]. Eğer başvuru uluslararası büronun eline geçmiş, ancak başvuruda aranan zorunlu ek içeriklerde eksiklik ya da yanlışlık var ise bu halde tescil tarihi bu hususların düzeltilerek uluslararası büronun eline ulaştığı tarih olacaktır[478]. Tasarımlar uluslararası büro tarafından tescil edilecek ve Uluslararası Tasarım Bülteninde (International Designs Bulletin)'de yayımlanacaktır[479].

Erteleme ise maksimum, başvuru tarihinden itibaren veya rüçhan talebi varsa rüçhana konu başvurunun başvuru tarihinden itibaren 30 aydır[480]. Koruma talep edilen ülke eğer erteleme sistemini kabul etmeyen bir ülke ise bu durumda Uluslararası Büro erteleme talebini kabul edemeyecektir[481].

Uluslararası tescile konu bir endüstriyel tasarım veya tüm tasarımlar akit taraf bir devletin ulusal kanununa göre tasarım koruması için öngörülen şartlara haiz olmaması halinde, belirlenmiş olan herhangi üye ülkenin Ofisi söz konusu üye ülkede o tasarımın uluslararası tescilinden doğan sonuçlarını kısmen veya tamamen reddedebilir. Ancak hiçbir Ofis uluslararası tescile konu tasarımın "Cenevre Metni ve Yönetmelikte" belirlenen başvuruya ilişkin şart ve biçime ilişkin şartların üye ülke mevzuatına göre belirlenen şartlardan ilaveler ve farklılıklar gösterdiği nedeniyle kısmen veya tamamen reddedemez[482].

---

[475] Cenevre Metni m.3 Uluslararası başvuru yapma hakkı, m.4/1(a) dorudan ve dolaylı başvuru, anlaşma dolaylı ve doğrudan başvuruyu kabul etmekle Madrid Anlaşması ve Madrid Protokolünden farklı bir yön izlemiştir. Guerra**,** "**The Hague Agreement",** Slayt**.**

[476] Guerra, "**The Hague Agreement**", Slayt**.**

[477] Doğrudan başvuru yapılması halinde uluslararası büronun başvuruyu aldığı tarih esas alınacaktır. Dolaylı başvuru halinde ise bu başvurular 1 ay içinde Uluslararası Büroya gönderilmelidir. Bu halde başvuru tarihi ulusal ofisin bu başvuruyu aldığı tarih olarak kabul edilecektir. Guerra, "**The Hague Agreement**", Slayt**.**

[478] Cenevre Metni, m.2(a), (b).

[479] Cenevre Metni m.10.

[480] Cenevre Metni , m. 11/1.

[481] Guerra, "**The Hague Agreement**", Slayt**.**

[482] Cenevre Metni m.12/1.

Uluslararası tescil, tescilin verildiği tarihten itibaren belirlenmiş olan üye ülkede, o üye ülkenin mevzuatına göre koruma hakkı sağlanması için yapılan herhangi bir normal başvurunun sağladığı aynı etkiyi gösterir. Uluslararası tescilin koruma süresi ise, uluslararası tescil tarihinden itibaren 5 yıl olarak belirlenmiştir. 5' er yıllık yenileme dönemleri ile birlikte koruma süresi azami 15 yıla kadar uzatılabilecektir[483].

Mevzuatlarında yenilik incelemesi öngören ülkeler hariç uluslararası büro, yapılan başvurunun Sözleşme ve Yönetmelikte belirtilen şartlara uygunluğunu kontrol etmekte, sözleşmenin uygulanması yönünden özel bir görev üstlenmemektedir[484].

VI- LOCARNO SÖZLEŞMESİNE GÖRE SINIFLANDIRMA

Tasarımların uluslararası sınıflandırılması ve bu konuda üye ülkeler arasında birlik sağlanması amacıyla 1968 yılında imzalanan Locarno sözleşmesi, 1971 yılında yürürlüğe girmiştir. Türkiye'de bu sözleşmeye taraftır[485].

Tasarım tescilinde kolaylık ve uyumu sağlamanın amaçlandığı[486] bu sözleşmeyle 32 sınıf ve 223 alt sınıf listesi oluşturulmuş, ikinci bölümde ise 6250 eşyanın alfabetik listesi verilmiştir. Son kısımda ise açıklayıcı notlar yer alan sözleşmeye taraf olan ülkeler sınıflandırmayı resmi işlemlerinde dikkate almak zorundadırlar. Ancak sözleşme korumanın niteliği ve kapsamı konusunda üye ülkeleri özgür bırakmıştır[487]. Tasarımların sınıflandırmasında ortak bir sistem oluşturmayı taahhüt eden üye ülkeler, sözleşme ile belirlenen sınıflandırmayı asli ya da yardımcı bir sistem olarak seçme özgürlüğüne de sahiptirler[488].

---

[483] Cenevre Metni m.14/1, m.17/1,2,3.
[484] Arıkan, "**Sınai Tasarımlar**", s.81.
[485] RG. 22.08.1997, S. 23088 (Mükerrer).
[486] Kılıçoğlu, **Sınai Haklar**, s.23.
[487] Banu Gündoğan/Fatma Korkut/Çiğdem Erbuğ/Gülay Hasdoğan/Kaan Dericioğlu, "**Endüstriyel Tasarımlar**", DPT 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu, www.ekutup.dpt.gov.tr/hukuk/oik542 (20.03.2007), s.98.
[488] Şehirali, "**Sınai Haklar Ön Raporu**" s.41; Arıkan, **7. Beş Yıllık Kalkınma Planı**, s.98; Yalçıner, s.9.

VII- WIPO ANLAŞMASI

WIPO, 1967 yılında Stockholm'de imzalanan bir sözleşme ile kurulmuş olup, temelleri 1883 tarihli Paris Sözleşmesi ve 1886 tarihli Bern Sözleşmesine kadar dayanmaktadır. Türkiye'nin[489] 1975 yılında taraf olduğu bu anlaşmaya, bugün itibari ile üye ülke sayısı 184'dür[490].

Bu anlaşmayla kurulan WIPO'nun (Dünya Fikri Haklar Örgütü) amacı, ülkeler ve diğer uluslararası örgütlerle işbirliği yaparak fikri hakların korunması ve fikri haklarla ilgili Birlikler (Paris, Bern) arasında idari işbirliği sağlamaktır. Görevleri ise; uluslararası sözleşme ve anlaşmaların düzenlenmesi, ulusal düzenlemelerin çağdaş hale getirilmesi, gelişmekte olan ülkelere bu konu ile ilgili teknik yardım sağlanması, konuyla ilgili bilgi derlenmesi ve bunun dağıtılması, buluşlar, markalar ve endüstriyel tasarımlar gibi sınai hakların değişik ülkelerde korunması amacıyla talep halinde gerekli hizmetin ve desteğin sağlanması olarak sayılabilir[491].

Fikri mülkiyet haklarının korunmasına yönelik dünyada çalışmalar yapan WIPO, bu haklara ilişkin birçok anlaşmayı hazırlamakta ve yürütülmesinde görev yapmaktadır. Bu kapsamda Lahey ve Locarno Sözleşmeleri WIPO tarafından hazırlanmış ve bu sözleşmelerin yürütülmesi de bu örgüt tarafından gerçekleştirilmektedir. WTO ile yaptığı TRIPs' in uygulanmasına yönelik işbirliği anlaşması da uluslararası örgütlerle yaptığı çalışmalardandır[492].

VIII- TOPLULUK TASARIMI

A- GENEL OLARAK

Fikri mülkiyet haklarına sağlanan koruma ülkeseldir. Bu ilke uyarınca hak sahibi tasarım hakkının tescil edilen ülke sınırları içinde korunmasını sağlayabilecektir. Hak sahibi diğer ülkelerde korumadan yararlanabilmek için her ülkede ayrı ayrı tescil yaptırmak zorunluluğunda kalmaktadır. Bu ilke özellikle AB' ye üye ülkeler arasında ticaretin gelişmesinde önemli bir engel olarak görülmüştür. Bu durum Birlik üyesi

---

[489] RG, 19.11.1975, S.15417.
[490] www.wipo.int/members/en. (20.04.2007).
[491] Arıkan, **7. Beş Yıllık Kalkınma Planı**, s.50.
[492] Suluk, Tasarım Hukuku, s.115-116.

ülkeleri mevzuatların uyumlaştırılmasına yönelik çalışmalar yapmaya yöneltmiştir. Bu amaçla tasarımlara yönelik ilk çalışma 1959 yılında başlatılmış ve 1962 yılında hazırlanan raporla üye ülke mevzuatlarında yer alan farklılıkların uyumlaştırılması ve ortak pazarın iyi işlemesi için uyumlaştırmanın gerekliğine dikkat çekilmiştir.

1991 yılına kadar süre gelen çalışmaların ardından üye ülkelere yönelik önerilerden oluşan Green Paper yayınlanmıştır. Bu önerilere dayanılarak tasarımlar için etkin bir hukuki koruma sağlanması, Topluluk içi ticarette negatif etkinin ortadan kaldırılması ve toplulukta tasarımlara ilişkin mevzuatların uyumlaştırılması amacıyla 1993'te Topluluk Yönerge ve Tüzük tasarıları yayımlanmıştır. Yönerge birtakım değişiklikler ve eklemelerle 1998' de yürürlüğe girmiş, 6/2002 sayılı Tasarım Tüzüğü'nün de 6 Mart 2002 tarihinde yürürlüğe girmesiyle birlikte AB'de Topluluk Tasarım Hakkı adında yeni bir hak doğmuştur

Paralel düzenlemeler içeren Yönerge ve Tüzük ile tasarımlar bakımından yeknesak bir koruma sistemi oluşturulması ve Avrupa Topluluğu Anlaşması doğrultusunda ticaretin önündeki engellerin kaldırılması amaçlanmıştır[493].

Yönerge ve Tüzük yürürlüğe girmeden önce Avrupa Topluluğu Mahkemesi' nin kararları genelde yedek parça tasarımlarının korunmasına yönelik yaşanan sorunlar konusundadır. ATM 1988 tarihli Maxicar v. Renault davasında "tasarım hakkı sahibinin motorlu taşıtlar ile ilgili üretilen aksesuarların üçüncü kişiler tarafından üretilmesi, satılması ve ortak pazar bünyesinde pazarlanmasına engel olabileceğini ve tasarım hakkının konusu ile ilintili parçaların ithalatının, ihracatının ve kendi rızaları dışında diğer üye devletlerde üretilmesini engellemesinin tasarım hakkının özünü veya konusunu" oluşturduğu vurgulanmaktadır[494]. Yine Volvo v. Geng davasında da aynı hususlar tekrarlanmış ve tasarım hakkının özü ve spesifik

---

[493] Suluk; üye ülkeler arasındaki farklılıkların ticaret ve rekabetin gelişmesinin önünde engel oluşturduğu, tek başvuru ile tüm üye ülkelerde geçerli bir tasarım hakkı korumasının sağlanması ve tasarıma yatırımların teşvik edilerek sanayinin gelişmesinin sağlanması açısından Tasarım Tüzüğü'nün gerekli bir düzenleme olduğunu ifade etmektedir. Suluk, **Topluluk Tasarımı**, s.201; Cahit Suluk, "**Avrupa Topluluğu Hukukunda Tasarımların Korunması**", www.abchukuk.com- (23.03.2007), s.1.

[494] Söz konusu karar Özcan, s.121 aynen alınmıştır. ATM kararlarında yedek parça sorununa rekabet hukuku açısından ele almış ve lisans sahibinin üçüncü kişilere lisans verme zorunluluğu olmadığı yönünde kararlar vermiştir.Yine ATM' ye göre fikri hakkın özü değil de, kullanılmasının tarzı rekabet kurallarıyla bağdaşmayabilir. Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.121.

konusu[495] üzerinde durulmuştur. ATM fikri mülkiyet hakkının kapsamının belirlenmesini ise üye devletlerin ulusal hukuklarına bırakmıştır[496].

Tasarım Tüzüğü ile birlikte tasarımlar, tasarım yaklaşımı ile ele alınarak ekonomik bir değer olarak kabul edilmekte, ancak şartları taşıdığı takdirde fikir sanat eseri olarak da korumadan yararlanabileceği vurgulanmaktadır[497]. Bu yaklaşım gereği topluluk tasarımının korumadan yararlanması için faydalılık, estetik, kalite, iki ya da üç boyutlu olma gibi özellikler aranmamaktadır[498].

Fikri mülkiyet haklarına sağlanan koruma ülkeseldir. Bu ilke uyarınca hak sahibi tasarım hakkının tescil edilen ülke sınırları içinde korunmasını sağlayabilecektir. Hak sahibi diğer ülkelerde korumadan yararlanabilmek için her ülkede ayrı ayrı tescil yaptırmak zorunluluğunda kalmaktadır. Topluluk tasarım hakkı ile bu ilkeden uzaklaşılmış ve bölgesel koruma ilkesi kabul edilmiştir[499]. Bölgesel koruma ilkesi olarak belirtilen bu sistem ile, tasarımlar bakımından tek hukuk oluşturulmaya çalışılmış ve Tasarım Tüzüğünde belirtilen şartları taşıyan tasarımların bundan sonra Topluluk tasarımı olarak adlandırılacağı belirtilmiştir (Topluluk Tüzüğü m.1/1). Bölgesel koruma ilkesi gereği Topluluk tasarımı Topluluk sınırları içinde koruma sağlayacak, Topluluk dışında gerçekleşecek olan tecavüz eylemlerine karşı bir koruma sağlamayacaktır. Ancak Topluluğun dışında Topluluk tasarımına tecavüz edilerek üretilen bir ürün Topluluğa ithal edilir ise bu halde konu Topluluğu ilgilendirecek ve tecavüze yönelik koruma gündeme gelecektir[500].

Toplulukta tasarımlar için tescilli ve tescilsiz koruma olarak iki koruma şekli benimsemiştir. Tüzük tescilli tasarımlara inhisari hak tanırken, tescilsiz tasarımlar sadece taklide karşı korumadan yararlanmaktadır. Tescilli ve tescilsiz tasarımların

---

[495] Mahkeme kararlarında hakların spesifik konusu ifadesinin tam olarak tanımını yapmamıştır. Kararlarında yapmış olduğu tanımlar arasında ki farklılıklar hakların spesifik konusu ifadesinin her dava konusu olaya göre tekrar formüle edilmesine neden olmuştur. Özcan, s.121-122.

[496] Suluk, **Topluluk Tasarımı**, s23; Suluk, **Tasarım Hukuku,** s.122.

[497] Tasarımların nasıl bir yaklaşımla ele alınacağına ilişkin olarak uzun süren tartışmalar yaşanmıştır. Tüzük tasarısı ve Gren Paper patent gibi bir koruma öngördüğü yönünde eleştirilere maruz kalmıştır. Ancak hazırlayıcılarca "sınai tasarım tipi" oluşturulduğu vurgulanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Özcan, s.193.

[498] Suluk; bu yaklaşımın yerinde olduğu ve tasarımın tam olarak ne güzel sanat eseri, ne de teknik ilerlemeye yönelik bir çalışma olduğunu, her iki özelliği de barındırmasının mümkün olduğunu ve bu nedenle kendine ait bir hukuk rejimiyle korunmasının en uygun yöntem olduğunu belirtmektedir. Suluk**, Tasarım Hukuku**, s.119; Suluk, **Topluluk Tasarımı**, s.22.

[499] Aslan,A, s.156.

[500] Suluk, **Topluluk Tasarımı**, s.38.

koruma şartları yönünden ise bir ayrım yapılmamıştır. Bu kapsamda yeni ve ayırt edici niteliğe sahip olan tasarımlar korumadan yararlanacaktır.Yenilik yönünden ise Topluluk tasarımında bölgesel yenilik şartı aranmaktadır[501].

Topluluk tasarımı ile tek bir hukuk prosedürüne uygun olarak OHIM (Office for Harmonization in the Internal Market-Trade Marks and Designs) 'e yapılacak bir başvuru ile üye ülkelerin tümünü kapsayan ve her üye ülkede doğrudan uygulanabilir bir Topluluk tasarımı yaratmak amaçlanmıştır[502]. Topluluk tasarımlarında maliyet en az düzeyde tutulacak ve başvurunun en kolay şekilde gerçekleştirilmesi sağlanacaktır. Başvuruların sadece şekli olarak incelenmesi, esasa ilişkin inceleme yapılmaması ve çoklu başvurunun getirilmesi bu amaca hizmet eden düzenlemelerdendir[503]. Ayrıca Tüzükte tarafları, konusu ve sebepleri aynı olan bir tasarımla ilgili olarak her ülkede ayrı ayrı yargılamanın önüne geçilmesi için Topluluk Tasarım Mahkemeleri öngörülmüştür. Bu mahkemelerin aldıkları kararlara karşı ATM'de temyiz imkanı tanınmıştır. Tüm bu düzenlemelerle tasarımların geçerliğine yönelik tek bir yorum ve yeknesak bir uygulama gerçekleştirilmek yönünde adımlar atılmıştır[504].

Topluluk tasarımı bölünmez bir niteliğe sahip olup, tüm Toplulukta geçerlidir. Bu nedenle Topluluğun bir veya birkaç bölgesi ya da ülkesi için tescil yapılamadığı gibi, devredilme, hükümsüz sayılma ve vazgeçmede mümkün değildir. Dolayısıyla tüm işlemler Topluluğu kapsayacak şekilde yapılabilir[505]

Diğer bütün fikri mülkiyet haklarında olduğu gibi, Topluluk tasarım hakkı da tükenecektir. Topluluk Hukukunda fikri mülkiyet hakkının tükendiği savunmasında bulunabilmek için, öncelikli olarak, tükendiği iddia edilen hakkın, üye ülke mevzuatınca tanınan bir fikri mülkiyet hakkı olması gerekmektedir. Tükenmenin varlığı için ikinci şart ise, koruma konusu ürün, Topluluk sınırları içerisinde piyasaya sunulmuş olmalıdır[506]. Bu ilke uyarınca söz konusu tasarım, topluluk tasarımının sahibi veya onun izniyle başkası tarafından Topluluk içinde piyasaya sunulduktan

[501] Suluk, **Topluluk Tasarımı**, s.114.
[502] Topluluk Tüzüğü Giriş 5.
[503] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.120.
[504] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.120.
[505] Suluk, **Topluluk Tasarımı**, s.38.
[506] Aslan,A, s.112-113.

sonra, tasarlanan veya tasarımın uygulandığı ürüne ilişkin gerçekleştirilecek fiiller, Topluluk tasarım hakkı koruması kapsamı dışında kalacaktır. Bu halde fikri mülkiyet hakkına konu malların bölge dışından bölge pazarına ithali hak sahibinin iznine tabi kılınmıştır[507].

Topluluk tasarımı ve üye ülke tasarımları bir süre birlikte kalacaklar ve bir süre sonra üye ülke tasarımları tamamen ortadan kaldırmak amaçlanmıştır. Ancak bu geçiş bir anda gerçekleşmeyip, uzun vade de bu geçişin yapılması planlanmaktadır[508].

B- TOPLULUK TESCİLLİ TASARIMI

1- Topluluk Tasarım Hakkı

Topluluk Tüzüğünde tescilli topluluk tasarımının ayni hak konusu olabileceğine yönelik düzenleme, tescilli topluluk tasarım hakkının ayni etkileri olan ve sahibine inhisari haklar bahşeden bir nitelikte olduğunu ifade etmektedir. Tescilli tasarımlar hak sahibine olumlu ve olumsuz haklar vermektedir. Topluluk tescilli tasarım hakkının sağladığı olumlu yetkiler hak sahibinin söz konusu tasarımı kullanmasını sağlamaktadır. Kullanma, özellikle üretme, piyasaya sunma, teklif, satışa çıkarma, ithal veya ihraç etme veya bu ürünü söz konusu amaçlar için stoklamayı içermektedir. Olumsuz yetkiler ise, üçüncü kişilerin bu hakları izinsiz olarak kullanmasının önlenmesine yöneliktir[509].

2- Koruma Şartları

Bir tasarım yeni ve ayırt edici niteliğe sahip olması şartıyla Topluluk tasarımı olarak korunacaktır[510].

a- Yenilik

Tescilli tasarımlar için rüçhan hakkı tarihinden önce, yoksa tescil başvurusu yapıldığı tarihten önce tasarımın aynısı kamuya sunulmamış ise yeni olarak kabul edilir. Tescilsiz tasarımlar için ise korumanın ilk talep edildiği tarihten önce böyle

---

[507] Topluluk Tüzüğü m.21; Topluluk Yönergesi m.15.
[508] Suluk, **Topluluk Tasarımı**, s.39.
[509] Topluluk Tüzüğü m.19/1.
[510] Topluluk Tüzüğü m. 4/1.

bir tasarım kamuya sunulmamış olması halinde tasarım yeni kabul edilecektir. Ayrıca küçük ayrıntılarda farklılık gösteren tasarımların aynı olduğu kabul edilir[511].

Topluluk tasarımında yenilik patent bağlamında ele alınmış ve yenilik özelliği belirlenirken tescilli tasarımlar için başvuru ve rüçhan tarihi baz alınarak önceki durum ve mevcut durum referans noktası olarak değerlendirilmiştir. Ancak patent ve tasarım koruma modellerinin farklılıkları dikkate alınmalıdır. Buluşta herhangi bir alanda bilinmeyen bir çözüm aranmakta ve korumadan yararlanmak için de buluş basamağını aşması gerekmektedir. Oysa tasarımlarda böyle bir şart bulunmadığı gibi teknik bir probleme çözüm koyma amacı bulunmamaktadır. Tasarımda önemli olan görünümdür. Patent ve tasarımlardaki yenilik kavramları arasında benzerlikler olsa da farklı yönler değerlendirildiğinde patentte, buluşta yenilik, tasarımlarda ise görünümde yeniliğin incelemede dikkate alındığı görülmektedir[512].

Topluluk hukukunda mutlak yenilik ölçütü[513] kabul edilmiş olmakla beraber, bu ölçüt güvenlik klozuyla sınırlandırılarak yumuşatılmaktadır[514]. Topluluk tasarımında ilgili sektörde uzman birinin ticari hayatın normal akışında öğrenebileceği tasarımlar yenilik özelliğini kaybetmiş sayılmaktadır. Bu hüküm güvenlik klozu olarak adlandırılmaktadır. Böyle bir düzenlemeye gidilmiş olmasının nedeni, dünyada tasarımlar yönünden yenilik araştırmasının zorluğu ve uzakta ulaşılması zor bir yerde olan tasarımlara dayanılarak, Toplulukta tescil edilen tasarımın yeni olmadığı iddialarının engellenmesidir[515]. Örneğin Güney Afrika'da bir fuarda ilk kez sergilenen bir tasarımdan Toplulukta o alanda uzman biri bu tasarımdan normal şartlarda haberdar ise o tasarım Topluluk yönünden yenilik niteliğini kaybetmiştir[516].

Topluluk hukukunda tasarımların birbirine benzeyip benzemediği konusunda yapılacak değerlendirmede, küçük ayrıntılardaki farklılıklardan daha fazla bir farklılık aranacaktır. Küçük farklılık kavramıyla tasarımlar arasındaki farklılığın ufak bir farklılık mı olduğu ya da bu ufak farklılıkların ötesinde bir farklılık içerip

---

[511] Toluluk Tasarım Tüzüğü m.5/1a,b,,2, Topluluk Tasarım Yönergesi m.4.
[512] Suluk, **Topluluk Tasarımı,** s.54; Suluk, **Tasarım hukuku**, s.233.
[513] Topluluk Yönergesi ile uyumlaştırma sağlanmadan önce Fransa ve İspanya Hukukunda sübjektif yenilik ölçütü kabul edilmiş idi. Arıkan, **"Sınai Tasarımlar"** , s.87.
[514] Şehirali**, "Tasarım",** s.4.
[515] Suluk, "**Tescilli Tasarımlar**", s.30.
[516] Tasarım Tüzüğü m.8; örnek aynen alınmıştır. Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.236; Suluk, "**Tescilli Tasarımlar**", s.29.

içermediği değerlendirilmektedir. Yapılan değerlendirmede görünüme katkısı olan özellikler dikkate alınacaktır[517].

b- Ayırt Edici Nitelik

Topluluk 'ta bir tasarımın korumadan faydalanabilmesi için aynı zamanda ayırt edici niteliğe sahip olması da aranmaktadır.

Tüzüğe göre; bir tasarımın bilgilenmiş kullanıcı üzerinde yarattığı izlenimin rüçhan ve ya başvuru tarihinden önce, kamuya sunulan herhangi bir tasarımın aynı kullanıcı üzerinde bıraktığı genel izlenimden farklı olması halinde ayırt edici nitelikte olduğu kabul edilir[518]. Ayırt edici niteliğin değerlendirilmesinde, tasarımcının tasarımını gerçekleştirirken sahip olduğu seçenek özgürlüğünün derecesi dikkate alınacaktır[519].

Bir tasarımın ayırt edici nitelikte olması için sahibinin hususiyetini taşıması aranmayacaktır. Önemli olan o tasarımın bilgilenmiş kullanıcı üzerinde bıraktığı genel izlenimde bir farklılık olup olmadığındadır. Topluluk hukukunda ayırt edici nitelik değerlendirmesinde bilgilenmiş kullanıcı gözüyle değerlendirme yapılacak, bilgilenmiş kullanıcı değerlendirmeyi yaparken genel görünümü dikkate alacak ve bilenen tasarıma oranla söz konusu tasarımın farklılık gösterip göstermediğini değerlendirecektir[520].

3- Koruma Dışı Haller

Tasarımcıya seçenek bırakmayan tasarımlar ile kamu düzeni ve genel ahlak aykırı tasarımlar Toplukta da tasarım korumasından yararlanamayacaktır[521]. Bir ürünün normal kullanımda görünmeyen parçaları, parçaların monte edildikten sonra

---

[517] Suluk, **Topluluk Tasarımı**, s.52.
[518] Tasarım Tüzüğü m. 6/1b.
[519] Topluluk Tüzüğü m.6/2 ; Daha öncesinde Toplulukta bir tasarımın ayırt edici niteliğinin derecesinin belirlenmesinde belirgin farklılık kriteri dikkate alınacağı belirlenmiştir. Ancak bu şart değiştirilmiştir. Suluk, bu kriterin koruma düzeyini düşürdüğü için yapılan değişikliğin yerinde bir düzenleme olduğunu ifade etmektedir. Suluk, **Topluluk Tasarımı**, s.58.
[520] Suluk, **Topluluk Tasarımı**, s.61.
[521] Topluluk Tüzüğü m.8-9.

görünmeyen özellikleri veya tek başlarına yenilik ve ayırt edicilik niteliği taşımayan parçaları korumadan yararlanamayacaktır[522].

Kamu düzeni ve genel ahlak kavramı zamana ve toplumların değer yargılarına göre değişkenlik gösteren bir nitelik arzederler. Bir ülkede kamu düzenine aykırı olan bir durum, başka ülke tarafından kamu düzenine aykırı kabul edilmeyebilir. Bu nedenle Toplulukta bu kavramın içinin doldurulması üye ülke mevzuatlarına bırakılmıştır[523]. Teknik fonksiyonun zorunlu kıldığı tasarımların korunmamasının nedeni ise, bu tasarımların insanın fikri çabasından ziyade, ürünün doğasından kaynaklanan bir durum olmasıdır. Böyle bir tasarımın korunması halinde tasarım sahibi, ürünün tasarımı yanında, ürünün kendisi üzerinde de tekelleşme imkanı elde edebilecektir[524]. Bu durumun gerçekleşmesine imkan sağlanması da fikri mülkiyet haklarının korunma amacıyla bağdaşmayacaktır.

Topluluk hukukunda bileşik ürünün normal kullanımı esnasında görünmeyen parça tasarımlarının korunmayacağı açık olarak düzenlenmiştir. Ancak basit olan bir ürünün görünmeyen kısımlarına ilişkin tasarımların korunup korunmayacağı konusunda açık bir düzenleme bulunmamakla beraber, yasaklayıcı bir hükümde bulunmamaktadır. Bu durumda Topluluk hukukunda bileşik ürünlerin normal kullanıcı tarafından görülebilir nitelikteki tasarımları ve basit ürünün normal kullanım esnasında görünmeyen parçaları korumadan yararlanacaktır[525].

Topluluk tescilli tasarımı tescil başvurusu tarihinden itibaren 5 yıl süre ile korunacaktır. Bu süre 5' er yıllık dönemlerle yenilenmek kaydıyla 25 yıla kadar uzatılabilir[526]. Topluluk hukukunda koruma süreleri belirlenirken değişik sektörlerin ihtiyaçları göz önünde tutulmuş ve koruma süresi ile tasarımın korunması ile sağlanan amaç birlikte değerlendirmeye çalışılmıştır. Pek çok hukuk düzeninde de bugün azami 25 yıllık koruma süreleri öngörülmüştür.

---

[522] Topluk Tasarım Tüzüğü Giriş 12.
[523] Suluk, "**Tescilli Tasarımlar**", s.49.
[524] Suluk, "**Tescilli Tasarımlar"**, s.50.
[525] Suluk, "**Görünmeyen Tasarımlar**", s.211.
[526] Topluluk Tüzüğü m.12.

4- Topluluk Tasarımın Tescili

Topluluk Hukukunda tasarımın tescili için başvurular İspanya'nın Alicante şehrindeki OHIM veya üye ülkelerdeki merkezi sınai haklar Ofisine ya da Lahey'de bulunan Benelüx Tasarım Ofisinden birine yapılabilecektir. Üye ülke tasarım ofislerine ya da Benelüx tasarım Ofisine yapılan başvurular 2 hafta içinde OHIM' e gönderilecektir. Birden çok tasarım başvurusu tek bir başvuru ile yapılabilecektir. Bu imkandan yararlanabilmek için tasarlanan ya da tasarımın uygulandığı ürünün tasarımların uluslararası sınıflandırmasına göre aynı sınıfa ait olması gerekmektedir[527].

Topluluk tasarımı ya da Topluluk markası talep edebilmek için AB' ye üye ülkelerden birinin vatandaşı olmak veya bu ülkelerde ikamet etmek şartı aranmamıştır[528]. Bu halde Türk vatandaşları da bu korumadan yararlanabileceklerdir.

Tescilli topluk tasarımının başvuru tarihi, başvuruda öngörülen bilgi ve belgelerin başvuruyu yapan tarafından OHIM'e, başvurunun yapıldığı üye ülkenin merkez sınai mülkiyet ofisine veya Benelüks Tasarım Ofisine verildiği tarih olarak kabul edilmektedir. Ancak üye ülkenin merkez sınai mülkiyet ofisine veya Benelüks Tasarım Ofisine yapılan başvuru iki ay geçmesine rağmen OHIM' e ulaşmamış ise bu halde OHIM' e ulaşma tarihi esas alınacaktır. Başvuru tarihi itibariyle tescilli topluluk tasarımı üye ülkelerde yapılan ulusal başvuru ile rüçhan hakkı dahil aynı sonuçları doğuracaktır[529]. OHIM yapacağı şekli incelemede başvuruda öngörülen şartlarda eksiklik saptar ise bunların tamamlanmasını başvuru sahibinden ister. Bu halde başvuru tarihi eksikliklerin giderildiği tarihtir. Ancak belirlenen süre içinde eksiklikler giderilmez ise başvuru yapılmamış sayılır[530]. Topluluk tasarım başvurusunun Topluluğun resmi dillerinden bir ile yapılması gerekir.

Tescili yapılan tasarım OHIM tarafından belirli sürelerde çıkarılan Topluluk Tasarım Bülteninde yayımlanır[531]. OHIM ve üye ülke sınai mülkiyet ofisleri, kendi kullanımları için talep edilmesi halinde yayınların bir yada birden fazla örneğini

---

[527] Topluluk Tüzüğü m.35-37.
[528] Suluk, "**Uluslararası Tescil**", s.2.
[529] Topluluk Tüzüğü m.38-39.
[530] Topluluk Tüzüğü m.46.
[531] Topluk Tüzüğü m.49.

birbirlerine gönderebileceklerdir. Ayrıca Topluluk Tüzüğünde ve ulusal hukukta aksi kararlaştırılmadıkça, OHIM ve üye ülkelerin yetkili mahkeme ve kurumları istek üzerine birbirlerine bilgi vererek, dosyaları incelemeye açarak yardımcı olacaklardır[532].

Tescilli topluluk tasarımı başvuru sahibi, topluluk tasarımının yayımını, başvuru tarihi veya rüçhan hakkı tarihinden itibaren 30 aylık süre için ertelenmesi talebinde bulanabilir. Bu talep üzerine, tescil edilen Topluluk tasarımının görsel anlatımı ve başvuru dosyasına ilişkin bilgiler kamuoyuna kapalı tutulacaktır. Erteleme tasarım bülteninde yayımlanacaktır. Erteleme sürenin sona ermesi ile ya da hak sahibinin talebi üzerine sona erer. Bu takdirde Ofis sicildeki tüm kayıtları kamunun incelemesine açar. Yayım erteleme süresince, tescilli topluluk tasarımına ilişkin yargısal işlemlerin yürütülmesi, sicilde kayıtlı bulunan ve başvuru dosyasındaki bilgilerin aleyhine dava açılan kişilere bildirilmesi koşuluna bağlanmıştır[533].

C- TOPLULUK TESCİLSİZ TASARIMI

Pek çok hukuk düzeni tarafından tescilsiz tasarımlar özel olarak düzenlenmeden, fikir ve sanat eserleri mevzuatına göre korumadan yararlandırılmaktadırlar. Topluluk Hukuku ise tescilsiz tasarımları özel olarak düzenlenmiştir. Bu düzenlemenin nedeni ise kısa ömürlü tekstil, moda gibi sektörlerin ihtiyaçlarının karşılanmasıdır.

Topluluk tescilsiz tasarımı inhisari bir yetki vermemekte, sahibine taklide karşı koruma sağlamaktadır. Bu durumda hak sahibi sadece kendine ait tasarım taklit edilerek oluşturulan tasarımların kullanımına engel olabilecektir. Ancak taklit olduğu iddia edilen tasarım, bağımsız bir çalışma neticesinde gerçekleştirilmiş ve bu tasarımların benzerlik yönünden karşılaştırıldıklarında bağımsız bir çalışma olarak kabul ediliyor ise, bu halde sonradan gerçekleştirilen tasarımın bir taklit olmadığı kabul edilecektir[534].

Topluluk Hukukunda tescilsiz tasarımlar tanım ve koruma şartları bakımından tescilli tasarımlardan farklılık arz etmez. Ancak koruma süresi bakımından tescilsiz

---

[532] Topluluk Tüzüğü m.75/1, m. 76.
[533] Topluluk Tüzüğü m.50.
[534] Topluluk Tüzüğü m. 19/2.

tasarımlar için daha kısa bir süre belirlenmiştir. Tescilsiz tasarımlar kamuya sunulduğu tarihten itibaren 3 yıl süre ile korumadan yararlanacaklardır. Kamuya sunma, bir tasarımın yayımlanması, sergilenmesi, ticarete konu yapılması şeklinde olabileceği gibi, söz konusu tasarımın Toplulukta faaliyette bulunan ilgili sektör çevresindeki iş yaşamında normal olarak bilinebilir hale gelmesiyle de Toplulukta kamuya sunulduğu kabul edilmektedir. Bununla beraber bir tasarımın, açık veya zımnen gizlilik koşuluyla üçüncü kişiye açıklanması kamuya sunma olarak değerlendirilemez[535].

Topluluk tescilli tasarımı ile Topluluk tescilsiz tasarımı olumsuz haklar bakımından aynı yetkileri içermektedir. Ancak tescilsiz tasarımlarda taklit eden kimse ile böyle bir ürünü kullanan arasında bir ayrım yapılmıştır. Ürünü kullanan kişi izinsiz olarak taklit edilen bir ürünü kullandığında sorumlu olacakken, taklit eden kişinin, taklit eyleminden dolayı sorumlu olduğu kabul edilmiştir[536].

[535] Topluluk Tüzüğü m.11/1,2.
[536] Suluk, **Tasarım Hukuku**, s.557.

SONUÇ

Fikri mülkiyet haklarının ülkelerin sosyal ve ekonomik gelişmelerinde etkin bir role sahip oldukları açıktır. Özellikle gelişmekte olan ülkeler fikri mülkiyet haklarında yaşanan hızlı gelişmeleri takip etmekte ve yatırımlarını bu alana yönlendirmektedirler. Bu durum fikri mülkiyet haklarının ulusal ve uluslararası alanda önem kazanmasını ve dünya ticaretinde etkili bir unsur olarak ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu hakların dünya ticaretindeki önemi ve etkinliği, korunması ihtiyacını da berberinde getirmiştir.

Bu haklardan biri olan tasarım korumasının başlangıcı endüstri devrimine kadar uzanır. Bu dönemde matbaanın gelişimi, eserlerin çoğaltılması imkanının ortaya çıkması, teknolojik gelişmeler tüketim toplumunu ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle artık üreticiler pazar paylarını artırmak için ürünlerde çeşitlilik, görünümlerde farklılık yaratarak müşteri kitlesini artırmaya yönelik çalışmalar yapmaya başlamışlardır. Ürün tasarımcılığının bağımsız faaliyet olarak ortaya çıkması ise 18. yy sonlarında fabrika üretimine geçilmesi ile gerçekleşmiştir. İlk tescilli tasarım koruması ise 1800'li yılların başında Fransa' da Lyon'lu ipek tüccarları ve fabrika sahiplerinin yaptıkları desen ve modellerin taklitlerine karşı korunması amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Toplulukta en önemli gelişme ise, Topluluk içi ticarette negatif etkinin ortadan kaldırılması ve toplulukta tasarımlara ilişkin mevzuatların uyumlaştırılması amacıyla 1993'te hazırlanan Topluluk Yönerge ve Tüzük tasarılarıdır. Yönerge birtakım değişiklikler ve eklemelerle kabul edilmiş ve 6/2002 sayılı Tasarım Tüzüğü'nün de 6 Mart 2002 tarihinde yürürlüğe girmesiyle birlikte AB'de Topluluk Tasarım Hakkı adında yeni bir hak doğmuştur. Türkiye'de Gümrük Birliğine girişini hızlandırmak amacıyla fikri mülkiyet alanında düzenlemelere hız vermiş ve reform denecek düzenlemeler gerçekleştirmiştir. Bu düzenlemelerden bir tanesi de mehazı 1993'te hazırlanan Topluluk Yönerge ve Tüzük taslakları olan 554 sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında KHK'dır.

EndTasKHK 1993 tarihli Topluluk Tüzük ve Yönerge tasarımları baz alınarak düzenlendiğinden Topluluk tasarım hukuku ile pek çok yönden paralellik gösterir.

Topluluk yönerge ve tüzük tasarıları değişikliğe uğrayarak kabul edildiklerinden EndTasKHK bu değişikliklerin gerisinde kalmıştır. Özellikle Topluluk hukukunda tescilsiz tasarımlara tanınan korumanın benzerinin hukukumuzda yer almaması uygulamada pek çok sorunu beraberinde getirmektedir. Bu durum TPE tarafından hazırlanan Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Taslağında ele alınmış ve tescilsiz tasarımların özel olarak düzenlenmesi yoluna gidilmiştir. Taslak tescilsiz tasarımlar yanında, tasarımların koruma düzeyi, kapsamı ve sınırlarına ilişkin olarak da pek çok değişiklikler içermektedir. Bu düzenlemelerde ise Topluluk Tüzüğü ve Yönergenin model alındığı görülmektedir. Taslakta yapılan düzenlemelerle uygulamadaki sorunların tamamına çözüm getirilmemekle birlikte, tescilsiz tasarımların özel olarak korunmasının düzenlenmiş olması önemli bir gelişmedir. Ancak 2005 yılında hazırlanan bu Taslak Sanayi ve Ticaret Bakanlığında bekletilmekte olup, ne zaman gerçekten değerlendirilmeye alınacağı da meçhuldür.

Hukukumuz ve Topluluk hukukunda tasarımların hukuki korumadan yararlanabilmesi için, yenilik ve ayırt edici niteliğe sahip olması aranmıştır. EndTasKHK' da mutlak yenilik ölçütü kabul edildiğinden, bir tasarımcı ortaya çıkardığı tasarımın aynısının başka bir ülkede ya da bölgede mevcut olduğunu bilmediğini ya da bilmesinin mümkün olmadığını ispat etse de bu tasarım yeni sayılmayacaktır. Bu durum yenilik ölçütünün yüksek olarak belirlenmesine neden olmuştur. Topluluk hukukunda da mutlak yenilik ölçütü kabul edilmekle birlikte, bu ölçüt güvenlik klozu ile yumuşatılmaya çalışılmıştır. Hukukumuzda da bu yönde bir değerlendirmeye gidilmesi pek çok hak kaybının önüne geçebilecektir. Yine ayırt edici nitelik belirlenmesinde de EndTasKHK' da "belirgin farklılık" ve "ortak özelliklere ağırlık verilmesi" ibareleri ile koruma düzeyi yüksek tutulmuştur. Bu durum Taslakta değerlendirilmiş ve bu ibareler çıkarılarak Topluluk Tüzüğüne uyum sağlanmıştır.

Pek çok hukuk sisteminde olduğu gibi, EndTasKHK' da tescil ilkesi kabul edilmiş ve tescilli tasarımların korumadan yararlanacağı belirtilmiştir. Tescilli tasarım hakkı hak sahibine bir takım inhisari haklar sağlamaktadır. Bu kapsamda tescilli tasarım hakkı sahibi tasarımı kullanmak, üretmek, piyasaya sunmak, satmak, sözleşme yapmak, ithal etmek ve bu hakkın kullanımını yasaklama ve men yetkilerine sahiptir. İhraç fiili açık olarak madde de ifade edilmese de, sınırlayıcı bir

sayıma gidilmediğinden ihraç fiili de bu yetkiler kapsamındadır. Ancak Taslakta bu durum bir eksiklik olarak görülmüş ve açık olarak ihraç fiili de tasarım hakkı sahibinin hakları arasında sayılmıştır. Topluluk Hukukunda ise tescilli tasarımlar yanında tescilsiz tasarımlar da ayrıca düzenlenmiştir. Bu kapsamda Topluluk hukuku ve hukukumuzda tescilli tasarımlar azami başvuru tarihinden itibaren 5 yıllık süre ile korumadan yararlanacaklar ve bu 5'er yıllık süreler sonunda yenilenmek kaydıyla azami 25 yıla kadar koruma görebileceklerdir. Topluluk Hukukunda tescilsiz tasarımlar ise, kamuya sunulduğu tarihten itibaren 3 yıl süre ile korumadan yararlanacaklardır. Taslakta da tescilsiz tasarımlar Topluluk mevzuatı örnek alınarak ayrıca düzenlenmiş ve bu düzenleme ile kısa ömürlü moda, tekstil gibi sektörlerin ihtiyaçlarına cevap verilmeye çalışılmıştır. Koruma süreleri yönünden de tescilli tasarımlara oranla daha kısa bir süre öngörülerek, tescilsiz tasarım korumasının tescilli korumanın önüne geçmesi engellenmeye çalışılmıştır.

Dünyada fikri mülkiyet haklarının tükenmesinde ülkesellik prensibi kabul görmektedir. Hukukumuzda da kabul gören bu ilke uyarınca, bir tasarımın sahibi ya da onun izniyle bir başkası tarafından Türkiye'de piyasaya sunulması ile tasarım hakkı tükenmiş olacaktır. Ancak günümüzdeki teknolojik gelişmeler dikkate alındığında tasarıma konu ürünün uluslararası alanda taklit edilmesi ya da tecavüze uğraması mümkündür. Bu durumun önüne geçmek için ise uluslararası alanda etkin çalışmalar ve düzenlemeler yapılmalıdır. Topluluk hukukunda ticari ve ekonomik kaygılar dikkate alınmış ve bölgesel tükenme ilkesi kabul edilmiştir. Bu halde tasarım hakkının tüketilmesi için söz konusu tasarımın uygulandığı ürünün, tasarım sahibi ya da onun izniyle Toplulukta piyasaya sunulması yeterlidir. Ancak bu hak tasarıma Topluluk sınırları içinde bir koruma sağlamaktadır. Tasarım hakkına evrensel bir koruma sağlanması için uluslararası alanda korumaya yönelik düzenlemelere hız verilmesi gerekmektedir.

Topluluk ve hukukumuzda tasarımlarda kümülatif koruma ilkesi kabul edilmiştir. Bu durum Topluluk hukukunda Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu yönünden zorunluluk arzeder. EndTasKHK' da tasarım hakkının üçüncü bir kişi tarafından tecavüze uğraması halinde bu KHK hükümleri uyarınca tanınan dava ve talep haklarından yararlanabileceği düzenlenmiştir. Bunun yanı sıra tasarımlar çok farklı özellikleri bir arada bulundurmaları gereği ortaya çıkan tasarımın niteliğine göre, tasarım

mevzuatının yanı sıra patent, marka, faydalı model, fikir sanat eserleri mevzuatı ve haksız rekabet mevzuatı ile de korunabilmektedir. Bu koruma modelleri özellikle tescilsiz tasarımlar yönünden büyük öneme sahiptir. EndTasKHK uyarınca tescilli bir tasarımın koruma şartları, kapsamı ve süre ile diğer koruma modelleri arasındaki farklılıklar değerlendirildiğinde sorun belirmektedir. Bu halde tescilli bir tasarım azami 25 yıllık bir korumadan yararlanacak iken, diğer koruma modellerinden (şartlarını taşımak kaydıyla) haksız rekabet mevzuatı ile hak sahibinin sınırsız bir korumadan yararlanması mümkündür. Bu durum uygulamada tekelleşmeye neden olabilecek ve bu tasarımın hiçbir zaman toplum menfaatine sunulması mümkün olmayacaktır. Bu nedenle koruma modelleri ile sağlanan korumaya bir sınır konulmalı ve özellikle aşırıya kaçılarak tescilsiz tasarımlara, tescilli tasarımlara oranla daha geniş bir koruma sağlamanın önüne geçilmelidir. Öncelikli olarak uzun tescil prosedürleri, maliyet ve zaman gibi sorunlara yönelik etkin düzenlemeler yapılarak tescille korumanın tercih edilmesi sağlanmalı ve diğer koruma modelleri ile sağlanan korumaya yönelik sınırlar açık olarak belirlenmelidir. Taslağa bakıldığında bu yönde net bir düzenlemenin olmadığı ancak, tescilsiz tasarımların ayrı olarak düzenlenmesinin önemli bir gelişme olarak belirdiği görülmektedir.

Dünya ticaretinde yaşanan gelişmelere paralel olarak fikri mülkiyet haklarına verilen önemde artmış ve ülkeler mevzuatlarında bu gelişmelere paralel olarak fikri mülkiyet haklarına yönelik düzenlemelere yer vermişlerdir. Ülkeler arasındaki ticaretin gelişimi ulaşımın ulaştığı boyutlar ülkeleri ikili anlaşmalar yapmaya itmiş ve ülkeler bu anlaşmalar dışında yeni arayışlar içine girerek fikri mülkiyet alanındaki farklılıkları gidermek amacıyla uluslararası alanda anlaşmalar yapmaya başlamışlardır. Tasarımlar yönünden ülkemizin de onayladığı Sınai Mülkiyetin Korunmasına Dair 1883 tarihli Paris Sözleşmesi, Bern Sözleşmesi, Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşmasının Eki Ticaretle Bağlantılı Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları Sözleşmesi, Lahey ve Locarno Sözleşmesi ile uluslararası başvuru ve tescil prosedürleri düzenlenmiş, hakların takibi ve korunması açısından yeknesak uygulamanın sağlanması amaçlanmıştır. Bu sözleşmelerden Lahey Sözleşmesi dışında diğer sözleşmelerde tasarımlar sınırlı şekilde düzenlenmiştir. Lahey Sözleşmesi ile tasarımların uluslararası tescili yönünde önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Lahey sistemi adı verilen bu sistem ile tek bir prosedür, tek bir

başvuru, tek bir ücret ile seçilen ülkelerde tescil yoluyla koruma sağlamak, tek bir başvuruyla, aynı etkiye sahip bir tescil sistemi kullanarak işlemleri daha kolay hale getirmek amaçlanmıştır.

Uluslararası anlaşmaların geneline bakıldığında tasarımların sınırlı olarak düzenlendiği ve tescil ve usulü düzenlemelere yer verildiği gözlemlenmektedir. Lahey sistemi ile tescil prosedürleri, zaman ve maliyet bakımından pek çok kolaylık sağlanmakla birlikte, sağlanan tescilli koruma tescil talep edilen üye ülkeler ile sınırlı kalmaktadır. Topluluk tasarımı bazı özellikleri nedeniyle bu anlaşmalardan farklılık gösterir. Çünkü Topluluk hukukunda tasarımların tescili ve usulü işlemler düzenlenmekle birlikte, koruma şartları, hükümsüzlük gibi esasa ilişkin düzenlemelere de yer verilmiştir. Diğer bir özellik ise bölgesel korumanın sağlanmış olmasıdır. Topluluk tasarımı bölgesel korumanın tek örneğidir. Bu halde tescilli bir tasarım Topluluk sınırları içerisinde korumadan yararlanacaktır.

Ulusal ve uluslararası alanda yapılan düzenlemeler ile ülkelerin tasarım mevzuatları uyumlaştırılmaya çalışılmaktadır. Ülkelerde ülkesel koruma ilkesinden uzaklaşılmakta ve evrensel bir koruma modeline doğru yöneliş bulunmaktadır. Ancak bu korumanın bugün için geçerli olmadığı açıktır. Yapılan bu anlaşmalar ve uygulamalar ile ülkesellik ilkesinin sakıncaları giderilmeye çalışılmakta, bölgesel nitelik arzetse de etkileri yumuşatılmaya çalışılmaktadır. Bütün bu çalışmalar değerlendirildiğinde evrensel bir tasarım koruması yönünde etkili adımların atıldığı görülmektedir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

KİTAPLAR

ARKAN Sabih, **Marka Hukuku**, C.I, Ankara 1997 (*Marka I).*

ARKAN, Sabih, **Marka Hukuku**, C.II, Ankara 1998 (*Marka II).*

ARKAN, Sabih, **Ticari İşletme Hukuku,** 6. Bası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2001 *(İşletme).*

ASLAN, Adem**, Türk ve AB Hukukunda Fikri Mülkiyet Haklarının Tükenmesi (Mukayeseli**), 1. Bası, Beta, İstanbul 2004.

ATEŞ, Mustafa, **Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması,** 1. Baskı, Seçkin, Ankara 2003.

BEŞİROĞLU, Akın, **Fikir Hukuku Dersleri, İlkeler-Kurallar**, 4. Bası, Arıkan, İstanbul 2006.

BİLGİN, A. Aslı, **Endüstriyel Tasarım Hakkı ve Tazminat Davaları**, 1. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2006.

CAMCI, Ömer, **Endüstriyel Tasarım Davaları**, İstanbul 2000 *(Endüstriyel Tasarım).*

CAMCI, Ömer , **Marka Davaları**, Ufuk Matbaacılık, İstanbul 1999 *(Marka).*

CENGİZ, Dilek, **Türk Hukukunda İktibas veya İltibas suretiyle Marka Hakkına Tecavüz,** 1. Bası, Beta, İstanbul 1995.

CORNİSH, William R./LLEWELYN, Margaret, **Intellectual Property: Patents, Copryright, Trade Marks And Allied Rights,** Fifth Edition, Thomson/Sweet& Maxwell, London 2003.

DÖNMEZ, İrfan**, Markalar ve Haksız Rekabet Davaları**, 2. Bası, Beta, İstanbul 1992.

ERDEM, B. Bahadır, **Fikri Hukukta Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi**, 1. Bası, Beta, İstanbul 2003.

EREL, Şafak N**, Türk Fikir ve Sanat Hukuku,** 2. Bası, İmaj Yayınevi, Ankara 1998.

GÖKYAYLA, K. Emre, **Telif Hakkı ve Telif Hakkının Devri Sözleşmesi**, 2. Baskı, Yetkin, Ankara 2001.

GÜNEŞ, Gülsen, **Türk Hukukunda Entelektüel Sınai Haklar ve Vergilendirilmesi**, 1. Bası, Alfa Basım Yayım, İstanbul 1997.

KALE, Serdar, **Haksız Rekabet Hukukunda Eski Hale Getirme Davası**, 1. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2004.

KARAHAN, Sami, **Marka Hukukunda Hükümsüzlük Davaları**, Mimoza Yayınları, Konya 2002 *(Hükümsüzlük*).

KILIÇOĞLU, Ahmet M**, Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar**, Turhan Kitabevi, Ankara 2006 *(Sınai Haklar).*

KURU, Baki/ ARSLAN, Ramazan/YILMAZ, Ejder, **Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı**, Genişletilmiş 13.Baskı, Yetkin, Ankara 2001.

NOYAN, Erdal, **Marka Hukuku**, 1. Basım, Adil Yayınevi, Ankara 2003.

ODMAN, Ayşe**, Fikri Mülkiyet Hukuku İle Rekabet Hukukunun Teknolojik Yeniliklerin Teşvikindeki Rolü,** Seçkin, Ankara 2002.

OĞUZMAN, Kemal ve ÖZ, M. Turgut, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, İstanbul 1995.

OYTAÇ, Kutlu, **Karşılaştırmalı Markalar Hukuku- Endüstriyel Tasarımlar İçerikli**, Genişletilmiş 2. Baskı, Nobel, İstanbul 2002 *(Marka).*

ÖZCAN, Mehmet, **Avrupa Birliğinde Fikri ve Sınai Haklar,** Nobel, Ankara 1999.

ÖZDEMİR (OKTAY), Saibe, **Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması**, Beta, İstanbul 2002.

ÖZEL, Çağlar, **Marka Lisansı Sözleşmesi**, 1.Baskı, Seçkin, Ankara 2002.

REİSOĞLU, Safa, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 13. Bası, Beta, İstanbul 2003.

SARAÇ, Tahir, **Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması**, 1. Baskı, Seçkin, Ankara 2003.

SARGIN, Fügen, **Milletlerarası Unsurlu Patent ve Ticari Marka Lisansı Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk,** Turhan Kitabevi, Ankara 2002.

SULUK, Cahit, **Avrupa Topluluğu Hukukunda Tasarımların Korunması-Topluluk Tasarımı**, 1. Baskı, Seçkin, Ankara 2002 *(Topluluk Tasarımı*).

SULUK, Cahit, **Tasarım Hukuku,** 1. Baskı, Seçkin, Ankara 2003 *(Tasarım Hukuku).*

SULUK, Cahit, **Yedek Parça Tasarım Hakkının Korunması**, 1. Baskı, Yargı Yayınevi, Ankara 2001 *(Yedek Parça).*

ŞANAL, Osman, **Markanın Hükümsüzlüğü**, Adalet Yayınevi, Ankara 2004.

TEKİNALP, Gülören/ TEKİNALP, Ünal, **Avrupa Birliği Hukuku,** 2. Bası, İstanbul 2000 *(Avrupa Birliği).*

TEKİNALP, Ünal**, Fikri Mülkiyet Hukuku**, Güncelleştirilmiş, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 4. Bası, Arıkan, İstanbul 2005 *(Fikri Mülkiyet).*

TEOMAN, Ömer, **Yaşayan Ticaret Hukuku,** C.1, Hukuki Mütalaalar Kitap 5, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 1992-1993 *(Mütalaalar).*

YASAMAN, Hamdi**, Marka Hukuku İle İlgili Makaleler, Hukuki Mütalaalar**, Bilirkişi Raporları, 1. Bası, Beta, İstanbul 2003 *(Mütalalaar).*

YILDIRIM, Nevris Deren, **Haksız Rekabet Hukuku İle Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukukunda İhtiyati Tedbirler**, 2. Baskı, Alkım, İstanbul 2002.

YURTSEVER, Şaziye**, Patentin Hukuki Korunması ve İlgili Mevzuat**, Adalet Yayınevi, Ankara 1999.

MAKALELER VE SEMİNERLER

ARIKAN, Ayşe Saadet , **"Sınai Tasarımlar"**, BATIDER, C.XVII, S.3/1994, s.67-113 *(Sınai Tasarımlar).*

ARIKAN, Ayşe Saadet, " **Sınai Tasarımlar"**, DPT 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Fikri ve Sınai Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara Ocak 1995, www.ekutup.dpt.gov.tr/hukuk/oik438 (12.03.2005) (*Arıkan, 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı).*

ARIKAN, Ayşe Saadet, "**Fikri ve Sınai Hakların Tükenmesi ve Rekabet Hukuku- Uluslararası Ticaret Hukuku Açısından Bir Değerlendirme**", Ankara Barosu Hukuk Kurultayı – Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku, C.I, Ankara 8-11 Ocak 2002, s.754-771 *(Tükenme).*

ARIKAN, Ayşe Saadet, "**Genel Nitelikli Çok Taraflı Uluslararası Sözleşmeler, Anlaşmalar ve Örgütler**", DPT 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Fikri ve Sınai Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu, www.ekutup.dpt.gov.tr/hukuk/oik438 (12.03.2005), *(Sözleşmeler).*

ARKAN, Sabih , "**Marka Hakkının Tüketilmesi**", Prof Dr. Ali Bozer'e Armağan, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Sözkesen Matbacılık, Ankara 1998, s.197-208 *(Hakkın Tüketilmesi).*

ARKAN, Sabih, "**Marka Hakkına Tecavüz- İşaretin Marka Olarak Kullanılması Zorunluluğu"**, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Ankara Haziran 2000, s.5-13 *(İşaret).*

ASLAN, İ. Yılmaz, "**Endüstriyel Tasarım Haklarının Kullanılması Haksız Rekabet ve Rekabet Hukuku İlişkileri: Bir Mahkeme Kararı Üzerine Düşünceler**", FMR, C.I, S.1/2001, s.19-42.

BATTAL, Ahmet, "**Marka Hakkına Tecavüz Davalarında Dava Hakkının Kötüye Kullanılması**", Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Bildiriler- Tartışmalar, C.XVIII, 2001, s.27-54.

BAYAZIT, Nigan, "**Tasarım, Zanaat ve Endüstriyel Tasarım Kavramlarının Farklılıklarının İrdelenmesi**", Legal Fikri ve Sınai Haklar Dergisi, S.2/2005, s.401-408.

BELEN, Herdem, "**Eser Sahibi ve Manevi Hakları**" ,Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.I, S.1/1997, s.213-249.

Çiçek, C. Abbas/ Gündoğan, Banu, "**Coğrafi İşaretler**", DPT 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara 2000, www.ekutup.dpt.gov.tr/hukuk/oik542, (20.03.2007).

Dericioğlu, M.Kaan, "**Kavramlar**", DPT 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Fikri ve Sınai Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara Ocak 1995, www.ekutup.dpt.gov.tr/hukuk/oik438 (12.03.2005).

ERGÜN, Mevci, "**Tasarım Korunmasında Lisans Alanın Dava Hakkı**", FMR, C.I, S.3/2003, s.81-89.

EROĞLU, Sevilay, "**Soyut Renk, Ses ve Üç Boyutlu İşaretlerin Marka Olarak Tescili**", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 5 S. 1/2003, s.95-163.

HASDOĞAN, Gülay, "**Tasarım Kavramının Hukuktaki Gelişimi ve Endüstriyel Tasarımların Korunmasına İlişkin Ülkemizdeki Yasal Düzenlemeye Yansımaları**", Tasarımda Evrenselleşme 2. Ulusal Tasarım Kongresi, İTÜ, İstanbul 13-15 Mart 1996, s.21-27 *(Tasarım Kavramı).*

HASDOĞAN, Gülay, "**Türkiye'de Endüstriyel Tasarımların Korunmasında Uygulamaya Yönelik Sorunlar: Ayırt Edici Nitelik Değerlendirilmesi İçin Kavramsal Bir Model Önerisi**" Legal Fikri ve Sınai Haklar Dergisi, S.2/2005, s. *341-353 (Türkiye'de Endüstriyel Tasarımlar).*

HASDOĞAN, Gülay/KORKUT, Fatma, **"Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Taslağı Üzerine ETMK'nın Görüşleri**" www.etmk.org/dosyalar/taslak-görüş.pdf- (09.04.2007).

GUERRA, Maria Pia, "**Introduction To The International Protection of Industrial Designs Under The Hague Agreement**", Başarının Görsel Anahtarı Tasarım Semineri, İstanbul 2-3 Haziran 2005, (*The Hague Agreement, Slayt)*

GÜNDOĞAN, Banu/ KORKUT, Fatma/ERBUĞ, Çiğdem/HASDOĞAN, Gülay/ DERİCİOĞLU, Kaan, **" Endüstriyel Tasarımlar**" DPT, 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu, www.ekutup.dpt.gov.tr/hukuk/oik542, (20.03.2007).

GÜNEŞ, İlhami, **"Eser Sahibinin Manevi Hakları**", FMR, S.4/2003, s.11-18.

GÜRLER, Cemalettin, **" Takı Tasarımlarında Hukuki Koruma",** FMR, S.4/2002, s.51-62.

KARAHAN, Sami, "**Haksız Rekabet Davalarında Dava Zamanaşımları ve Sessiz Kalma Nedeniyle Hakkın Kaybedilmesi Tehlikesi"** Prof. Dr Hayri Domaniç' e 80. Yaş Günü Armağanı, C.I, İstanbul 2001, s.293-305 *(Sessiz Kalma).*

KARAKELLE, İ.Hakkı, "**Günümüzde Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları",** www.rekabet.gov.tr/mayis2000.html (24.01.2003).

KAYA, Arslan, **"Türk Hukukunda Patentten Doğan Haklar** , İÜHFM, Prof. Dr. Münir Çağıl' a Armağan Sayısı, C: LV, S. 4/ 1997, s.173-200.

KAYHAN, Fahrettin, "**Türk Patent Enstitüsü'nün Marka Hakkının Tescili Sürecinde Aldığı Kararların İptali Süreci**", FMR, C: III, S.4/2003, s.25-50.

KEŞLİ Ahmet T., "**Türk Hukukunda Bir Sorun: Tescil Edilmemiş ve Koruma Süresi Dolmuş Endüstriyel Ürünler ve Konuya İlişkin Bir Amerikan Federal Yüksek Mahkemesi Kararının Takdimi**", FMR, S.2/2002, s.15-26.

KILIÇOĞLU, Ahmet M. "**Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda Zamanaşımı"** Ankara Barosu Uluslararası Hukuk Kurultayı, Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku, C.I, 8-11 Ocak 2002, s.366-396 *(Zamanaşımı)*

KORKUT, Fatma, "**Endüstriyel Tasarımların Korunmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararname' de Korumaya ve Tasarım Hakkına Getirilen Sınırlamalar**", Tasarımda Evrenselleşme 2. Ulusal Tasarım Kongresi, İstanbul, 13-15 Mart 1997, s.29-35.

MAİER, Paul, "**Design Prodection İn The EU",** Başarının Görsel Anahtarı Tasarım Semineri, Slayt, 2-3 Haziran 2005 *("Design Prodection İn The EU", Slayt).*

MAGUE Pierre, "**The International Propection Of Industrıal Desing Law**", University Of Baltimore Law Review, Symposium on Industrıal Desing Law And Practice, V.19, No: 1-2(Fall1989/Winter 1990) (Suluk, Tasarım Hukuku, s.105).

MOROĞLU, Erdoğan, **"Karşılaştırmalı Reklam ve Yargıtay Kararları"** Makaleler, Türkiye Garanti Bankası A.Ş Yayını, Ağustos 1999, s.193-213.

ONGUN, Tuba, "**Günümüzde Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları**", Perşembe Konferansları, 2000, www.rekabet.gov.tr/mayis2000.html (24.01.2003).

ORTAN, Ali Necip, **"Teknik, Ekonomik ve Sosyal İlerleme Açısından Patent Sisteminin Yeri",** BATIDER, C.XIII, S.2/1985, s.63-101.

OYTAÇ, Kutlu, **"Marka Hukuku Korumasının Endüstriyel Tasarım ve Haksız Rekabet Hükümleri İle Birlikte Ele Alınması**", FMR, S.2/200, s.57-68. *(Endüstriyel Tasarım).*

ÖZEKEŞ, Muhammet, **"Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İhtiyati Tedbir**", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.4, S.2/2002, s.89-137.

SATIR, Seçil, **"Yasalar Karşısında Tasarımın Özgünlüğü",** Tasarımda Evrenselleşme 2. Ulusal Tasarım Kongresi, İstanbul 13-15 Mart 1996. s.43-55.

SULUK Cahit**, "AB ve Türk Hukukunda Faydalı Modellerin Korunması(I)"** FMR, S.1/2002, s.53-87 (*Faydalı Model I*).

SULUK Cahit, **"AB ve Türk Hukukunda Faydalı Modellerin Korunması (II)",** FMR, CIII, S.2/2002, s.27-46 (*Faydalı Model II).*

SULUK, Cahit, "**Anayasa Mahkemesinin Faydalı Model ve Markalara İlişkin Kararlarını Düşündükleri: Anayasaya Aykırılık Sorunu",** FMR, C:4, S.3/2004, s.43-69 *(Anayasaya Aykırılık Sorunu*).

SULUK, Cahit, "**Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Tasarımların Kümülatif Olarak Korunması",** FMR C.I, S.3/2001, s.43-72 *(Kümülatif Koruma).*

SULUK, Cahit **"Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Tescili Tasarımları Koruma Şartları",** FMR, C.I, S.2/2001, s.23-58 *(Tescilli Tasarımlar).*

SULUK, Cahit, **"Avrupa Topluluğu Hukukunda Tasarımların Korunması"**, www.abchukuk.com.tr - (23.03.2007).

SULUK, Cahit**, "Tasarım Hukukunda "Bilgilenmiş Kullanıcı" ve Uygulamada Bazı Sorunlar"** Bilgi Toplumunda Hukuk Ünal Tekinalp' e Armağan, C. II, Beta, İstanbul 2003, s.387-395 *(Bilgilenmiş Kullanıcı).*

SULUK, Cahit "**Tasarımların Onarım Amaçlı Kullanımı**", BATIDER, C.XXI, S.2/2001, s.269-296 *(Onarım Amaçlı Kullanım).*

SULUK, Cahit, **" Tasarımcıya Seçenek Bırakmayan Tasarımlar**", Prof. Dr. Ömer Teoman' a 55. Yaş Günü Armağanı, C. I, İstanbul 2002, s.645-670 *(Seçenek).*

SULUK, Cahit, "**Tasarımların Uluslararası Başvurusu, Tescili ve Korunması"**, www.abchukuk.com- (23.03.2007) *(Uluslararası Tescil).*

SULUK Cahit, **"Türk ve Topluluk Hukukunda Görünmeyen Tasarımlar",** İÜHFM, C: LX, S.1-2 /2002, s.205-217 *(Görünmeyen Tasarımlar).*

SULUK, Cahit, **"Yedek Parça Tasarımlarının Korunması Yada Otomotiv Yan Sanayinin Var Olma Mücadelesi"** Ankara Barosu Uluslararası Hukuk Kurultayı Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku C: I, 8-11 Ocak 2002, s. 541-570 *(Yedek Parça Tasarım Koruması)*

ŞEHİRALİ (ÇELİK), Feyzan Hayal, **"Sınai Haklar Ön Raporu",** DPT 9. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Fikri Mülkiyet Hakları Özel İhtisas Komisyonu, Ankara, 2005, http//:plan9.dpt.gov.tr (12.03.2007) *(Sınai Haklar)*

ŞEHİRALİ, Feyzan Hayal, **"Türk Hukukunda Tasarımlara Yönelik Uygulamalar**", Türkiye'de Fikri ve Sınai Hakların Etkin Uygulaması Konulu Sempozyum, 6-7 Mayıs 2004, http://abgm.adalet.gov.tr/8-2-Tr-Sehirali.pdf (12.03.2005) *(Tasarım).*

TEKİL, Müge, **"EndTasKHK Çerçevesinde Endüstriyel Tasarım Kavramı ve Koruma Şartları**", İ.Ü.H.F.M., Prof. Dr. Münir Çağıl'a Armağan Sayısı, C.LV, S.4/1997, s.233-251 *(554 Sayılı KHK).*

TEKİNALP Ünal, "**Yeni Marka Hukukunda Tescil İlkesi ve Tescilsiz İşaretlerin Hukuki Durumu",** Prof. Dr Kenan Tunçomağ'a Armağan, İ.Ü.H.F.Y., Beta, İstanbul 1997, s.467-480 *(Tescil İlkesi).*

TEKİNALP Ünal**,"Yeni Patent Hukukunda "Buluş Sahibi İlkesi" ve Gasp Davalarına İlişkin Bazı Sorunlar**" İ.Ü.H.F.M Prof. Dr. Münir Çağıl'a Armağan Sayısı, C: LV, S. 4/1997, s.129-136 *(Buluş).*

TEKİNALP Gülören /TEKİNALP Ünal, "**Fikri Mülkiyet Hukukuna İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamelere Göre Korumadan Yararlanabilecek Kişiler ve Elverişli Hükümler (Asgari Haklar) İlkesi**", Bülent Davran' a Armağan, İÜHF Eğitim Öğretim ve Yardımlaşma Vakfı Yayını, N: 6, Beta, İstanbul 1998, s.155-166 *(Korumadan Yararlanabilecek Kişiler ve Elverişli Hükümler).*

TELLİOĞLU, İhsan, "**Coğrafi İşaretler"**, DPT 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara 1995, www.dpt.gov.tr/dptweb/ekutup95/ html, (12.03.2005).

TEOMAN, Ömer, **"Markanın Terkinini Sağlamak İçin Açılacak Bir Davada Husumetin Türk Patent Enstitüsüne Yöneltilebilip Yöneltilemeyeceği Sorunu",** Prof. Dr. Oğuz İmregün' e Armağan, İ.Ü.H.F.Y., İstanbul 1998, s.646-653 *(Markanın Terkini).*

YALÇINER, Uğur, **"Avrupa Birliğinde Tasarım Koruması ve Uluslararası Anlaşmalar**" Tasarımda Evrenselleşme 2. Ulusal Tasarım Kongresi Bildiri Kitabı, İTÜ Mimarlık Fakültesi Endüstri Ürünleri Tasarım Bölümü, İstanbul 13-15 Mart 1996, s.3-12.

YASAMAN, Hamdi, " **Sınai Resim ve Modeller**", BATIDER, CXII , S.2-3/1984, s.93-98 *(Sınai Resim ve Modeller).*

İNTERNET SİTELERİ VE DİĞER KAYNAKLAR

Legal Hukuk Dergisi, Yargıtay Kararları, S.41/2006.

Legal Fikri ve Sınai Haklar Dergisi, Mevzuat, S.2/2005.

www.abchukuk.com.tr
www.adalet.gov.tr
www.dpt.gov.tr
www.etmk.org.tr
www.hukuki.net.com.tr
www.rekabet.gov.tr
www.turkpatent.gov.tr
www.wipo.int
http://aei.pitt.edu.

ÖZGEÇMİŞ

Nefise Koç Çelik 1976 yılında Kırşehir'in Mucur ilçesinde doğdu. Öğrenim hayatına Mucur İlkokulunda başladı ve orta öğrenimi de Mucur Ortaokulunda tamamladı. 1990-1994 yılları arasında Kayseri Sağlık Meslek Lisesinde eğitimini tamamladıktan sonra devlet memuru olarak atandığı Ankara' da 1994-1997 yılları arasında Ankara Üniversitesi Cebeci Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulunda öğretimine devam etti. Ardından 1998-2002 yılları arasında Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesinde lisans öğrenimini tamamlayan yazar Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim dalında başlamış olduğu öğrenimini "Tasarımların Ulusal ve Uluslararası Hukukta Tescili ve Korunması" konulu tez çalışması ile tamamladı.

Evli ve bir çocuğu bulunan yazar 2004 yılından bu yana serbest avukat olarak çalışmaktadır.